

סיפורי חיים

סיפורם של 60 מחברי קיבוץ בארי

ספר זה מוקדש באהבה
לחברי, ילדי ותושבי בארי
ב-70 השנים שחלפו
ולזכרם של החברים והבנים שנפטרו ולא זכו.

רעיון ויוזמה: ניבה שגב, חנה רענן, חנה ברין, מעינה הרשקוביץ ונעמה חדד ז"ל
עריכה: יהודה יערי
עריכה גרפית: אורית כהן ויגאל זורע
פתח דבר: מוקי צור
הצילומים והסרטונים משל חברי בארי, ארכיון בארי ואלבומים משפחתיים
הוצאת קיבוץ בארי תשע"ח, 2017
כל הזכויות שמורות לקיבוץ בארי

תוכן

152	יצחק בכר	5	ראשית
156	לאה חוטר ישי	6	פתח דבר
160	לואי זייגן	8	אבא ברמק
164	לואיס פישביין	14	אביבה סלע
168	מונה עופר	24	אברהם (צ'יקו) בכר
172	מרים (מירה'לה) חרובי	29	אברהם הברון
178	מנצ'ר (אברהם) דבורי	34	אהובה עצמוני
183	מרים מאיר	38	אודי, בוריס ומרים בר סיני
188	ניבה שגב	48	אלי כרסנטי
196	נעמה חדד	52	אליהו גת
201	נעמי שוורץ	56	אנדד אלדן
206	עליזה גורל	60	אסתר בר-לב
211	עמירי לב	66	אתי (אסתר) מורדו
216	ציקי קריצמן	71	בבל (זרובבל) לב
221	צפי (צפורה) סיוון	75	במיק (אברהם) סלע
225	ראובן קלמר	83	ברוך בהיר
229	רבקה בירה	88	ברוך מאיר
234	רוחל'ה גלברד	92	גנוסיה דגן
239	רוני אפטלון	96	דב'לה גיטל
243	רוני לוי	99	דוד עברי
248	רחל צייג בכור	104	דליה בהיר
252	שולה שרמק	108	היה'לה לב
256	שוש כרסנטי	112	חיים חוטר ישי
260	שושנה עברי	117	חיים רענן
266	שושנה (שושקה) שטיינהרדט	121	חנה רענן
272	שלווה חיות	126	חנה'לה קריצמן
276	שמח'לה ירחי	132	חנן בשוראי
280	שרה פישביין	136	חסידה בוכסווילר
284	שרי אלדן	141	חסיה דר
292	שרקה כהן	145	יוחי שטיינהרדט
296	אחרית	150	יוסל'ה כפרי

ראשית

הבתים היו כאן קודם.
הם נותרו ערומים.
אנחנו נערמנו אליהם
ועליהם הערמנו את כל ההתחלות שלנו.

בהם הנבטנו את זרעי גן הירק סביב בית השייח,
בהם טיפחנו את ילדינו.
בהם מיסדנו את בית הדפוס הראשון בנגב.
ולימים הדגרנו אפרוחים באחד,
ואל מול השני נמלאנו פליאה,
על השעות הבלתי נגמרות,
שיכול בוכסי לדגור על המילים.

הם היו ארבעה.
ולצידם קו צבר, עץ רימון, צל שקמה,
כל מה שלא ניתן לפרק
מה שלא ניתן להעמיס על החמור
במסע ההוא החפוז של שנת 1948.

עם השנים נערמו סיפורי הבתים.
שתמיד התחלנו אותם
בהיגוי עמוק כמו יואב ויעקב צמח
ווחידאת.
שהרי היו משכנינו הטובים...
סיפרו שעברו להתגורר בעזה,
סיפרו שעברו להתגורר בלוד.
ראינו אותם מפעם לפעם,
הם ביקרו אותנו מלווים באברהם שורק
עטורי הילה של "זה בסדר", "הם משלנו".

ואחר כך באו סיפורי הלילות של בתי הילדים,
והכיתות הראשונות.
והימים ההם
בדיוק ביום ההוא...
במסמר הציוני הראשון,
בכף הבנאים של בארי הצעירה,
בקו התפר שבין הבתים לחוויות.

רמי חרובי נפרד מהבית הערבי
שבוע "קיבוץ לומד", 3 נובמבר 2005

”לא הקיבוץ עושה את האנשים, אלא האנשים עושים את הקיבוץ”

(ברוך מאיר)

פתח דבר

רקמת היחידים ותמיהת היחד

מה פתאום לראיין אנשים שאתה מכיר כל כך טוב, שאתה יכול לזהות את צעדיהם מרחוק? מה פתאום לראיין גיבורים שמעולם לא התיימרו להיות כאלה? מדוע לשאול אנשים על חייהם כשאתה יודע מי צאצאיהם, היכן הם עובדים ומה הם אוהבים? למי מיועדים דברים אלה? הרי אנו יודעים לחגוג את חג הקיבוץ על גלגוליו, את מועדי ישראל ממש עד אנטיכוס, מה יש כבר לכל אחד לספר?

כל השאלות נמחקות כשקוראים את הראיונות שבספר הזה. את הזיכרונות המיוחדים של כל איש ואישה.

האם דרך הראיונות האישיים אנו מבקשים להפריט את הסיפור הכללי של היחד, כדי שיתאים עצמו לרוח התקופה הסוגרת כל איש בחומותיו, המאוהבת בבדידות, הנסוגה מכל תקווה לקשר? ספר זה של ראיונות אישיים מקובצים טוען את ההפך: הגורלות האישיים כל כך יכולים וצריכים לבנות תמונה, פסיפס, אוהל מועד. הם מהווים הון חברתי ותרבותי.

כששאלו את אחד הארכיטקטים שתכנן קיבוצים, מה צריך להיות גודלו של הדשא הגדול הפרוש כשטיח לפני חדר האוכל, הוא השיב: כשחבר יעמוד בפניה אחת של הדשא, ויראה את חברו בקצה השני ויוכל לזהות אותו – שם צריכים להיות גבולות הדשא הגדול. הבעיה היא, שרבים מזהים את החבר בקצה הדשא הגדול, אך אינם יודעים את סיפורו.

לקיבוץ בארי סיפור מיוחד. חלק מסיפור הנגב ויישובו, חלק מיצירת יחד כמעט דמיוני. בארי היא חברה עשירה בתעודות. זה הקיבוץ היחיד הכותב עצמו יום יום במשך שנים, ובכל זאת משהו היה חסר. הראיונות שנאספו באהבה ובאחריות כה גדולה ממלאים את החסך.

בראיונות הללו, שבסוף כל אחד מהם ספירת מלאי של צאצאים, יש רצון עז לספר את הסיפור של הדרך האישית אל הרפתקת הקיבוץ, דרך המסמנת כמעט את כל האופקים בהם דרכו בני הדור במפת העולם היהודי. כיצד הצליחו להביא את כל הרוחות, את הכאבים, את הניסיונות – למרחב קהילתי אחד.

בראיונות האלה של היחידים חבוי תיאור כה חי של הכלל. דרך הסיפורים הללו נרקמת רקמת היחד וגם תמיהת היחד. הייתכן שכל האנשים השונים כל כך אכן רקמו את הרקמה האנושית הזו? כשאנו צוללים אל תוך הראיונות, אנו תוהים לעיתים כיצד לא נקרעה היריעה מהמתח, השוני והאתגר. אפשר לנחש כי פעמים זה אכן קרה, ובכל זאת...

ספר זה הוא בעיקר סיפורו של דור ואין הוא סיפור של ניצחון, כי פעולתו של דור אינה

מנצחת בדור שלו, אלא בהשראה שהוא מעניק לבאים אחריו. הסיפור לא בא להטיל צוואה שכל הצאצאים חייבים לבצע. הוא ספר של ירושה שאפשר לריב עליה, לקרוע אותה לגזרים – ואפשר להשקיע אותה ביצירה מתחדשת. אך המלקטים את הראיונות מאמינים, כנראה, כי בעצם האכסניה שהם בנו יש תפילה שהסיפור המשותף אכן יעניק כוח לעמוד אפילו במורד.

כותבי ההיסטוריה סיפרו בעבר את סיפורי משפחות בתי מלוכה, כשידוכי הנסיכים קבעו את גבולות הממלכה, הצעידו צבאות, ערפו ראשים של גנרלים מובסים והפכו לסיפורי אגדות. היום הדמוקרטיה צינזרה אותם. ההיסטוריה אינה מספרת עוד על אהבות אבודות, על תשוקות אישיות, על צער גידול ילדים ושמחה על צמיחתם, על מסעות לקצה תבל ונודדים של היחיד. את החלק הזה של הכתיבה ההיסטוריה השאירה למשוררים זכי הנפש, לסופרים, לפסיכולוגים ולחלק קטן מאנשי הדת.

היום ההיסטוריה אוהבת לדבר על ציוויליזציות, לאומים, מעמדות. על מבנים חברתיים, על היררכיות, על הון, על דרכי ייצור ותותחים. לעיתים, ההיסטוריה של היום מחפשת את האנשים שנעלמו מכתבי ההיסטוריונים שקדמו לה. את פועלי הבניין שבנו את הפירמידות. היא מחפשת את הגיבורים החדשים שנותרו אילמים בספרי התהילה הישנים.

אך הנה, בלקט הצנוע הזה, שלא מתיימר, אפשר להגיע אל מגוון עצום של גיבורים אמיתיים. אלה שלא ביקשו את הגבורה אלא ביקשו להיות בני אדם.

■ מוקי צור, מאי 2017

אבא ברמק

נולד ב-20.03.1920, בכפר קישלה שבבסרביה -
אז רומניה והיום אוקראינה
הגיע לבארי ב-1962
כי קדמה התפרקה

נהנה כל בוקר מהמקום הנפלא שבו בחרנו לחיות

כ ל איכר בכפר קישלה שבבסרביה עיבד שטח של 3.5 הקטר (כ-35 דונם), שהפריץ חילק בזמנים עברו. גם לאבי - מנשה ברמק - הייתה חלקה כזו, אבל עיקר עיסוקו היה מסחר: הוא קנה מהאיכרים חיטה, שעורה וחמניות, והוביל את התבואה לעת ערב, בעגלה רתומה לסוס, אל הסוחרים הגדולים בעיר. בקישלה חיו אז רק חמש משפחות יהודיות. אחד הגברים מכר יינות, השני היה סנדלר, וגם האחרים עסקו ב"מקצועות יהודיים". לא היה בכפר בית כנסת. אבא הניח תפילין בבית כל בוקר, וחגגנו את החגים היהודיים.

המטבח היה מרכז הבית. לאמי - פרומה - היה תנור עצים עם ארוכה גדולה, שבו היא אפתה לחם, חלות ועוגות, ובחורף נהגנו לשבת על התנור ואפילו לישון עליו. אני הייתי הילד הצעיר והמפונק בבית, וקראו לי אוֹבֵה. למדנו אצל מורה שבא מהעיר עם כל הילדים היהודיים. אני הקטן ישבתי בהתחלה עם אמא ורק הקשבתי, ואחרי כמה ימים הצטרפתי לשאר הילדים. מחוץ ללימודים שיחקנו עם ילדי הגויים.

שמונה השנים בכפר היו השנים המעצבות והמכוננות של חיי. כשהייתי בן 8 אבא החכיר את השטח ועברנו לעיירה ליפקאן. הוא המשיך לסחור בתבואות מיום ראשון עד חמישי, ובא הביתה לסוף השבוע. למדתי בבית ספר רומני, ואחרי הצהריים הלכתי לבית ספר עברי.

אהבתי מאוד לנסוע עם אבא בעגלה, ובגיל 9, באחת הנסיעות האלה, כשישבתי במרומיה של עגלה עמוסת קש, הקש נפל באחד המדרונות - ואני יחד איתו. שברתי את היד, והיא נשארה עקומה. אמא לקחה אותי לרופא מומחה בצ'רנוביץ, העיר הגדולה, וכלי להגיד מילה וכלי להרדים אותי הוא שבר שוב את היד ויישר אותה. אני צרחתי מכאבים, ואמא התעלפה.

לאמא הייתה עכשיו חנות בדים קטנה, ומצבנו הכלכלי היה טוב. שתי אחיותיי למדו בסמינר עברי והיו חברות ב"שומר הצעיר". אני ושני אחיי הצטרפנו ל"גורדוניה". שלושה מהם עלו ארצה: אחותי הבכורה מינדל, חסיה אחותי, שהצטרפה לשריד, ויעקב, שמצא עבודה ב"סולל בונה". מוניה היה בגיל גיוס ולא יכול לצאת מרומניה. מאוחר יותר הוא הצליח לברוח והצטרף לגרעין לניר-עם. אני הייתי צעיר מדי, והורי לא הסכימו שאעזוב את הבית.

שנאתי את הגימנסיה ואת הלימודים, התגעגעתי לאחים שלי וקינאתי בהם, ובסופו של דבר הורי הגיעו למסקנה שעדיף לשלוח אותי אל האחים שלי. כשהגעתי לגיל 16 אבי נסע

איתי ברכבת לנמל קונסטנצה, והפלגנו יחד באונייה. יעקב חיכה לנו בנמל חיפה. זו הייתה תקופת מאורעות 1936, וביציאה מהנמל נשמע פיצוץ. אבא השכיב אותי על הארץ כי חשב שאלה יריות, עד שהתברר שזה היה אגזוז של אופנוע.

נסענו אל חסיה בשריד, ולאחר זמן קצר עברתי אל מינדל בתל אביב. אבא ניסה לבדוק אפשרות עבודה בארץ, אבל זה היה קשה לאדם מבוגר והוא נאלץ לשוב לרומניה. כשפרצה מלחמת העולם הורי חזרו לכפר ושכרו שם בית. הם קיוו שבקישלה הם יהיו בטוחים יותר, אבל גויים השתלטו על ביתם, בזזו את רכושם ורצחו אותם. גם יתר בני המשפחה נרצחו, ורק דודה אחת ניצלה. היא חזרה לביתה, והגויה שגרה בביתה נתנה לה קצת כסף, שבעזרתו היא הצליחה להגיע לארץ. אחותי מינדל שמרה את עשרות המכתבים שאמא שלחה לנו מליפקאן, עד שנותק איתם הקשר. היא אחסנה את ארגז המכתבים כלול, באחד החורפים דלפו ללול מים, והמכתבים נרטבו ונרקבו.

הצטרפתי בתל אביב ל"נוער העובד", והתגייסתי עם חבריי לקטוף תפוזים בפרדסים. נשלחתי למושב הדר-עם שבעמק חפר, וכשהסתיים הקטיף נשארתי לעבוד שם כחפירת תעלות מים ופתיחת צלחות מסביב לעצים. ב-1938 יצאתי להכשרה בתל יוסף, וזכיתי להשתתף בעלייה לקרקע של מעוז חיים. הגענו עם המשאיות שהביאו את הצריפים, ונשארנו לעזור למייסדי הקיבוץ כמה שבועות.

כשהגיע תורנו להתיישב, איחדו אותנו עם הכשרות מאשרות יעקב ועין חרוד ועם הכשרה של "עליית הנוער" מאוסטריה. שלחו אותנו לנתניה, כדי שנלמד איך לנהל את עצמנו ומה הם חיי קיבוץ. לפרנסתנו עבדנו בבניית צריפים ואורות במחנות של הבריטים, והבנות עבדו וסיפקו לבריטים כביסה. ב-1944, נשלחתי ללמוד מטעים במקווה ישראל. הלימודים נמשכו כשנתיים, וכשחזרתי לנתניה הקמתי משתלה של עצי פרי, שעברה איתנו לקדמה.

בחורה חמודה בשם לאה גורנוסטיסקה, מההכשרה ביגור, הצטרפה אלינו בתחילת הדרך ושובצה למכבסה. התאהבנו, הפכנו לזוג והתחתנו בנתניה. כזוג נשוי קיבלנו אוהל משלנו... עם "פרימוס", כלומר דייר נוסף. זה לא הפריע לנו להביא לעולם את תמי.

אחרי שמונה שנים הוחלט סוף סוף שנעלה להתיישבות. היינו אמורים לקבל שטחים בצאפי - בצפון ים המלח, אבל בעבר הירדן המזרחי, ולכן בחרנו בשם "קדמה". שהינו בסדום, רוב החברים עבדו במפעל האשלג, ואני סיקלתי בוואדי אבנים לחיזוק הסכר. המוסדות המיישבים ניהלו בינתיים משא ומתן עם המלך עבדאללה, אך בסופו של דבר לא עלה בידיהם להגיע להסכמה ורעיון ההתיישבות בצאפי נפל.

במוצאי יום הכיפורים תש"ז נשלחנו להתיישב בתל תורמוס, ליד קסטינה, ולהקים אחת מ-11 הנקודות שקמו באותו לילה בדרום, כמו בארי. את הצריפים הביאו במשאית, ולא לקח הרבה זמן עד שהם עמדו. הפלטות הגיעו שלמות, והיינו צריכים רק להעמיד אותן ולהניח עוד פלטה כגג. למחרת באו חיילים אנגלים, וכיבדנו אותם באוכל ושתייה. בהמשך חפרנו באר מים, וכעבור זמן קצר התחלתי לטעת תפוחים, אגסים ואפרסקים והקמתי את ענף המטעים של קדמה.

חברות ההכשרה נשאר בנתניה, וכמעט שנה וחצי לא ראיתי את תמי, שנולדה בינואר 1947. גם אודי נולד בנתניה, ב-1949, זמן קצר לפני שחברות ההכשרה הצטרפו אלינו בקדמה.

לאה נפטרה ב-11.5.1951 מסרטן במוח. לא היו אז אמצעים לגילוי מוקדם של המחלה, וגם לא תרופות. אומנם ניתחו אותה בבילינסון, אבל הגידול לא הוסר והיא נפטרה.

בעת שישבתי ליד מיטתה שמרה על אודי בן השנתיים ועל תמי בת החמש חברה טובה של לאה, חנה שידלוף. אני יצאתי בבוקר מקדמה ונסעתי כמה שעות בשרשרת של אוטובוסים עד בילינסון. שררה שם משמעת חמורה, עם שעת ביקור אחת בלבד, מארבע עד חמש אחר הצהריים. ביקשתי שיאפשרו לי לבקר את לאה לפני שעת הביקור הקדושה, כי אני חייב לחזור אל הילדים, אבל נתקלתי בקיר אטום. התשובה שקיבלתי הייתה: "אדוני, אתה מפריע!". וכך, לא פעם איחרתי את האוטובוס האחרון, לא ראיתי את הילדים, ונאלצתי ללון אצל אחותי.

זמן לא רב אחרי שלאה נפטרה התחתנתי עם חנה. הכרנו עוד בהכשרה בתל יוסף. שנינו עבדנו בכרם, שנינו עברנו לנתניה ושנינו ירדנו לסדרום. אחר כך היא יצאה לשליחות במחנות העקורים בגרמניה, להצלת ילדים שניצלו בשואה, ואז ניהלה את בית הספר בקדמה ונבחרה למזכירה. לא עשו לנו מסיבת חתונה. זה לא היה מקובל. הסתפקנו בחופה צנועה ברבנות, גידלנו יחד את תמי ואודי, ותוך שנים ספורות הרחבנו את המשפחה עם עדה, ורד וניצן. אבל בניגוד למה שקרה במשפחה, במישור הקיבוצי הדברים לא הסתדרו.

קדמה נכשלה. פשוט ולעניין: נכשלנו. כולנו עבדנו בחקלאות, אבל היינו די מבוגרים ולא הצלחנו. המצב הכלכלי הלך והחמיר, ובסופו של דבר הוחלט לפרק את הקיבוץ. קיבוצים שלחו שליחים וביקשו לקלוט אותנו. חנה הייתה המזכירה, וניסתה לנווט את החברים כך שכולם ימצאו את המקום המתאים.

לבארי הגענו "בגללי". באנו לביקור, בצרו כאן ענבים באותו יום, והראו לי גם את יתר חלקות המטע: תפוחים, משמשים, שזיפים, אגסים, אפרסקים. החלטתי שאני מצטרף לבארי, והצטרפו אלינו הושע ושותה לב עם הדס ואורי, אברהם ויהודית הן עם גיורא, אפרת ונילי, פנינה ודובלה גיטל עם חנה, עפרה ואילן, ואברהם צוקרמן שעבד איתי כל השנים. הייתי היחיד שהוא סיפר לו את קורותיו, וגם לי הוא סיפר רק מעט. כשפרצה מלחמת העולם השנייה הוא ברח מפולין לברית המועצות, ונשלח לעבוד במכרות פחם בסיביר בתנאים קשים. בסיום המלחמה אברהם החליט לחזור לפולין ולחפש את בני משפחתו, אך לא מצא אף אחד. הוא התגלגל ועלה על אוניית מעפילים, והגיע אלינו לקדמה.

חנה העדיפה לעבור לנאות מרדכי, כי היו לה שם חברים, אבל בסופו של דבר היא השתכנעה – ולא הצטערה. היא הייתה אשה פעילה, ומילאה שורה של תפקידים. בין השאר היא הייתה המזכירה במלחמת יום הכיפורים וגם כשקרתה התאונה הקטלנית שבה נהרגו שלושת הזוגות. לאורך שנים היא עבדה בנוי וגם הקימה את המשתלה, שעליה הייתה גאווה.

בסוף 1978 יצאנו לשנת עזרה בגלגל. חנה הגיעה כיועצת למזכיר ואני עבדתי בכרם הענבים. זו הייתה חוויה לחיות שנה בחברה של צעירים, לחזור לעבודות המטעים ולתמוך בקיבוץ צעיר. אנחנו, שחוינו קריסה של קיבוץ, ידענו כמה חשובה התמיכה של אנשים ותיקים ומנוסים בישובים הצעירים.

ב-1982 חנה נפטרה, גם היא מסרטן, אחרי חודשים ארוכים של סבל.

הייתי בן 42 כשהגענו לבארי, ואני חי פה יותר מאשר חייתי בכל מקום אחר. עבדתי במטעים, עד שהגיעו למסקנה שנסירים לא מתאימים לאזור, כי מזג האוויר לא מספיק קר. היבולים היו באמת נמוכים, וכל קיבוצי האזור חיסלו את המטעים.

עברתי לאקונומיה ושימשתי אקונום מספר שנים. אהבתי להכין יינות מפירות המטע, וחילקתי לחברים כשי באירועים. לחנה ולי הייתה גם "תעשיית לדר" בעונת המשמשים. שימשתי כרכז קניות. דוד אפרת היה הנהג שלי, עד שהוצאתי רישיון נהיגה ונהגתי בעצמי. כשהקימו את הכלבו החדש עברתי לעבוד בו. לא הזדרזתי לצאת לפנסיה, ופרשתי בגיל 80. אהבתי לקום בבוקר ולדעת שיש לי מקום עבודה לבוא אליו, ואהבתי לעזור לחברים.

לפניי הוצעו "קצת" ביטל ידע, ככלי כאן ידע
 באותו היום אהרן לי עם את יתר חלקה הנפש
 הבאים מהשום צדפים אפסים אפסיים האלו
 שאני מזהה עם נהיגה, והצליח אלנו הוא אלהים עם
 היום ואולי אהיה ליבנים בין עם אהיה יותר אלו
 פנינו אפילה אלו עם חנה צרה אלו אלו אלו אלו
 באב איתי על הפנים. הייתי הימים קלה סנה-15
 את קולנו עם לי הוא סנה רק אלו אלו
 כצדפה אהיה פולם הפנים הוא היה נפולו אהיה
 האוצלה אלוה לעלף באכזה מהם בוגריהתנים קוף
 בוא הנהמה אלוה החטים נחני אלוה אלוה אלוה
 אלוה אלוה אלוה אלוה אלוה אלוה אלוה אלוה
 אלוה אלוה אלוה אלוה אלוה אלוה אלוה אלוה

■ ■ ■
בגיל 85 נסעתי עם הילדים לרומניה. כפר הולדתי, קישלה, שייך כיום לאוקראינה. לא הייתה לנו ויזה, ולא התירו לנו לעבור את הגבול אפילו לביקור קצר. סיירנו בליפקאן, ולא נשאר הרבה מהימים ההם. בתי קומות כיסו כמעט את כל מה שהכרתי. לעומת זאת, כשביקרנו ב"מוזיאון הכפר" בבוקרשט היו לי רגעים של התעלות, כאילו חזרתי לילדות. לפני כשנתיים התחלתי לעבוד ב"בית איריס", וגיליתי מקום מדהים. אני מחכה כל בוקר שהמקום ייפתח, כדי לשבץ את אבני הפסיפס בתמונות שרותי אפרת מצוירת לי.

כבר 35 שנה נפגשת כל המשפחה במוצאי שבת לארוחה המסורתית בביתי, עם המאכלים שכל אחד מביא. מי שנמצא בקיבוץ לא מוותר על המפגש, ואני נהנה לראות את משפחתנו הגדולה והמפוארת. בגיל 96 הזיכרון כבר בוגד בי, וגם הגוף, ובכל זאת אני נהנה כל בוקר לראות את המקום הנפלא שבו בחרנו לחיות.

חמשת ילדיי זיכו אותי בהמון נכדים: אלה, גידי, בן וגל של תמי וצבי; רוני, ליאור, עידו ועמית של אודי וסמדר; עמוס, שי, ירון ודן של עדה וארנון; רן, נטע, ניר, ונועם של ורד ורמי; מעיין, ענבל ותומר של ניצן ואודי. יש לי כבר נינים: שני, מעיין ועוד מעיין, רותם, זוהר, יהל וגם יהלי, סהר, גבע, עברי, גפן, אלה, ענבר, נוב ועילם – ועוד היד נטויה.

■ (ראיינה: נילי בר-סיני וורד גולד הוסיפה פרטים ב-01.05.2014)

אביבה סלע

נולדה ב-27.01.1927, בחיפה

ממייסדות בארי, חברת גרעין ה"נוער העובד" מנשר
כי: "שררה בארץ אווירה חלוצית"

ויתרנו על מאויים אישיים למען הצלחת הקיבוץ

”לכי הביתה”, אמרו בבית החולים לאמי, כאשר תקפו אותה הצירים. “עוד לא הגיע הזמן”. היא ירדה חזרה ברגל לעיר התחתית של חיפה בקור של ינואר, וכעבור כמה שעות, כשהצירים התגברו, התחילה לטפס במעלה רחוב המדרגות – הרחוב שעליו כתבה יהודית הנדל את ספרה. הכאבים היו עזים, המדרגות לא נגמרו, וכמעט נולדתי על אחת מהן. למזלי ולמזלה, אמא הצליחה לגרור את עצמה איכשהו לבית החולים וללדת אותי בחדר יולדות.

אבי, שמואל רוזנטל, גדל בביאליסטוק שבפולין. הוריו היו ציונים, חברי תנועת “חובבי ציון”, וב-1925 הוא הגשים את החלום שלהם ועלה ארצה עם קבוצת “גורדוניה” שנועדה לגניגר. אמי רחל ואחי נתן נשארו מאחור. כעבור זמן לא רב אבי חלה בטיפוס, עזב את גניגר ועבר לנשר, שם היו לו קרובי משפחה. אמי ואחי הצטרפו אליו אחרי שנה.

הוריה ואחותה הבכורה של אמא הספיקו לעזוב את פולין ולהגיע ארצה לפני המלחמה. שאר בני משפחתה נספו בשואה. חלק מבני המשפחה של אבא ניצלו, כי הספיקו להגר לאמריקה. כל היתר – נרצחו.

אחרי כמה שנים עברנו מהבית הקטן בחיפה לצריף שאבי בנה בעזרת חבריו בשכונת הפועלים בנשר. צריף קטן, עם מקלחת ושירותים בחוץ. אבא עבד במשמרות בבית החרושת למלט, והתפרנס די יפה. פועלי “נשר” היו מאורגנים היטב, עם ועד עובדים חזק. רוב השכנים שלנו היו מפא”יניקים כמו הורי, והתקיימה בשכונה פעילות חברתית ותרבותית ערה. המהנדסים ומנהלי המפעל גרו בשכונה נפרדת, בבתי אבן על צלע ההר.

הורי ניהלו אורח חיים חילוני אבל שמרו על מעט מסורת: בשבת בכוקר אבא הלך לבית הכנסת, ואת הפמוטים שבהם אמא הדליקה נרות בכל ערב שבת אני שומרת עד היום.

כשהייתי בכיתה ב’ החליטה אמי לצאת לעבוד במשק בית אצל אחד המהנדסים. ביום הראשון, כאשר חצתה את הכביש בדרכה לעבודה, פגעה בה מכונית ערבית והיא נלקחה

לבית חולים. עברו כמה חודשים עד שהיא החלימה וחזרה הביתה. בינתיים התארחתי לא פעם אצל חברות שגרו למעלה, בשכונת המיוחסים, וראיתי מקרוב את רמת החיים הגבוהה שבה הם חיו. מעולם לא הרגשתי קנאה. לא חסר לי כלום.

המעבר הבא היה לבית הבא שאבא בנה, בקריית חיים. למדתי שם רק שנה אחת, בכיתה ה', והצטרפתי ל"מחנות העולים" – אבל פרץ אז "המרד הערבי הגדול", והורי החליטו לשפץ ולהגדיל את הצריף בנשר. הם השכירו את הבית בקריית חיים, וחזרנו לשכונה שכל כך אהבתי ואל שלוש האביבות הנוספות שלמדו איתי בכיתה. חברת הילדים שלנו הזכירה לי מאוחר יותר את חברת הילדים בקיבוץ: כולם הכירו את כולם, והרגשנו כמשפחה אחת. פעלה בשכונה רק תנועת נוער אחת, אז הייתי חברה כעת ב"נוער העובד".

ב-1938 התחילו ערביי הכפר באלד א-שייח, תל חנן של היום, לירות על מכוניות חולפות ואל בתי השכונה. קירות מגן נבנו סביב הצריפים, ובכל פעם שנשמע ירי נשכבנו והסתתרנו מאחוריהם. זאת הייתה תקופה קשה, של מעשי רצח מדי יום ביומו, והמאורעות הללו נחרתו בי עמוק ומלווים אותי עד היום. באחד המקרים גונן אחד השכנים על בנו התינוק. האב נהרג, התינוק ניצל, ובמשך זמן מה אמו האלמנה התארכה איתו בצריף שלנו. לעולם לא אשכח גם את המטוסים האיטלקיים שטסו מעל גגות השכונה והפציצו את בתי הזיקוק כשפרצה מלחמת העולם השנייה.

בנשר לא היה תיכון, ובסיום בית הספר היסודי הורי רשמו אותי לגימנסיה "ביאליק" בחיפה. אחי, שהתגייס לצבא הבריטי ושירת בחיל האוויר המלכותי, מימן את לימודי. זו הייתה מחווה יפה, וידעתי כבר אז להעריך אותה. כך התחילו ארבע שנים שבהן נסעתי יום-יום מנשר לחיפה. בשנתיים הראשונות יצאתי מהבית רק בצהריים, כי למדתי במשמרת שניה, אחר הצהריים, כשהמשמרת הראשונה סיימה ללמוד.

בארץ שררה אווירה חלוצית, והצטרפות לגרעין בדרך לקיבוץ בסוף ה"שמינית" הייתה חלק מהמסלול של רבים מבני דורי. חוץ מהעניין החלוצי, חשבתי לעצמי גם שבקיבוץ אהיה סוף סוף עצמאית, לא יכריחו אותי לאכול מאכלים שאיני אוהבת ולא יגידו לי מה לעשות. הורי אומנם רצו שאלך לאוניברסיטה, אבל ארזתי מזוודה והודעתי להם שאני יוצאת להכשרה. הצטרפתי לקבוצה של בני נשר ובוגרי קן בורוכוב מגבעתיים, שיצאו להכשרה במעוז חיים ועברו משם לכפר סאלד. תוך זמן קצר למדתי לנער את המזרון מפשפשים לפני השינה ולפרוש את הכילה נגד יתושים. מצאתי את מקומי בחבורה, למרות שכולם היו מבוגרים ממני בשנתיים.

היינו אמורים להתיישב על הקרקע שעליה יושב היום קיבוץ שמיר. הבנים עבדו בעיקר בסיקול אבני בזלת, וזו הייתה עבודה מפרכת. הבנות עבדו בקיבוצי הסביבה, ואני, למשל, עבדתי במטבח של דפנה. הכסף נכנס לקופה משותפת, אלא שיום אחד גילה שמוליק אבני הגזבר שהקופה נעלמה. במבצע של בילוש ומארכים הצליחו לגלות מי הגנב. הוא עלה על האוטובוס הראשון בכוקר וניסה לברוח בחשאי, אבל החבר'ה גילו תושייה והצליחו לעצור את

האוטובוס באמצע הדרך. הם הורידו את הבחור וחילצו ממנו הודאה בגניבה וגם את הכסף. כסופו של דבר החליטה התנועה לשנות לנו את היעד, וליישב את הקבוצה בנגב ולא בגליל. עברנו ב-1944 למחנה הכשרה בגדרה, והתאחדנו עם גרעין הצופים ב' ששהה עד אז בבנימינה. רובם היו בוגרי גימנסיות, בעיקר מ"הריאלי", ואידיאליסטים שרופים. התפרנסנו בעיקר מעבודה אצל האיכרים - הבחורים במשק החקלאי, בעיקר ב"משק פטר", והבחורות במשק בית. קבוצה אחרת של בנים ירדה לעבוד במפעל האשלג בים המלח. זו שוב הייתה עבודה מפרכת, בתנאי אקלים קשים, אך שכרה בצידה: שלושה שבועות הם עבדו, ואז עלו לשבוע חופש. בשלב מסוים רצו לשלוח לשם גם אותי, לעבוד במטבח, אבל למזלי רבקה'לה זורע התנדבה לרדת במקומי.

לא זכיתי להיות בין החברים שעלו לנחביר במוצאי יום הכיפורים תש"ו, כי אמי אושפזה בבית חולים וקיבלתי חופשה של כמה חודשים לעזור בבית. רק אחר כך הצטרפתי אל נחביר. רחל צייג הייתה המבשלת, ובקושי היה מה לאכול. עברתי בחדר האוכל, ובמיק עבד בהנחת קו המים ובנטיעות של קק"ל.

בגדרה החלו להיוולד הילדים הראשונים של הקיבוץ, ונשלחתי לקורס גנות בן שנה וחצי בסמינר הקיבוצים. הסמינר היה אז ביגור, במיק היה נהג המשאית, וכך היה מגיע לבקר אותי. ב-1949, כשסיימתי את הלימודים, התחתנו. זאת הייתה חתונה צנועה, בחצר של הורי בקריית חיים, עם עוגות שאפתה אשתו של אחי, וכשחזרנו לגדרה נערכה מסיבה לחברים.

נשארנו בגדרה עד סוף המלחמה, ואז עברנו לבארי, עם הרכוש המועט שצברנו וכמוכן עם הילדים. צביה רייך הייתה בת שבוע. אדווה אבני נולדה שבוע אחרי המעבר. בשלב הראשון התגוררנו בצריף שוודי עם משפחה נוספת, כשבין החדרים מפריד רק וילון. היום זה נראה מצחיק ומביך, אבל אלה היו התנאים אז. עברתי עם הילדים הראשונים של בארי - עמירי לב, אודי בר-סיני, אמיר אפרת ושריה, בנם של תקווה ויוקי גרוספלד, שעזבו בעקבות פרשת "המחתרת". בית הילדים היה בבית הערבי.

את איתמר ילדתי ב-1950. אמי באה לקראת הלידה ונסעה איתנו לבית החולים בבאר שבע, שנקרא אז "הדסה". היא קפצה לבקר את איזי רייך, שגדל גם הוא כנשר והיה מאושפז בבית החולים, הסתובבה איתו במסדרונות, ופתאום שמעה אותי צועקת מתוך כאב "אמא'לה". היא באה לחלון והחזירה לי צעקה: "אביבה'לה". כנראה שזה עזר, והלידה התחילה. שתי המיילדות היו חברות חצרים וכבר רצו לנסוע הביתה, אבל דיברתי על ליבן שלא יעזבו אותי. הלידה הסתיימה לקראת הבוקר ללא סיבוכים. זה היה אושר גדול.

הייתי אמא חסרת ביטחון, וסמכתי ב-100% על ירדנה אבני המטפלת, שהייתה מיומנת וחרוצה. כשהיינו מגיעות להאכיל בחמש בבוקר, בית התינוקות כבר היה נקי ושטוף וריח הליזול עמד באוויר. אורית נולדה ביולי 1953 ודני נולד בינואר 1956, גם הם גדלו בבתי

הילדים, ולא סבלתי מזה, להיפך - החינוך המשותף השרה עלי ביטחון. אף פעם לא הרגשתי שאני זורקת או מפקירה את הילדים שלי. כשלא הייתי שקטה מסיבה כלשהי והרגשתי צורך לישון ליד אחד הילדים - פשוט עשיתי את זה. כמו שתמיד אמרתי: בית הילדים היה חלק מהבית שלי.

באוקטובר 1956 הייתה מלחמת סיני, וירדנו למקלט שהיה ליד גן כלנית. אני זוכרת כשהילדים חלו בחצבת הכניסו אותם לאיזולציה ואנחנו ההורים עשינו תורנות שינה בלילות. אני זוכרת שהיו לילות שלא הייתי שקטה הלכתי לישון מיוזמתי ליד אחד הילדים, הרגשתי צורך בזה. לא עשיתי מזה "צימס".

אסנת נולדה ב-1961, כשהייתה בת שש-עשרה חלתה בגיליאן ברה, מחלה שגרמה לה שיתוק בכל הגוף עד הראש. היא אושפזה בסורוקה ואחר כך בבית לוינשטיין עד שחזרה בהדרגה ללכת והחלימה לגמרי. תקופת גידול הילדים הייתה תקופה יפה עבורי. הייתי מאושרת. גם הילדים גדלו ללא בעיות מיוחדות, הייתי רגועה והיה לי נוח בצורת החינוך שהייתה נהוגה אז.

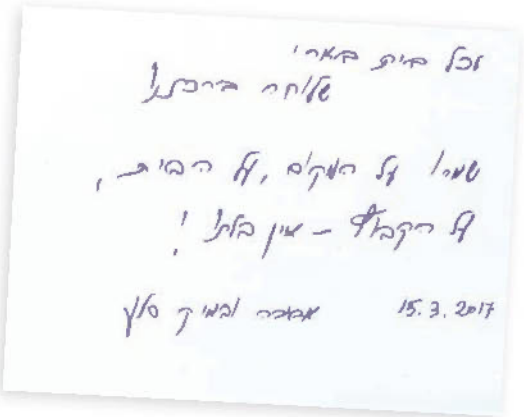

לאורך השנים התרחשו בבארי כמה אירועים טראומטיים. הרצח של שולה אנגלסברג והתאונה שבה נהרגו שלושת הזוגות היו שני אירועים נוראים. פרשת המחתרת, ובעקבותיה העזיבה של מספר משפחות, גרמה לנו לחשוש שהקיבוץ ייהרס. גם עזיבתם של צילה ואיז'ב זיו הייתה אירוע קשה. הם היו חברים אישיים שלי, גידלנו יחד ילדים, איז'ב היה דמות מרכזית - ופתאום הוא מודיע שהוא עוזב כדי למצוא לעצמו תפקיד ולהצליח. זו הייתה אכזבה. הרגשתי בגידה אישית בי וחששתי שזה ישפיע על חברים אחרים ויפגע קשה בקיבוץ. באותן שנים רבים מאיתנו ויתרו על מאויים אישיים והעמידו את עצמם למען הצלחת הקיבוץ. בעשורים הראשונים תנאי החיים היו קשים, אבל היינו צעירים וזה לא הפריע לנו. עבדנו קשה במשך הרבה מאוד שעות, וחיינו את החיים בפשטותם. במיק עבד במוסך והיו לו תמיד תפקידים נוספים, ואני הבאתי את הילדים מבית הילדים לחדר. זה היה הסידור אז. כשבמיק סיים את עיסוקיו, הוא הצטרף אלינו.

כשעזבתי את העבודה בחינוך, עברתי לעבוד במזכירות. יצאתי לקורס מזכירות טכניות, הדפסתי את היוםונים, וכנראה שהייתי טובה בניהול ובארגון. אהבתי את העבודה הזו והיא התאימה לי: הייתי במרכז העניינים, אבל לא בתפקיד מרכזי.

לא מזמן חגגנו יום הולדת 88 עם הילדים ובני זוגם, הנכדים עומרי, חי, מורן, מרב, יונתן, יובל, איתי, יותם, נועה, דרור, ענבר, נעמה ואופיר, והנינים עלמה, עידו, אלון, עידן, עילם וגיא. אני נזכרת באמי, שהתמודדה עם הקשיים של גיל הזקנה בלי שהייתי ערה למה שעובר עליה. אחת לשבועיים אומנם נסעתי לקריית חיים לנקות לה את הבית, והבאנו אותה לחיות פה בשש שנותיה האחרונות, אבל מטריד אותי שלא הייתי קשובה יותר לבעיות שלה.

בירכתי ביום ההולדת ואמרתי: אשרינו שזכינו לחיות ביחד כל השנים. אנחנו מעריכים את
היש שיצרנו, זוכרים להודות לקיבוץ שנותן גב ומעניק ביטחון סוציאלי - ויודעים שזה
לא ברור מאליו. כעת אנחנו מזדקנים ביחד, כל אחד עם הבעיות שלו, אבל אנחנו לא לבד.
יחסית לבני גילנו, הצרות שלנו נסבלות.

■ (ראיינו: מימי קלמר וחנה רענן ב-24.06.2014)

אבינועם סיוון

נולד ב-16.10.1935, בתל אביב

הגיע לבארי ב-1951

כי התגעגע לחברים

היו לנו סוסים להריש, ועבדנו כמו חמורים

הצטרפתי בכיתה ה' ל"נוער העובד", היחיד משכונת שפירא. ה"נוער העובד" לא היה פופולרי בשכונה. באחד הימים, כשהלכתי ברחוב עם חולצה כחולה ושרוך אדום, התנפלו עלי בית"רים והחטיפו לי מכות. החלטתי לא ללבוש יותר את החולצה הכחולה קרוב לבית, והלכתי רק עם סמל התנועה, על חולצה רגילה. גם זה הרגיז את הבית"רים, ואחרי כמה ימים שוב חטפתי מכות. מאז חיברתי את הסמל לחגורת המכנסים. לא הייתה לי שום כוונה לפרוש מה"נוער העובד".

כשהתקרב הקיץ רציתי לצאת למחנה של התנועה בכרמל, אבל להורי לא היה הסכום שנדרש - חצי לירה. המדריך שלנו היה מוניה אדמתי, אחיו של יגאל, והוא אמר: "אנחנו נדאג שתצא". ובאמת, חברי הקבוצה התגייסו למעני בכל מיני עבודות מזדמנות, והרוויחו חצי לירה. התרגשתי מאוד מהמחווה. אז עדיין קראו לקבוצה שלנו "נבט". אחר כך השם השתנה ל"במעלה".

הורי נולדו בפולין. אבי - אברהם ציבן - היה חבר הכשרה, ועלה ארצה עם סרטיפיקט שקיבל בזכות נישואים פיקטיביים. בארץ הוא נפרד מ"אשתו", ועבד בפרדסים במגדיל. אמי - רחל גרבר - הגיעה עם משלחת הספורטאים למשחקי המכבייה כאחות, ונשארה פה. ב-1934 הם התחתנו, ושנה מאוחר יותר נולדתי בבית החולים "עין גדי" בתל אביב. גרנו בדרום העיר בין יוצאי כל העדות - בוכרים, פרסים, פולנים, רומנים ומה לא.

למדתי ב"בית חינוך", עם מחנכת נפלאה שליוותה אותנו מכיתה א' ועד סוף בית הספר העממי - ולימדה את כל המקצועות מלבד ספורט. אנגלית לא למדנו, כי שנאו את האנגלים. בהמלצת המורה גם הצטרפתי ל"נוער העובד".

שרנו המון בתנועה, ולמוניה המדריך הייתה שיטה מיוחדת ללמד אותנו שירים חדשים: הוא דקלם את המילים, אחר כך שר בעצמו, ובסוף נתן גם לנו לשיר. כשהלכתי עם חברים לסניף, מהלך חמישה קילומטר, שרנו בדרך את שירי התנועה, וכשנסענו באוטובוס, ישבנו על הספסל האחורי ושרנו. מאז, אני שר כל חיי.

ב-1950 באתי עם החברים שלי למחנה עבודה בכארי כדי לברוק את החיים בקיבוץ, ופגשתי כמה חברי הכשרה: חיליק כהן, דבורה'לה כפרי, יגאל אדמתי ועוד. היינו פה חודש - והאמת שהיה לי קשה. בין היתר, אחרי ששני חב'ה שלנו התקוטטו ואחד ניסה לדקור את השני. בסוף המחנה חזרתי הביתה, למדתי עוד שנה ב"בית חינוך תיכון", אחר כך מצאתי עבודה בעיריית תל אביב.

תוך זמן קצר הבנתי שלא זה המקום בו אני רוצה להיות. התגעגעתי לבארי. אבל כשבישרתי לאמא שאני מתכוון להצטרף להכשרה - היא התחילה לבכות. הבטחתי לה שאלמד בקיבוץ יום בשבוע, וגם זה לא עזר. אבא הצטרף אליה ואמר: "אנחנו לא נכיר כך יותר כבן שלנו. איך אתה יכול להשאיר אותנו להזדקן לבד".

אמרתי להם: "בואו איתי לקיבוץ".

הייתי בן 15 וחצי, ואין לי מושג מאין היה לי הביטחון להוציא את המשפט הזה. אמא ענתה: "בחיים לא הייתי חיה בקיבוץ. קמים שם כשהפעמון מצלצל, הולכים לאכול עם פעמון, הולכים לעבוד עם פעמון והולכים לישון עם פעמון. כל החיים לפי הפעמון".

הורי בכו, גם אני בכיתי - אבל לא ויתרתי. קבעתי מפגש עם חברי הטוב מושקה גלברד, הלכנו ל"משקי הנגב", ומוטקה מנור הזמין אותנו לנסוע איתו בשברולט של בארי. הוא הושיב אותנו מאחור, בין שרשראות של טרקטורים, וכשהוא עצר בגדרה והלך לאכול - הוא לא הזמין אותנו.

שכונת האוהלים שבה גרנו השתרעה מאזור הפעמון עד הנהלת החשבונות של היום, והיו אוהלים גם ליד מגרש כדורגל הישן. חיינו כמו כולם במחסור, אבל הייתה שמחה בלב. כל יום נערך גיוס ליציאת בטון למבנה חדש, וזו הייתה עבודה קשה לנער בן 15 וחצי - אבל בנינו את המשק והיינו מאושרים.

בגיל 16 כבר נשלחתי לשמור בלילה. באחד הלילות ראיתי פתאום אור נדלק ברפת, והייתי משוכנע שבאו לגנוב פרות. יריתי ירייה באוויר כדי להזעיק את מרכז השמירה, והלכנו יחד לברוק מה קורה. מצאנו את כל הפרות ישנות בחצר, ולא נראו שום סימני גניבה. למחרת התברר לנו שאלה היו הפלחים, שסיימו משמרת לילה והלכו להתקלח ברפת.

בלילה אחר הייתי על מגדל השמירה של הנח"ל. הקשבתי לחדשות ברדיו, ושמעתי שמדווחים על מיליון פליטים שעומדים לצאת מהרצועה. הממשלה הודיעה, אמר הקריין, שאם הם ינסו לחצות את הגבול - נעצור אותם. ישבתי, נער בן 16 לבדי על מגדל, וכל מה שחשבתי זה איך אני עוצר מיליון פליטים.

מעבר לגיוסים ולשמירות עבדתי בגן הירק, שהיה באזור בית השייח' והחזיריה - ומאז ועד היום אני חקלאי. היו לנו סוסים שאיתם חרשנו ועשינו את כל שאר העבודות, גידלנו תפוחי אדמה, שום, צנוניות, גזר, פלפל ומין תירס בשם "סתוויון", ועבדנו כמו חמורים. זאב וקסלר היה המדריך של הכשרת "במעלה". היינו מלוכדים מאוד, ועד היום אנחנו

בקשרי חברות חמים. באחד הימים העירו אותנו לפרוק אוטו זיפזיף ליד בית השייח', ויד שמאל שלי נמחצה משער הפרדס. לקחו אותי לבית החולים "הרסה" בבאר שבע, הרופא כבר רצה לכרות לי את היד, אבל למזלי רופא אחר התערב - ובמקום לכרות את היד תקעו לי ניטים. החלמתי והתגייסתי לצבא עם כולם, ללא מגבלה.

לפני הגיוס ארגנו מסיבה גדולה ויפה. איזי רייך ניצח על המקהלה, העלינו הצגה - ולמחרת נשלחנו לטירונות במחנה אליהו בנתניה. המפקדים התקשו להשתלט עלינו, כי היינו קבוצה מגובשת ודעתנית.

בסיום הטירונות חזרנו לבארי. שיכנו אותנו במחנה הנח"ל, ליד הדפוס של היום, וגם כאן המפקד שלנו, בן עין חרוד, לא הצליח להשתלט עלינו. יום אחד קיבלנו מהמ"מ אישור להשתתף בכנס הכשרות בפלמחים. הבחור מעין חרוד מצא את המחנה ריק - וכשחזרנו הוא העניש אותנו. וזה לא היה העונש האחרון: בסופו של דבר שלחו אותנו לעשות שוב טירונות, הפעם בירושלים. התייחסו אלינו שם ביד קשה, אבל קיבלנו פרס והשתתפנו במצעד יום העצמאות.

אחרי הטירונות השנייה הציבו אותנו בגברעם. חלק מהחברים יצאו לעזור בבארי, וגם האחרים התגייסו לסייע בבניית האסם. המצב היה כל כך קשה כאן, ששלחנו לקיבוץ סיגריות מהצבא. בסיום ההכשרה התקיימו דיונים רציניים - האם להישאר בבארי או להקים קיבוץ חדש. עלתה אפילו הצעה מעשית, להקים את עין גדי, אבל המוסדות המיישבים קבעו שגרעין של האיחוד יקים אותו, ונשארנו בבארי.

■ ■ ■
כל השנים עבדתי בפלחה, חוץ מהפסקה לשליחות הדרכה ב"נוער העובד". כשחזרתי מהשליחות תפס אותי בודא, הצביע על השדות, ואמר: "תראה, זאת הממלכה שלנו. מעכשיו תהיה אחראי על פיקוח המזיקים בכותנה". הוא ריכז את הפלחה במשך שנים, והיה דמות נערצת בעיניי. למדתי את העבודה בכוחות עצמי, והתמחיתי לא רק בזיהוי מזיקים אלא גם במחלות צמחים, בצמחי בר ובנברנים.

מה שמשך אותי לפלחה היה המרחבים, הטבע, ועד היום אני שמח לקום בבוקר ולצאת לשדות. יום אחד, כשחיפשתי מזיקים בכותנה, ראיתי שני צבאים מתנגחים במרחק מטרים ספורים ממני. זו הייתה חוויה מדהימה. בעונת הכלניות - בכלל אפשר להשתגע מהיופי. ראיתי באחד הימים ליד שוקדה טרקטור בתוך שדה כלניות. שאלתי את הטרקטוריסט למעשיו, והוא ענה: "שלחו אותי לדקסס פה". נעמדתי לפני הטרקטור, ואמרתי לו: "על גופתי המתה. אני לא זו".

את גידול הכותנה התחלנו בשטח קטן, והגענו ל-2,000 דונם. ב-1965 זכה צוות הפלחה בפרס קפלן לחקלאות, ועד היום זה ענף מצליח. בחורף, כשהעבודה בשדות התמעטה, הקמנו חממות לעגבניות ועברנו בחממות הוורדים.

ב-1955 חטפנו הפגזה באמצע קטיף הכותנה, בשדה ליד בריכות השיקוע. הקטיף היה ידני, והקוטפים היו 30 נערים מקיבוץ אפק שבאו לעזור. אמרתי להם לרוץ לוואדי הקרוב, ושכבנו שם כחצי שעה. כשנגמרה ההפגזה חזרנו למשק, התיישבנו במועדון, ופתאום הגיע מברק מאפק. הוא דרש שהנערים יחזרו הביתה. הם ענו במברק משלהם: "כל עוד ילדי בארי פה, אנחנו לא עוזבים", והתחילו לרקוד הורה.

לפני שעסקתי בפיקוח אהבתי את הוצאת תפוחי האדמה. בהתחלה אספנו אותם ידנית לתוך פחים עם ידידות עץ, ואחר כך פותחה שיטה של שקים עם מסגרות ברזל. עבדנו בזוגות: כל אחד התחיל בקצה אחר של השורה, וכשנפגשנו עברנו יחד לשורה חדשה. את תפוחי האדמה מיינו בסככה, ונהייתי מהאווירה שנוצרה שם, עם הרבה שירה וגם ויכוחים פוליטיים. זו הייתה התקופה שרפי שלו ויוקי גרוספלד ניסו להעביר אותנו למפ"ם, והשעות האינסופיות של המיון חלפו במהירות.

■ ■ ■
בשנות השישים הגיעו לבארי טירונים, שבאו במחזוריים של עשרה ימים עם מ"כית, לעזור בענפים. אני הייתי המקשר מטעם הקיבוץ, ורב"טית חמודה בשם צפי הייתה המ"כית של אחד המחזוריים. התחלנו לדבר, מצאנו תחומי עניין משותפים - ובפברואר 1963 התחתנו. אוהד, בננו הבכור, נולד בבארי. אחריו נולדו רינת וכפיר. בנוסף לשלושתם גדלה אצלנו שירי, בת אחותי שנפטרה. לרינת ודני נולדו נכדינו אלון, אייל וגבע, וכפיר ויעל בירכו אותנו בליה ורני.

■ ■ ■
בכל פעם שביקשו ממני להדריך - הסכמתי. וכך, במשך השנים הדרכתי שש קבוצות. התחלתי עם כיתת "אשל" לקראת שנת הבר-מצווה, אחרי שעות העבודה. אחר כך יצאתי להדריך שנתיים

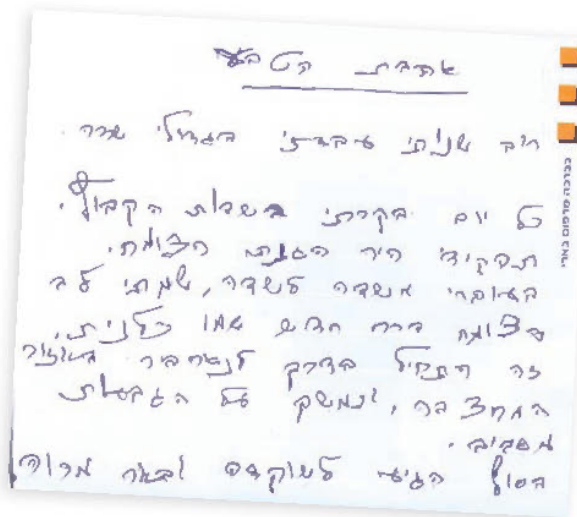
ב"נוער העובד" ברמת גן, והדרכתי גם בבית הספר החקלאי בחדרה. מאוחר יותר הצטרפתי לגיורא עוז בהדרכה של גרעין "אביר", ובקיבוץ הדרכתי גם את כיתת "ערבה" ואת גרעין "בארות". ב-1964 כיהנתי כמזכיר. בתקופות אחרות ריכזתי את ועדת חברה במשך שנתיים, הייתי חבר בוועדת קשר לחיילים ובוועדת תרבות, וכשריכזתי את ועדת קליטה היה לי הכבוד לקלוט את המשפחות שהגיעו בגל העלייה מדרום אמריקה - משפחות אלון וגולדשטיין. חוץ מכל זה ערכתי את היומון אחרי לור, אבל זה דעך כעבור זמן מה, עד שהתחילו לצאת היומונים בעריכתו של שלמה גביש.

בשביל הנשמה, שרתי במקהלה יותר מ-30 שנה, עד שהיא התפרקה, ואהבתי את זה יותר מכל. איזי רייך, המנצח הדגול שלנו, פתח כל חזרה כשהוא מביט סביבו ושואל: "אבינועם פה? בסדר. עכשיו אני שקט". השנה, באירוע הפתיחה של חג ה-70 ליד בוסתן אבו מועליק, צירפו אותי לחבורת הזמר, וזה שוב היה נהדר.

אלה חיי. כל השנים עבדתי ולא יצאתי ללימודים, כי לא נמצא לי מחליף בפיקוח המזיקים. אילו התאפשר לי ללמוד, הייתי לומד היסטוריה, גיאוגרפיה ומקצועות הומניים. אולי גם אנגלית. כשיצאתי לפנסיה רציתי ללמוד בשער הנגב, אבל אז השתנו החוקים, וחברים בגיל הפנסיה כבר לא מקבלים לימודים על חשבון הקיבוץ. אני מודה שנפגעת, כי לא למדתי כל השנים בגלל העבודה. אני מוצא לעצמי חוגי למידה מעניינים כמועצה ובשער הנגב, או כמו שאמא שלי אמרה: "כל זמן שאתה סקרן, אתה חי".

■ (ראיינה: רותי פרומקין ב-27.05.2016)

אברהם (צ'יקו) בכר

נולד ב-07.02.1945, בתל אביב

הגיע לבארי ב-1952

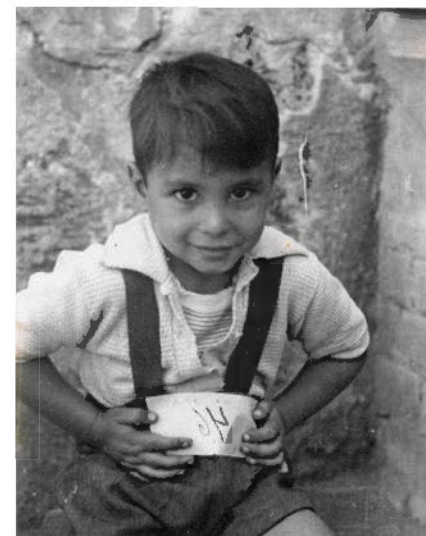
כי אמא חלתה, ואבא אמר שקיבוץ זה מקום שיש בו הרבה פרות וסוסים

בוכסי עשה ממני בן אדם! בזכותו לא נשארתי פרח ובוז

בוקר אחד, לקראת תחילת כיתה ב', אבא לקח אותי על האופנוע שלו לתחנה המרכזית בתל אביב, הושיב אותי באוטובוס לבארי, ונפרד ממני. ישבה לידי ילדה בשם אורה סופר, שלא הכרתי. אחרי למעלה משעתיים של טלטולים, האוטובוס העלה אבק ועצר. אורה ואני ירדנו, סביבנו רק חול וחול, וירדנה אבני באה לקראתנו. היא הובילה אותנו לבית הערבי ששימש כבית הילדים של בני בארי הבכורים, והפכנו לילדי החוץ הראשונים בקיבוץ.

הייתי ילד קטן, בן 7. תוך חמש דקות הגעתי לרפת, בעקבות הריח והגעיות. פגשתי שם את הרפתנית תמר שלוי, ששאלה אם אני רוצה להיות מאומץ שלה ושל אסף. "מה זה מאומץ?", שאלתי. "תבוא אלינו לחדר אחר הצהריים", היא אמרה. הסכמתי. את אורה אימצו ירדנה ושמוליק אבני. ישנו באותו חדר עד שהיא עזבה. היא חיה כבר שנים בהולנד, וניתקה את עצמה מכל מי ומה שקשור בבארי.

גרתי עד אז עם הורי ואחיי, יצחק ויעקב, בבית אדום קטן ברחוב פלורנטין 7 בדרום תל אביב. השירותים היו "בול קליעה", והיית צריך לשפוך דלי מים לאחר השימוש. גם מקלחת לא הייתה בנמצא: התרחצתי פעם בשבוע, ביום שישי, במים שחוממו בתנור עצים. בשאר ימות השבוע אמא ניקתה את גופי במגבת לחה. הנשים בישלו על פתיליות ופרימוסים רעשניים מאכלים מסורתיים כמו מרק שעועית ואורז, בורקס או בולמס (להמניות גבינה ממולאות). היה גם יום קבוע שבו הרתיחו על הפרימוסים מים לכביסה.

בבית דיברו ספניולית, והרדיו ניגן מוזיקה טורקית. אמי, פאני, הייתה עקרת בית, למרות שסיימה סמינר למורות בטורקיה. אבי, יוסף, עבד כאופה. משפחתו באה מכפר דייגים טורקי בשם סיליבריה, בני המשפחה התמחו בייצור גבינות ויוגורטים מחלב עיזים וכבשים, אבל אבא פתח לימים דווקא בית חרושת קטן לייצור ביסקוויטים בשם "פרח".

כבר בכיתה א', בבית הספר הרתי "תחמוני", החלו אי ההבנות שלי עם מערכת החינוך. העדפתי להישאר מחוץ לכיתה ולשוטט ברחובות, להתבונן בעגלות של ה"אלטע זאכן", משחיזי הסכינים, מחלקי הנפט ומחלקי הקרח, ויותר מכל נמשכתי לסוסים. אהבתי את

במליקת ראשי אפרוחים ותרנגולות, תעשה את זה במקומנו ותעביר את בשר הזרזירים למטפלות. חוץ מזרזירים, בשנים מאוחרות יותר צדנו דורבנים. יצאנו בערבים לשדות עם טרקטור, סינוורנו את הדורבנים שהתרוצצו בשטחים, ועשינו חפלות עם הבשר.

שבת אחת ביקשנו מהחצרן לעשות סיבוב עם הפרד והעגלה, והוא לתומו הלך לדרכו. היינו חמישה – אמיר, עמירי, מנצ'ר, דובי ואני – ואמיר הציע: בואו ניסע לבוסתן אבו מועליק להביא לשאר הילדים תאנים, שקדים וענבים. זאת נראתה הרפתקה נפלאה. אמיר החזיק במושכות, הפרד שעט בדרך העפר, ותוך זמן לא רב הגענו לבוסתן. אמיר חד העיץ גילה קן של עורבים על עץ אשל, טיפס אליו בזריזות של קוף, וירד כשבידו קן העורבים הנטוש. העצים היו גרושים בכל טוב הארץ. אכלנו בתאוה ומילאנו את הדליים בפרי מתוק ועסיסי.

היינו שיכורים מטעם הפרי, מסוחררים מההרפתקה, ולא שיערנו איזו מהומה התחוללה בקיבוץ כשחשו בהיעדרנו. אסף צלצל בפעמון, ואנשי כיתת הכוננות הגיעו בריצה עם נשקם ועלו על השברולט. שאר החברים התאספו בחדר האוכל מלאי חרדה.

השמש עמדה באמצע השמיים כשהחלטנו לשוב. אספנו את שללנו, והפרד דהר לאורווה. הוא לא עצר כשחלף על פנינו הטנדר של כיתת הכוננות, ואנחנו לא שיערנו מה מצפה לנו בשובנו. בפתח הכיתה עמד אסף בעיניים זועמות. מראהו לא השאיר מקום לספק – משהו השתבש. הוא הכניס אותנו לכיתה, סגר את הדלת והחל לשאוג עלינו שאגות אימים – איך העזנו לצאת מחוץ לגדרות המשק ולהדאיג את כל הקיבוץ. "מה הייתי אומר להורים שלכם אם פדאיונים היו חוטפים אתכם?". הוא לא הסתפק במילים, והפליק לכל אחד מאיתנו על הישבן עד שכלה זעמו.

ככיתות הגבוהות בוכסי היה המחנך שלנו. הוא היה יקה קפדן, אבל בעל לב גדול ואהב אותנו בכל ליבו. אני יכול לומר בפירוש שבוכסי עשה ממני בן אדם! הוא אחז בי, לא עשה לי הנחות ולא ויתר עלי. בזכותו הפנמתי את העניין של משמעת עצמית ולקחת אחריות, ובזכותו לא נשארתי פרחח, בור ועם הארץ.

התקשיתי ברוב שטחי הלימוד. לא אבחנו אז הפרעות וליקויים, ואולי לא רצו להשקיע בילדי החוץ. את השיעורים העתקתי מהתלמידים המצטיינים. הקלף החזק שלי היה עבודה עם בעלי החיים: עבדתי בדיר, והסיוט היחיד היה לעמוד בחורף במקלחת של מים קרים ולא להצליח להוריד מעצמי את הבוץ והסירחון. אחר כך התבקשתי לעבור לרפת, כי חסרו שם ידיים עובדות, וזה היה מקום העבודה שלי לשנים רבות.

בסוף י"ב נשמתי לרווחה. קיבלתי צו גיוס לנובמבר 1963. רציתי להתגייס לשייטת 13, כי מי שהתקבל לשם נחשב גבר שבגברים, אפילו עברתי מבחנים מפרכים – ונעלבתי עד עמקי נשמתי כשלא התקבלתי. אבל התנחמתי די מהר: רוני לוי שירת בצנחנים, סיפר בחופשות סיפורים מרתקים – והתלהבתי. שירתתי בגדוד 890, הדרכת טירונים ויצאתי לפעולת

תגמול קטנה בקלקיליה: חצינו את הגבול בלילה, פוצצנו 11 בארות וחזרנו.

אחרי השחרור חזרתי לרפת. אבי ביקש שאצטרף אליו במפעל העוגיות, אבל עניתי לו: "אבא, השתגעתי, אני צריך לעבוד עם פרות וסוסים וכלבים, אני לא בשביל בסקוויטים".

במאי 1967 גייסו אותנו למילואים. התכנית הייתה להצניח אותנו באל עריש. כשפרצה המלחמה כבר קיבלנו שקי צניחה וחילקו אותנו לדבוקות, הייתי מבוסט שנקבל רקע אדום לכנפי הצניחה, אבל הכל בוטל ולקחו אותנו באוטובוסים לירושלים. הגענו בערב, ונערכנו מיד לקרב. תוך כדי ההכנות החלה הפגזה ירדנית, ורכים נפצעו. גם אני נפגעי מרסיס פגז שנתקע לי בשוק, אבל זה לא נטרל אותי ויצאתי לקרב על שייח ג'ראח. כמה ימים לאחר המלחמה אבא שלי הצליח להוציא לי את הרסיס מהרגל.

חלפו שש שנים, וביום כיפור 1973 בא אוטובוס ולקח אותי לסירקין. הורידו אותנו לסיני, הסבירו לנו שאנשי קומנדו מצרים מסתובבים בשטח, ויצאנו על זחל"מים לחסל אותם. די מהר החזירו אותנו, כי הסתבר שהמצרים מצוידים בטילי כתף ועושים שמות בזחל"מים המיושנים.

בהמשך עברנו לציידה המערבי של תעלת סואץ על גבי דוברות. חטפנו הפגזה רצינית והתקדמנו לעבר הכפר סארפוס, שם הייתה לכודה כיתה מגדוד 890. לאחר שחילצנו אותה קיבלנו פקודה לנוע ברגל לכיוון העיר סואץ. חנינו ללינת לילה בבית ספר, יצאתי לשמירה עם חברי, וכששמענו יציאות של פגזים החלטתי לחפור לעצמי שוחה. מישהו נבהל וירה עלי צרור. שלושה כדורים פגעו לי ברגל, ובאותו רגע הסתיימה בשבילי המלחמה. שכבתי חודש ב"סורוקה", ושבוע אחרי שחזרתי לסואץ הוכרזה הפסקת אש והשתחררנו.

את אביגיל באן הכרתי כילדה שבאה בחופשות מתל אביב לבקר את דודתה תמר, אמי המאמצת. ההיכרות בינינו התהדקה והפכה לחברות כשהתגייסתי, ואחרי מלחמת ששת הימים התחתנו.

ביולי 1973 נולד אבידע. הסעתי את אביגיל ל"סורוקה", אבל לא היה נהוג אז שאבות נוכחים בלידה, ונסעתי לפגוש חברים בחוות סוסים. כשחזרתי הביתה תמר בישרה לי שאני אבא, ומיהרתי לבית החולים. בלידות הבאות הייתי עם אביגיל, וחזיתי באופיר, ארבל ואיה באים לעולם. החלטנו על רוח של שלוש שנים בין ילד לילד, כדי שלא יהיו לנו שני ילדים יחד בצבא. רק ארבל ואיה שירתו זמן מה במקביל.

מה שמאפיין את המשפחה שלנו הוא האהבה למנגל. כל סיבה טובה למסיבה, ותמיד שופכים פחמים ומדליקים אש. מעבר לכך, אנחנו משפחה קיבוצית נורמטיבית: כולם נשואים, אחד התגרש, לכולם יש ילדים. לאבידע ודנה יש שלושה בנים: רותם, נופר וכרמל, ובת - הדר; לאופיר ומירית שלוש בנות: תומר, אלה וניר; לארבל יש את רביר, פארן ואסיף, ולאיה ועמרי יש את גור. אנחנו נהנים מכך שיש לנו ילדים ונכדים כאן, ועם אלה שחיים רחוק יותר אנחנו בקשר רציף. כשהנכדים באים אני נהנה לשחק איתם כדורסל וכדורגל, לקרוא סיפורים ולפתור ביחד חידות. אני שומר בזכותם על הכושר.

גידול הכלבים התחיל אצלי כתחביב, והיום אני נחשב למקצוען. נכנסתי לעניין בכיתה ט', עם ראובן נגלר. גידלנו ארבעה כלבים, ופיג'לה, כשהיה המא"ז, הציע לנו לקשור אותם ליד הרפת, הלול ופינת החי, כדי שיסייעו בשמירה. למזלי, הפסיקו את החזקתם בדיוק בשנת 2014 לקראת יציאתי לפנסיה, ונחסכה ממני הדאגה לעתידם. כיום אני משקיע את זמני בכלבייה - מטפל בכלבים ומטפח את הגורים. אני גם משתתף בתערוכות, זוכה בגביעים ומנהל את מכירות הכלבים.

מכל שנותיי בקיבוץ יש לי רק אכזבה אחת. לאחר שארכל נפרד מזוגתו לא נמצאה דרך להמשיך את קליטתו, והוא נאלץ לעזוב למרות שאהב מאוד את בארי, ולמרות התקלה הזאת אני מאמין במערכת. בחרנו בה, ואין לי אלא לסמוך עליה.

חייתי בקיבוץ בשנים שלא היה כסף. העבודה ברפת הייתה קשה, ובקיץ הלוהט לא היו מזגנים. היינו צעירים חדורי מוטיבציה, ושמחנו בחלקנו. גם היום, כפנסיונר, מבחינתי הכל טוב.

■ (ראיינה: ניבה שגב ב-01.02.2016)

אברהם הברון

נולד ב-02.09.1926, בשטוטגרט, גרמניה
ממייסדי בארי. הצטרף להכשרת הצופים ב' ב-1943
כי התאהב בעבודת הרפת

פרות וחברים אחרים

” סרטיפיקט של קפיטליסט”. כך נקרא אישור הכניסה לארץ שקיבלה משפחתי, בדצמבר 1933. הבריטים דרשו מאבי להוכיח שיש לו אלף לירות שטרלינג. הגרמנים הרשו עדיין ליהודים לצאת עם רכושם – רק שישלמו “מס נטישת הרייך” בסך 20 אלף מרק ויסתלקו לצמיתות. הבאנו איתנו שלושה ליפטים מלאים ברהיטים, ציוד ובגדים, וגם את המכונת של אבא. הוצאת כספים הייתה כבר מוגבלת, אבל חשבון הבנק של הורי הוקפא והבית נתפס. כיוון שאלה היו עדיין ימי הראשונים של השלטון הנאצי, הם לא הוחרמו. שנים אחר כך, כאשר הכשרנו את עצמנו והתכוונו להקים קיבוץ, הורי הקפיטליסטים תמכו בי, בעוד שרבים מחברי הגרעין שלנו לא זכו לקבל את ברכת הדרך מהוריהם, ואביו של אסף שלוי ישב עליו שבעה.

גדלתי בשטוטגרט עם אחיי, שושנה (לורה) וחנן, בבית עם חצר, בריכת שחייה וגן גדול – ואפילו טלפון, שהיה אביזר נדיר. חדרי הילדים היו בקומה העליונה, ואת ארוחת הערב אכלנו רק עם העוזרת, בלי ההורים, למעלה. אבי, אדגר (יעקב) היילברונר, היה אורטופד מנתח. בנוסף למשרה ציבורית בקופת חולים הייתה לו קליניקה פרטית בבית. אמי, אנה (חנה) לבית רוטשילד, הייתה רופאת משפחה.

זמן קצר אחרי שהנאצים עלו לשלטון אבא פוטר, בהתאם להוראת השלטונות לפטר את כל היהודים שלא שירתו בחזית במלחמת העולם הראשונה. אבי אומנם שירת כרופא צבאי במלחמה, אבל לא נשלח לחזית. אמא שירתה בחזית כאחות, ולאחר פיטוריו של אבא היא ביקשה לקבל את המשרה שלו. הפקידים הנאצים השיבו לה בנימוס גרמני – אבל בשלילה. הם תירצו זאת בכך שהיא שירתה בחזית כאחות ולא כרופאה.

רישיונו של אבא לא נשלל והוא המשיך לעבוד בקליניקה הפרטית, אבל האירוע פקח את עיניהם של הורי. הם לא היו ציונים, יהדותם הסתכמה בהליכה לבית הכנסת בראש השנה וביום כיפור – אבל הם הבינו שליהודים אין עתיד בגרמניה הנאצית, והחליטו לעלות לארץ. אבא הפליג לבדו ראשון, לחפש עבודה. אחרי מסע חיפושים של כמה שבועות הוא קיבל

מרופא ירושלמי הצעה להצטרף אליו, ואמא הודיעה לנו שגם אנחנו נוסעים לפלשתינה. כשהבעתי התנגדות היא הבטיחה שנחזור אחרי חצי שנה, ומאז אני כאן.

חצינו את האלפים ברכבת לגנואה שבאיטליה, ועלינו על אונייה ליפו, דרך פמגוסטה שבקפריסין ואלכסנדריה. אבא חיכה לנו בנמל ולקח אותנו לירושלים במונית. התמקמנו תחילה בפנסיון, וכעבור שבועיים שכרנו דירה ברחוב ממילא - היום אגרון - ממשפחת בשארה הערבית-נוצרית. הם קיבלו אותנו יפה, וכשראו את צבע עורנו הזהירו אותנו מפני הליכה בשמש בלי כובע. ביתם עומד על מכוננו עד היום, אבל אנחנו עזבנו אותו אחרי כמה שנים. כשהמתח בין היהודים לערבים גאה, נאלצנו לעזוב את ממילא.

שמי היה עד אז גרהרד. התביישתי בו, והרבצתי לכל מי שהציק לי או העז לא לקרוא לי אברהם. שנים אחר כך, בבארי, הודבק לי הכינוי "פרוסי" (ולברנדי קראו "הפרוסי השני"). התקוממתי פעמיים: ראשית, משום שבאתי מחבל וירטמברג שבדרום גרמניה, ופרוסיה היא חבל אחר לחלוטין. ושנית, לפרוסי יש קונוטציה מיליטריסטית, שהיא לגמרי זרה לי. זה אומנם לא נתפס בעיני ככינוי פוגעני, אלא במשמעות של יקה, שכועס כשההצגה מתחילה באיחור - אבל לא הרגשתי טוב עם הכינוי הזה. עד היום אחד או שניים מהחברים משתמשים בו, אבל לא הרבצתי לאף אחד מהם. מצד שני, חשתי באמת קרבה לברנדי ולבוכסי, עמיתיי היקים.

הורי בחרו עבורי בית ספר פרטי, ששפת ההוראה בו הייתה עברית. לא ידעתי בהתחלה כמעט אף מילה, אבל בסוף כיתה ב' כבר דיברתי, קראתי וכתבתי בעברית כל כך טוב, שהקפיצו אותי ישר לכיתה ד'.

ב-1935 הגיעו מגרמניה סבתי לינה ואחותה של אמי באטה. הן העלו איתן פרות הולנדיות, כי זו הייתה הדרך של סבתא להוציא את כספה מגרמניה. העסקה בוצעה בשיתוף פעולה בין הסוכנות היהודית והממשלה הנאצית, שסבלה ממחסור במטבע זר. כעבור זמן קצר גם אנחנו נהנינו משיתוף הפעולה הזה: מאחר שחשבון הבנק של הורי נחסם ולא הוחרם, הם הצליחו להעביר כסף לאיטליה, והפלגנו ב-1938 לחופשה בדולומיטים.

היציאה לחופשה באה לאחר מותה של שושנה, אחותי הבכורה. היא נפטרה מגידול סרטני בראשה, בגיל 14. הייתי בן 11 וחצי, ועד היום אני רואה לנגד עיני את הפתק שכתבה, ונשאר על קיר חדר העבודה של אבא: "נא לא לשכוח להשקות את הפרחים".

מבית הספר היסודי עברתי לתיכון היוקרתי "בית הכרם", שהפך מאוחר יותר ל"תיכון שליד האוניברסיטה". המורה שלי לביולוגיה היה ישעיהו לייבוביץ'. במקביל הייתי חניך בצופים, וכשיצאנו בקיץ למחנה עבודה בקיבוץ עין החורש התרחש מאורע שישפיע על המשך חיי: מפגש עם הרפת. שם החל לנבוט בי הרעיון של בית ספר חקלאי, בדרך להגשמת החזון הקיבוצי.

בית הספר החקלאי בפרדס חנה, שהיה שלוחה של בית הספר הריאלי בחיפה, הבטיח באותם

עם הסרת צנזורת התעמולה.

בז' הבית והקולות יצרו אנרגיה לאנשי הצעירה
עם אחיו, מבנים, המבול והקולות.
נסעו בשלבים עם כוונת צעדה - גמר אלץ ומש
בקיץ. עם אז היו אלה אותם 6 קהילות.
במקום קבול או כנול הבנות האמריקאיות 44
אשר שלטו והקולות ההולנדיים והפני הצעיר 42א
עם מיטל ג'י.ט.
הצעה לטלוס ואמרי מקונס הסקר הצעיר -
התאחדו.
אנדרס רמון

ימים מלגות נדיבות – ובאופן חריג גם בחינות בגרות. זו הייתה הצעה מפתה, וגם הורי, שמצבם הכלכלי לא הרקיע שחקים באותה תקופה, קפצו על המציאה. המורים אומנם ניסו להניא אותם, והזהירו שלא אפתח בפרדס חנה את כישורי האינטלקטואליים, אבל בסיומה של התלבטות משפחתית הוחלט שאעבור לשם.

למדתי בפרדס חנה שנתיים, עם תלמידים מכל קצות הארץ. הייתי בן 14 וחצי בבואי והייתי די מסכן בהתחלה, רחוק מהבית ומהמשפחה. בלימודים הצטיינתי ושוב הקפיצו אותי כיתה, אבל היה לי קשה. יום אחרי יום השכמתי לחליבה בארבע בבוקר, הלכתי ללמוד, וחזרתי לחליבת ערב.

חבריי לכיתה התגייסו לפלמ"ח ולהגנה ב-1942. אותי לא קיבלו, בשל גילי הצעיר, והצטרפתי להכשרה במשמר דוד. כמוני הגיעו רבים נוספים, הקבוצה הלכה וגדלה, וכשמנינו מאה איש נאלצנו להתפצל: חלק מהחברים, ובהם אחת בשם רינה נשרי, עברו למעוז חיים. אחרים – וכיניהם לזר זורע, יהודית רפופורט ואני – נשלחו לחפציבה. עבדתי – איך לא – ברפת, ופגשתי קיבוצניק שהיה רועה צאן, משורר ומדריך נוער וגם שמו אברהם. לימים הוא יהפוך מאברהם בלייברג לאנדר אלדן.

כעבור שנה ההכשרה שבה והתאחדה, ועברנו לבנימינה כפלוגת עבודה, בעיקר במחצבה בשפיה. אחרי עוד שנה עברנו לגדרה, שם התאחדנו עם קבוצה של ה"נוער העובד". היינו מיועדים ומכוונים להקמת קיבוץ חדש, רוב החברים עבדו אצל האיכרים. הבנים במשקים והבנות במשקי הבית. אני עבדתי ברפת הקטנה שהקמנו, וגם בלול ובגן הירק. גרנו שם שנתיים וחצי, ארבעה אנשים בסוכת מחצלות, עד שהוחלט על הקמת 11 הנקודות. לנו הקצו את נחביר.

קיבלתי קשה את ההחלטה שלא אהיה בין הראשונים שעולים לנקודה החדשה, כי אני חייב להישאר ברפת. הקושי גדל כאשר התברר לי שרינה כן נבחרה לעבור. עדיין לא היינו זוג, אבל העדפתי שהיא לא תתרחק. מאחר שפטור בלא כלום אי אפשר, לפני העלייה נסעתי עם בודא בטרמפים לנחביר. מצאנו את היתדות שסימנו את המקום, ופיצינו את עצמנו על כך שלא נהיה שם ביום העלייה על הקרקע.

שליש מחברי הקבוצה עברו לנחביר, שני שלישים נשארו בגדרה, והחיים התנהלו בין שני האתרים. כשבנו את מגדל המים בנחביר, למשל, נסעתי לעזור שם בין החליבות. ב-1947 יצאנו לטיול בוואדי קלט וירו עלינו. נפצעתי מרסיסים ביד, ופוניתי לבית חולים. מאחר שבתקופת ההחלמה לא יכולתי לחלוב, עברתי לנחביר ועברתי עם יד חבושה בהנחת צינור המים.

בתום מלחמת השחרור הוחלט להעביר את הקיבוץ למקום שבו בארי נמצאת היום, כדי שיהיו לנו שטחים חקלאיים רצופים וגדולים במקום חלקות קטנות ומפוצלות. אני הגעתי

מגדרה עם הפרות: נסענו עד סעד במשאית, ומשם ברגל לבארי, יחד עם 12 פרות. רינה הציעה לקרוא למקום עדוריים, כשמו במפת מידבא, אבל רוב החברים בחרו בשם בארי, שמו העברי של ברל כצנלסון.

התחתנו בירושלים כשרינה סיימה את לימודי הארכיאולוגיה, ועברתנו את שם המשפחה מהיילברונר להברון. אחי חנן, שהיה חבר רעים, החליף גם הוא את שמו, אבל אבי שמר על שם משפחתנו המקורי, משום שרכש לעצמו שם כאורטופד מומחה.

ב-1957 זכיתי במלגה מקרן אמריקאית שסייעה לחקלאים בארצות מתפתחות, ויצאתי להשתלמות רפתנים של שבועה חודשים בארה"ב. סיירנו בכמה מדינות, ביקרנו בחוות, במכוני חליבה ובמכוני תערובת, והשתלמנו גם בהזרעה מלאכותית. היו לנו כבר שני ילדים - דודו ושושן - ולרינה לא היה קל.

בעקבות ההשתלמות רציתי מאוד לצאת ללימודים מסודרים, אבל עברו שנים עד שנמצא לי מחליף בריכוז הרפת. בסופו של דבר התחלתי ללמוד באוניברסיטה העברית בגיל 40, זואולוגיה וגנטיקה. סיימתי את התואר הראשון בהצטיינות תוך כדי עבודה - חצי שבוע ברפת וחצי שבוע בלימודים - וקיבלתי זכות ללמוד במסלול ישיר לדוקטורט. מימשתי אותה בפקולטה לחקלאות ברחובות. הייתי אז כבר בן 50, ועברתי מחיות גדולות לחיות קטנות. למדתי הפעם אנטומולוגיה (מדע החרקים), עם דגש על הדברה ביולוגית.

כתבתי מאמרים ומחקרים, אבל לא רציתי להישאר באקדמיה אלא ליישם את הידע בשטח. הדרכתתי פרדסנים ברחבי הארץ, וכשחזרתי לבארי נבחרתי למדריך מלווה של קיבוץ רתמים למשך שנתיים. לאחר מכן עשיתי פוסט דוקטורט בנושא הדברת מזיקים על ידי חרקים, עבדתי במועצה האזורית בהדברה ביולוגית של מזיקים - וכל הזמן ליוויתי את הרפת. היום אני עובד בנושאי מזיקים ותברואה בבארי ובגבולות.

העבודה האינטנסיבית ברפת לא אפשרה לי מעורבות חברתית עמוקה. הייתי עם השנים חבר בוועדת משק ותקופה קצרה גם מרכז המשק, והייתי רכז עבודה ומרכז האסיפה. רינה מילאה שתי קדנציות כרכזת תרבות בבארי ובמועצה האזורית.

חוויתי גם תקופות קשות, אבל אף פעם לא עמדה על הפרק עזיבת הקיבוץ. היו כמובן גם הרבה אירועים מאושרים, ומעל לכל - ההצלחה הגדולה שלי היא המשפחה. כל ילדיי ומשפחותיהם חיים בארץ, ושתי הבנות חיות בבארי, איתנו. לדודו ואיילה יש בת, נעמי, ושני בנים, רפי ובעוז. נעמי כבר זיכתה אותנו בשני נינים - אתי ואופיר. שושן עשתה דוקטורט בחקלאות והגיעה לעמדה בכירה ב"הזרע". בשלב מסוים היא החליטה להקים את פרויקט "פייר פלאנט", שמחבר חקלאים קטנים באתיופיה עם חברות הזרעים הגדולות בעולם, ומסייע להם לצאת ממעגל הרעב והעוני. לה ולאבשל יש שלושה ילדים: עדי, יובל ושקד. השנה נולד לעדי בן ושמו נווה. אביב עסק בעיתונות עוד בקיבוץ, והיום הוא עורך "המוסף

לשבת" של "ידיעות אחרונות", ומגדל עם גילה את שירה, עומר ואלה. לילך למדה עבודה סוציאלית, פגשה בירושלים את תרי, ויש להם שני בנים: יותם ונדב. אני לא אוהב את רעיון ההפרטה, כי בחלק מהקיבוצים המופרטים התחולל דרוויניזם חברתי. תקוותי היא שבארי תמשיך להתקיים כקיבוץ שיתופי, למרות הקולות הסקפטיים שנשמעים מסביב.

■ (ראיינה: נעמה חרד ב-30.9.2014)

אהובה עצמוני

נולדה בט"ו בשבט תש"ה, 19.01.1945 בירושלים.

הגיעה לבארי ב-1958

כי "אחותי הודיעה לי שאני עוברת לקיבוץ של נסים"

לא אפסיק לשיר

א מא ואבא הביאו לעולם 14 ילדים. חמישה מהם נולדו בחלאב, אך שלושה מהם נפטרו בדרך כשהמשפחה עלתה ארצה, שרדו רק רחל הבכורה ושולה. בארץ נולדו חמש בנות נוספות - רבקה, מירה, לבנה וחיה. הבת השביעית נקראה בת שבע. בבית היולדות פחדו מתגובתו של אבי כאשר אשתו ילדה בת, אבל הוא צחק ואמר שהוא מאושר - כשיבוא היום ויזדקק לעזרה, יהיו הרבה בנות שיטפלו בו.

אבי, סעדיה טיירי לוי, נולד בתימן, ושירת בצבא הטורקי בחזית ארץ ישראל במלחמת העולם הראשונה. בתום המלחמה הוא חשש שהבריטים יעצרו אותו, ונדד לחלאב שבצפון סוריה. אמי, אסתר, נולדה בחלאב, והייתה יתומה בת 12 כאשר הם נפגשו. למרות שהבדילו ביניהם 30 שנה, הם התחתנו. בראשית שנות השלושים, הם עלו לארץ ישראל. בארץ נולד הבן הראשון, שאול, ואחריו נסים ויעקב. אני סגרתי את הרשימה, ואחי שאול בחר את שמי: אהובה.

נולדתי בשכונת בית ישראל בירושלים, סמוך למאה שערים, בבית גדול ובמרכזו חצר ענקית. גרו שם שבע משפחות, כל אחת בחדר, וגם אנחנו ישנו כולנו בחדר אחד. היו בו מיטה לאמא, מיטה לאבא ומיטות מתקפלות לילדים. בחוץ היה מטבח קטנטן לכל משפחה. מקלחת או אמבטיה לא היו, והתרחצנו בגיגית. ביקור בשירותים - היה סיוט.

כשבאתי לעולם, חלק מאחיותיי כבר עזבו את הבית: רבקה שירתה בפלמ"ח והייתה בין מקימי ארז. שולה הייתה נשואה. בנה הבכור נולד 40 יום אחריי, ואמא היניקה את שנינו. חיה השתייכה לגרעין שהקים את בית גוברין. בת שבע למדה בבית הספר החקלאי "עיינות". לבנה התחתנה בגיל צעיר.

כשהייתי בת שנתיים וחצי אמא בישלה סיר מרק על פרימוס בחצר. נסים, שידע שאני פוחדת מחתולים, קרא: "אהובה, חתול מאחוריך". הסתובבתי כהלה, נפלתי, והיד שלי נכנסה לסיר המרק הרותח. יעקב גיסי נשא אותי בזרועותיו, רבקה רצה עם דגל לבן, כי שרר עוצר, ושריונית בריטית לקחה אותי ל"הדסה". את הצלקת רואים עד היום, והיו שנים שזה הטריד אותי מאוד.

למרות הצפיפות, האווירה בבית הייתה שמחה. כל אחד רצה להשמיע את קולו, אבל הכל נעשה ברוח חברית - ורק בעברית. אמא לא ידעה קרוא וכתוב, ועכדה כל השנים במשק בית אצל משפחות אמידות. אישה יפה, מכבדת ומכובדת, שחלקה תמיד עם נזקקים את המעט שהיה לה. אבא קרא לה בחיבה תרה, שפירושו בספרדית אדמה. הוא היה סנדלר, עם בוטקה קטנה ברחוב נחלת אחים. כל ערב הוא שב הביתה עם משהו שקנה בשוק מחנה יהודה בפרוטות שהרוויח. אני זוכרת במיוחד איך סחב על גבו שקים מלאי אבטיחים. איש ישר, זקוף, שומר מצוות ואוהב אדם.

בערבי שבת וחג אמא הייתה שרה לנו בקול ענוג בעברית ובערבית, וממנה ירשתי את אהבת השירה. אחרי הארוחה הבנים היו מורידים את הכיפות והולכים ל"נוער העובד". אחד מגיסי, שהיה חילוני, שאל את אבא איך הוא מסכים לכך, ואבא ענה: הם היו איתי בבית הכנסת והתפללו, חזרנו הביתה והם עשו קידוש ובירכו את ברכת המזון - עכשיו הם הולכים לספוג את תרבות ארץ ישראל האחרת. הוא היה אדם פתוח וסובלני, שרצה בכלל לגור בתל אביב, העיר המודרנית והחילונית, והעריץ את בן-גוריון. הוא גם לא הצביע למפלגה דתית אלא ל"אחדות העבודה", וקרא את עיתון "למרחב".

בתוך כל המהומה הייתי תלמידה גרועה, עד כדי כך שלמדתי בכיתה א' פעמיים - וכשהגעתי לכיתה ז' הוחלט שוב להשאיר אותי כיתה. יום אחד, כעבור 60 שנה, נסעתי עם אחד הנכדים, והוא מעך כוס פלסטיק חד-פעמית. אמרתי לו: "אודי, תפסיק בבקשה, אני לא יכולה לשמוע את הרעש הזה". הוא שאל "סבתא, יש לך הפרעות קשב וריכוז?", ופתאום הבנתי שזו הייתה הבעיה.

חיה אחותי היא שהחליטה שאעבור לקיבוץ. כשהשאירו אותי כיתה בפעם השניה היא יצרה קשר עם "עליית הנוער", והודיעה לי שאני עוברת ל"קיבוץ של נסים". אמא ואבא תמכו בהחלטה. בשבילי זו הייתה טראומה, שלא לגמרי התאוששתי ממנה עד היום, אבל זה היה הצעד הנכון: אבא היה כבר בן למעלה מ-80 ואמא לא הייתה בריאה.

הגעתי לבארי בסוף 1958, צורפתי לקבוצת "בארות" ואמרתי לעצמי מיד: זה הבית שלי. אף על פי כן, זה לא היה פשוט: הייתי ילדה בת 13.5 במקום זר ולא מוכר, בלי אמא ואבא. לנסים לא התאים להיתקע עם אחות קטנה ושובבה. הוא סמך על כך שהייתה לי משפחה מאמצת, אבל לא נוצרה כימיה ולא הרגשתי שם בנוח. אחרי שבועיים כתבתי להם שלא אבוא יותר. הם לא התעניינו למה, ורק שנים אחר כך העזתי לשאול על כך את ה"אמא". התברר שהיא לא אהבה את זה שלקחתי את בתה הקטנה לטוילים. בכל מקרה - נשארתי לבד, עצמאית בשטח, בלי מישהו שיתמוך בי - והתגעגעתי הביתה. לא "התאמצתי" אצל משפחה אחרת.

עבדנו ארבע שעות בחברת הנוער, ולמדנו ארבע שעות. מנוחה קלמר ותמר שלוי, המחנכות שלנו, אהבו אותי והעניקו לי ביטחון. הן היו מחנכות נפלאות, עם נשמה, ונתנו כל מה שיכלו. הייתי מקובלת ופעילה בקבוצה, ועד היום אני יוזמת מפגשים של החברה'ה שעזבו.

בגיל 14 עבדתי בגן "כלנית", ואיזי רייך בא יום אחד לבקר את בתו הקטנה. הוא שמע אותי שרה, והציע לי להצטרף למקהלה. אני חבה לו הרבה על שהעריך את כישרון השירה שלי.

הייתי בת 16 וחצי כשחברי "בארות" התגייסו לצבא. נשארתי בבארי, עבדתי במטבח עם שמחה'לה, ומאז אנחנו חברות. כשהגיע תורי, התגייסתי עם גרעין של משמר הנגב, וכשסיימתי את הטירונות באתי לבקר את שמחה'לה, שעמדה ללדת. כשהיא ראתה אותי היא אמרה: "חזרת, עכשיו אני יכולה ללדת". ואכן, אחרי שעתיים היא נסעה ללדת את יורם. כשחברי "בארות" חזרו ל"מחלקת משק" בבארי, חיכיתי להם כאן. רב"ט בשם אמנון עצמוני היה המ"כ שלנו, ותוך זמן קצר הפכנו לזוג. לקראת השחרור התחתנו, ותוך כמה שנים נולדו לנו עמרי, שחר וטל.

כשאמנון ואני נפרדנו הוא עזב את בארי, ועברתי תקופה לא קלה. גידלתי את הילדים לבדי, עם תקציב מוגבל – אבל לפעמים שחר נזכרת בקרמבו ובגלידות שהייתי מכינה להם בעצמי, ואומרת שזה היה הרבה יותר טעים מהקנויים. היה לזה טעם של אמה. עברו מאז 40 שנה, ופירוק המשפחה עדיין כואב.

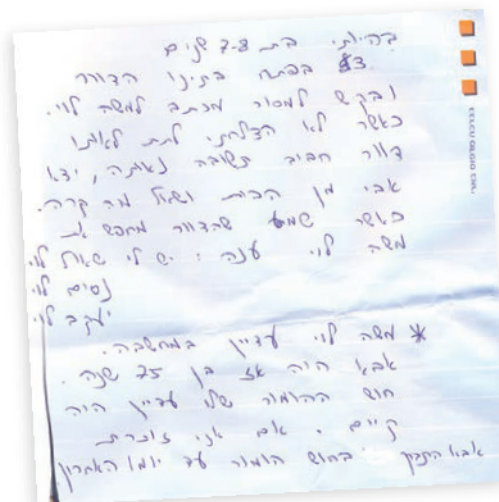
בתקופת מלחמת ההתשה תרמה לילי שפיץ, מירושה שקיבלה, כסף לרכישת הטלוויזיות לוותיקים וגם טלוויזיה לבית העם, וכולם התאספו אחרי הצהריים לראות תוכניות עם הילדים. הלכתי לבודא, שהיה מרכז ועדת חברה, ואמרתי שקשה לי לרוץ כל יום עם שלושה ילדים לבית העם. למחרת הוא הופיע אצלי עם טלוויזיה, והתקין אותה. המחווה שלו ריגשה אותי וחיממה את ליבי. לימים שאלתי אותו איך הוא השיג את הטלוויזיה, והוא ענה: היא הייתה של גנוסיה ושלי. עד היום בודא חרות בליבי כאחד האנשים הטובים שהכרתי. הוא סימל בעיני את הטוב והיפה בסולידריות בבארי.

ב-58 שנות חיי כאן היו אנשים שסמכו עלי ונתנו לי הרגשה טובה. היו גם אנשים שנפגעתי מהם, ביניהם סדרני עבודה שהטיחו בי משפט צורב: "אף אחד לא יכול להסתדר איתך". זה השאיר צלקת בליבי. יצאתי ללמוד מזכירות רפואית, אבל לא קיבלתי את התפקיד. למדתי הנהלת חשבונות, וגם זה לא צלח. רציתי להיות מטפלת, אבל לא רצו בי והייתי רק מחליפה. לכן הסתגרתי מבחינה חברתית.

הייתי במשך השנים אחראית על המתנדבים, עבדתי בדפוס והייתי אחראית על ניקיון בית העם. צבי סוכמן, צוקר, שהיה רכז עבודה, עזר לי פעם לתלות וילונות. ממרום הסולם הוא אמר לי פתאום: "אהובה, אני לא יודע מה רוצים ממך. למה אומרים שאי אפשר להסתדר איתך?". המשפט הזה חולל אצלי מפנה. החלטתי שאני לא מוכנה להיתקע במשבצת של הנפגעת.

יצאתי ללמוד תפירה, ולא אשכח לתמי סוכמן את תרומתה להשתלבות שלי במתפרה. היא העריכה את העבודה שלי, ואני נתתי את כל כולי. כל אחת מהעובדות הוותיקות – סגולה מנור, שושנה אלון, מרגלית חצרוני, חיה'לה לב, לאצ'ה, שרה פ ורחל צייג – לימדה אותי

משהו מרזי המקצוע. כולן קיבלו אותי בשמחה, והאווירה הייתה נפלאה. עבדתי במתפרה כמעט 20 שנה, ועזבתי לא מזמן בגלל בעיות בריאות.

עשיתי לאורך השנים דברים רבים בתחום התרבות, וארגנתי חתונות ואירועים. אני גאה בשמיעה ובשירה שלי, ונוהגת להגיד שהקול שלי הוא אני. למדתי פיתוח קול בתל אביב, ואחרי זמן מה המורה אמרה שאין לה יותר מה ללמד אותי. וכשגיל חוטר ישי, חברי הטוב, היה אחראי על ההגברה, הוא אמר לי פעם לפני הופעה: "את שרה כל כך יפה, אל תילחצי". מאז אני הרבה יותר רגועה כשאני שרה, ומרגישה שאני משתבחת עם הזמן.

עמרי, בני הבכור, למד הנדסת מכונות אבל עוסק היום באפיית לחם. הוא החליט שהוא רוצה להאכיל אנשים. שחר למדה תקשורת באנגליה ועבדה שם. לשמחתי, היא חזרה ומגדלת את ילדיה בארץ. טל למד תעשייה וניהול והנדסת חשמל, ונמצא עכשיו עם משפחתו בשנת חופש. יש לי שישה נכדים מקסימים – פטל של עמרי; אודי, איתמר ואמיר של טל; שלו ועילאי של שחר. אני אוהבת אותם מאוד, ומקבלת בחזרה הרבה אהבה.

בניגוד לעבר, אני יודעת היום להיפתח לדרכים אחרות, ומקבלת את הכיוונים שילדיי בחרו לעצמם, כולל הטעויות והתעויות. הבנתי שאני כבר לא יכולה ולא צריכה להשפיע, ורק מקווה שהם יצליחו.

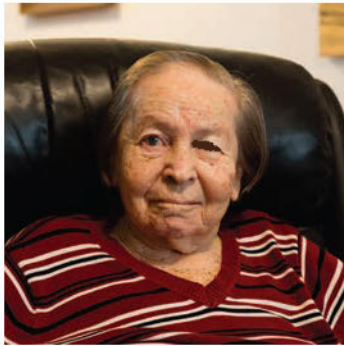
בגיל 71, חיי לא רעים בכלל. אני צועדת הלאה, וכל הזמן לומדת דברים חדשים – על עצמי ועל העולם. אני מבלה עם ראובן, בן זוגי, ואנחנו מטיילים ונוסעים לבקר את הילדים. יש לי גם חתולה, מושי, ג'ינג'ית חמודה ושובבה, והיא אחת הסיבות לכך שנעשיתי שקטה יותר. היא מנחמת אותי בדרכה, ויש לנו יחסים מדהימים. יש לי כמה וכמה חברים טובים בקיבוץ. אני כבר יודעת שאי אפשר להיות חברה של כולם. אני אוהבת לעזור לאנשים, וכשחברים מבקשים שאסיע אותם לטיפולים רפואיים אני נענית בשמחה. אני אוהבת להיות בדרכים ולשיר.

חוץ מאשר במכונית, אני שרה גם ב"קולות חמים", חבורת הזמר המקסימה של שער הנגב. בצעירותי לא מימשת את הפוטנציאל המוזיקלי שלי. כעת אני נהנית להופיע.

אני ממשיכה כמו שאני – ביושר, עם חמלה ועם אהבה לאנשים ולמקום. אלה לא מליצות. זאת האמת. בארי היא הבית שלי.

■ (ראיינה: רותי פרומקין ב-21.12.2015)

מרים אקשטיין בר-סיני

נולדה ב-19.10.1925, באולנוב, פולין
הגיעה לגזרה עם קבוצת ה"נוער העובד" ב-1944

בוריס בר-סיני

נולד ב-08.07.1924, בנווה שאנן, חיפה
הגיע לגזרה עם קבוצת ה"נוער העובד" ב-1944

אודי בר-סיני

נולד ב-22.12.1945, במחנה המייסדים של בארי בגזרה
הבן השלישי של בארי

בימים שהילדים בבארי היו גבוהים מהעצים

אודי: עברו חמש שנים מיום העלייה על הקרקע, ובבארי חוגגים את חג ה-7, כולל השנתיים הראשונות בגזרה. השנה - 1952. גולת הכותרת היא תערוכה ב"חדר התרבות" שליד מגדל המים. במרכז החדר, בתוך תיבת עץ גדולה, מחופה זכוכית, מוצג דגם גדול, "בארי בשנת 2000", מעשה ידיו של בודא: קיבוץ גדול, טובל ביער עצים ומדשאות ירוקים, בתים עם גגות אדומים ואפילו כמה בניינים של שתי קומות. מי היה מאמין?! בחוץ מדבר צחיח של אדמת לס, בתים בודדים וכמה וצריפים, ללא עצים, ללא דשא, ללא טיפת ירוק.

קבוצת ילדים עמדה ליד הצריף השוודי הדרומי ועקבה בתשומת לב אחרי זאב וכסלר, שעבד במרץ ונטע שלושה עצי אקליפטוס. כשסיים את מלאכתו אמר לנו: חישבתי את המרחק בין העצים כך שבוא היום ניתן יהיה לקשור ביניהם ערסל. מי היה מאמין?!
דיירי הצריף השוודי המזרחי נטעו חורשת אורנים.

בוריס: הצריף השוודי - הצריף הראשון - הוקם בקצה המחנה, הרחק מצריף חדר האכילה. גדר עוד לא הייתה לקיבוץ, ומדרום אפשר היה לראות בקלות את הנגב, עד קצה האופק. לא עץ ולא דשא מסביב, רק שדות חשופים ותמרות אבק מתרוממות מדי פעם ברוח. התכנסנו יחדיו, דיירי הצריף, והחלטנו לעשות מעשה. ארגנו יש מאין עשרות שתילי אורן,

חפרנו גומות ושתלנו ממזרח לצריף חורשת אורנים קטנה, יפהפייה. עם חלוף השנים התרבו העצים כחצר הקיבוץ, נוספו שדרות וחורשות, והצבע החום-אפור החל לפנות את מקומו לירוק. חורשת האורנים גבהה, ומשהגיעה לקומת אדם הצבנו כרז מים בין העצים והוא שימש לנו מקלחת בימי הקיץ הלוהטים. לעומת זאת, הילדים חפרו בור בחורשה, כיסו אותו בפח גלי ישן והיה להם מחבוא להסתתר בו.

לימים הכל השתנה. נכנו בתים רבים, הכל הפך ירוק, וכדי לראות את הנגב צריך לצעוד לאורך הגדר, סביב סביב. בין יתר הבתים נבנתה מרפאה חדשה, מפוארת, לנוחיות החברים והאחיות גם יחד, וכשבנו אותה גדעו את מרבית עצייה של חורשת האורנים. שבעה עצים המשיכו להיתמר אל על, ולאחרונה, עם הקמת הבית הסיעודי, נגדעו שניים מהם, שנטו ליפול. את הנותרים ניתן למנות על אצבעות כף יד אחת. גם הם, לא כל כך זקופים, אבל הם יודעים לספר את סיפורה של חורשת האורנים הראשונה בבארי.

אודי: מהאקליפטוסים של זאב וכסלר נותרו היום רק שניים. מחורשת האורנים נותרו ארבעה עצים. שרידי תערוכת חג ה-7 אופסנו בנגרייה, על גג מחסן הפרזול. בילדותי הייתי עולה אל גג המחסן ומשחק בשניים משרידי התערוכה - דגמים של טרקטור ושל קומביין עשויים מתכת - עד שיום אחד הם לא היו שם. לאחרונה ביקרתי בנגרייה - וגם מחסן הפרזול כבר לא היה.

אודי: משפחתו של אבי, אברהם בוריסוניק, בוריס בפי כל, עסקה בחקלאות בעיירה בעלת השם התנ"כי יעזר (במדבר לב) כחבל חרסון שבאוקראינה. הם חיו חיים יהודיים, למדו עברית, וסבי, גרשון, היה חבר בתנועת "החלוץ". ב-1922 הוא עלה ארצה, בעלייה השלישית, יחד עם שושנה זלצר, כשהאניה התקרבה אל החוף הוא ראה אדם עומד על הרציף וצועק בקולי קולות: "מי פה מחרסון? מי פה מחרסון?". האיש, מר חרסון, היה בעל חנות נעליים בחיפה. הוא לקח את גרשון ושושנה לביתו בנווה שאנן, ושיכן אותם באוהל שהקים בחצר. הם התחתנו בחיפה, ובאוהל הזה נולד כעבור שנה וחצי אבי.

אחרי שנים אחדות, כשסבא גרשון התקבל לעבודה ככונה כבשנים בבית החרושת "נשר", המשפחה עברה לצריף בנשר, שהייתה אז שכונת פועלים, ונולד עוד בן - וידיק (דוד). סבי יצא לפנסיה מוקדמת בעקבות תאונת עבודה, והמשפחה עברה לבית עם חצר גדולה בקריית חיים. סבא גידל עצי פרי, ונהג לימים לשלוח לנו לבארי ממיטב הפירות שגדלו בגנו. בקופסה מעץ, שאבא בנה בנגרייה, קיבלנו מדי חודש משלוח של גויאבות ופרי הדר.

אמי, מרים, נולדה כבתם השביעית, בת הזקונים, של מלכה (רייך) ומיכאל אקשטיין, במשפחה שומרת מסורת. הם חיו בכפר הקטן אולנוב שבפולין, בין לובלין לקרקוב, על הנהר סאן. בין שתי מלחמות העולם הוריה נדרו לדיסלדורף שבגרמניה כמהגרי עבודה, אך החלו לחוש את המצב הפוליטי מתערער ואת האנטישמיות גואה עם התחזקות הנאציזם.

מרים: לא פעם הגיעו כלילה לחפש את אבי, אבל הוא היה מודע לכך והסתתר אצל מכרים לא יהודים. הם בזזו חפצים, אבל אחד מהם הרגיש צורך לומר לי: "אל תפחדי, אנחנו לא עושים כלום לילדים".

הייתי ילדה מפונקת, בעלת מראה ארי, וברחוב לא זיהו אותי כיהודייה. קרה אפילו שהלכתי ברחוב עם חברה כהת עור, וגרמני מבוגר נזף בי: "איך את מעיזה ללכת עם יהודייה". כמה

חודשים לאחר מכן, כשגירשו אותנו מבית הספר והתחלנו ללמוד בבית הכנסת, הוריי הבינו את הרמז והחליטו לעלות לארץ. הם עוד הספיקו למכור את הרהיטים ואת הדירה. אחיי עזבו את גרמניה עם עלייתו של היטלר לשלטון. אני חיכיתי עם הוריי לסרטיפיקטים, וב-1935 עלינו באיטליה על אונייה וירדנו בחיפה. אמי, שהייתה בשלנית מעולה, פתחה מסעדה בנשר. אני ידעתי מעט עברית מהשיעורים בבית הכנסת, וזה עזר לי להיקלט. הוריי לא הצליחו לרכוש את השפה, ומאוחר יותר זה הקשה עליהם לתקשר עם הנכדים.

אודי: בסיום בית הספר העממי אבא החל ללמוד נגרות בבית הספר המקצועי שליד הטכניון. בנשר לא היה בית ספר תיכון. אמא למדה בבית הספר המחוזי ביגור. שמו שם דגש על לימודי חקלאות, אבל היא לא הייתה הטיפוס לעבודה חקלאית. בשבתות, כמו כל נערי נשר, הם נהגו לטייל לאורך הכביש המוביל מהיישוב לבית החרושת. באחד הסיבובים הם נפגשו, ומאז הם ביחד כבר כמעט 80 שנה.

ב-1942 יצאה קבוצת צעירים מנשר להכשרה במעוז חיים. החום הקשה של עמק הירדן איים לשבור את רוחה של מרים אקשטיין בהירת העור והיא שבה לבית הוריה, אבל מיהרה להתאושש וחזרה למטבח של מעוז. אברהם בוריסוניק הפך לבוריס ועבד בנגריה. לאחר שעות העבודה הם עברו אימוני נשק, ובאחד האימונים פלטה אחת הבנות כדור והרגה בשוגג את המדריכה, חברת מעוז חיים.

כשההכשרה עברה לכפר סאלד אמא נשלחה לקורס עזרה ראשונה מזורז בבית החולים בלינסון. בסיום הקורס הציעו לה להמשיך את הלימודים בבית הספר לאחיות, למרות שלא הייתה לה תעודת בגרות, אבל היה לה דחוף לחזור להכשרה.

מרים: כשאשתי אפרת כרעה ללדת את נורית, עדיין בגדרה, קראו לי לילד אותה בצריף. לא היה רופא, לא היה חשמל, רק מנורת נפט, וזו הייתה הפעם הראשונה שיילדתי בעצמי. הייתי מאוד גאה.

אודי: הכשרת מעוז התבלטה בחריצות ובהכרה האידיאולוגית של חבריה. במוסדות המיישבים הוחלט לייעד אותם להקמת קיבוץ חדש, והם התאחדו עם גרעין הצופים ב', התמקמו במחנה הכשרה בגדרה והמתינו ליום פקודה. אבא, כנגר של ההכשרה, בנה צריפים ורהיטים.

לי אין זיכרונות רבים מגדרה, אלא כמה תמונות: טיול לפרדס של משק פטר, משחק עם אמיר (אפרת) ועמירי (לב) ליד הטרקטור הירוק (אוליבר), וגם את דן אבנד עם תחבושת על הראש. שאלתי את ההורים מה קרה לו, והם ענו שהוא קיבל מכה בבריכת השחייה. הם לא רצו לספר לי שדן נפצע בהתפוצצות המוקש, כאשר הסיע את ה"צ'זבטרון" לאחר ההופעה שלהם בנחביר. **מרים:** באחד הימים מצאו את אודי משוטט לבדו בחצר המחנה. שאלו אותו: "למה אתה בחוץ?", ואודי ענה: "כי היום מתקלחים ואני לא אוהב להתקלח במים קרים." (לא היו לנו מים חמים, ועשו לילדים מקלחת קרה.)

את יורם, בננו השני, ילדתי ברחובות. כשהתחילו הצעירים רציתי לנסוע לבית היולדות, אבל לא הייתה מכונית במחנה. תפסתי טרמפ, והנהג הוריד אותי בכביש הראשי, כי התביישתי לבקש שיכניס אותי עד בית היולדות. הלכתי את כל העלייה לבדי, בלי בוריס שהיה בנחביר.

■ ■ ■
אודי: המעבר של הילדים מגדרה לבארי לא היה קל. הגענו למקום שומם, "ארמה ללא צל", בלי עצים, ללא דשאים. בקיץ אדמת הלס הופכת לאבק קמחי, והרוח מעלה עמודי אבק במערבולת השמימה, ובחורף הכל בוץ ושלוליות שמחייבים לנעול מגפיים. בכניסה לבתים הוצבו "חולצי מגפיים", על רצפת חדר האוכל פיזרו נסורת ושבבי עץ, אבל הבוץ הגיע לכל מקום. הלילות היו חשוכים, תנים ייללו בשדות מסביב, ואנחנו, הילדים, יצרנו פנסים מקופסאות שימורים שהדלקנו בתוכן נרות.

שלושה בתי אבן ערביים עמדו בתחום המחנה, ועוד שניים ממזרח לו. הילדים שוכנו בבית שהפך ברבות השנים למכון הביבליוגרפי. החברים אכלו במרפסת של הבית הערבי הצפוני שהפך מאוחר יותר לבית הדפוס, עד שבנו את צריף חדר האוכל. הוריי גרו בצריף השוודי, בצידה האחר של הגבעה. מאחר שהיו כמה צריפים שנראו בדיוק אותו דבר, נעצתי מקל בערימת חול סמוכה וכך זיהיתי את הצריף של הוריי.

מרים: לא פעם ולא פעמיים נקראתי ללוות יולדות, פצועים וחולים לבית החולים. בלילה הנורא שבו שולה אנגלסברג נהרגה מירי מסתננים בתוך הקיבוץ הזעיקו אותי לשבת לידה. היא הייתה בהריון, ומתה בידיים שלי. די מהר הבנתי שהיא לא תחזיק מעמד, וביקשתי שייקחו אותה לבית חולים כדי לנסות להציל את התינוק שברחמה, הסוף כידוע היה רע ומר. שולה וגם התינוק לא שרדו עד הבוקר.

אודי: שרר באותן שנים מתח ביטחוני גבוה, ולא נתנו לילדים לצאת מחוץ למחנה. לילה אחד חדרו מסתננים לבית הילדים שלנו, וגנבו את כל המעילים. סבלתי אחר כך מנודדי שינה, וכדי להתגבר על הפחד התכסיתי בשמיכה עד מעל לראש.

מהבית הערבי עברנו ל"גן א'", שרק הוקם. הגננת הייתה אביבה סלע. זכור לי שיום אחד התלוננתי בפניה: "לכל הילדים יש אבא שלוקח אותם לרכב על הסוס, ורק אבא שלי לא". אחרי כמה ימים היא סידרה לי טיול עם במיק: רכבנו לשדה שממערב למחנה, באזור בריכת השחייה של היום, וחזרתי עם חוויה מיוחדת, - במיק גילה ערימת צינורות השקיה שמסתננים גנבו והסתירו מתחת לתלוליות עפר.

אמא לא הייתה בשנים ההן רק "החובשת". היא עבדה כמטפלת תינוקות, ואני אהבתי ללכת לשם וללקק את השאריות של דייסת התינוקות.

■ ■ ■
אודי: ביום הראשון של כיתה א' ירד גשם נוראי. אי אפשר היה להגיע ל"בית הספר", ולקחו אותנו, בגיפ של הרופא. בשיעור הראשון מרגה פרץ המורה, לימדה אותנו לקלף תפוז. חשבנו את עצמנו לרצים מהירים, לפחות אמיר אפרת היה כזה, וקראנו לעצמנו קבוצת "צבי". היינו מעטים, ונעשו מאמצים רבים לקלוט ילדים מבחוץ. בכיתה ב', כשהצטרף אלינו צבי סוכמן, שינינו את שם הקבוצה ל"אשל".

הילדים שבאו מהעיר הביאו איתם את משחקי השכונות שמהן באו, וזה היה נהדר. שיחקנו בגולות, חמש אבנים, קלאס, קפיצה בחבל, מחבואים, ירק (משחק שבו כל משתתף חייב לשאת בכיסו חתיכת ירק במשך כל שעות היום - מי שהיה נתפס ללא ירק היה מוצא מהמשחק), דום שתיקה, שלושה מקלות, נסענו על קורקינט עם קוגלגרים, ירינו ברוגטקות ובנינו טיירות

(עפיפונים) וקיפוקות (עפיפונים "פושטים"). עם הטיארות ניהלנו "קרבות אוויר" במטרה להפיל את הטיארה של ה"אויב", ובנושא הזה דווקא קיבלתי עזרה גדולה מאבא. הוא בנה לי טיארה גדולה במיוחד, עם שני חוטים, שאפשר לנהג. בטיסת הבכורה הטיארה המשוכללת עלתה לגובה 20 מטר, עשתה סלטה - ונתקעה עם הראש באדמה. אבא תיקן אותה, הוסיף משקל לזנב - ומאז היא ביצעה היטב את משימות הקרב שהטלתי עליה וענתה על כל ציפיותיי.

במקביל פיתחנו כל מיני תחביבים ואוספים של אז: בולים, גלויות מצוירות, תמונות של שחקנים, עטיפות של קופסאות סיגריות, אבל עם כל שפע המשחקים והאוספים גולת הכותרת הייתה ציד זרזירים, צלייתם ואכילתם.

להקות של זרזירים התנחלו בעיקר באזור הרפת. צדנו אותם בעזרת מלכודות שהיו בעצם מסגרת עץ מחופה ב"רשת לולים". שמנו את המלכודת על מקל שהיה הקשור בחוט באורך 30-40 מטר, הנחנו בתוכה גרעיני חיטה, וכשזרזירים התאספו בתוך המלכודת משכנו בחוט. המקל נפל, המלכודת נפלה בעקבותיו - ואם היה לנו מזל באותו יום נלכדו בפנים כמה זרזירים, ואז צלינו ואכלנו אותם.

אמיר היה ראש וראשון בצייד. לי לא היה מזל, חוץ מפעם אחת, כשישבתי עם החוט בידי ממתין לזרזירים שיבואו, ורק ציפור אחת הגיעה. היא נכנסה כל פעם, לקחה גרעין ויצאה, נכנסה ויצאה, עד שפקעה סבלנותי ומשכתי בחוט. רצתי למלכודת, וגיליתי להפתעתי שלא זרזיר נלכד בה, אלא אדום החזה. ההתרגשות הייתה גדולה, והוחלט פה אחד לשחרר את הציפור היפהפייה לחופשי.

אודי: אבא היה מרכז הנגרייה שנים רבות, וגם לימד נגרות והדריך אותנו בכניית צעצועי עץ לגנים. לי ולאחי הוא בנה צעצועים מעץ או מתכת, על פי רעיונות שקיבל מגיליונות "פופולאר מכניקס" שהיו ב"חדר התרבות". הוא בנה לנו אוטו עם פדלים, קביים מעץ, סביבון מעופרת יצוקה (בדפוס עבדו עדיין עם עופרת), פנס גדול שהופעל על ידי סוללה שהוא פירק ממכשיר קשר צבאי, וגם פנס קסם לגן הילדים. פעם הביאו לקיבוץ קוסם. אבא הסתכל עליו, למד ותרגל את הקסמים והתחיל להופיע בעצמו, בעיקר בפורים לפני הילדים. במשך הזמן הצטרפתי אליו בתפקיד שוליית הקוסם.

במקביל הוא היה פעיל בתחום החברתי והתרבותי. אבא ניגן במנדולינה והקים חוג ותזמורת מנדולינות, הקים את המקהלה וגם ניצח עליה עד שאיזי רייך החליף אותו, ושר בהרכבים קוליים שונים - מ"להקת העץ", דרך "הכובע האדום" וכלה ברביעייה הקולית של בארי. בתחום החברתי הוא יזם את "מבצע שקט", בו ניסה להשפיע על ציבור החברים לשמור על השקט בחדר האוכל. הוא כתב ותלה מודעות על זכותו של החבר לאכול בשקט, וקבע על עמוד חשמל, פנס אדום שהודיע כשחדר האוכל מלא, והחברים מתבקשים להמתין עד שיתפנו מקומות והפנס יכבה (יש אומרים שאת הפנס האדום ראו גם חברי רעים).

מרים: 50 שנה הייתי "החובשת" ואחות. אהבתי את המקצוע, והוא התאים לי מאוד. זה תפקיד תובעני ואחראי, וכשקראו לי למרפאה בשעות הילדים תמיד סמכתי על בוריס. הוא היה אבא נהדר ומסור. גם כשיצאתי לקורס אחיות של שנה בבית היולדות ברחובות ידעתי שאני לא צריכה לדאוג לילדים.

אודי: את שעות אחר הצהריים בילינו אחי ואני בהשתוללות על הדשא (כשהיה דשא) ובנינו לנו מערת מסתור בחורשת האורנים. ואם הייתה הפסקת חשמל (וזה קרה פעמים רבות), הדלקנו את עששית הנפט ואבא לימד אותנו לעשות צלליות עם כפות הידיים.

בכיתה ד' החלטנו לעשות לעצמנו בריכה ליד חורשת האקליפטוס שליד הרפת. חפרנו בור של מטר על שניים, מילאנו אותו במים וקפצנו ל... בוץ. כדי להתרחץ באמת הסיעו אותנו כמשאית לבריכה בנירים או לים לחוף ניצנים.

הקרבה לרפת וללול הפכה אותנו לשותפים בהתפתחות המשק. הקמנו לעצמנו פינת חי, עשינו "טרזן" על חבל ארוך שתלינו במתבן וקפצנו מהגובה לבור התחמיץ. בכיתה ד' התחלנו לעשן, אבל הפסקנו כעבור זמן קצר אחרי שאסף שלוי, מחנך הכיתה, הכניס אותנו לחדר, סגר את החלונות, והורה לנו לעשן ולהכניס את העשן לריאות. השתעלנו ככה שלא רצינו להכניס יותר סיגריה לפה.

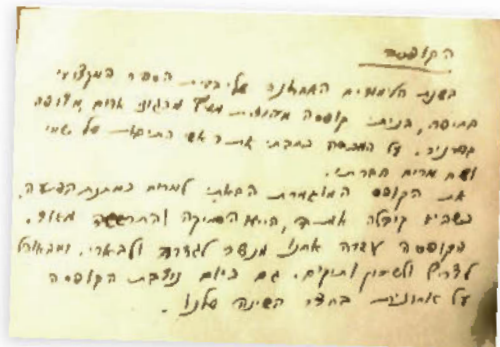
בכיתה ח' עברנו מהבית הערבי לצריף "הכולל", שבו גם ישנו, גם אכלנו וגם למדנו. המטפלת העירה אותנו מדי בוקר עם שידור רדיופוני של פרק תהילים, הפרק שהיו הלווים קוראים בבית המקדש באותו יום בשבוע. ודרך מקלט הרדיו הזה גם האזנו בכל יום רביעי לתוכנית הבידור "תיבת נח", למצעד הפזמונים העברי (המצעד הלועזי היה מחוץ לתחום לפי החלטת אסיפת כיתה), וגם ל"ד"ש עם שיר" עם הקלישאה שחזרה על עצמה: "בתקווה שתבין את הרמז". מתישהו זה נראה לי כל כך מגוחך ומעצבן, ששלחתי גלויה לגלי צה"ל, וכעבור ימים אחדים שמעתי את הקריין אומר: "קיבלנו גלויה מיוחדת, שאת השיר המבוקש בה לא נוכל להשמיע, אבל שמעו נא את הבקשה: "אני מבקש להשמיע את 'התקווה' לתקווה משכונת התקווה בתקווה שתבין את הרמז".

אודי: ספר המדע לנוער "אסטרונומיה", מאת יצחק אבנון, השפיע בצורה דרמטית על חיי. הוא נפל לידיי באופן מקרי, וכשהתחלתי לקרוא נתקלתי במילים לא מוכרות, כמו "אנגריה", למשל. הספר היה מיועד לנערים בוגרים יותר, וביקשתי מאבא להסביר לי מה שלא הבנתי. הוא החליט לקרוא בעצמו את הספר, נכבש גם הוא בקסם האסטרונומיה והפך לאסטרונום חובב. הוא השיג מפת כוכבים, יצאנו בלילות לתצפיות, ואבא לימד אותי את שמות הכוכבים וקבוצות הכוכבים. בהמשך הוא החליט לבנות טלסקופ. הוא מצא הוראות מדויקות בחוברות שקיבל, קנה שתי פלטות זכוכית בקוטר 15 ס"מ, שייף אותן כ- 60 שעות, ויצר מראה קעורה שהייתה הבסיס לטלסקופ מסוג רפלקטור. את שאר חלקי הטלסקופ הוא בנה בנגריה ובמסגרייה. ולבסוף הצליח להרכיב טלסקופ שלם מעשה ידיו.

השלב השני היה לבנות צריף עם גג נפתח, שיהווה מצפה כוכבים. האסטרונומיה הייתה בשבילי עולם ומלואו, עשיר ומרתק, שגם חיבר ביני ובין אבא. בלילות שהתרחש בהם אירוע אסטרונומי קמנו באמצע הלילה כדי לצפות בו, ובגיל הנעורים כבר הכרתי מספיק כוכבים וקבוצות כדי להעביר חוג לאסטרונומיה לילדי הכיתה. האזור היה ריק כמעט מיישובים, בחצר הקיבוץ לא הייתה תאורה, ואפשר היה לראות את הכוכבים במלוא הדרם. אפשר לומר שזהו נוף ילדותי, והתפלאתי שאנשים אחרים אינם מביטים לשמיים ולא רואים את כל היופי הזה.

זמן קצר לאחר סיום השירות הצבאי נשאתי אישה את שמואלה גודארד, ויצאנו יחדיו ל"שנת

שירות שלישית" בחטיבה. בקיץ של אותה שנה פרצה מלחמת ששת הימים, ומיד עם סיומה החלה נהירה ליהודה ושומרון ורמת הגולן. גם אנחנו יצאנו רכובים על טנדר פז'ו לשוט במרחבי יהודה ושומרון ורמת הגולן, ובאחד הסיורים הצטרף אלינו המורה לספרות ותנ"ך - אנדר אלדן, שבא מצויד בספר תנ"ך והפגין היכרות מוקדמת עם המקומות שאליהם הגענו כשהוא קורא בכל מקום קטע מתאים מהתנ"ך שבידו.

בעקבות המסע הוא ביהודה ושומרון החלטתי לשפר את הידע שלי במקורות ישראל, התחלתי ללמוד יהדות ובהמשך עליתי לירושלים ולמדתי בצורה מסודרת בישיבת "מרכז הרב". בראש הישיבה עמד הרב צבי יהודה קוק, היו לי איתו כמה שיחות אישיות בביתו, ויום אחד נפגשנו על מדרגות הישיבה. "שים לב לנאמר במשנה", אמר לי הרב, "למה קדמה 'שְׁמַע' ל'והיה אם שְׁמַע'? אלא כדי שיקבל עליו עול מלכות שמיים תחילה, ואחר כך יקבל עליו עול מצוות". הבנתי מדבריו שיש דרך של "נעשה ונשמע" ויש גם דרך של "נשמע ונעשה". אני בחרתי בדרך השנייה.

כעבור שנה וחצי של לימוד, בל"ג בעומר תשל"ו, החלטתי: מהיום אני מקבל על עצמי עול מצוות. לאבא היה קשה לקבל את המהלך, השיחות בינינו בנושא הדת והאמונה לא שימשו להחלפת דעות אלא הפכו לוויכוחי סרק חסרי טעם. הפסקתי עם זה, ועם הזמן גם אבא השלים עם המצב וקיבל את השינוי. כשאסא ודן הגיעו למצוות הוא בא לבית הכנסת, והשתתף בעלייה לתורה.

בוריס: גדלתי והתחנכתי בבית לא דתי. הוריי היו אפיקורסים גמורים. התחנכתי כאתאיסט בתנועת נוער ציונית, כשהרוח החלוצית שללה את הדת באופן קטגורי. אבל זכותו של כל אחד לבחור את דרכו ואורחות חייו, ואני מכבד את בחירתו של אודי גם אם זה ציער אותי בזמנו. **מרים:** קיבלתי את הבחירה, כי באופיי אני מקבלת, זורמת, משלימה. באתי מבית דתי ליברלי, ואבי היה צייר. שתי אחיותיי היו דתיות, והאחים לא.

אודי: בני אסא ובתי ימיה בירכו את הוריי בנינים ואותנו בנכדים: איה, עלמה, אביה, דניאלה ואליה, חמשת ילדיהם של אסא ומאיה טופול.

זלמן שניאור, דבורה לאה, אדל חנה, תמר שירה ובניה, חמשת ילדיהם של ימיה ויהודה גברא.

אודי: יום אחד פגשתי אחד מבני בארי, וכשהוא ראה אותי חובש כיפה הוא שאל: "מה קרה לך? פעם היית צופה בשמיים בעיניים פקוחות. עכשיו אתה צופה בהם בעיניים עצומות?". ענית לי: "עיניי לא עצומות. רק עכשיו הן נפקחו לראות מה שמעבר לכוכבים".

ואמנם, יש קשר מעניין בין התורה לאסטרונומיה. הרמב"ם בחר לפני 900 שנה לפתוח את חיבורו הגדול "משנה תורה" ("היד החזקה") בתיאור אסטרונומי מפורט של מבנה היקום, ובהמשך הסביר מה חשיבות יש לאדם לדעת אסטרונומיה -

- - - והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואי הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול כמו שאמר דוד צמאה נפשי לאלוהים לאל חי, וכשמחשב בדברים האלו עצמן מיד הוא נרתע לאחוריו ויפחד ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות, כמו שאמר דוד כי אראה שמך מעשה אצבעותיך מה אנוש כי תזכרנו, ולפי הדברים האלו אני מבאר כללים גדולים ממעשה ריבון העולמים כדי שיהיו פתח

למבין לאהוב את השם, כמו שאמרו חכמים בעניין אהבה שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם. (רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ב', הלכה ב').

המסע שלי אל האמונה התחיל, אולי, באותו לילה חשוך, זרוע כוכבים, ואני בן עשר, כשאבא ואני עומדים מחוץ לצריף, נושאים מבטנו לשמיים, אבא מצביע על כתם אור חלש מאוד, בקושי נראה לעין, ואומר לי: "זוהי גלקסיית אנדרומדה, הרחוקה מהארץ 2.5 מיליון שנות אור", ואחר הוסיף: "זה הדבר הרחוק ביותר שעין האדם מסוגלת לראות ללא משקפת או טלסקופ".

אודי: אני נזכר באותם ימי בראשית של בארי, ימים של שמחת היצירה, שהתבטאה בשירה, אפשר היה לשמוע חברים שרים בשבילים בדרך לעבודה וגם לאחר העבודה. אבא היה מסיים את יום עבודתו בנגרייה וחוזר לחדר שבצריף השוודי. היה מתיישב על המדרגה שלפני הדלת, חולץ נעליו ומאוויר את רגליו, ואז פוצח בשיר-עם של הזמר הכושי פאול רובסון "Let My People Go". ככלל אבא לא שר שירים אמריקאים, אבל פול רובסון זה סיפור אחר - הוא הרי היה שייך למפלגה הקומוניסטית. גם המפלגה הקומוניסטית בסין הייתה שולחת לנו ירחון צבעוני על נייר משובח בשם "צ'איינה רקונסטרוקט", שהייתי אוהב לגזור ולהדביק מתמונותיו.

בשביל היורד מחדר האוכל לכיוון מערב צועד יגאל אדמתי ושר בקול גדול - "שורו, הביטו וראו מה גדול היום הזה, אש יוקדת בחזה והמחרשה שוב פולחת בשדה... " ובשביל היורד מחדר האוכל לכיוון מזרח הולכים כמה חברים, כל אחד נושא בידו תיק כלי רחצה, למקלחת הציבורית. גם שם קולחת שירה אדירה. המקלחת נמצאת במבנה פח גדול, מחולק לשניים - חברים מצד אחד (בס וטנור) וחברות מצד שני (אלט וסופרן). בדיוק כמו במקלה של איזי, רק עם כפכפים.

ליד המקלחת נמצא הפחון הקטן של ה"הספקה קטנה", שם יענקלה מחלק סכיני גילוח, סכונים, משחת שיניים ועוד דברים כאלה. מי שמבקש משחת שיניים, יענקלה מסביר לו שצריך ללחוץ על תחתית השפופרת ולא בחלק העליון. בפורים הוא מתחפש לשפופרת משחת שיניים גדולה מסוג "שנהב" וזוכה במקום הראשון. הדבר נודע למרכז קופת חולים בתל אביב, ואחרי שבועיים הם שולחים לקיבוץ חבילה גדולה של שפופרות "שנהב".

ליד הפחון הקטן של ה"הספקה קטנה" יש פחון עוד יותר קטן. זה ה"השמייקה הציבורי". רצפת הפחון עשויה לוחות עץ עם חור גדול האמצע. מסביב לחור מפותר סיד לבן, ועל מסמר נעוצים גזרי עיתונים.

מחוץ ל"השמייקה" שני ילדים - איתמר ואמנון - מתווכחים בקולי קולות על משהו לא ברור. לבסוף אמנון מאיים על איתמר: "אבא שלי יזרוק עליך תפוחי אדמה". ובאמת, רפי, אבא של אמנון, היה אחראי על סככת המיון, שם הוא ממיין ואורז את תפוחי האדמה שהחברים אוספים בידיים.

חשבתי שאת ההברקה של אמנון צריך לפרסם ב"יומן בארי". כתבתי את סיפור המעשה על דף נייר והכנסתי בתיבה שכתוב עליה "חומר ליומן" שהייתה תלויה בכניסה לצריף חדר האוכל. כעבור שבועיים לזר מפרסם את הסיפור במדור "מפי הטף".

בערב חברי "במעלה" מתאספים על הדשא ושרים לתוך הלילה. בעיקר שירי תנועות הנוער עם לחן רוסי. הם יודעים את המילים של כל השירים, ללא שירונים וללא שקופיות. השירה שנשמעת בכל מקום היא שמחת הנעורים מעורבת בשמחת היצירה. על כל הישג עושים מסיבה: ברפת הגיעו לאלף ליטר חלב - מסיבה. בדיר גמרו לגזוז את הכבשים - מסיבה. וכך גם בשאר הענפים.

בחג הביכורים כל ענף מציג את הישגיו. גם אבא רוצה להציג את הישגי הנגרייה. הוא טוען שיש גם בנגרייה חקלאות. בין הקרשים שמחזיקים את הגג מקננות יונים. אבא לוכד כמה יונים, מכניס אותן לכלוב גדול דמוי בניין הנגרייה ומביא את היונים לבמה המרכזית. בסוף החג היונים חוזרות לנגרייה בכוחות עצמן.

רכז התרבות תולה ביום שישי מודעה על מסיבת השבת. הנושאים מתחלפים אבל בשורה התחתונה תמיד כתוב: "ריקודים עד אור הבוקר". בהתחלה רוקדים הורה ואחר כך ריקודי עם. מי שרוצה לרקוד ריקודים סלונים - שיחכה לפורים. אני מחכה לראות את חברי "במעלה" רוקדים בשורה "דבקה דרוזית", כשהרקדן המוביל מנופף במטפחת אדומה.

ואז באה שמחת השבת. אחרי שישה ימי עבודה מפרכים כולם אוהבים לישון עד הצהריים. והרי סימני ההיכר נוספים של השבת - חולצה לבנה (רוסית) עם שרוולים ארוכים אבל מקופלים בקפידה עד לחלק העליון של היד, בחדר אוכל מגישים חלה, חלבה וקקאו, ואם היה חמסין ומתו תרנגולות בלול - גם אוכלים עוף.

הקרבה של בית הילדים לענפי המשק השונים, עשתה אותנו, חברת הילדים, שותפים מלאים לכל התפתחות ולכל הישג במשק. שמחת היצירה ששרתה על חברת המבוגרים נדבקה גם בנו הילדים. אפשר לומר שהייתה לנו ילדות מלאה וגרושה בפעילות ורבת עניין - באותם ימים שהילדים היו גבוהים מהעצים.

וכמובן לא אשכח את השמים והכוכבים שממעל.

■ (ראיינה: ניבה שגב 09.06.2016, כתב אודי)

מרים נפטרה ב-25.05.2017, בגיל 92.

אלי כרסנתי

נולד ב-23.12.1930, במרקש, מרוקו

הגיע לבארי ב-1980

כי הכיר את שוש

אילו ביקשו להגדיר את בארי, הייתי אומר: גן עדן

גירוש ספרד הביא את אבות אבותי לצפון אפריקה לפני יותר מ-500 שנה. אמי, סול זגורי, נולדה בטנג'יר. אבי, אדוארד מרדוש כרסנתי, נולד באלג'יר. אני נולדתי במרקש ומשם עברנו לקזבלנקה שבמרוקו. מצבנו הכלכלי לא היה טוב, אבא עבד קשה כמנהל חברת הובלות, אבל תמיד הסתדרנו.

מאז גיל 17 ועד 1955 פעלתי בלילות במחתרת להעלאת ילדים ממרוקו לישראל. ביקרתי אצל המשפחות היהודיות ב"מלאח" (הגטו היהודי), ושכנעתי הורים לשלוח את ילדיהם לישראל באמצעות "עליית הנוער". מאחר שהייתה לי אזרחות צרפתית ועברתי בחברת מכוניות, יכולתי להסתובב בלילות חופשי, בלי פחד.

המצב הכלכלי של היהודים היה קשה, ורבים הסכימו לשלוח את ילדיהם לארץ. הדרכתי אז גם בתנועת "הנוער הציוני", וכשאנחנו נפגשים פעם בשנה בכנס פעילי המחתרות, מדהים לגלות שלא הכרנו אחד את השני. למרות שעברנו במחתרת אחד ליד השני, רק עכשיו אנחנו מספרים זה לזה מה עשה כל אחד.

אבא לא אהב את הפעילות הציונית שלי, ולא אהב בעיקר את כוונתי לעלות ארצה. הוא לא האמין ברעיון של מדינת ישראל. למרות זאת, הצטרפתי לאחד מגרעיני העלייה. הוא כתב לי מכתבים כועסים, אבל עשיתי מה שהאמנתי. לצערי, בני משפחתי האחרים לא הלכו בעקבותי: אבי נפטר בקזבלנקה שנתיים אחרי שעליתי, אמי נשארה שם ובהמשך עברה לצרפת, ואחי אנדרי חי עד היום בפריז.

הגעתי ב-1955 עם הגרעין המרוקאי של ה"נוער הציוני", "יד במדבר", לעין השלושה. לא ידעתי לדבר עברית, ולמרות זאת הקליטה שלי הייתה קלה: עין השלושה הוא קיבוץ של דרום אמריקאים, ואני דיברתי ספרדית מהבית, בזכות העובדה שאמי באה מטנג'יר. הכרתי בקיבוץ את שושנה שמולביץ, שעלתה עם גרעין מארגנטינה, בזמן שהכיתה סנדוויצ'ים לשמירת הלילה, ודי מהר התחתנו. שושנה הייתה ציירת ומורה לאמנות. נולדו לנו שני ילדים - הבכורה מעינה ואחריה מוטי - ולימים התגרשנו.

לרוב חברי הגרעין שלי היה קשה להשתלב בצורת החיים הקיבוצית, והם לא הצליחו לקבל את המסגרת הנוקשה של מערכת חינוך עם שעות ביקור ילדים מוקפדות. אם לא די בכך, הם התקשו להתרגל לאוכל. במרוצת הזמן כולם עזבו, ונשארו רק שניים מתוך גרעין שמנה 30 חברים.

עבדתי בחקלאות ובמקביל פתחתי קבוצות ג'ודו. הייתה לי חגורה כחולה מקזבלנקה. השתתפנו בתחרויות ארציות ובינלאומיות, וזכינו בכמה אליפויות בארץ ובאירופה. במקביל המשכתי להתפתח בתור מאמן, והגעתי לחגורה שחורה "דאן 3".

בשלב כלשהו גייסו אותי למשרד הביטחון, למשימות שאיני יכול לפרט עליהן. אמי שימשה באותה תקופה כמקשרת של שירותי הביטחון בקזבלנקה. הייתה לה חנות תיקים, והשירות העביר דרכה דואר והודעות.

זמן מה לפני מלחמת יום הכיפורים גויסתי למילואים כקצין קישור לכוח האו"ם בסיני, כיוון שידעתי כמה שפות זרות. היו איתי בצוות שני אנשי או"ם, צרפתי וארגנטינאי, עשינו תצפיות ליד התעלה, ולא הרגשנו שמשהו נורא מתקרב.

המלחמה תפסה אותנו ליד מוצב "המזח", ואי אפשר לתאר את כמות החיילים המצרים שהיו סביבנו באותו בוקר. הבנתי שאני חייב לפעול בקור רוח: קברתי את מסמכי הצבא ואת הנשק באדמה, והתחלנו לחפש מחסה. לא היה לאן לברוח.

לא עבר זמן רב עד שהקיפו אותי חיילים מצרים והעלו אותי לג'יפ. הם לקחו לי את השעון וכל מה שמצאו בכיסים, והתחילו להכות אותי. אחר כך הורידו אותי במקום שבו ריכזו את השבויים, בלי לתת לנו מים ואוכל. אוטובוס הוביל אותנו משם, כולל הפצועים, וכל הדרך שוב היכו אותנו. הרגשתי שהעולם מתהפך, והציפו אותי מחשבות מפחידות: כמה זמן אשב שם? שנה? שנתיים? עשרים? אולי יעבירו אותי לברית המועצות, יעלימו אותי בגולאג ואף אחד לא יידע איפה אני ומה קרה לי. אחר כך התחלתי לחלום שאני שומע עברית ובאים להציל אותי. ואז ניסיתי לפנטז שאני הולך לעבודה או מבלה עם המשפחה.

כשהגענו לבית הסוהר נמשכו הצעקות. מכל עבר חבטו בנו באלות. נדמה לי שהיו שבויים שנהרגו מהמכות. הכניסו אותנו לתאים עם רצפת בטון ואזקו אותנו כשהידים מאחורי הגב. כ"ארוחה" זרקו לנו תפוחי אדמה לא מבושלים, ישר מהשדה.

ברוב התאים היו שלושה או ארבעה שבויים. כיוון שהייתי קצין, הכניסו אותי לתא נפרד, לבד. זה היה קשה. דיברתי רק אל עצמי. למזלי, השומר שלי הצייע לי תמיד עוד מנת תפוחי אדמה. הייתי בן 43, מבוגר יחסית לאחרים, והמצרים לא הבינו למה שולחים אנשים בגילי לסיני. גם החוקר הראשי היה מבוגר, ואמר לשומרים להתייחס אלי יפה. החקירות התנהלו בעברית או באנגלית, ולמדתי לזהות לפי ריח החדר אם הגעתי למשרד של קצין או של חוקר זוט. כשחקרו אותי קצינים, החקירות עברו יחסית בסדר. החקירות של הסמלים היו הרבה פחות סימפטיות. הם היו אכזריים.

לא היה לי מידע שיכול לעניין את המצרים, אבל לקח להם זמן להבין את זה. לפני כן הם ניסו לשבור אותי, ואמרו לי שכבשו את תל אביב. ידעתי שזה שקר, כי אחד השומרים סיפר לי

שקיסנינג'ר מתווך בין ישראל למצרים וייתכן שנשתחרר. עניתי שלא אאמין עד שאגיע לארץ. הרגע הכי קשה היה כשעשו לי תרגיל הוצאה להורג. לקחו כמה שבויים לשפת הים, כבר שמעתי את הקליק של דריכת הנשק, ואז הובילו אותנו בחזרה לכלא. במקרה אחר קציין מצרי הצמיד את קנה הנשק שלו לרקה שלי ואמר: "זהו, עכשיו אתה גומר. אני אקח את אשתך". המחשבה שהעסיקה אותי הייתה איך לשרוד. הייתי מוכן נפשית לאפשרות שאשאר הרבה שנים בכלא, והיה לי חשוב שהמשפחה תדע שאני חי. כשבאו לצלם את השבויים, התייצבתי בשורה הראשונה והרמתי את הראש כדי שיזהו אותי. ובאמת, בתמונות שהמצרים שחררו לעיתונות תמיד רואים אותי בשורה הראשונה.

עברתי שלושה בתי סוהר, ובכולם התנאים היו קשים והאוכל זוועה. לא היו מקלחות, אלא אמבטיה אחת שהכניסו אותנו אליה אחד אחרי השני בלי להחליף את המים. גם מזרון לא תמיד היה, ולפעמים ישנתי על רצפת הבטון. מכתבים וחבילות לא הגיעו, למרות שהילדים שלחו לי מכתבים. אבל הכי גרוע היה להיות לבד. ארגנתי לעצמי סדר יום שכלל הרבה תרגילי התעמלות, ושמרתי על כושר.

אחרי חודשיים וחצי, כשהגיע רגע השחרור וירדנו מהמטוס בלוד, חילקו לנו בגדים ונעליים והביאו את אבי טולדנו. גם דיין וגולדה באו לקבל את פנינו. אבל לא הייתה לי סבלנות לכל זה. רצייתי הביתה, לילדים. החלטתי לשים הכל מאחורי.

חיכתה לי בעין השלושה קבלת פנים מפוארת. אנשים התנפלו עלי וביקשו שאספר מה עבר עלי. עניתי שהשארתי הכל שם. גם אחי הגיע מצרפת לפגוש אותי. לאמי גילו שהייתי בשבי רק אחרי שהשתחררתי.

פעם בשנתיים מתקיים מפגש של עמותת "ערים בלילה". אנחנו מתכנסים, כ-300 שבויים לשעבר, ואנשים מספרים שוב ושוב על החוויות הקשות שלהם. יש כאלה שהתפרקו בטיסה לארץ, ויש חבר'ה שעדיין סוחבים את הטראומות ועסוקים במה שקרה להם שם. חלק מהשבויים לא הצליחו להשתלב ומצבם קשה. לי היה מזל. הצלחתי לחזור לחיים, ואני מתייחס לשבי כמו לתאונת דרכים. אני לא סוחב איתי את העבר, ולא מעמיס שקים של סיפורים על הגב. גמרתי את זה והמשכתי הלאה. השינוי המשמעותי שהשבי הכניס לחיי הוא שכל הזמן אני מחפש להיות חופשי, ואני מרגיש הכי משוחרר כאשר אני בים.

■ ■ ■
אחד הצעדים שעשיתי כדי לחזור לחיים היה המשך העיסוק בג'ודו. אימנתי במועצה האזורית אשכול במשך 40 שנה, ואפשר לומר שזה שיקם אותי. בין השאר, לימדתי גם את ילדי בארי, שהיו מגיעים עם המורה לספורט שוש פלד. לאט לאט נוצר בינינו קשר, ועברתי לבארי. שוש הביאה שלושה ילדים למשפחה החדשה שהקמנו, ואני הבאתי שניים.

במקביל לספורט התחלנו לצייר ולכייר, היום אני מפסל באבן ובעץ, אבל במקום הראשון אצלי זה ללמד ולהתנדב. התנדבתי בעבר במשטרה ובמשמר הגבול, וכעת אני מתנדב מטעם משרד הרווחה בפרויקט "מחוברים" של הביטוח הלאומי, שמציע תמיכה כלכלית ונפשית למבוגרים. פעם בשבוע אני נוסע להיפגש עם משפחה באזור ומלווה אותה, ותמיד אני נותן את הנשמה.

כך זה היה באימון הג'ודו, כך בשירות הצבאי וכך גם ב"מחברים". אני לא יכול לתת חצי. גם בבארי אני נותן כל מה שאני יכול, ולא חושב על עצמי. יש לי הרבה חברים, ויחד עם זה לא אכפת לי להיות לבד. אני הולך לבדי לים, ומעדיף לרוב לשבת בשקט עם אדם אחד או שניים. גם זה שינוי שקרה לי אחרי השבי. עברתי את גיל 85, ואני רוצה לחיות את חיי כמו שאני אוהב. הביטוי "חיה ותן לחיות" משקף אותי היטב. אני משתדל לא לפגוע באחרים ולא רוצה להיפגע.

אילו ביקשו ממני להגדיר את בארי, הייתי אומר: גן עדן. כמעט הכל טוב בקיבוץ. חסרה לי היום רק האפשרות לצאת לבילוי ספונטני עם זוג חברים. לבתי מעינה יש המון חברות, והן נוסעות לבלות בלי סוף. יש לי הרבה מרץ, אבל לצערי רוב בני גילי כבר לא בכורש. ייתכן שהייתי מתפתח אחרת וממצה את הפוטנציאל שלי אילו יצאתי ללמוד באוניברסיטה. לפעמים אני מתחרט על זה, אבל כל חיי הייתי ממוקד בעבודה והצלחתי גם בלי תואר אקדמי. הייתי רוצה גם לדעת לשיר ולנגן. אני מקנא בתמיר נכדי, שאין לו בעיה לנגן ולשיר בכל מצב. לא מזמן שרנו יחד שני שירים. עברנו חצי שנה עם הגיטרה שלו, למרות שהמשפחה צחקה מה פתאום אני שר בגיל 85.

יש לי ארבעה נכדים – אלה, עמית, תמיר וליהיא – וארבעה נינים: אמיר, דניאל, עוז ולביא. הם מביאים לי הרבה שמחה ומסייעים לי להסתכל קדימה ולא אחורה. אני מאחל לעצמי שאוכל להמשיך כמו היום: לקום לעבוד בבוקר, ללכת לבריכה, ללמוד ולקרוא, לשמוע מוזיקה ולצחוק.

■ (ראיינו: קמליה חוטר ישי ומעינה הרשקוביץ ב-07.05.2014)

אליהו גת

נולד ב-01.05.1926, בקישינב,
אז רומניה והיום בירת מולדובה.
ממייסדי בארי, חבר גרעין הצופים ב'
כי "החלטתי לצאת להגשמה"

הנוי נתן משמעות לחיי

שמה של העיר בה נולדתי, קישינב, יצא לשמחה בעקבות הפרעות ביהודים בראשית המאה העשרים. אחרי הפוגרום הגדול ב-1903, שבו נהרגו עשרות יהודים, נפצעו מאות ונבזזו בתים וחנויות, כתב חיים נחמן ביאליק את הפואמה המפורסמת "בעיר ההריגה", ובנימין זאב הרצל הכריז על "תוכנית אוגנדה".

אני נולדתי למעלה מעשרים שנה לאחר הפוגרום, שני אחי הבכור מרדכי, שנפטר בגיל 14. הורי - יפה ויעקב גיטניק - עבדו כמנהלי חשבונות בבנק. מצבנו הכלכלי היה סביר, והייתה לי מטפלת צמודה.

בסרביה עברה במשך השנים כמה פעמים מיד ליד. כשנכנסתי לכיתה א' לימדו בבית הספר ברומנית, כי רומניה שלטה אז באזור. אני ידעתי רק רוסית ונאלצתי ללמוד רומנית, אבל למדתי שם רק שנה. לאחר עלייתו של היטלר לשלטון בגרמניה, ב-1933, התגברה המתיחות באזור. הורי החליטו לעלות ארצה ולהתאחד עם בני המשפחה שחיו כאן. קיבלנו סרטיפיקטים כתיירים, יחד עם הוריה של אמי, ואני זוכר עד היום את טקס הדלקת נרות החנוכה על האוניה, בדרך ליפו.

הייתי בן שבע כשהתיישבנו בנס ציונה, שם גרו קרובי משפחה שעלו בעלייה הראשונה. היו להם פרדסים, והורי מצאו עבודה כפקידים בחברת "הפרדס". השתלטתי די מהר על העברית, אבל אחרי שנה עברנו לדרום תל אביב ושוב עברתי חבלי קליטה. ב-1936, כשפרצו "המאורעות", הרגשנו מתח וסכנה, משום שביתנו היה קרוב ליפו.

אם לא די בזה, חצי שנה אחרי העלייה נפטר אחי מרדכי ממחלה. הורי נעלו את עצמם ולא דיברו על כך, אבל הייתי קשור אל מרדכי, ונכנסתי למשבר. מותו הכאיב לי מאוד, ועברתי תקופה קשה.

עם סיום הלימודים בבית הספר העממי עברתי לבית הספר המקצועי "מקס פיין", ולמדתי מסגרות. שנים קודם לכן, בגיל 10, הצטרפתי עם חבריי מהשכונה ל"הצופים", ובסיום התיכון יצאנו להכשרה ברמת דוד. בין השאר, הייתה איתנו גם לילי שפיץ.

■ ■ ■
 בארי הוקמה בזכות קבוצת החברים שהשכילה להקים קיבוץ לתפארת, וידעה להתקיים בכבוד, לספק את צורכי החברים ולדאוג לרווחתם. לצערי, חלק מחבריי נפטרו. חסרות לי השיחות עם יענקלה חרובי, זאב רפפורט וברנדי, ולא פעם אני מרגיש את הבדידות. יש לי 11 נכדים ונכדות - כרמל, אלון ואור של אשל וכנרת; נועה וטליה של אבנר ושרי; גיל ושי של איריס ויאיר; ועידו, רוני והתאומים יואב ואייל של סיגלית וגיל. חלקם כבר בוגרים וחלקם עדיין לא סיימו את בית הספר. אשל ואבנר חיים עם משפחותיהם בבארי. הנהגתי ארוחות ערב משותפות במוצאי שבת, אצל אשל ואבנר לסירוגין, וגם הבנות ומשפחותיהן באות לביקורים לעיתים קרובות.

אני מאחל לילדיי ולכל בני משפחתי שיחיו חיים מלאים - ונראה לי שזה אכן קורה. אינני מתערב בענייניהם, ולשמחתי הקשר בינינו טוב. אני שבע רצון מחיי, ונהנה לחיות פה. אינני בשלן, ואני נהנה לאכול בחדר האוכל. בשעות הפנאי אני קורא עיתונים וספרים, מקשיב לרדיו וצופה קצת בטלוויזיה.

ענף הנוי היה בשבילי עוגן בחיים, ונתן להם משמעות. אני עדיין עובד, שעתיים ביום, במשתלה במשק הילדים, ואמשיך לעבוד כל זמן שאוכל. תמיד היה חשוב לי עמל כפיים, ואני זקוק לעבודה. אלמלא חייתי בקיבוץ, הייתי חי ודאי במושב ולא בעיר.

אינני חושב כמעט על המוות. אני לא חושש מפניו וגם לא מתרפק עליו. ב"צוק איתן", כשהיו אזעקות צבע אדום, נכנסתי לממ"ד, אבל לא פחדתי ולא התרגשתי במיוחד, ועליתי לאכול בחדר האוכל כרגיל. הילדים דאגו לי, אבל לא היה בזה צורך.

■ (ראיינה: רחל פריקר ב-18.08.21014)

אנדד אלדן

נולד ב-07.07.1924 בפולין

הגיע לבארי ב-1960

מקיבוץ חפציבה, בו גדל ובגר

אני נרגש מכך, שמקבלים אותי ואת הכתיבה שלי בחיבה

נולדתי בעיירה קטנה בפולין, שפת הדיבור הייתה יידיש, אבל אני לא זוכר את השפה. אבי, נח בלייברג, עזב את פולין ועלה לפלשתינה-א"י. בלידתי נתנה לי אימי את השם אברהם וגידלה אותי בעזרת המשפחה המורחבת.

בגיל שש, הפלגתי לכדי ארצה, לאבי שבקיבוץ חפציבה. האביב היה בתפארתו והדרך לעמק הייתה יפהפייה. לא ידעתי עברית. שתקתי במשך חודש. בסופו התחלתי בבת אחת לדבר עברית שוטפת ורהוטה.

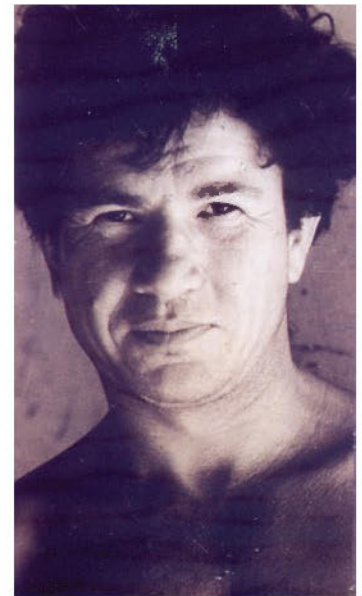
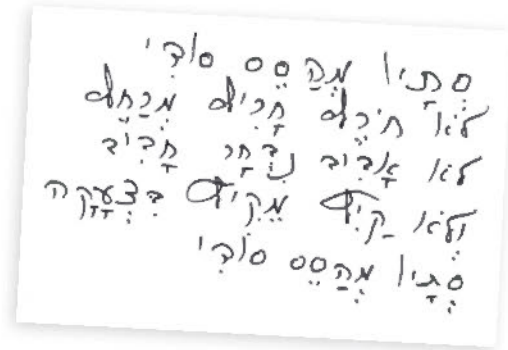
בקיבוצים של שנות השלושים לא המשפחה עמדה במרכז אלא חברת הילדים. להורים לא קראנו אבא ואימא אלא בשמותיהם. בחפציבה נולדו להורי שלושת אחי: רותי, אמנון ושלמה, שהצטרפו לאחותי שרה, שנולדה בפולין. שלמה הלך לעולמו בגיל 62 מהתקף לב. גם אבי נפטר מהתקף לב באותו גיל וגם אני קיבלתי התקף לב כשהייתי בן 62, אבל אני כאן - ואני בן למעלה מ-90.

אני בוחר להעלות אירועים מרכזיים בחיי: קצת מקורותי וממקורות שירתי, שיצקו את התשתית ליצירתי רבת השנים ורבת הפנים. כעין ביוגרפיה פיוטית.

מתי וכיצד נכתב שירי הראשון?

השנה 1936. מלחמת האזרחים בספרד. ובארץ מאורעות. אני ילד בן 12 בכיתה ו' בחברת הילדים המשותפת של חפציבה ובית-אלפא. הייתי מרכז העיתונות של הכיתה. בעיתון התפרסם, שמטוסי הפאשיסטים הפציצו בית ספר במדריד וילדים נהרגו. נרגשים, החלטנו כל ילדי הכיתה לשלוח עזרה לילדי ספרד. צמצמנו במזוננו - הסתפקנו בחצי ביצה והורדנו את מספר הזיתים שנהגנו לאכול. אספנו אביזרים ישנים, מכרנו אותם, ואת תמורת כל אלו העביר הגזבר לילדי מדריד. נוסף לכך צירף כל אחד מאיתנו מכתב. כשקרא את מכתבי התברר להפתעתי, שנכתב שיר. שירי הראשון. הראיתי אותו למשורר אלכסנדר פן שביקר בחפציבה. הוא חיבק אותי ואישר שאכן זה שיר.

באחד הימים בא המשורר שאול טשרניחובסקי לבקר בחפציבה ונפגש עם ילדי חברת הילדים. ישבנו איתו במעגל ולמדנו את שיריו, כולל "שחקי שחקי", שראוי היה להיות

המגוון המדינה. טשרניחובסקי היה איש חביב ויפה, עם שפם עבות. הוא הסתכל מבעד לחלון ושאל: "מה נשקף בחלון?". וענינו: "שאול המלך נפל על חרבו בפסגת הר מזר שבגלבווע." הוא התרגש כשדקלמתי בעל פה את שירו "שאול בעין דור".

הנוף שהיה לנו ביתנו הטבעי והופנם בטיולינו, נקשר למורשת סיפורי התנ"ך. הדמויות ההיסטוריות, המיתיות וההתרחשויות האנושיות סביבן, שבו את ליבי והזינו את שירתי.

כילדים, נהגנו לבקר בכפרים הערבים והילדים הערבים בני גילנו ירדו אלינו מכפריהם שבגלבווע לשחק כדורגל. כשלמדנו, כנערים, בעין-חרוד יצאנו עם המחנך הנערץ משה כרמי לטיולים בסביבה. כרמי, שידע ערבית על בוריה, חינך אותנו להתייחס לערבים לא כאויבים אלא כשכנים בני הארץ הזאת.

הרגישות והיחס לאחר, גם לערבי, כאדם, שנבטו בי אז, מצאו ביטוי רב בשירתי לאורך כל השנים ושמשו מסד לתפיסתנו החברתית-פוליטית.

עם התבגרותי הלך טווח מסעותיי והתרחב - חגור תרמיל ומימיה, כשספר התנ"ך תמיד עימי. עברתי ברגלי מרחבי מדבר, הרים וואדיות כטייל בודד ובחברותא, כמפלס דרכים חדשות וכמדריך מסעות נוער וטיולים. עם השנים הפכו מראות הנוף לשפה המבטאת את עולמי הפנימי. כשהגענו לבארי הייתה עבורי עזה קרובה לא רק גיאוגרפית אלא אף קפיצת דרך היסטורית למחוזות הילדות של סיפורי התנ"ך.

כבר בנעורי פיתחתי נטיות שמאליות והייתי חבר פעיל בחבורת "הנוער המרקסיסטי". לאחר סיום הלימודים יצאתי לתל אביב כדי להכיר את חיי מעמד הפועלים ועברתי בבית חרושת. אחר כך הייתי מדריך בנוער העובד בחיפה. מרכז האזור היה שמעון פרסקי, לימים שמעון פרס. כשחזרתי לחפציבה התמניתי למקשר בין קבוצת ההכשרה "הצופים ב" לקיבוץ. ארגנתי לעצמי מקום מקורים לידם במגדל ליד הגדר, למרגלות הגלבווע והשתתפתי בחוג לספרות שפתח יעקב רז מגבע, אבא של נחמן.

ב - 1946 הצטרפתי כשליח התנועה לארגון "הבריחה", שעסק בהברחת יהודים ניצולי השואה. זה היה פרק מכונן בחיי. הובלנו ניצולים ממינכן ומווינה דרך האלפים המושלגים לאיטליה. באחד המסעות המפרכים בשלג כשל יהודי קטוע רגל ולא יכול היה להמשיך בדרך. נשאתי אותו על גבי, ורגלו התותבת ננעצה בדפיקות על גבי. לא אשכח זאת עד אחרון ימי. בתום השליחות חזרתי לחפציבה, עברתי במספוא ובכרם והדרכתתי את הנוער. מאוחר יותר התגייסתי לגדוד השלישי של הפלמ"ח והשתתפתי במלחמת העצמאות בקרבות בדרום ובצפון.

שירי הראשונים פורסמו בעלון חפציבה ובהמשך, ע"י משה ברסלבסקי - ברבעון החשוב מאוד "מבפנים". ב-1952 פרסם אברהם שלונסקי את שירי הראשון בעיתון "המשמר". חתמתי בשם ב. אברומה. לאחר מכן התפרסמו שירים שלי גם ב"דבר" וב"הארץ". שלונסקי ביקש ממני לעברת את שמי והחלפתי אותו לאנדר אלדן. כששלונסקי נפטר הייתי בין נושאי ארונו.

כשהוקם בקיבוץ המאוחד ארגון סופרים ומשוררים, הייתי פעיל בו. לימים קיבלתי מלגת לימודים לאוניברסיטה העברית בירושלים, למדתי ספרות עברית וספרות אנגלית. שם פגשתי

בשרי. קשרינו הלכו והתהדקו. כשהתחלנו לתכנן את עתידנו המשותף אמרתי לשרי: אנחנו לא מתחתנים עד שלא נצא יחד לטיול רגלי בגליל. בסוף הטיול ידענו, שאנו מתאימים זה לזה וב-1958, עם סיום הלימודים יצאנו לאנגליה במשלחת סטודנטים. כשחזרנו ארצה - התחתנו.

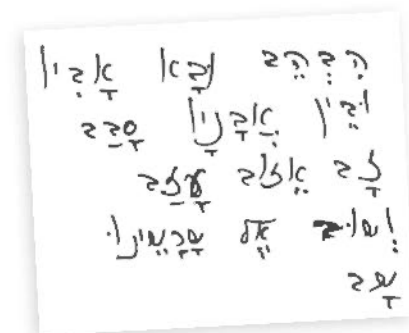
■ ■ ■
אשכר, בתנו הבכורה, נולדה ב-1959. לירז וגונר נולדו כבר בבארי. שרי רצתה לחיות במשק צעיר והבנתי, שלא יהיה מנוס ונצטרך לבנות את ביתנו במקום אחר. התניתי, שיהיה זה קיבוץ ספר ובחרנו בבארי, בין השאר משום שהכרתי את החברים ששהו בהכשרה בחפציבה (ברנדי, לזר, יוקי, רפי שלו, יהודית רפפורט ואברהם הברון, שעבד ברפת עם אבי). לקראת בואנו אישרה לי האסיפה שני ימים בשבוע לכתובה, והפכתי למורה לספרות ולתנ"ך בשאר הימים. אהבתי את ההוראה ואת התלמידים, ואחד הדברים שמשמחים אותי עד היום הוא היחסים החבריים והמיוחדים שיש לי עם רבים מהם. אהבתי לכתוב לחגיהם ואחר כך לילדיהם. עכשיו מותר לגלות, שכיתת "אשל" הפריעה תמיד, בכיתת "שיבולים" - אני זוכר איפה כל אחד ישב. עומר רפפורט, למשל, ישב בשורה הראשונה ולא הקשיב אף פעם. מכיתת "הדס" אני זוכר, שדרור מנור קרא ספרים מתחת לשולחן. הוא חשב, שאני לא רואה, עד שביקשתי יום אחר את הספר. לתדהמתי, היה זה "החטא ועונשו" של דוסטויבסקי. אמרתי לו: "אם כך, תמשיך לקרוא".

■ ■ ■
בצד הכתיבה האישית הלירית כתבתי תמיד גם לקיבוץ ועל הקיבוץ. יש לי עניין רב בתרבות החילונית המתהווה בארץ, ורציתי להיות שותף בעיצוב החג כיצירה חילונית קיבוצית. כבר בחפציבה כתבתי מסכת לאחד במאי, שהיה אז חג מרכזי בחיינו. חיברתי את טקס העומר, ואברהם דאוס, חבר הקיבוץ, הלחין אותו. כשעברנו לבארי ביקש איזי רייך שאהיה חבר לצידו בוועדת התרבות, ותרמתי את חלקי בכתיבת מסכות חג לשבועות, לאחד במאי, לראש השנה, לט"ו בשבט, לחגי המחזור ולחגי בר-מצווה. לחנוכה כתבתי את מסכת "חנוכיית הדורות", וגולת הכותרת הייתה מסכת חג האסיף לסוכות - "משפחת האדמה". את מרבית השירים הלחין דוד זהבי, ובחג ה-20 לבארי הייתה הפקה משותפת של תזמורת נען עם המקהלה והרקדנים של בארי. לחג ה-25 כתבתי את מסכת "שרשרת הדורות". בין השאר כתבתי שירי קינה על חברים ובנים שנפטרו: עזרא גדלין, גידי צרניק, צור מאיר, גיורא שורק, ראובן נגלר, ועל דובי עופר, אייל עברי ואורי חוטר ישי, שנפלו במלחמת יום הכיפורים. כתבתי גם על השישה שנהרגו בתאונה, שחלקם היו תלמידי וידידי.

ספרי הראשון, "חושך זורם ופרי", יצא בחפציבה. ב-1964 יצאו לאור בבארי ספרי השני "לא בשמחות קלות", ו"לא על האבן לבדה", שיצא לאור אחרי מלחמת ששת הימים. עד כה יצאו 17 ספרי שירה ועוד היד נטויה. אולי אני נמצא בפתח תקופה של שירים קונקרטיים. בכל מקרה, אני מרגיש, שאני עדיין בראשית דרכי. שירי החדשים מופיעים עד היום במוספים לספרות. עם צאת ספרי האחרון - "שש שעת שחר", שירים ללירז, התרגשתי מאוד כשמנצ'ר, מזכיר הקיבוץ, כתב בברכתו ביומון: "הללו את אנדר". ממש הסמקתי. אני נרגש מכך, שבארי מקבלת אותי ואת הכתיבה שלי בחיבה (לא אגזים ולא אגיד באהבה...).

חשוב לי לציין, שכל ספר חדש מתחיל בשירי. אני קורא לה את השירים והיא מביעה את דעתה. הפעם כתבתי רבים משירי הספר במשקל ובחריזה. הרגשתי צורך לתת מסגרת וגבולות לחוויה הטראומטית שלי כאב שכול.

■ ■ ■

לפני כשלושים שנה קיבלתי התקף לב. הייתי בתורנות שמירה, וכבר ההליכה לשער הייתה לי קשה. בדיוק באותו לילה איחרו להחליף אותי ובקושי גררתי את עצמי הביתה. בתחנת האוטובוס עצרתי למנוחה ועדיין חשבתי שזו סתם התקררות, אבל כשהגעתי הביתה לירז לקחה את ידי, אחזה את אצבעותיי, ואמרה: "אבא, זה התקף לב".

■ ■ ■

החיים זימנו לי אירועים מרתקים. שתי תמונות עולות בי במיוחד, ומאחוריהן עולם ומלואו של עלילה חברתית ושירית:

תמונה ראשונה: פריס. אחד במאי, חג הפועלים. אני באירופה במסגרת "הבריחה", צועד לצידו של פיקאסו, כשאני נושא את דגל המשלחת הארצישראלית.

תמונה שנייה: לונדון 1958. שרי ואני, סטודנטים דלפונים, נקלעים לבית חברים, שלא היה בו מקום לינה. הם מספרים לנו על בעל הבית, מלניקוב, שדירתו מרווחת. הרהבנו עוז ונקשנו בדלתו. מצאנו עצמנו ליד שולחן ועליו פרוש המוסף הספרותי של עיתון "הארץ" ומול עינינו שירו האחרון של אנדרד. מלניקוב נדהם כשהבין, שהאיש שליידו הוא המשורר אחריו הוא עוקב שנים. אני, שהובלתי מידי שנה ביי"א באדר מסעות חניכים לתל-חי, שנסתיימו למרגלות פסל "האריה השואג", נפעמתי להיות במחיצת יוצרו!

■ ■ ■

שרי ואני נשארנו פה ללא ילדינו. הרגשנו שותפות ביצירה. שרי היא הפרשנית הכי טובה של שיריי, ואפילו כתבה עליהם את עבודת המאסטר שלה. היא מכירה את השירים טוב ממני, ורגישה אליהם גם אחרי 60 שנה של יחד.

■ ■ ■

לא מכבר התפרסם ב"הארץ" השיר "חפציבה", המדבר על חפציבה הישנה והוותיקה, שצעיריה זרים לה – ואני שואל – "האם הצעירים והנקלטים הרבים פה לא זרים לבארי הוותיקה?"

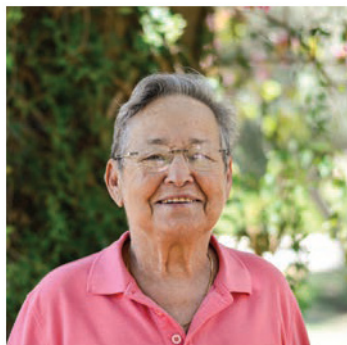
■ (ראיינו: רונית פלוטקין וצביה מאיר ב-18.08.21014)

ערכו: שרי אלדן וחנה ברין

אסתר בר-לב

נולדה ב-28.04.1931, בברוקלין, ניו יורק.

הגיעה לבארי ב-1964

כי הרגשתי שאי אפשר להמשיך להיטלטל בין כיסופים לבארי.

**אמרתי: "אני אנסה. מה יש...
לא רק גברים יכולים"**

הייתי בת 15 בחופש הגדול של קיץ 1946. היו לי 100 דולר שחסכתי מעבודה אחרי הלימודים, כעוזרת במשרד של בית ספר עברי שדודי ניהל, והייתי צריכה להחליט אם לקנות פסנתר או חליל, כדי להצטרף לתזמורת התיכון, או לצאת למחנה קיץ שארגנו שליחים מארץ ישראל. בחרתי לצאת למחנה, אם כי לא היה לי שום מושג על ארץ ישראל ולא ידעתי לאן אני מגיעה. עברתי בכקרים במטבח, אחרי הצהריים השתתפתי בפעילויות, ובערב היו הרצאות על יהדות וציונות. למדנו את ברנר, בורוכוב, הרצל, והתלהבתי. רציתי בסך הכל לבלות מחוץ לעיר, ונהייתי ציונית וסוציאליסטית. נפקחו לי העיניים. לא היה לי מושג שזו הייתה החלטה גורלית, שתעצב את מסלול חיי.

אמי, בתיה, הגיעה לארצות הברית כילדה בת 9 מרוסיה הלבנה, ואבי, אברהם לפסון, בא כנער מליטא. הם נפגשו בברוקלין ונישאו. גרנו בשכונה מעורבת וגדלתי בחנות של הורי, שמכרו בה ממתקים, גלידות, ציוד לבית הספר, סיגריות וגם ארוחות קלות, כולל bacon and eggs, למרות שהיינו דתיים. מכרו בחנות גם עיתונים והשאילו ספרים - מקום ממש כיפי לילדה. רצתי לשם אחרי בית הספר, לפני שהלכתי ללמוד עברית ותנ"ך בבית ספר עברי. לאמא היה חשוב שאצליח בלימודים, משום שהיא לא זכתה ללמוד. היא הייתה הפמיניסטית הראשונה שהכרתי, אבל רק בזקנתה אמרה לי במפורש: "היה לי שכל כמו לאחים שלי. לא הייתה שום סיבה שאני אעבוד והם ילמדו". אבי פינק אותי מאוד, ולאמי זה הפריע. היא נהגה לומר: "הוא יהרוס לך את החיים, כי תצפי שכל העולם יפנק אותך". אחרי שנים נישאתי לגבר שפינק אותי, והבנתי שאני לא צריכה שכל העולם יפנק אותי. מספיק אדם אחד.

כשחזרתי ממחנה הקיץ הקמנו תנועת נוער בשם "דרור החלוץ הצעיר", ואספנו אלינו כל מי שרק יכולנו. הרעיון היה לעלות יחד לארץ, וכעבור שנתיים, ב-1949, התחלנו להגשים אותו: יצאנו להכשרה בפוקפסי, צפונית לעיר ניו יורק. עברתי ברפת, נהניתי מכל רגע, ואחרי שנה, כשהיינו אמורים לעלות, התעוררה בעיה: מבחינת הורי זאת הייתה בושה. הם רצו שאלמד באוניברסיטה. הבטחתי: "אלמד בישראל", ונעלתי את הוויכוח.

הבחורים עלו ראשונים, כי מלחמת קוריאה הייתה בעיצומה והם עמדו על סף גיוס. איתם יצאו גם הזוגות שכבר נישאו. הם נשלחו לנען. אני הצטרפתי אחרי כמה חודשים. הפלגתי ללונדון, המשכתי למחנה עולים במרסיי, ועליתי על האוניה "נגבה", שהעלתה לארץ עולים מצפון אפריקה.

היינו כ-30 אמריקאים. צירפו אותנו לשלושה גרעינים של עולים מדרום אמריקה, חלקם נשואים עם ילדים שהגיעו לישראל שנתיים ושלוש לפנינו, וסימנו לנו יעד: להקים את כיסופים. בינתיים גרנו בנען בצפיפות, עבדנו קשה, וחלק מהחברה נשברו וחזרו לארצות הברית. אני דווקא לא סבלתי - אהבתי את השמש ונהייתי מהעבודה. האוכל - למרות הצנע - היה לי טעים.

לקראת העלייה לקרקע החליטו בגרעין שצריך להכשיר גננת, ובחרו בי. זה לא היה הכיוון שלי, אבל הבטחתי להורי שאלמד והסכמתי. למדתי שנתיים בסמינר הקיבוצים, ובאתי לכיסופים בסופי השבוע. השנה הייתה 1951. אוטובוס הגיע פעם בשבוע עד סעד, ומשם היו רק טרמפים.

עשיתי חיים משוגעים באותן שנתיים, והכרתי בחורה נהדרת בשם רבקה'לה זורע, שתשנה את חיי. היא הייתה מבוגרת ממני בשש שנים והייתה כבר נשואה ואמא, אבל הפכנו לחברות. כשהלימודים התקרבו לסיימם היא אמרה: "אני חייבת למצוא לך בן זוג בבארי. מה אעשה בלעדדייך?". התחילה "שיירה" - בכל שבוע רווק אחר שהיא הזמינה לפגוש אותי - והמצחיק הוא שכולם היו גבוהים, רזים ועם משקפיים: דן אבנד, ארקה פרומקין, הפרוסי (אברהם הברון), יענקלה חרובי ועוד. כולם היו אז רווקים, כולם נחמדים - אבל זוגיות לא יצאה מזה. רבקה'לה לא הייתה מוכנה לוותר, והודיעה: "עכשיו אני מביאה לך את אחי". הגיע ברנדי, ונוצר בינינו קליק מידי. הבנתי שהיא התכוונה ל"הכי" ולא ל"אחי".

ברנדי היה אז גזבר, אבל כשעלה נושא החתונה, הבהרתי לו שאני מחויבת לחזור לכיסופים ולהקים שם גן. בשביל זה שלחו אותי ללמוד. הוא אמר: "נחיה שם תקופה, ואחר כך נראה". וכך היה. קיבלנו חדר משפחה שלא הסתיימה בנייתו, ובמקום דלת תלינו שמיכה. זה היה צריך שחולק על ידי מחיצות לארבעה חדרים נטולי תקרה, וכל מה שקרה בחדר אחד נשמע בכל האחרים.

הייתי מזכירת הקיבוץ במקביל לעבודה כגננת, וגם חברה בכמה ועדות. להיות מזכיר לא נחשב אז לעבודה. ברנדי שימש מרכז בניין, והתייחסו אליו כאל גורו. הוא ממש היה בין בוני כיסופים, אך המשיך לראות את עצמו שייך לבארי. "נחכה עד שתחזור מלימודים גננת אחרת", הוא אמר, "נעבור לבארי לתקופה - ונחליט". בינתיים נולדה נעמיקי, ואחרי שנתיים וחצי גם רותי.

כשעברנו לבארי סידרו אותי לעבוד בלול. אהבתי את העבודה, אבל אמרתי לעצמי שאנחנו מוכרחים לחזור לכיסופים. שם צריכים אותנו יותר. אני הרי שייכת לגרעין המייסד. הרגשתי שהשארתי את החברים שלי במדמנה ואני חיה חיי עושר. מצד שני, ברנדי השתייך לגרעין המייסד של בארי, וממש לא סבל את האמריקאים שעלו איתי. הרגשתי שאני במלחמה.

בתקופת הניסיון, כדי שלא ארגיש בבית בבארי, ביקשתי בכיסופים לצאת ללימודים. שלחו אותי לקורס מרכזי משק בעין חרוד. זו הייתה שנה אינטנסיבית של לימודים מבוקר עד לילה, עם יציאה הביתה פעם בשבועיים. רותי הייתה בת שנתיים ומיקי כמעט בת חמש. כשבאתי לשבת, מיקי נצמדה אלי ולא עזבה אותי - ורותי סירבה לדבר איתי. הבאתי לה מתנות, אבל היא טיפסה על אבא שלה ולא ירדה ממנו.

בסוף הקורס הודעתי לברנדי: "אני חוזרת לכיסופים". הוא ענה: "אני לא בא איתך". אבי נפטר שנה לפני כן, אבל בכיסופים לא נתנו לצאת לחו"ל. הייתי כבר עשר שנים בארץ, ולא ביקרתי אף פעם את המשפחה. בבארי, לעומת זאת, טיפלו בי בכפפות משי, רק שלא אקח את ברנדי לכיסופים, ואישרו לנו לנסוע. נסענו עם הבנות, במשפחה האמינו שבאנו לתמיד, אבל אחרי שלושה חודשים חזרנו, בהתאם לתכנון. מצאתי את עצמי שוב גם גננת וגם מזכירה, ונולד אבנר. ברנדי גר איתי בכיסופים אבל עבד בבארי. אפילו קנו לו טוסטוס בשביל 12 הקילומטרים שהיה עליו לנסוע הלוך וחזור.

אני מנסה לזכור?
 סיכונתי את כל כספי לרכישת
 כמסע חינוכי אל רגל ארץ ישראל
 מארצות הברית דרך הים התיכון
 שנים רבות הי קיבלתי את
 הלימודים של הקורס והדעות כמיטב
 יעלתי לך את המצוינות והתעוררתי
 אלן! לא זכרתי שגם לימדו אותי את
 ב' הקנה תורה, תפוקה, נשאל נראה לי
 חתימת המילכה. סיכונתי חיס את אבנר
 נראה לי מניסיון (אולי) גם סיכונתי
 נראה לי מניסיון (אולי) גם סיכונתי
 נראה לי מניסיון (אולי) גם סיכונתי
 כל אלוני - נפנית לחיות את החיים שלי
 ואנשי סיכונתי את הכול (נראה לי) ש
 באת הנכנסה טובה לזמן קצת!
 אלן כולי תקוה שה' אצמתי שמיצאת
 לאלפים המהימתי נשמות נפש
 פ/ד/ע

בגיל שנתיים אבנר חלה במחלת כליות. הוא אושפז לחודשיים, וגם אחרי ששב הביתה המחלה באה והלכה. הגעתי למסקנה שאי אפשר להמשיך כך. לא יכולתי לעבוד, הרגשתי שאני לא תורמת יותר לכיסופים, ואמרתי: "יאללה, עוברים וזהו". בשמחה רבה שלחו מבארי משאית. ישבתי בקבינה ובכיתי, ומיקי ישבה עלי ובכתה גם היא.

הרגשתי שהקורבן שלי גדול, ולא רציתי להיות גננת. מרכז המשק היה הושע, שלמד איתי בעין חרוד. אמרתי לו: "אני לא עובדת בבתי ילדים. נחליט איפה אעבוד, וכשהסדרנים יבואו אלי - אשלח אותם אליך. אני חייבת שנתיים שקט". ידעתי שהוא יסכים, כי הוא היה אדם עם לב גדול. הייתי בת 30, בחודש השביעי עם אביטל, וחקלאות לא באה בחשבון. שלחו אותי לדפוס, והושיבו אותי עם הבחורות שאספו דפים לפנקסים.

אחרי חופשת הלידה חזרתי לדפוס ואמרתי לאיזי רייך: "עכשיו למד אותי מקצוע". הוא אמר: "לא משתלם לנו ללמד בחורות, כי כל הזמן לוקחים אותן לבתי הילדים, ואת בכלל גננת". אמרתי לו: "אני אביא לך אישור חתום שאני לא יוצאת מהדפוס חמש שנים". התעורר ויכוח, בסוף הושע חתם ולאיזי לא נותרה ברירה.

שוב נהניתי מכך שהידיים שלי מלוכלכות מעשייה ממשית. לאחר מכן, כשעברנו להדפסה מגנטית, עבדתי על מכונות המיספור והפכתי למומחית. איזי נהג לומר: "מקצועיות זה כשהמכונה עובדת והאדם עומד, ולא להיפך", ואני אמרתי: "אני צריכה שהמכונה תשמיע בום בום בום - ואני אשב ואקשיב למנגינה שלה".

אחרי למעלה מעשר שנים בדפוס עלתה הצעה שאתמנה למנהלת ייצור. סירבתי תחילה, כי טיפלתי באמי, שחיה איתנו כאן וחלתה, אבל לאחר שהיא נפטרה הסכמתי. הייתי האישה הראשונה בתפקיד, ונוכחתי שוב שהדפוס הוא המקום הכי מעניין בעולם. כל הזמן יש חידושים וכל הזמן את צריכה להיות יצירתית. גיליתי שנקודת התורפה בתהליך הייצור

היא המעבר בין התחנות, וגיבשתי שיטה להבטיח שדברים לא ייפלו בין הכיסאות. הדפוס הלך וגדל, הקיבוץ גדל, וזו הייתה תקופה מרתקת.

התעייפתי אחרי שבע שנים, ויצאתי לקורס הדו-שנתי באפעל. לתדהמתי, בתום השנתיים אמרו לי: "לכל דבר יש מחיר. עכשיו תנהלי את הדפוס". רעדתי מפחד, ובדיוק הציעו לי גם להיות מזכירה. התחיל מרוץ מה יבחרו קודם, הוחלט לבחור תחילה מזכיר - ונבחרתי.

הייתי אומנם מזכירת כיסופים, אבל האתגר שעמד בפניי בבארי היה שונה לחלוטין. למזלי, קיבלתי שתי עצות נהדרות. ראובן דומני אמר לי: "אל תשבי ותחכי שיבואו אלייך הצרות. תחיליטי את על פרויקט שאת רוצה לקדם". וחנה רענן שאלה אותי יום אחד: "אסתר, את חושבת שאת אלוהים?". נעלבתי, אבל היא המשיכה: "את חושבת שאת צריכה לפתור את כל הבעיות של האנשים? גם להם יש אחריות. אל תיקחי הכל עליך".

הכרתי באותה תקופה באפעל את ויויאן, והצטרפתי לקבוצת פעילות שעסקה במעמד הנשים בקיבוץ. אמרתי לעצמי: יש אצלנו נשים חכמות, יפות, חרוצות ויוזמות, אז למה בעלי התפקידים המרכזיים כולם גברים? גם אני לא העזתי להציע את עצמי לתפקיד מרכזי, אבל כשרצו למנות אותי, אמרתי: "אני אנסה. מה יש... לא רק גברים יכולים". נשים אמרו שהן גאות בי, ולא ראיתי בזה שום דבר יוצא דופן. הזמנתי פעילות בתק"ם להרצות על מעמד הנשים, כדי לפתוח לחברות בבארי את העיניים, ואני מקווה שהצלחתי.

האינפלציה נסקה לשמיים בשנות השמונים, והריבית האמירה במאות אחוזים. היינו באמצע בנייה גדולה עקב המעבר ללינה משפחתית, והמומחים הראו שאם נמשיך בתוכנית נמצא את עצמנו בחוב איום. שכנענו את האסיפה לעצור את ההשקעות לקראת שלב המדרכות, והעצירה הזאת עזרה להציל אותנו מצבירת חובות גדולים.

בתום הקדנציה כמזכירה יצאנו לסייע לקיבוץ לוטם. נכנסנו למשהו חדש ומרתק, עם אנשים צעירים ונחמדים שהיו זקוקים לחוכמת הזקנים המנוסים. הם בנו את הישוב בעצמם, וברנדי היה תוספת רצינית לקבוצת הבנייה. אני עבדתי במפעל הפלסטיק, וישבתי עם המזכיר וגם בהנהלת המפעל. הייתה לנו דירה קטנטונת, וכל בוקר, כשפתחתי את הדלת אל הנוף המהמם, נעתקה נשימתי.

כשחזרנו לבארי שוב עמדתי בצומת, ואלון כסלו, שניהל את הדפוס, שכנע אותי לצאת לקורס תעשייה וניהול ברופין. הייתי כבר בת 58, אבל כשמציעים לי ללמוד הסקרנות גוברת. מבחינתו של אלון ה"תרגיל" הצליח, חזרתי לתפקיד מנהלת הייצור, אבל הקדנציה הסתיימה אחרי שנתיים, כי סירבו למחשב את ניהול הייצור במחלקות הפלט.

נכנסתי לדיכאון, ועשרה ימים לא יצאתי מהבית. אחר כך אמרתי לעצמי: מספיק לבכות! התייצבתי ליד אריק קרינגל, והוא לימד אותי להפעיל מכונת אופסט חדשה, עם מספור אוטומטי. שוב נהנית לגלות שאני יכולה לקלוט טכנולוגיה חדשה בגילי, לשלוט בעוד מכונה, להבין את הפילוסופיה שלה - וליהנות מהעבודה.

שינוי הכיוון הבא שלח אותי ללימודים בטכניון, על חשבונאי, והפך אותי למבקרת פנים. שימשתי ארבע שנים כמבקרת בתק"ם, המשכתי כמבקרת של סמינר הקיבוצים - ואז ברנדי חלה. התחלנו להתרוצץ בין רופאים, אבל הוא נחלש מהר והפך מאדם עצמאי ועובד, לחלש וחולה.

עברו כמה חודשים עד שנאמר לנו במפורש שמדובר בסרטן. הלב שלו כבר לא היה מסוגל לעמוד בהקרנות. ישבנו לידו בבית החולים במשמרות, עד ששיחררו אותו. הוא הספיק לטלפן לכל הילדים ולספר להם שהוא שמח לחזור סוף סוף הביתה, וכשסיים את השיחות ראיתי שהראש שלו צונח והוא איננו.

ברנדי נפטר בגיל 74, והילדים היו בהלם. האבא הכל-יכול שלהם מת. אני נהייתי זומבי. לא הרגשתי כלום ולא ראיתי כלום כמה חודשים. עד שיום אחד קמתי ואמרתי: זהו, אני לא מתי - צריך להמשיך לחיות. הזמנתי רכב, וחזרתי לעבוד בסמינר הקיבוצים.

בסך הכל עבדתי שם 15 שנים, ובתקופה הזאת גילו שיש לי סרטן. עברתי ניתוח וטיפולים כימותרפיים, והתמיכה הייתה מדהימה. חלפו שנתיים, לכאורה החלמתי, ואז התברר שאני חולה במחלה כרונית: זו הייתה רק הפוגה ארוכה, ואצטרך לחזור לסבכים של טיפולים. לא הרגשתי חולה ולא נראיתי חולה, אבל אמרתי: "מספיק, אני כמעט בת 80", ויצאתי לפנסיה. בין הטיפולים אני מרגישה טוב. אני רוכבת באזור על אופניים, הולכת להרצאות, נוסעת לחו"ל, ואני נהנית לשבת שלוש פעמים ביום בחדר האוכל, לא רק כדי לאכול.

הקיבוץ הביא אותי לממש את הפוטנציאל שלי ומעבר לו, אך אני יכולה להחליט עבור ילדיי ונכדיי איך לחיות את חייהם. אני מאושרת בארבעת ילדיי וב-14 נכדיי - שירי, ענבר, סביון ועידן, גיא, עמית וענת, גני, מיקה ושאול, ויונתן, עומר, דן וליאור - וזכיתי (בינתיים) גם בתריסר נינים: נהוראי, אמונה ונועם, ראשית, מלאכי ושובה-אל, יהודה, נחלה, תאיר-ליבי ואמונה-רבקה, ורון ועידו. יש לי סיפוק רב מהעובדה שהייתי שותפה ביצירה בעלת משמעות - בניית המדינה היהודית והקיבוץ.

■ (ראיינה: חנה רענן ב-2010)

אתי (אסתר) מורדו

נולדה ב-26.12.1938, באלכסנדריה, מצרים
הגיעה לבארי ב-1953
כי שיכנו אותי ביראון עם שני בנים ובולדוג

האמא המרדנית

לילה אחד התעוררתי והחלטתי שאני רוצה לדבר ולספר על חיי. אולי הייסורים שעברתי בטיפולים נגד הסרטן הביאו לכך. קניתי מכשיר הקלטה, אך לא הצלחתי להשתמש בו. התכנסתי לתוך עצמי, ואז נעמה חדר הופיעה כמלאך מושיע והציעה לראיין אותי. התחלתי לספר הכל - על אמי, בלה, ילידת מצרים, על אבי, אברהם שוילי, שנולד בטורקיה, על חמשת אחיי, על ילדי ונכדיי, על "איתנים" ועל בארי. רק חלק קטן מזה נכנס לכאן.

ילדותי המוקדמת נמחקה אצלי כמעט לחלוטין. ב-1945, כשהייתי בת 7, עלינו ארצה וגרנו במעברה, אבל הזיכרונות שלי מתחילים מאוחר יותר, סמוך למלחמת השחרור, כשעברנו להתגורר בשכונת התקווה, בחדר בתוך בית בצורת ה, שגרו בו משפחות רבות. מהחדר בשכונת התקווה נדדנו לבית פרטי ברחוב סלמה, אך באחד מלילות המלחמה החרידו פיצוצים את השכונה, ואמא אמרה לי פתאום: "תראי הבית שלנו בוער". הבית נשרף כולו, וישנו כמה לילות על ספסלי העץ בבית כנסת בצפון תל אביב.

בתום המלחמה אמא שמעה שבונים שיכון למשפחות שביתן נהרס במלחמה, ואכן קיבלנו דירה קטנטונת בגבעת רמב"ם בגבעתיים, עם בית שימוש בחצר וללא מקלחת. התקלחנו רק לכבוד שבת, אחד אחרי השני בתוך אותה גיגית, עם מים שאמא חיממה על הפרימוס. הבית שלנו היה בית דתי. אהבתי מאוד לקרוא, אך הורי הסכימו שייכנסו הביתה רק ספרי קודש ולא ספרי קריאה. בצר לי, חפרתי בור בחצר, מאחורי בית השימוש, ובתוכו ישבתי וקראתי וגם החבאתי את הספרים.

את רוב השעות שלאחר הלימודים ביליתי ברחוב עם ילדי השכונה. לא פעם אמא כעסה עלי בשובי על שלא עזרתי לה בבית, והמשפט הקבוע שלה היה: "חכי, חכי, כשאבא יחזור מהעבודה הוא יטפל בכך". אבא חזר מאוחר, העיר אותי פעם אחר פעם משנתי, החטיף לי מכות - ואסר עלי לבכות בקול, שמא השכנים ישמעו.

בסוף כיתה ד' אמא אמרה לי: "למדת מספיק, עכשיו תצאי לעבודה כמו האחים שלך". הייתי בת 11, ניסיתי להתנגד, אבל זה לא עזר והתחלתי לעבוד כמחלקת תה בקריה. את

השכר לא ראיתי. הוא הועבר ישר לידי אמא. כעבור כמה חודשים פוטרתי, לאחר שהתברר גילי הצעיר, אבל אמא לא הסכימה שאחזור ללמוד. היא מינתה אותי לאחראית על אחי הקטן משה, שחלה בפוליו, הטילה עלי עבודות ניקיון ושלחה אותי לשליחויות. אם קרה ששליחות התארכה, לא משנה מאיזו סיבה, קיבלתי באותו לילה את מנת המכות מאבא.

אחי דוד, שהיה מבוגר ממני בשנתיים, עזב את הבית ועבר לכפר גלעדי. באחת החופשות הוא הצליח לשכנע את אמא לשלוח גם אותי לקיבוץ, והיא הלכה איתי ל"בית האדום" ברחוב הירקון, וביקשה למצוא לי מקום בקיבוץ קרוב לכפר גלעדי.

וכך, בבוקר חורפי, כשעננים שחורים כיסו את השמיים, אמא הביאה אותי לתחנה המרכזית והעלתה אותי לאוטובוס לגליל העליון. נסעתי לבדי במשך שעות, חוששת ממי ומה שמצפה לי במקום החדש, וכשירדתי בכפר סאלד חיכתה לי המטפלת. גשם שוטף החל לרדת, ופרצתי בבכי. שיכננו אותי בחדר עם עוד שתי בנות, וצורפתי לקבוצת נערים שהיו בוגרים ממני. על קיר הכיתה הייתה תלויה מפה, ולא ידעתי מה זה. ב"תחכמוני" למדנו רק תורה ויכולתי לדקלם פרקים שלמים, אבל כשהמורה הצביעה על המפה לא ידעתי לומר היכן כפר סאלד ומהיכן באתי. כל הילדים צחקו.

הלעג נפסק כשאחי בא לבקר אותי עם חבר. הוא שאל מי מציק לי, הצבעתי על אחד הנערים, ואחי אמר "יהיה בסדר, אל תדאגי". הוא "הבהיר" לאותו נער, בעזרת כמה מכות, שלא כדאי לו להציק לי, ומאותו יום היחס אלי השתנה.

אחרי כמה חודשים עברתי מכפר סאלד ליראון. שוב צורפתי לחבורת נערים גדולים ממני, והכניסו אותי לחדר עם שני בנים ובולדוג מפחיד. כשאמא שמעה את זה, היא לקחה אותי שוב ל"בית האדום". פגשנו שם שליחה מעין חרוד בשם רותה ליש, שתהיה לימים רותה גת, והיא סיפרה לנו שנפתחת בקיבוץ צעיר בשם בארי חברת נוער, שתשלב לימודים ועבודה. רציתי מאוד לחזור ללמוד, רותה הבטיחה שהפעם מדובר בחבר'ה טובים, והצטרפתי בתחילת 1953 לחברת "איתנים". הבטחתי לעצמי שיותר אני לא חוזרת הביתה.

מהיום הראשון הרגשתי כאן בבית. היה לנו מועדון, היו פעילויות תרבות, ונהניתי לעבוד בגן הירק. השתתפנו בכל הגיוסים של החברים, עישבנו כותנה, קטפנו במטעים ובכרם, וגם הקמנו פינת חי ליד שער הפרדס. לבן קבוצתי פיג'לה (יצחק לוי) ולי היה תחביב נוסף: פחלצנו נחשים וציפורים.

למטפלת הראשונה שלנו מונתה טובה סרי, המורה הייתה תקווה גרוספלד – אבל לא לאורך זמן. הדמויות המרכזיות בפרשת "המחותרת" היו אשר ויוקי, בני זוגן של טובה ותקווה, והם עזבו את בארי אחרי שהפרשה התפוצצה. אנחנו לא ידענו מה בדיוק קורה. נאלצנו להסתפק כמה שבקע מחלונות חדר האוכל בוויכוחים הקולניים.

תמר שלוי התמנתה למטפלת שלנו, רינה הברון הייתה מורה ללשון ולידיעת הארץ, ויואב גורל היה המחנך – והוא היה המורה המשמעותי ביותר בחיי. הוא התמסר לעבודה איתנו

והיה המחנך האולטימטיבי. גם כשהיה רווק וגם לאחר שהתחתן עם עליזה יכולנו לבוא לחדרו בכל עניין ובכל שעה. היא הצטרפה אליו בלב שלם, וליוותה אותו ואותנו.

רחל צייג הייתה האמא המאמצת הראשונה שלי, ואחרי שהיא התגרשה עברתי למשפחת חוטר ישי. השתתפתי בפעילויות היצירה שחמילו ארגן לילדיו בין ארבע לשבע, ועד היום שמורה אצלי מאז עבודה מקני קש. אהבתי לבוא לחדרם, והיה לי קשר חם עם גיל, אורי ועדה.

■ ■ ■
התגייסנו כגרעין נח"ל ונשלחנו להיאחזות קציעות. הקמנו גן ירק לתפארת, והעשרנו את התפריט הצבאי בעגבניות, מלפפונים, פלפלים, קישואים וחצילים. בארי תרמה כמה כבשים וייצרנו גבינות, הצבא הוסיף לול תרנגולות, והיינו ספקי התוצרת החקלאית של הסביבה. למרות שלא ידעתי להכין אפילו חביתה, דווקא אני נבחרתי לאקונומית ומבשלת ראשית. חוה גרוסמן נשלחה להדריך אותי, הביאה בשר מהחזירייה, ואפילו משגיח הכשרות העלים עין. זה היה חורף קר. כל בת קיבלה שתי שמיכות צמר צבאיות שבעיקר דוקרות, וכדי להתחמם ישנו שלוש כנות באותה מיטה, תחת שש שמיכות קוצים.

אחרי תשעה חודשים נשלחנו לנחשולים. המשטר הצבאי היה לפתע נוקשה, והקיבוץ לא התייחס אלינו יפה: אסרו עלינו להחליף ספרים בספרייה, להיכנס למועדון ואפילו לאכול בחדר האוכל עם החברים. קיבלנו חדרים ששרצו עכברים, והמזרונים היו מלאי פשפשים. מרחנו מיץ מבצלי חצבים על המזרונים כדי לחסל את הפשפשים, ואת העכברים לכדנו במלכודות. כל רגע פנוי בילינו בחוף הנהדר, וכדי לנקום בקיבוץ סחבנו תרנגולות מהלול ובישלנו אותן עם מי ים.

אחרי השחרור חזרנו לבארי. החברה התחילו לנשור, ונשארנו היום שמחה'לה ירחי, רבקה בירה, רפי שהיה בעלי ואני. שני חברים נוספים - אלי רוטברג ויהודה'לה סוויס - הלכו כאן לעולמם.

■ ■ ■
אחת החוויות הנוראות בחיי הייתה להשאיר את תמירה בבית התינוקות מיד כשהגעתי מבית היולדות. בחורף, כשנשמעו רעמים והיו המון הפסקות חשמל, רצתי אליה בלילות, עד שקראו לי לבירור. אמרו לי שהשומרת מתעצבנת מזה שאינני סומכת עליה, ואסרו עלי לבוא לבית הילדים בלילה.

זו הייתה רק ההקדמה להתנגשויות שהיו לי עם מערכת החינוך אחרי שנולד ספיר. בשנתיים הראשונות של בית הספר ספיר לא הצליח ללמוד קרוא וכתוב. המצב לא השתפר גם כשהעבירו אותו לכיתה טיפולית. הגשמת באותה תקופה חלום ולמדתי בקורס לאחיות מעשיות, ובאחד הימים שאל אותי מנהל המחלקה למה אני מצוברחת. סיפרתי לו על הבעיות עם ספיר, והוא הציע לי להביא אותו לאבחון בקליניקה הפרטית של ד"ר סקלי, מנהל בית החולים. ארבותי לו במדי אחות, והוא קבע לספיר תור לאבחון כבר למחרת.

נסענו לנס ציונה, ובסוף האבחון ד"ר סקלי הסביר לי ולרפי שלספיר יש דיסלקציה. "יש לכם ילד מבריק, עם זיכרון פנומנלי, אבל נראה שהוא לא יצליח ללמוד לקרוא ולכתוב".

הוא המליץ שיחזירו את ספיר לכיתה האם עם מכונת כתיבה, אבל במערכת החינוך רחו את ההמלצות, ואמרו: "את פותחת תיבת פנדורה. אין דיסלקטים בבארי".

כעבור יומיים בישרו לי שהגיעה מורה חדשה לחינוך מיוחד, שכירה, והיא תיסע לקבל הדרכה מד"ר סקלי ותעבוד עם ספיר. זו הייתה שרה בכר. היא חזרה נרגשת מהפגישה, והפכה עם השנים לאחת המובילות בתחום. ספיר הרוויח מורה שהצילה אותו, אבל בסופו של דבר העדפנו להעביר אותו ל"מעלה הבשור". בי דבק הכינוי: "האמא המרדנית".

הקורס לאחיות מעשיות השאיר לי "טעם של עוד". למדתי לבגרות אחרי שעות העבודה, סיימתי את המסלול לאחיות מוסמכות באשקלון, אבל היו כאלה שהתקשו לקבל אתי מחברת הנוער כאחות במרפאה. הרגשתי שאני צריכה להוכיח את עצמי, אך גם לשמור על העצמאות שלי כדי שלא יטפסו עלי. הייתי צריכה להיות בהיכון, מאיפה תנחת עלי המהלומה.

כשהחלטתי לעזוב את המרפאה אישרו לי ללמוד פיסול במכון "אבני". תוך כדי הלימודים החלטתי לסיים את נישואיי לרפי. הייתי בת 59. פתחתי חוג קרמיקה לילדים בצריף השוודי וגם יצרתי. לצערי, החוג נסגר כשהתחלפו מנהלות בית הספר. עברתי לצריף הירוק, שם חלקתי סדנה עם לואיס פישביין, ושתי עבודות שלנו הוצבו במזכירות.

בתחילת שנות התשעים למדתי רפואה משלימה - רפלקסולוגיה, שיאצו, מסאז' ושמנים ארומטיים. בבארי לא אפשרו לי לעבוד בזה, אבל מאירה נווה, רכזת הבריאות, תמכה בי. במסגרת עבודתי במרפאה נתתי שמנים ארומטיים לאנשים שסבלו מ"סימנים כחולים", וגם אצל ילדים עם כינים זה עשה פלאים. עד היום אנשים באים אלי עם כל מיני מכאובים ואני נותנת להם את השמנים שלי. אני לא לוקחת כסף, רק מבקשת שיביאו לי פרח מלאכותי, שלא ינבול, והבית שלי מלא פרחים.

העשור השישי של חיי הוקדש לעזרה לתמירה בגידול הילדים. שלושתם ילדים מבריקים, כל אחד מהם מצא את דרכו: רועי למד טיפול אלטרנטיבי, סיים קורס מאמני כושר. גיל לומד בירושלים מדעי המחשב ופורח שם. תומר היה החונך של אוריה אפרת ועובד עכשיו בחצר.

כשחזרתי ממכון "אבני" רצייתי לצאת לפנסיה מוקדמת, אבל לא נשמע כדבר הזה בבארי. עבדתי במתפרה, וסבלתי מכאבי גב וצוואר קשים. החוק אמר אז שנשים יוצאות לפנסיה בגיל 60, הייתי בת 61, והחלטתי על דעת עצמי לצאת לפנסיה. אף אחד לא בא לדבר איתי על כך עד היום.

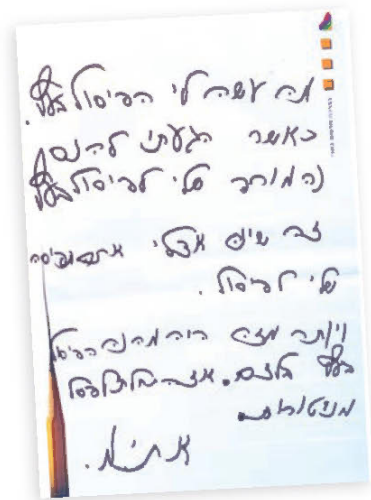
באחד משיטוטיי ביפו מצאתי מורה מעולה לפיסול בעץ בשם הנס קנטור. זו הייתה אחת התקופות היפות בחיי. לא קניתי בגדים ונעליים, ומימנתי את הלימודים, הנסיעות והחומרים מתקציבי האישי. אבל עשיתי מה שבא לי, והיה לי המון סיפוק.

לפני שנה וחצי התהפך עלי עולמי, כשהתברר שהסרטן במעי הגס חזר אחרי עשור. הפעם הטיפול היה כל כך אגרסיבי, שרצייתי להצטרף לחבריי בבית הקברות. אם לא די בכך, הייתי חייבת לעבור ניתוח. תמירה וחיליק וגם אחותי רחלי, שבאה מהגושרים, וכלתי

לימור, שבאה במיוחד מניו-יורק (השאירה את ספיר, אלכסנדרה וענבר), כולן ליוו אותי. מבית החולים יצאתי ל"נאות בארי", וזכיתי לטיפול נהדר. טיפלו בי עם כל הלב, ולאט לאט השלמתי עם מצבי.

לפני שנה התקיימה בגלריה תערוכה של פסליי, ביוזמת נעמה. באו המון חברים, ואנשים הגיבו בתדהמה. זו הייתה בשבילם תגלית. מעטים ידעו שיצרתי פסלים כל כך פשוטים ומובנים לכל. הייתי בעננים. אני מודה לזיוה ולסופי על הסבלנות והנכונות לקבל את רצונותי ואני חבה לנעמה תודה גדולה, עדיין לא עיכלתי את האסון של מותה בתאונה.

■ (ראיינה: נעמה חדר ב-1998)

בבל (זרובבל) לב

נולד ב-13.10.1926, בתל אביב
חבר גרעין ה"נוער העובד". הגיע לבארי כאחד
המייסדים. כי "התאהבתי בחיי הקיבוץ"

בני 17 היינו ולא ידענו כלום

הורי עלו ארצה כל אחד בנפרד מפלונסק שבפולין, ב-1925 (משפחתו של אבי גרה שם בשכנות למשפחת גרין, משפחתו של דוד בן-גוריון). הם הכירו בארץ, והתחתנו. כעבור שנה נולדתי, ונשארתי בן יחיד. אמי לא רצתה ילדים נוספים. היא הסתפקה בי, הוד מעלתו, הנסיך. ואכן, זכיתי כילד לפינוק מהורי ומכל בני המשפחה המורחבת. כשהייתי כבן שנה קראו ראשי היישוב לאנשי העיר להתגייס לעזרת יישובי הגליל העליון, שהיו במצוקה ביטחונית וכלכלית. יצחק וציפורה לב נמנו בין המתנדבים. הם לקחו אותי איתם ועלו לכפר גלעדי, שהיה קיבוץ בודד ועני. גרנו באוהל, אוכל היה במשורה, ויש לי משם רק זיכרון חזק בודד: לאחד הילדים היו אופניים, כי אביו היה עסקן שעבד מחוץ לקיבוץ. לאף ילד אחר מלברו לא היו אופניים, ולא היה קץ לאושרי כשהוא נתן לי לעשות עליהם סיבוב.

כשהגיעה שעתו ללמוד בכיתה א', החליטו הורי שזה הזמן לסיים את השליחות החלוצית, לחזור לתל אביב ולמצוא בית ספר מכובד שיעניק חינוך איכותי לבנם. למותר לציין שלא ממש הצטיינתי בלימודים, למגינת ליבם של אבי ואמי, שציפו שאגדל להיות מהנרס.

אמי הייתה "תופרת סלונית". בחורף היא עבדה במתפרה משפחתית למעילים וחליפות בבעלותו של אחד מפעילי המפלגה, ובקיץ תפרה בבתי משפחות בגדים לבני המשפחה. היא הייתה גם התופרת של בית היולדות הפרטי של ד"ר יצחק פריד. למעשה, היא הייתה המפרנסת הראשית של המשפחה. אבי היה פעיל במפלגת פועלי ציון שמאל, בפלג שנקרא "לינקה פועלי ציון שמאל" והיה זרם סוציאליסטי רדיקלי בקרב המפלגות הציוניות. משפחתו הייתה משפחת אופים מדורי דורות, והוא שימש לאורך שנים כמזכיר אגודת פועלי האפייה והמזון. סבתי קריינדל, אמה של אמי, עלתה אף היא לארץ לפני מלחמת העולם השנייה. היא גרה איתנו בבית, והיא זו שגידלה אותי, למרות שלא ידעה עברית ודיברה רק אידיש. כשחזרתי מבית הספר המתין לי על השולחן ה"לוקשן מיט יוך", מרק עוף עם אטריות. בשבתות החליף את האטריות אורז, ובחגים נוספו לו צימוקים. זה היה מעדן. הלוקסוס של אותם ימים. בימי חול אמרתי כמעט תמיד: "בובע איך קן נישט" - "סבתא, איני יכול" (לאכול יותר מרק ואטריות). היא חיה חיים ארוכים, וזכתה לראות את ניניה עמירי ורן.

■ ■ ■
היינו בני 17. נבהלנו והתבלבלנו, כי אף חברה עדיין לא נכנסה להריון. היה לי ברור שלא אוכל להתגייס לבריגדה ולהשאיר את חיה'לה לבדה, ובלי להגיד לאף אחד שום דבר – הודענו שאנחנו עוזבים. השיר שהתנגן במוחי אז היה: "בת 16 הייתי ולא ידעתי כלום"... נסענו להורי ובישרנו להם שאנחנו חייבים להתחתן, ותוך זמן קצר נישאנו באחת הדירות ב"מעונות עובדים", שהוסבה לאולם. אחר כך גרנו חודשיים בחדר אחד עם הסבתא, אבל הסוד שלנו נודע לחברים בגדרה ושכנעו אותנו לחזור.

עמירי נולד במאי 1945. כרגיל סבלתי מכאבי גב, ולא יכולתי לנסוע עם חיה'לה לבית היולדות. כשהיא ילדה, שכבתי במיטה ובלעתי אספירין.

רוב החברים עבדו במשקים בגדרה, והקמנו גם מפעל קטן לייצור תיקים מברזנט. אני הייתי בא הכוח של המפעל והמשווק שלו. לקחתי דוגמאות, הסתובבתי בחנויות בתל אביב, הצעתי את הסחורה וסיפקתי את ההזמנות. המפעל העסיק כמה עובדים, אבל רווח והצלה לא היו ממנו והוא נסגר. מאחר שהייתי אב לילד, נבחרתי להיות נוטר. המשכורת של נוטר נשוי ואב פשוט הייתה גבוהה יותר מזו של נוטר רווק.

במבצע הורדת המעפילים מהאונייה "שבתאי לוו'ינסקי" קיבלנו הוראה מראשי "ההגנה" לבוא לחוף ניצנים. האונייה נתקעה בחול, ואנחנו יצרנו כמים הקרים שרשרת אנושית עד האונייה וסייענו למעפילים לרדת לחוף.

■ ■ ■
לא נבחרתי בין החברים שעלו לנחביר ביום העלייה, כיוון שהייתי מרכז המשק בגדרה. להורי זה היה נוח: הם יכלו להמשיך לבוא לביקורים, עמוסים בסלי פירות ועוגות "לייקח". אף על פי כן יש לי תמונה שבה אני עומד על המגדל נחביר ומשקיף במשקפת על השדות. גם רן נולד בגדרה, וגם בלידה שלו לא נכחתי. תמר ואורנה נולדו כבר בבארי. עברנו הנה ב-1950, בחורף המפורסם שהיה קר במיוחד. חיממנו את החדר עם פתיליה שהעמדנו עליה עציץ חרס הפוך, כדי שיקלוט את אדי הנפט ויפיץ את החום. רוב החברים גרו באוהלים ובצריפים. אנחנו קיבלנו חדר באחד הבתים הערביים, בגלל כאבי הגב שלי.

זכיתי להיות אחד משלושת החברים שהקימו את הדפוס ועבדו בו ראשונים. לאביו של לזר היו בית דפוס והוצאת ספרים בשם "אמנות" בחיפה, ושם קיבלנו את הכשרתנו. לזר היה הדפס, אבנר בצרי היה הכורך, עד שהוריו עלו מעירק והוא עזב, ואני הייתי הסדר. גם בבארי נבחרתי פעמיים למרכז משק, והייתי שנים רבות חבר בוועדת משק ובהנהלת הדפוס.

לא היו לי שאיפות להיות מנהל, וגם כשביקשו לבחור בי למרכז הדפוס התחמקתי. הצעתי את במיק, שלא עבד עד אז בדפוס אבל היו לו כישורים מוכחים בניהול. בשנות השישים יצאתי לשליחות בוועדת המשק של הקיבוץ המאוחד והקמתי את האגף שטיפל בתעשייה בקיבוצים. כשיצאתי ללמוד בקורס הגבוה לבעלי תפקידים באפעל, ניתנה לנו אפשרות לקחת קורסים בכלכלה באוניברסיטת תל אביב, וניצלתי את הפריבילגיה.

לנהוג לא אהבתי. כשהחלו לימודי הנהיגה בבארי, התקנון אמר שרק אחד מבני הזוג יקבל רישיון. אצלנו זו הייתה חיה'לה, והיא הייתה שנים רבות הנהגת של המשפחה. היא

דווקא אהבה מאוד לנהוג, גם כשהייתה צריכה לאסוף אותי מהיאחזות "נחל ים" ליד ימת ברדאויל בסיני.

כשחזרתי מהשליחות עבדתי בהנהלת החשבונות, למרות שהחברות שעבדו שם קצת נבהלו ממני ולא קיבלו אותי בסבר פנים נעימות. לימדתי את עצמי את העבודה וגם המצאתי את הסקרים הכלכליים לענפים. לאט לאט השותפות שלי השלימו עם נוכחותי, והאווירה נהייתה טובה. הייתי אחראי על תחום הביטוח, כולל הביטוח הלאומי, עד שפרשתי לפנסיה.

חוץ מעבודה ומילוי תפקידים היה לי תחביב: איסוף בולים. התמדתי בו מגיל צעיר, ואני זוכר עדיין את ההתרגשות שאחזה בי כשקיבלתי את הבול הראשון מחוץ לארץ. מרומניה. לצערי, אף אחד מהצאצאים שלנו לא נדבק בחיידק, והאוסף עומד על המדפים כאבן שאין לה הופכין. חיה'לה ואני חרשנו את העולם בשנים שבהן זה התאפשר מבחינה בריאותית, וזו הייתה הנאה גדולה.

כשהנכדים החלו להיוולד הייתי מאושר, וכשהם מבקרים אותנו זה מסב לי קורת רוח גדולה. אהבתי מאוד את סער, וכשהתבשרנו על האסון שבו הוא קיפח את חייו הרגשתי נורא. אנחנו קשורים מאוד לכל הנכדים – קרן, אור וצפריה, פז, ניצן ונטע, דן ואילה, גיל ולילך. ונהנים מאוד מהנינים – נהר, גומא, אלין, עברי תמוז ומטר. יאיר ויובל, איתן ואייל, נעמה, גיא ויובל, נוגה ומעיין. לוטם, שקד ואלה.

מצבי הבריאותי אינו מאפשר לי ניידות רבה כיום. אני מבלה הרבה בבית, אבל אנחנו מקפידים לעלות לחדר האוכל ומשתתפים בהרצאות ובפעילויות של גיל הזהב. חיה'לה ואני אוהבים לשבת ב"גן השישים". שקט שם ונעים, וזה המקום האהוב עלי ביותר בבארי. הלוואי שנזכה לעוד שנים של חיים משותפים, ושנמשיך ליהנות מהמשפחה המורחבת שבנינו.

■ (ראיינה: ניבה שגב ב-09.12.2014)

במיק (אברהם) סלע

נולד ב-20.2.1927, בשכונת בורוכוב.
ממייסדי בארי, חבר ההכשרה במעוז חיים.
כי "לצאת להכשרה היה חשוב יותר מאשר ללמוד"

דבקנו בדרכנו, ואני שלם איתה עד היום

בסיום כיתה ט' עזבתי את הבית והצטרפתי להכשרה של ה"נוער העובד" במעוז חיים. אחותי שרה, שהשתייכה להכשרה של קיבוץ קדמה בנתניה, תפרה לי תיק כלי רחצה ורקמה עליו: "לבמיק אחי היקר". עד אז קראו לי בגרעין אברהם. כשבאתי למקלחת הציבורית במעוז החבר'ה ראו את מה שרקמה אחותי, ומאז ועד היום אני במיק.

הורי, יוסף ותמר רוטברג, באו ארצה בעלייה השנייה – אבי מבסרביה ואמי מאורסה. הם הגיעו בגפם, בלי בני משפחה ולא בקבוצה, נדרו בארץ כל אחד בנפרד, ונפגשו בבאר טוביה. כשפרצה מלחמת העולם הראשונה אבי גויס לצבא הטורקי, והוצב באזור באר שבע. באחד הימים, כשגעגועיה גברו, אמי עלתה על חמור, וירדה ממנו עם חושך ברוחמה. השכם בבוקר היא המשיכה לרכוב, הגיעה לבאר שבע וביקרה את אבי.

הם התחתנו בתל אביב כשאבי השתחרר, ונמנו בין מקימי שכונת בורוכוב בגבעתיים – שכונת הפועלים הראשונה בארץ ישראל. כל אחת מ-24 המשפחות המייסדות קיבלה בית ושני דונם, והורי הקימו לול ורפת ונטעו פרדס. אבי ניהל את הצרכנייה השכונתית, ואמי החזיקה את הבית ועבדה ברפת ובלול. בבקרים, לפני היציאה לבית הספר, תרמתי את חלקי בחפירת גומות והשקיתי את העצים.

עם השנים הורי התקשו להחזיק במשק. תחילה חוסל הלול, אחריו הרפת, ורק הפרדס נשאר. אבי עבר לעבוד בחברה ליבוא פירות, ועבודתו הייתה כרוכה בנסיעות לאיטליה. הוא ניצל את הנסיעות להברחת נשק ל"הגנה" בתוך ארגזי הפרי, מתחת לאפם של הבריטים.

נולדתי בבית, כי אמי לא הספיקה לנסוע לבית היולדות. זה היה בחורף, ולפי הסיפורים עטפו אותי בשמיכות וחיממו אותי עם בקבוקי מים חמים. עד היום יש לי ברגל צלקת מכוויה שנגרמה כתוצאה ממים רותחים שנזלו מאחד הבקבוקים.

מבית ההורים זכורים לי ההרמוניה, החברות והיחסים היפים ששררו בין הורי. את אחי אהרון שהיה גדול ממני בשמונה שנים הערצתי והיחסים בינינו התקרבו בעקב לאחרי מותה של אמנו. עם שרה אחותי שהייתה קרובה אלי בגיל, היה לי תמיד קשר טוב. לצערי שני אחיי אינם כבר בין החיים. אהרן נפטר באופן פתאומי מהתקף לב, בהיותו בן 54, לא הרבה זמן

לאחר שהתמנה כמפכ"ל המשטרה. שרה נפטרה בהיותה בת 84, לאחר שנים של מחלה וסבל. רוב תושבי שכונת בורוכוב היו חילונים, אנשי תנועת העבודה, ובאחד במאי צעדנו בתהלוכה ונשאנו בגאווה וכשירה את הדגלים האדומים. השבתות הוקדשו לעבודה במשקים, וכשהדתי היחיד התמרמר על חילול השבת – החליטו ללמד אותו לקח: הכניסו אותו לתוך שק וגלגלו במורד הרחוב. הוא הפסיק מאותו יום להטיף מוסר.

■ ■ ■
בסוף כיתה ט' רציתי ללמוד בבית הספר החקלאי בבן-שמון, ואכן התקבלתי לשם, אבל אחי הגדול, התנגד לכך משום שמנהל ביה"ס נחשב בעיניו כשמאלני מדי. אחי היה כבר ב"הגנה" והתחשבו בדעתו בבית. החלטתי לפרוש מהלימודים ויצאתי להכשרה במעוז חיים. התיישבות עמדה מעל הכל. עברתי כמה חודשים בנטיעת חורשות מסביב לקיבוץ, ואז הפכתי לעגלון והובלתי את כדי החלב מהרפת של מעוז חיים למחלבה בתל יוסף. בדרך הלוך חיכתה לי עלייה קשה ומסוכנת, בדרך חזור זו הייתה ירידה תלולה, והדבר הכי קשה היה לשמור שהסוסים לא ידהרו מהר מדי, ושהעגלה לא תתפרק. מפעם לפעם קיבלתי הובלות נוספות, כמו להביא שתילי גפנים מכנרת או להסיע מאשדות יעקב בחור חדש שהצטרף להכשרה. זה היה מוטקה מזרחי, לימים מנור.

במעוז התלכדנו לחבורה מגובשת, שמנתה 55 חברים, רובם מנשר ומשכונת בורוכוב בתוספת בנות שגייסנו כמשק הפועלות בפתח תקווה. התחלנו אז גם במסורת של טיולים רגליים להכרת הארץ. באחד הטיולים, בקיץ 1943, יצאנו להקיף את הכנרת. לאחר שחצינו את הירדן, בצפון הכנרת, הופיעו שני שוטרים סורים על סוסים, והודיעו לנו שחצינו את הגבול ואנחנו נמצאים על אדמת סוריה. הם הורו לנו לבוא איתם למשטרת פיק, באזור שבו הוקם לימים קיבוץ אפיק. הלכנו שעות, וכשהגענו גילינו שחסרים לנו שני חברים. חששנו שהם הלכו לאיבוד, אבל הסתבר בדיעבד שהשניים – דן אבנד וחברת הכשרה בשם עמליה – נשמטו מהקבוצה ככוונה. הם הגיעו לעין גב ודיווחו על התקרית.

למחרת נלקחנו לבית משפט סורי והואשמו בגניבת הגבול. הטילו עלינו לא פחות מחודש מאסר, בתוספת קנס בסך 50 לירות לאיש. החלטנו לערער, והעבירו אותנו לעיר המחוז דרעא, מרחק 100 ק"מ. השופט קיבל את הערעור וציווה לשחרר אותנו לאלתר, אך הרכבת האחרונה כבר יצאה, ונשארו ללון בבניין השגרירות הקנדית. המוכתר של מעוז בא למחרת לקבל את פנינו בצמח, וחזרנו אחר כבוד לקיבוץ.

■ ■ ■
באוגוסט 1944, אחרי תקופה של עבודה מפרכת בסיקול סלעי בזלת בכפר סאלד, עברנו לגדרה. התאחדנו עם גרעין הצופים ב', הצטרפו אלינו הגרעין הבבלי וכמה בודדים, והתחלנו להתכונן להקים קיבוץ. באותם ימים הקיבוץ המאוחד החליט לכבוש בעבודה עברית את מפעל האשלג בים המלח, ומגדרה גויסו למשימה בשלב הראשון שלושה חברים: שלמה ש', איזי רייך ואנוכי. בהמשך הגיעו חברים נוספים. העבודה בסדום היתה קשה אך האווירה וההווי היו טובים. אלו היו שנתיים יפות ומלאות עניין עבורי. אני הייתי נהג קטר של רכבת בת 20 קרוניות, שהעבירה

את האשג המעובד מהמפעל לנמל, מרחק חמישה ק"מ. משם הועבר בסירות מנוע למשאיות, שהובילו אותו לחיפה. המשכורות היו גבוהות, והן נכנסו כמובן לקופת הקיבוץ.

מתחת למיטתי באוהל היה סליק של ה"הגנה", וכדי להסוות אותו גרתי עם רבקה לזרע והתחזינו לזוג. באותם ימים התחברתי לאחד החברים שהיה שען חובב והוא לימד אותי רזי המקצוע, שהפך להיות אחד מתחביבי. בעקבות הצעתו של אותו חבר הצטרפתי לקורס "נשקיה" מטעם ההגנה שהתקיים במעלה החמישה. החורף של אותה שנה היה חורף קשה. הים עלה על גדותיו והמים הגיעו לאוהלים שלנו - והנשק נרטב. כלית ברירה הכנסנו כלילה את כל כלי הנשק לחביות, אטמנו אותן היטב, והעברנו את הסליק למערה גדולה בהר סרום. החברות עם איזי רייך התחזקה מאד בסרום ונמשכה מאז לאורך כל השנים גם בשכנות טובה והדוקה.

באחד הימים קיבלנו מה"הגנה" הוראה להגיע למחרת לחוף ניצנים. באנו כעשרים אנשים, וראינו את ספינת המעפילים "שבתאי לוז'ינסקי" תקועה על שרטון במרחק יותר ממאה מטר מהחוף. העולים היו עדיין על הסיפון, ואנחנו התפרשנו לאורך החבל שנמתח מהאויייה אל החוף ועזרנו לעולים לרדת. המים היו קפואים, וכל חצי שעה נאלצנו לצאת לחוף להתחמם. אחר-כך ביקשנו מהאנשים להשאיר את המזוודות ולעלות במהירות לאוטובוסים שיפזרו אותם ברחבי הארץ. כשהבריטים הגיעו, הם תפסו רק את אחרוני המעפילים ואת האנשים שבאו לסייע להם.

נלקחנו לחקירה, וההוראה הייתה חד-משמעית: על כל שאלה עונים רק: "אני יהודי מארץ ישראל". מי שזוהה כפליט דינו היה גירוש מהארץ. אחרי שלושה ימים של חקירה חסרת תוחלת לקחו אותנו כלילה לנמל חיפה, בדרך לגירוש לקפריסין. למזלנו, הסרג'נט שעמד בפתח האוניה בדק את צווארוננו החולצות, וכשראה את סימוני הבגדים שלנו הבין שאנחנו קיבוצניקים. חזרנו ברובנו לגדרה, חוץ מכמה חברים שבכל זאת זכו ב"טיול" לקפריסין, ביניהם היו יענקלה חרובי, שרה רייך וגנוסיה.

ב"ליל 11 הנקודות", מוצאי יום כיפור תש"ז, התיישבה קבוצה מתוכנו בנחביר והתחילה להקים את הקיבוץ. הדרך לשם עברה על כביש גדרה- יד מרדכי - עזה, ומשם על כביש הבטון שהובילה למכרות הגופרית ובדרך עפר עד נחביר. אני הייתי נהג הטנדר בנחביר. הסעתי חברים שלנו שעבדו בבנייה בבסיס הבריטי נוזיראת, הבאתי מיכלי מים מיד מרדכי וחילקתי מים לאנשים שקק"ל העסיקה בנטיעת חורשות.

כשהסתבר שקרבה מלחמה וחייבים לדאוג לאספקת מים שוטפת ליישובי הנגב, החל מבצע של קק"ל והסוכנות היהודית להנחת קו המים. הובאו צינורות מאנגליה, וגויסו ככל הארץ רתכים. אני שובצתי בצוות מרכיבי צינורות. תוך שלושה שבועות הורכב הקו, וזרמו מים מניר-עם לכל יישובי הנגב הצפוני שהוקמו באותן שנים.

אביבה ואני הפכנו להיות זוג עוד בגדרה. אביבה נבחרה לצאת ללמוד להיות גננת בסמינר הקיבוצים, שהיה ממוקם אז בקיבוץ יגור ועבר בזמן המאורעות לתל אביב. הייתי מנצל כל הזדמנות וקופץ לבקר אותה בתל אביב.

ביולי 1949 נישאנו בחתונה צנועה בחצר הוריה של אביבה בקריית-חיים כי באותה העת טרם מלאה שנה לפטירתה של אמי מסרטן. אחרי החתונה זכינו לאוהל משפחה בגדרה.

השטח בנחביר היה חרוץ בוואדיות, וכשתמה המלחמה ביקשנו להעביר את הקיבוץ לשטח מתאים יותר לחקלאות. נציגים של הסוכנות הסיעו אותנו למקום בו חיה המשפחה הברואית, שגורשה לפני כן, אחרי מיקוש המשאית של ה"ציזבורון", והודיעו שאנחנו עוברים הנה. זו הייתה ההתחלה של בארי במיקומה הנוכחי. גרנו בבתים הערביים שהיו במקום, וגם חדר-האוכל מוקם באחד מהם. די מהר התחלנו להעביר את הצריפים מנחביר ואת הרכוש והציוד מגדרה. אני נכנסתי לעבוד במסגריה.

במאי 1950 נולד בכורנו איתמר. הייתי אבא "משוגע". ביולי 1953 נולדה אורית, דני נולד בינואר 1956 ואסנת באפריל 1961.

■ ■ ■
ב-1950 שולה נרצחה. אנחנו גרנו בצריף השוודי. שולה ובעלה אריה גרו בצריף השחור בקצה של המשק. שולה כבר הייתה בהריון מתקדם. בעלה שמר באותו לילה. לא היו שירותים בחדרים. היו כמה בתי שימוש ציבוריים ברחבי הקיבוץ. שולה יצאה בלילה לעשות את צרכיה ליד גל אבנים שליד הצריף. נשמעו יריות. התברר שחוליית מסתננים שבאו לגנוב הסתתרה שם והם ירו בה. היא נפגעה בראשה. המסתננים נמלטו. הביאו את שולה למרפאה. היה רופא יוגוסלבי שקבל אותה ואמר שצריך רופא ראש שינתח אותה, אבל מצבה כזה שאסור לטלטל אותה. זאב וקסלר ואני עלינו על הג'יפ ונסענו לבאר שבע. נסענו לביתו של הרופא, הערנו אותו וסיפרנו לו מה קרה. אמרנו לו שזה מקרה חירום והרופא המקומי דורש שהוא יבוא לבארי. לא הייתה לו ברירה. דהרנו חזרה לבארי יחד איתנו. אבל בינתיים שולה כבר נפטרה. למחרת הייתה ההלוויה. הלוויה ראשונה פה בבארי. זה היה קשה והשפיע מאוד על החברים.

בקיץ של שנת 1956 יצאתי לקורס קצינים בנתניה, למשך שלושה חודשים. אביבה נשארה עם הילדים איתמר, אורית ודני. היינו מגיעים הביתה רק בסופי שבוע. בקורס היו אנשי צבא הקבע, ואנשי מילואים. אחרי הקורס מוניתי למא"ז של בארי למשך כמה שנים. זה היה תפקיד בנוסף לעבודתי כמרכז של המסגריה

■ ■ ■
בלילה שבו קמה בארי בנחביר, הוקמה גם קרמה. אחותי שרה ובעלה בן-אהרון היו חברי קדמה, אבל בקיץ 1955 הם עזבו את הקיבוץ עם ילדיהם גידי ועמוסי וגרו בבית הורי בשכונת בורוכוב. גידי בא לבלות אצלנו את החופש הגדול - ולפתע התבררנו על מותו הפתאומי של בן-אהרון. הייתי אז מרכז המשק, והיה לי אופנוע. התלבטתי איך לספר לילד את הבשורה המרה. "הרכבתי" את גידי על האופנוע לתל אביב, עצרתי בבית קפה, הזמנתי לי קפה ולו קקאו, ואמרתי לו: "גידי, אבא נפטר". סיפרתי לו את המעט שידעתי, והוספתי: "אמא שלך בהריון ואתה הבן הבכור. אתה צריך לעזור לאמא ולקחת אחריות על עמוסי". לא היה לי עם מי להתייעץ, לאף אחד לא היה נסיון בזה באותם ימים. ואני לא יודע מה בדיוק עבר

על גידי למשמע הבשורה. המעמד הזה נשאר לי חרוט בזיכרון. לא דיברתי איתו על זה אף פעם. בכל אופן, חברי קדמה שכנעו את שרה שהייתה בהריון לחזור לקדמה. ב-1960 שרה שהתקשתה לגדל לבד את שלושת ילדיה, החליטה לעבור לבארי וגרה בשכנות לנו. מאז הפכנו להיות משפחה גדולה אחת.

גידי נהרג ב-1964. הייתי אז מזכיר. הוא היה בטירונות, ומצאו אותו ירוי בראשו ליד השירותים. אף אחד לא שמע את הירייה, ועלתה השערה שהוא נרצח, כי היו בשטח עקבות לא מזוהים. צורת הירייה סתרה את ההשערה ועלה חשד לתאונה או התאבדות אבל לא היו עדויות תומכות לכך ובמצ"ח לא הכריעו בעניין וזה נשאר פתוח. אני קיבלתי שזו היתה התאבדות.

הסטנדרט בבית הורי ובכלל באותם ימים שלא בוכים בציבור. לפני ההלוויה, יצאתי לסיבוב בשדות הקיבוץ, ולראשונה בכיתי וכעסתי איך זה יכול לקרות. הציק לי איך לא ראינו אם גידי היה במצוקה כלשהי. יום קודם גידי ביקר בביתו של אחי אהרון ולא נראה במצב-רוח קודר. מה באמת קרה אף פעם לא נדע. לא דברתי על תחושותי אלה עם אביבה ולא שיתפתי אותה במחשבות. לא רציתי שהיא תקבל את זה קשה.

אסון נוסף שאיני יכול לשכוח קשור לגניבות האינסופיות של צינורות מים מהשדות על ידי מסתננים. יחידה צבאית נשלחה לשכב בשטחים שלנו במארכים, ואחת החוליות התמקמה בכתרונות בארי, באזור הקורל של היום. ב-25.04.1961, כשהעדר חזר מהמרעה, התברר שאחת הפרות המליטה בשדה ולא חזרה עם חברותיה. הרועה הזעיק את עזרא גדלין ואמיר אפרת, והם יצאו לחפש את הפרה האם ואת העגלה. זו הייתה שעת דמדומים, המארכ כבר הושכב, וכשעזרא ואמיר עלו מהוואדי החיילים חשבו שמדובר במסתננים ופתחו באש. אמיר רכב על הסוסה דינקה ונפצע ברגלו. עזרא, שהלך ברגל, נהרג. עלי הוטל לגשת לאהוב'לה שהייתה אז בהריון עם דלית ולספר לה על האסון.

ערב מלחמת ששת הימים התמניתי למפקד בארי. חפרנו תעלות ועמדות, התארגנו להגנה עם מוצבים חיצוניים, וחילקנו את הילדים בין המקלטים. כידוע, הדברים התפתחו אחרת לגמרי, ולא ריחפה סכנה על בארי. בסיום המלחמה חזרתי לשמש כעוזרו של יגאל אלון, שר העבודה, והייתי לצידו כאשר הוא גיבש את הצעתו לפתרון הסכסוך עם הפלסטינים ושרטט את "תוכנית אלון". חזרתי מהשליחות לנהל את המוסך, ולאחר מכן התמניתי למרכז המשק.

התפקיד הבא הביא אותי לרפוס, בעקבות משבר יחסים בין חברי ההנהלה. עבדו שם אז כשמונים חברים, והייתה בעיה להשיג עבודות. עסקנו בהדפסת ספרים, וזו הייתה עבודה קשה שלא הניבה רווחים. הכנסתי שיטות ניהול מסודרות ומתאימות יותר. הקמתי הנהלה חדשה, שכללה את מנהלי המחלקות, מנהלי הייצור והשיוק, גזבר הרפוס וגזבר הקיבוץ וכן חבר מצוות העובדים. צפרידה שומרונני הייתה מזכירת הרפוס, ובכוחות משותפים התחלנו לקדם את המפעל הלאה. בכל יום שישי התקיים מפגש עובדים להעברת מידע, לימים "האינפורמציה" הפכה למוסד. כולם יכלו לשמוע וגם להשמיע את דעתם - אבל ההחלטות התקבלו בהנהלה.

■ ■ ■
במרץ 1973 התרחשה "התאונה", שהייתה מכה קשה לכולנו בכארי. שישה חברים מרכזיים בקיבוץ נפגעו, חלקם נהרגו מיד. חלקם היו חברים אישיים קרובים לי. מרים בר-סיני שהייתה האחות בקיבוץ, ביקשה ממני להצטרף אליה לזיהוי הגופות במשטרה. שוב – כמו בכל האירועים הקשים – מצאתי את עצמי בעין הסערה. נסענו לאשקלון, וזיהיתי בחדר המתים את דן ועתליה אבנר, צפרירה שומרוני ושמואליק צפוני. זה היה נורא. דינה נפטרה כעבור זמן קצר, וגדעון שכב מחוסר הכרה ב"אסף הרופא" ונפטר כעבור כמה חודשים.

■ ■ ■
במלחמת יום הכיפורים גויסתי על ידי הצבא כמפקד נפה ודאגנו לתפקוד הישובים. בהפסקת האש יצאנו כמה קצינים לחפש את דובי עופר, אורי חוטר ישי, אייל עברי וגיורא עוז, שלא יצרו קשר עם משפחותיהם. ידענו שדרור מנור נפל בשבי, וכעבור זמן הגיעה הידיעה שגם גיורא שבו. מעבר לתעלה פגשנו את ארנון שזר, והוא סיפר שאייל נהרג. מפקד הגדוד של אורי ידע לומר שאורי נהרג, אבל לא היו לו פרטים. לגבי דובי הצלחנו לדלות מידע חלקי, על כך שהוא נפגע ואולי נפל בשבי. מאוחר יותר התברר שהוא נפל בקרב על גשר פירדאן. כשחזרנו לבארי, בישרו לי שאיתמר בני נפצע ביד ושוכב בבית החולים. למזלנו הפגיעה היתה קלה יחסית והוא השתקם וחזר לצבא.

■ ■ ■
עוד לפני המלחמה נודע לנו שהבנקים עומדים לעבור לצ'קים ממוגנטים, והצלחנו אחרי מאבק קשה לזכות בפרויקט. הגענו להסכם עם שלושת הבנקים הגדולים, רכשנו בגרמניה את הציוד הדרוש, והחלה המהפכה. "מהפיכת הצ'קים" שהכניסה אותנו למסלול נסיקה. האינפלציה השתוללה, הבנקים היו במשבר, ואנחנו עברנו כמו מטורפים והובלנו את שוק הצ'קים.

ב-1980 נכנסה מערכת הדפסת הצ'קים הממוחשבים ואני ניהלתי את מחלקת המחשק במשך שנתיים. אחר כך חזרתי למחלקת הפיתוח. זה היה עיקרון הרוטציה בדפוס שלנו לאורך השנים, מחליפים תפקידים הקפרנו על העיקרון הזה כל השנים: כשמסיימים תפקיד – חוזרים לעבוד בתחומי הייצור ומביאים מהנסיון ומהידע לשאר התפקידים במפעל.

למרות ההצלחה הכלכלית, המשכנו לחפש איך ניתן לייעל את הייצור. הסתובבתי באירופה עם גיורא עוז שהיה כבר מנהל הדפוס באותם ימים, זרקנו רעיונות תוך כדי נסיעה ברכבות, ועלתה המחשבה לפתח את ה"מעטפית" ולבנות בעצמנו את המכונה. גיורא מצא בגרמניה אדם שעבד על רעיון דומה, קנינו ממנו את מה שכבר היה לו, איתרנו בעפולה מפעל מכונות – והתחלנו לממש את הרעיון. בשלב הבא הבאנו את המכונה לבארי. עודד הרגיל, פוקסי (רוני פוקס) ואני שכללנו אותה, וה"מעטפית" נכנסה לעבודה. באותה שנה קיבלנו את פרס קפלן על פיתוח ה"מעטפית".

למעלה משלושים שנה ליוויתי את פיתוח המפעל, תקופה ארוכה יחד עם גיורא. עסקתי בפיתוח מוצרים, פיתוח המבנה הפיזי וגם בפיתוח מערך המכונות והתהליכים במחלקות

הייצור. במקביל לבניית מכונת ה"מעטפית" וה"מעטפית פלוס", פיתחנו את מחלקת הרציף. הייתי מעורב למעשה בכל ההתפתחות של הדפוס עד פרישתו.

התנסיתי וצברתי ניסיון בפיתוח כללי, בתכנון, באיתור מכונות מתאימות, צוותי חשיבה וקבלת החלטות ואהבתי את תפקידי.

בשנת 2013, כשמלאו לי 86 החלטתי לפרוש, לפני שיגידו לי ללכת. הרגשתי שעשיתי את שלי, וגם בעיות הבריאות התחילו לתת אותותיהן.

לאחר הפרישה מהעבודה התחלתי ללכת לחדר כושר שלוש פעמים בשבוע. זה נותן לחיי יציבות והרגשה טובה. במשך הזמן החלטתי שיום בשבוע אני הולך לדפוס. עובר במחלקות, מתעניין, שואל, מקבל הסברים על דברים חדשים שנכנסו לעבודה. שומר על קשר עם חברים שאני מכיר ואת הקפה אני שותה עם צוות האחזקה. כשהם רואים אותי הם יודעים שיום שלישי הגיע.

כללית, אני חש היום פחות מחובר למה שנעשה בקיבוץ. חסרה לי אינפורמציה למרות שאני מקפיד לקרוא יומונים. כנראה שזה חלק מהחיים, אין לי טענות.

מילאתי תפקידים רבים במשך השנים - בתחום החברתי, המשקי והביטחוני - ותמיד הרגשתי שסומכים עלי. השתדלתי לתת דוגמא, ולא התביישתי להגיד לאנשים דברים קשים כאשר האמנתי שאני צודק. אני מאמין שלא נטרו לי על כך ושאינ לי אויבים. עזרה לי העובדה שגם אני אינני אדם נוטר ונוקם וגם שיושר, אמינות ונאמנות היות תמיד נר לרגלי.

אני מעריך את דרך הקיבוץ. אני מאמין בדרך השיתופית והשוויונית כמו שהיא מתקיימת בכארי היום. העקרונות הבסיסיים של חלוקת הרווחים והחברה השוויונית הם בבסיס אמונתי. ויחד עם זה אני ער ורואה את השינויים. אני מקווה שאלה שרוצים לחיות פה, מכירים בערכה של המסגרת השיתופית וישמרו עליה גם אם תהיה הפרטה בחלק מתחומי החיים.

ובאשר לתחביבים, תמיד אהבתי לפרק ולהרכיב כל מיני חפצים כמו שעונים. אחרי שהקמתי משפחה בניתי בנגריה להנאתי את הריהוט ל"חדר המשפחה". בשנים שהייתי כל כולי בעבודה ובמיוחד בתקופת הניהול בדפוס, לא היה לי זמן להתמסר לתחביבים. היו לי פעם מחשבות לעשות עבודות יד בברזל, בצורפות, בכנית חנוכיות וכדומה אבל לא מצאתי לכך זמן ודחיתי זאת לתקופת הפנסיה, אלא שעכשיו בעיות הראיה כבר לא מאפשרות זאת.

במשפחה, כל השנים היה לי מאד חשוב שנהיה פתוחים לילדים ולנכדים, שכולם ירגישו בנוח בבית שלנו. ואכן, לפי עדויות הילדים והנכדים כך הם מרגישים. לפעמים זה אומר לוותר קצת על הפרטיות והנוחות אך זה מוכיח את עצמו. אני רואה שהילדים והנכדים מגיעים ויודעים שפה מקבלים אותם בלי כל השאלות והדאגות. זה קו המחשבה שלי. אנחנו נותנים עזרה כמה שאנחנו יכולים. לפעמים זה בדברים קטנים.

ברוך בהיר

נולד ב-20.03.1935, בהרצליה

הגיע לבארי ב-1955

כי החבר'ה של "במעלה" מצאו חן בעיניו

אחרי כל שליחות ותפקיד – שנת עבודה בבית

הייתי בן 16, תלמיד כיתה י', כשעזרא גדלין הזמין אותי לביקור בהכשרת "במעלה" בבארי. היינו חברים מה"נוער העובד", וזה נראה לי רעיון נחמד לטיול של סוף שבוע. נסעתי ביום שישי בבוקר לתחנה המרכזית בתל אביב, ועליתי על אוטובוס שהגיע לבארי. זו הייתה נסיעה ארוכה ומייגעת. מצאתי את עצמי בסופה מאובק מדרך העפר, כי כביש אספלט עד בארי טרם נסלל.

חלק מחברי ההכשרה גרו באוהלים, אבל בי זה עורר קנאה. בערב ישבתי איתם לשיר שירים רוסיים לתוך הלילה. בשבת הלכנו לצריף התרבות, התיישבנו על הרצפה, והמדריך זאב וקסלר הפעיל את הפטיפון, השמיע לנו מוזיקה קלאסית והוסיף הסברים. החבר'ה ישבו קשובים, וממש התפעלתי מהחבר'ה ומהאווירה.

הורי, רחל ויחיאל בלאס, עלו מפולין. גרנו בהרצליה, שהייתה עדיין מושבה, יחד עם אחותי הבכורה, יוכבד, המבוגרת ממני בשנתיים. לאמא הייתה חנות בגדים, ואבא היה צבע. הוא היה איש אחדות העבודה, וזה כנראה לא מקרה שהעדפתי אחרי הפילוג את הפלג של הקיבוץ המאוחד. חוץ מזה הייתי ספורטאי מצטיין – אלוף "תיכון הרצליה" בקפיצה לרוחק, עם שיא שהחזיק מעמד 30 שנה.

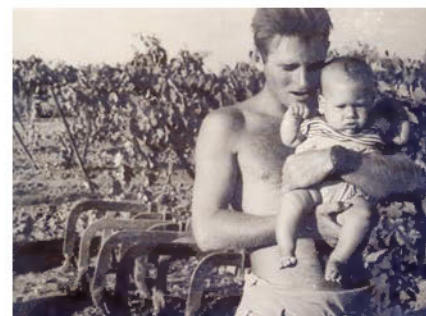

הביקור בבארי הביא אותי להחלטה להצטרף ל"במעלה" בסיום שנת הלימודים, אבל הורי התנגדו שאפסיק את הלימודים. כדי לשנות את דעתם, החלטתי שעד סוף השנה לא אשקיע בלימודים. ציוניי אכן ירדו פלאים, אבל ההורים לא נכנעו כל כך מהר – הם גייסו את אחותי, קרובי משפחה אחרים ואפילו את נחמן ורשבסקי, המדריך הנערץ מה"נוער העובד", בניסיון להניא אותי מההחלטה.

לקראת סוף השנה סיפר לי אחד מחבריי לכיתה שהוא הולך ללמוד בבית הספר החקלאי "כדורי", שנחשב יוקרתי באותם ימים. זה נראה לי כפתרון לא רע. הפעם גייסתי אני את נחמן המדריך, והצעתי להורי עסקה: אם יקבלו אותי ל"כדורי" – אלך ללמוד שם. אם לא אתקבל – אצטרף ל"במעלה". הם קיבלו את ההצעה.

באחד מימי החופש הגדול, כשהיינו במחנה עבודה ב"אבוקה", קיבוצו של נחמן, קיבלתי

הודעה שאני מוזמן ל"כדורי" לבחינות כניסה. בסוף הבחינות נכנסתי לראיון מול צוות מורים, ואחד מהם שאל אותי מדוע אני מעוניין ללמוד שם. עניתי בכנות שבעצם זו ברירת מחדל, ורצוני האמיתי הוא להיות חבר קיבוץ. אם אלמד חקלאות, אוכל לתרום לקיבוץ בצורה הכי טובה. לבסוף נשאלתי איזה מקצוע אהוב עלי, ואמרתי פיזיקה. אחד המורים ביקש שאספר על מבנה האטום, וכנראה שהם התרשמו לטובה מההרצאה שלי. כעבור שבועיים הגיעה הבשורה שהתקבלתי. בדיעבד, השנתיים ב"כדורי" עיצבו את חיי והעניקו לי כיוון. בגלל הלימודים בכדורי התגייסתי לנח"ל שנה אחרי "במעלה", עם גרעין לבית גוברין. במהלך השירות יצאתי בתור "אחוזים" להדריך בתנועה, וגרתי בקומונה בגליל-ים. הכרתי שם בת קיבוץ בשם דליה נוסבאום, והתברר שיש בינינו מין "קשר מוקדם": כשגליל-ים הוקמה, במחנה צבאי שהבריטים פינו סמוך לבית הורי, נהג אלי נוסבאום להביא את הפרדה שאיתה הוא עיבד את השדות לחצר שלנו בסוף השבוע, וחוזר לקחת אותה ביום ראשון. זו כמובן לא הסיבה לכך שדליה בתו ואני הפכנו לזוג, ומאז אנחנו ביחד כבר כמעט 60 שנה. בסיום שנת ההדרכה הסתפחתי באופן רשמי ל"במעלה". דליה שירתה בפיקוד דרום. כשהיא השתחררה מהצבא התחתנו, והיא באה לבארי. במשך השנים נולדו לנו שלושה ילדים: יזהר, טל ועידו.

מהיום הראשון אהבתי את חיי הקיבוץ. עבדתי כמטעים, גידלנו תפוחים, אגסים, שזיפים, אפרסקים – וגם זיתים וענבים, ובגיל 22 כבר נבחרתי למרכז הענף. החלפתי את מיכאל גדיש, שהחליף מקצוע והפך למורה לספורט. למעשה, יחד עם מוסיק סנה, שלמד איתי ב"כדורי", היינו מרכזי הענף ברוטציה. הקטיף התבסס אז על גיוסי חברים בשעות הבוקר המוקדמות. מיינו את הפרי בסככת המיון ושלחנו לשוק אחרי הצהריים.

הערבות ההדדית הבין-קיבוצית הייתה בשיאה, ואחרי שש שנים בריכוז יצאתי בשליחות בארי להיות מרכז המשק של קדמה. הקיבוץ שם התפרק עוד קודם לכן, חבריו התפזרו, וקבוצה של משפחות איכותיות משם הגיעה לבארי. אני מצאתי בקדמה חבורת שינשונים, שגויסו להחזיק את היישוב עד שיוחלט מה יעלה בגורלו ובגורל המשבצת החקלאית שלו. בסופו של דבר, כידוע, קדמה הפכה למוסד חינוכי.

הספקתי להיות רכז עבודה לפני שהציעו לי לנהל את המפעלים האזוריים ביח"ם. היה אז הסכם, שחבר מהקיבוץ המאוחד ממלא אחד משני התפקידים הבכירים במועצה, מנהל המפעלים וראש המועצה האזורית, ובתפקיד השני מכהן חבר מהקיבוץ הארצי. אני חייב להודות שלא הייתה לי הכשרה מספקת לתפקיד, ולמדתי הרבה תוך כדי תנועה. בדיעבד, התפקיד הזה שינה את המסלול המקצועי שלי ושירדג אותי.

לאחר מלחמת ששת הימים היה בבארי ענף "טיולי סיני": השכרנו את משאית המרצדס עם ההנעה הקדמית לטיולי קבוצות בסיני. תפקידי בכוח היה נהג מחליף, ואחת לכמה חודשים יצאתי לטיול של כשבוע. זה היה תענוג, ולא ויתרתי עליו גם במקביל לתפקידים אחרים. רק בגיל 33 יצאתי ללימודי כלכלה, בקורס הבינקיבוצי בפקולטה לחקלאות ברחובות,

וכשחזרתי נבחרתי למרכז המשק. קבעתי לי כבר אז כלל: בין תפקיד לתפקיד אקח תמיד שנה של פסק זמן, ואהיה עובד מן המניין בכל ענף שאתבקש. לשמחתי, זכיתי שיציעו לי תמיד תפקידים שתאמו את רצונותיי.

מרכז המשק היה חייב באותן שנים להיות בקי בכל ענף וענף. הכל עבר דרכו. לענפים לא הייתה כמעט אוטונומיה, ולא הייתה להם אפשרות לבצע הוצאות תקציביות באופן עצמאי. למרות שהייתי צריך לתת את מירב תשומת הלב לתפעול היומיומי של המשק, השתדלתי לחשוב גם על פיתוח עתידי. בסיום התפקיד עבדתי בפלחה, ויזמתי את הכנסת צמחי המרפא לרשימת הגידולים הקבועה שלנו. בשיתוף עם חברת "טבע" גידלנו 200 דונם "וינקה", אבל אחרי שנתיים הם החליטו לרדת מזה.

תפקידי הבא היה ליווי משקים של הקיבוץ המאוחד באזור הנגב: עברתי מקיבוץ לקיבוץ, שיתפתי רכזי משק בידע שלי וניסיתי ליצור חיבורים ושיתופי פעולה. בנוסף, ייצגתי את הקיבוצים מול מוסדות ממשלתיים. אחרי שלוש שנים חזרתי הביתה, והתחנה הבאה הייתה ניהול הדפוס. הסכמתי לקבל את התפקיד, למרות שהיו לי חששות. זה לא היה אזור הנוחות שלי, חסר לי ידע מקצועי בתחום - אבל זה אתגר אותי והתאים למסלול שהלכתי בו, כי תעשייה התחילה לתפוס מקום מרכזי בכלכלת הקיבוצים.

השלב הראשון היה ללמוד את הנושא. הדפוס שלנו נותן שירותים לשורה ארוכה של לקוחות כבדים - בנקים, עיריות, משרדים ממשלתיים - ונכנסתי לתפקיד ב-1983, בדיוק כאשר פרץ משבר הבנקים. כיוון שנתח גדול מהעבודה היה הדפסת צ'קים, התעורר חשש שההכנסות ירדו. המטרה הראשונה הייתה לדאוג להגדלת ההכנסות האחרות, וזה מה שעשינו במשך ארבע השנים הללו.

התפקיד הבא שלי היה בוועדה הכלכלית של התק"ם, שם הייתי אחראי על הקשר עם משרד החקלאות. זו הייתה תקופה מעניינת, בעיצומם של איחוד התנועות הקיבוציות והסדר החובות עם הבנקים.

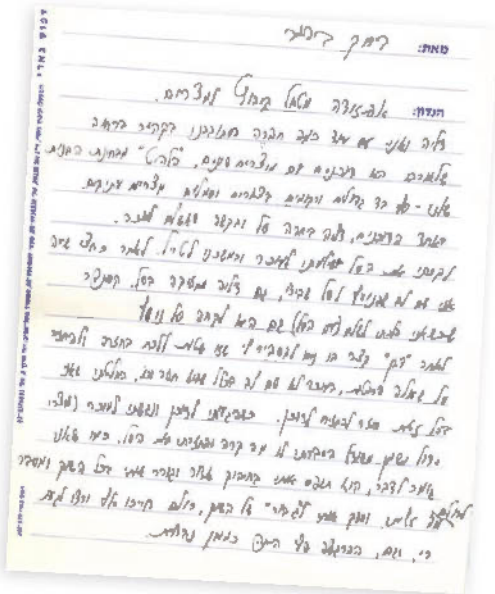
התפקידים שמילאתי דרשו שעות עבודה רבות, גידול הילדים וחינוכם היה מונח באותה תקופה בעיקר על כתפיה של דליה, ואני מרגיש מידה מסוימת של החמצה.

יום אחד, אי-שם ב-1992, שאל אותי כצ'לה - אברהם כץ-עוז, חבר נחל עוז ושר החקלאות לשעבר - אם ארצה להצטרף למשלחת שיוצאת לקזחסטן. המטרה הייתה לבחור כמה קולחוזים, שישתתפו במיזם אמריקאי-ישראלי להטמעת שיטות וציוד חקלאיים מודרניים.

הסתובבנו במשך חודש ברחבי הרפובליקה, כדי לאתר את הקולחוזים המתאימים. כולם רצו להתקבל לפרויקט, ובכל מקום כיבדו אותנו בהכנסת אורחים מפוארת. לאחר חודש חזרתי הביתה במחשבה שזו הייתה אפיזודה קצרה ולא שגרתית, אך כשהתקרב סוף הגיוס בתק"ם יצרו איתי קשר ושאלו אם אני מוכן לצאת לשליחות בת שנתיים בפרויקט. לאחר התייעצויות עם המשפחה החלטתי לקבל את ההצעה.

נסעתי לבדי, כדי להתארגן במקום וללמוד את התפקיד, ואחרי שלושה חודשים דליה

הצטרפה אלי. תפקידי היה להכין תוכניות עסקיות לקולחוזים ולחקלאים. בנוסף, הקמנו מרכזי ייעוץ והעברתי קורס להכנת תוכנית עסקית באוניברסיטת אלמה-אטי.

זאת הייתה תקופה מרתקת מבחינה מקצועית: אנחנו הבאנו את הידע, והקמנו עם ציוד ישראלי מכוני חליבה מודרניים וחממות בקזחסטן וגם בקירגיזסטן, והאמריקאים תרמו את הכסף לפרויקט. אבל זו הייתה תקופה מרתקת גם מבחינת המפגש עם תרבות ואנשים שונים לגמרי. אלה היו שנות ההתפרקות של ברית המועצות – עם עוני וכאוס אבל גם תקווה לשינוי. הכנסת האורחים הייתה חמה ונדיבה. חגגנו עם המקומיים את החגים העממיים, נהנינו משפע של היצע תרבותי, הלכנו לקונצרטים, מופעי מחול ואופרות, והשתדלנו לא להחמיץ דבר. בסך הכל בילינו שם שלוש שנים, בצומת היסטורי חשוב ומעניין, וזו הייתה חוויית חיים עוצמתית. כרגיל, לאחר השליחות חזרתי הביתה, ונכנסתי הפעם לעבוד בחדר האוכל – עד שיצאנו לטיול הגדול בחור"ל. טיילנו שלושה חודשים וחצי, רק דליה ואני, ונהנינו לצאת מגבולות המוכר אל הבלתי ידוע, החדש והזר. גם זו הייתה חוויה פוקחת עיניים.

התפקיד האחרון שלקחתי על עצמי היה ריכוז המשק של מפלסים. מילאתי אותו ארבע שנים, עד שיצאתי לפנסיה. לאחר כמה חודשים קיבלתי התקף לב, הרופאים ציוו עלי "להוריד הילוך", ומצאתי את עצמי עוזר בהתנדבות ב"נאות בארי" וב"בית איריס".

בשנים האחרונות דליה ואני נהנים לבלות עם הנכדים – יאיר, קינן, יונתן, דן, אופיר, תמר, נועה והדס – ועם הנין מעיין. אנחנו ממשיכים לצאת לטיולים בחור"ל, אבל כעת טיולים מאורגנים. חוץ מהחוויות המרתקות, אנחנו גם מגדילים בכל טיול כזה את מעגל החברים שלנו.

■ (ראיינה: מתי וייס ב-29.11.2015)

ברוך מאיר

נולד ב-09.08.1931 בווינה, אוסטריה

הגיע לבארי ב-1957

נאמן לעצמי

הורי, יוספה ולודוויג מאיר, גרו בווינה ברובע השני, ושם נולדתי וגדלתי עם שבעת אחיי ואחיותיי: ארבעה אחים – וילי, פרדי, אחי התינוק ואני, ושלוש אחיות גדולות – ליצ'י וגרטי מנישואיו הראשונים של אבי, והלן. הייתה לנו בווינה משפחה מורחבת גדולה, עם הרבה דודים ובני דודים. גרנו באזור שחיו בו יהודים וגויים, ועד המלחמה שיחקנו ביחד. יחד עם זה, כבר בשנות ילדותי המוקדמות חווינו אנטישמיות, וכילד ספגתי לא פעם מכות משום שאני יהודי.

בשל המצב הכלכלי של הורי לא יכולתי ללכת לגן ילדים, וביליתי ימים שלמים במשחקי כדורגל ברחוב, עם שאר הילדים שבאו ממשפחות דלות אמצעים. לא פעם הכדור פגע בחלון, בעלי הבית יצאו בכעס לתפוס את האשמים, והפליאו בנו את מכותיהם.

העולם התהפך עלינו עם עליית הנאצים לשלטון וסיפוחה של אוסטריה לגרמניה. רבבות יהודים עקרו לארצות הברית ולמדינות אחרות באירופה, ולחלקם התמזל המזל והם ניצלו מהשמדה. גם אחיותיי עשו זאת: ליצ'י ברחו ואין לי מושג מה עלה בגורלה, גרטי היגרה לצי'ילה והלן הגיעה לאנגליה. אבי ואחיו ברחו לרוסיה, בניסיון למצוא שם פרנסה, וזו הייתה שגיאת חייהם. ליתר דיוק, שגיאת מותם. שניהם נספו בשואה.

אחי הגדול וילי כבר גר לבדו, ונשארנו שלושה ילדים קטנים עם אמא. היא ידעה שזו שאלה של זמן עד שיגרשו אותנו מהבית, ואמרה: "אני לא נועלת את הדלת, כדי שלא ישברו אותה". נבואתה התגשמה, ותוך זמן קצר נדחקנו עם כל שאר היהודים לשכונה העתיקה. התגוררנו בחנות שהוסבה לדירת מגורים קטנטונת, ולא פעם רעבנו. בשלב מסוים אמא החליטה להמיר את דתה כדי להציל אותנו, והתנצרה.

אמא הייתה אישה פשוטה, בריאת בשר, ועבדה קשה כדי להשיג עבורנו מעט מזון ובגדים בשוק השחור. מעולם היא לא התלוננה, תמיד גוננה עלינו, וקיבלה את המצב כהווייתו. ראיתי אותה רק פעם אחת נשברת, לאחר שאחי התינוק נפטר מרעב, משום שלא היה לה מספיק חלב. מותו הכאיב לה וייסר אותה, ושנים רבות היא בכתה עליו.

אני הייתי קטן ורזה כשלד. האוכל אף פעם לא הספיק, וזו חוויה שלא אשכח כל חיי. בכל זאת, כנגד כל הסיכויים, שרדנו. הכל בזכות אמא. עזרתי לה בכך ששמרתי על אחי הקטן

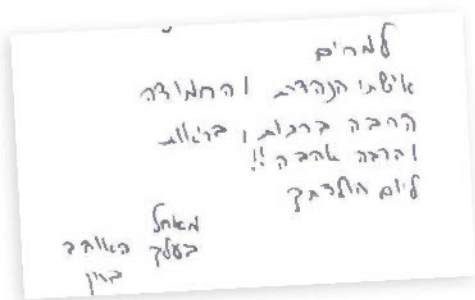
כאשר היא יצאה מה"בית", וסייעתי לה גם בעבודה: היא קנתה גזעים עבים, ביקעתי אותם בגרזן לחתיכות קטנות, ואמא מכרה את גזרי העץ להסקה. זו התקופה הקשה בחיי, סבלנו מפחד, מהשפלה, מרעב ומקור.

בשלב מסוים אמא הצליחה להכניס אותנו לבית ילדים שנתמך על ידי הקהילה היהודית האמריקאית. חזרנו הביתה בסופי שבוע. בחוץ חיכו לנו "ילדי היטלר", שרצו לתפוס ולהרכיב לנו אבל אף פעם לא הצליחו. בית הילדים שבו שהינו פעל בחסות ממשלת שווייץ, וזה היה המזל שלנו. בתי ילדים שלא נהנו מחסותן של מדינות נייטרליות נסגרו, והילדים נשלחו להשמדה. אנחנו נשארנו בחיים. בווינה שרר תהוה ובהוה גם כשהסתיימה המלחמה. האנטישמיות לא נעלמה, ובעלי בתים סירבו להשכיר דירות ליהודים. למזלי, אחותי הלן נישאה והתבססה באנגליה, והזמינה אותי אליה. זה היה חבל הצלה. פתאום יש אוכל! באתי כשלד מהלך, וטרפתי כל מה שיכולתי, כבולמוס אכילה. לאחר כשנה הלן הוציאה מהארון את הבגדים שהגעתי איתם ללונדון, והיה משונה לראות בכמה מידות גדלתי.

אבל החשוב מכל, הרגשתי חופשי. יכולתי סוף סוף לנשום אוויר ולא לחשוש לחיי. הלכתי לבית ספר יהודי, למדתי אנגלית, ונחשפתי גם לציונות. ליד בית הספר היה מפעל לחרטות עץ, ונמשכתי לשם. בעל הבית קלט אותי לעבודה, טיפח אותי, והפכתי לעובד מצטיין. גיליתי שיש לי כישורים טכנולוגיים, וגם הראש עבד כמו שצריך.

חייתי במעמד של פליט אוסטרי וברקתי אפשרות להישאר באנגליה, אבל חוקי ההתאזרחות היו נוקשים וזה לא הסתייע. הרגשתי שהאנגלים יהירים ומתנשאים, ולא ראיתי את עתידי שם. אם לא די בכך, גיסי אותת לי, די בגסות, שהשהייה שלי בביתו מכבידה עליו. ב-1948, כשקמה מדינת ישראל, החלטתי שאני עולה ארצה.

אמא ואחי הקטן פרדי, נשארו בווינה. היא נפטרה ב-1962 מהתקף לב. פרדי, שהיה קשור אליה מאוד, שם קץ לחייו.

■ ■ ■
 הגעתי באונייה היישר למחנה "שער עלייה" בחיפה. עברית לא ידעתי, לא הייתה לי משפחה, ושלחו אותי לקיבוץ נווה ים. רוב החברים בקיבוץ היו יוצאי גרמניה ואוסטריה. יכולתי לתקשר איתם בגרמנית, אבל הם היו בוגרים ממני בעשר שנים והרגשתי שמתייחסים אלי בחוסר כבוד. עברתי מענף לענף, הפלו אותי לרעה, ולא הצלחתי להתחבר. תמיד הייתי בצד והרגשתי בודד וזר. לא פעם גם הסתכסכתי עם אנשים. כעבור שנתיים, לאחר שלא קיבלו אותי לחברות, החלטתי להתגייס לצבא.

היה לי ברור שאני חייב לעבור את התקופה הזו כדי להרגיש שייך למדינה, והתנדבתי לצנחנים. ובאמת, באתי לצבא כעולה חדש ויצאתי ממנו ישראלי. די מהר למדתי עברית על בוריה, ומצאתי את מקומי בחברה.

הוכחתי את עצמי כחייל, אבל התקשיתי לקבל סמכות. ראיתי לא פעם עלבון והשפלה בפקודות שקיבלנו, וכשפקודה נראתה לי בלתי סבירה - התווכחתי. הגעתי גם למצבים של הרמת ידיים. הייתי חמום מוח והתלקחתי במהירות. אם מישוהו הרגיו אותי, גם אם זה היה מפקד - הזמנתי אותו לדו-קרב. התוצאה הייתה שלא קידמו אותי ולא עליתי בדרגה, וכשהגיע רגע השחרור קיבלתי "בעיטה בתחת". מצאתי את עצמי בודד באזרחות, ושאלתי את עצמי: מה אני עושה עכשיו?

החלטתי לנסות את מזלי בעיר הגדולה תל אביב. לנתי בלילות הראשונים אצל חבר טוב, עד שאמו רמזה לי שאני עול על צווארה ומצאתי עבודה במלון "השרון". לקחתי אותה כי קיבלתי לינה במלון וחסכתי שכר דירה.

במלון פגשתי את מרים, שעבדה שם גם היא. התאהבנו ועברנו להתגורר יחד. היו לה כבר שני בנים - יוסי ויענקלה. נאלצנו לשכור דירה בתל אביב, אבל לא רק ששכר הדירה היה גבוה, בכל חודש בעל הבית דרש תוספת. הבנו שלא נוכל לעמוד בהוצאות האלה, ואנחנו חייבים לשנות כיוון. מרים החליטה שאין לנו עתיד בעיר, וארגנה את המעבר לבארי. בזכותה אני כאן, משנת 1957.

■ ■ ■
 מאז שנולדתי החיים שלי לא היו פיקניק. הניסיון לימד אותי להסתגל כדי לשרוד, וכעת השתדלתי להסתדר עם אורח החיים הקיבוצי. בתחילה עבדתי ברפת, ואחר כך העבירו אותי לחזירייה. מאחר שלא באתי ממשפחה דתית, לא חשתי דחייה או גועל. ראיתי הרבה חזירים באוסטריה. החזירייה שכנה בבית השייח, והייתה ענף רווחי. הוצאות על מזון לא היו לנו, כי שאריות מחדר האוכל היו בשפע, והחזירים התפטמו בעזרתן מצוין. סבא גרוסמן עבד שם, וידו הייתה בכל. מדי שבוע הוא היה שוחט חזיר, מביא את הבשר למטבח, והייתה לכולם מנה משובחת לארוחת הצהריים. לפני כן הוא רק דאג לקחת את הכבד ועוד כמה חלקים נבחרים לאשתו, שתבשל לו מטעמים.

כשסבא גרוסמן עזב את החזירייה והעביר לי את התפקיד, הוא לימד אותי גם לשחוט. הייתי בשוק. זאת הייתה עבודה ממש מלוכלכת. בלית ברירה התגברתי, ולמדתי לעשות גם את זה כמעשה שגרה. מאחר שלא לקחתי שום חלק הביתה והבאתי את כל הנתחים למטבח, גילו המבשלות ההמומות פתאום שגם לחזירים יש כבד...

אחרי כמה שנים עברתי לדפוס, ועבודתי שם שנים רבות. נחשבתי לבעל מקצוע טוב. בתחילת שנות השמונים התמניתי למרכז הלול, ובשלב מאוחר יותר למרכז הקניות. תפקידי היה לקבל בקשות מענפים ומחברים, לקנות מה שהם צריכים, ולהוביל לקיבוץ. נסעתי בטרנזיט בכל רחבי הארץ, והשתדלתי לעשות כמיטב יכולתי. אהבתי להיות עצמאי, אהבתי את התפקיד ואני חושב שביצעתי אותו על הצד הטוב ביותר. כמה שנים אחרי שפרשתי התפקיד בוטל. התרבות והרגלי הצריכה השתנו כשהגיעה תקופת השפע, בבארי ובארץ כולה.

לאורך כל חיי היה לי קושי ביחסי אנוש. אני אדם ישר, שלא מוכן להתחנף לאף אחד. זה המוטו שלי. אני רגיש כשפוגעים בכבודי, ולעיתים אני חם מזג ומתלהט. למרות שזה גרם לי לכמה חיכוכים, איני מתחרט על האופן שבו התנהלתי. השקעתי מחשבה בדרך שבה בחרתי ללכת, ונשארתי תמיד נאמן לעצמי. אנשים אחרים מילאו תפקידים ותפסו עמדות לא רק בזכות כישרון, אלא משום שידעו לדבר יפה ולמצוא חן בעיני אחרים.

למרים ולי נולדו שלושה ילדים: צור, מרב ומיכל. בקיץ 1977 קרה לנו אסון, וצור נפטר במהלך שירותו הצבאי.

אני שמח כשילדיי, שבעת נכדיי ו-11 הנינים שלי באים לבקר אותי, ומצטער כשבילם שהם לא חיים בקיבוץ. אני נשארתי בבארי בגלל האנשים. למדתי שלא הקיבוץ עושה את האנשים, אלא האנשים עושים את הקיבוץ. היום אני אוהב את שגרת חיי השקטה, ומאחל לעצמי שלא יהיה יותר גרוע.

■ (ראיינה: חנה ברין ב-16.09.2014)

גנוסיה דגן

נולדה ב-03.08.1925, בתל אביב

הגיעה לבארי עם המייסדים כחברת גרעין הצופים ב' כי "גדלתי בתקופה שבה קראו לצעירים להתנדב"

בודא חיכה לי בחוץ, והבנתי שהרע מכל קרה

בל"ג בעומר 1959 הגעתי ל"הדסה" ובודא חיכה לי בחוץ. זה לא היה רגיל. בדרך כלל התחלפנו ליד מיטתו של אשרי. הבנתי מיד שהרע מכל קרה. מאותו רגע חיי השתנו, ולא חזרתי להיות מה שהייתי. הוא היה ילד בן 11 במותו. הסתגרתי יותר ויותר בתוך עצמי, והרגשתי שגם הסכיבה מתייחסת אלי אחרת.

אשרי הלך תמיד יחף. המחלה התחילה מפצע בכף הרגל, כשהיה כבן עשר. אחת המטפלות לקחה אותו למרפאה, ושלומיית יצחקי האחות החליטה שזה לא נראה טוב וצריך לנסוע לבית חולים. היא נסעה איתו לבאר שבע. ואני, האמא, נשארתי כאן, לא שייכת לעניין. כך זה היה אז.

אחר כך אושפז אשרי ב"קפלן". הרופאים החליטו שחייבים לנתח אותו, ועדיין לא הייתי מודעת לחומרת המצב. מיד בתום הניתוח יצא המנתח ואמר שזה סרטן. אשרי נשאר בבית החולים - ואנחנו עזבנו אותו ולא נשארנו לישון לידו. זה לא היה מקובל אז. גם בקיבוץ, כשאחד הילדים היה חולה העבירו אותו ל"איזולציה" והוריו לא שהו לידו בלילה.

אשרי רזה מאוד. הרופאים אמרו לנו שבימי שישי מגיע מירושלים פרופסור מומחה לסרטן, אבל כשהוא הגיע כבר התברר שיש גרורות. הזמינו אותנו לפגישה עם הפרופסור ורופא נוסף, והפרופסור הציע לכרות את הרגל. אמר את דברו, ויצא מחדר. אני ובודא נשארנו עם הרופא. שאלתי מה הוא היה עושה במקומנו, ובמקום לענות גם הוא קם ויצא.

בשבת שאחרי הפגישה האומללה נשארנו אצל אמא שלי בתל אביב. שלומית, שהייתה חובשת מנוסה, גילתה יותר רגישות והזמינה חברים לעודד אותנו. היא הביאה את ארקה, שעבר גם הוא קטיעה, ודן אכנר ומרים בר-סיני הגיעו והזמינו אותנו לסרט. אני זוכרת את זה כמו עכשיו. ישבתי איתם בסרט, והמחשבות נדרו למקום אחר.

רגלו של אשרי נכרתה עד לברך והוא חזר לקיבוץ. התמונה שלו עם הקביים, מתרוצץ בפגי'מה יחד עם שאר הילדים, עדיין חרותה בזיכרוני. אבל זה נמשך רק שבוע אחד. אבא של אברהם הברון, שהיה אורטופד ידוע בירושלים, הגיע לביקור בבארי והציע לבדוק את אשרי. כשהוא סיים, הוא אמר רק שהוא ממליץ שניסע בדחיפות לבית החולים.

המוח שלי לא קלט, כאילו לא רציתי להבין, אבל נסענו להדסה ואשרי אושפז שוב. שלושה חודשים בודא ואני גרנו בתורנות בדירה של בת דודתי, שהייתה סטודנטית לרפואה, מתחלפים

בינינו בישיבה ליד מיטתו. בשבתות הבאנו לפעמים את ענת ועדי. ביקורים של חברים לא היו. אולי לאנשים היה קשה להתמודד.

אמי, לינה, התייתמה מאמה בגיל 4, ועלתה מרוסיה עם שארית משפחתה בשנת 1938. הם התיישבו בשכונת בורוכוב, בבית קטן עם עז בחצר. אמה ידעה רק רוסית, ובהמשך למדה גם אידיש – מהערכים שבאו למכור פירות וירקות.

אבי, עקיבא, גדל בוויילנה במשפחה ארוקה. כשהיה בן 17 הוא גויס לצבא הרוסי, נפל במלחמת העולם הראשונה בשבי הגרמני, ושהה בשבי שלוש שנים. כשהמלחמה הסתיימה וברוסיה התחילה המהפכה, הוא עלה ארצה.

הורי היו קרובי משפחה, אך שני ענפי המשפחה לא היו בקשר והם הכירו רק בארץ. שרה אחותי נולדה שנתיים אחריי, וגדעון הצטרף חמש שנים אחריה. אבי עבר ב"מחלקת עבודות ציבוריות", והיו מזעיקים אותו באמצע הלילה כשהיו שיטפונות או תקלות אחרות. גרנו בתחילה בשכונת ברנר בתל אביב, אבל נדדנו מדירה לדירה. בין השאר גרנו ליד בית קברות טרומפלדור, והייתה תחרות בין ילדי השכונה: מי ראה יותר הלוויות.

למדתי בבית הספר "הכרמל" עם יהודית רפפורט, אז יהודית אהוביה, וכיוון שהייתי תלמידה טובה קיבלתי "סטיפנדיה" לגימנסיה הרצליה, שם פגשתי את רינה נשרי, היום רינה הברון. למרות שהצטיינתי במתמטיקה הלכתי למגמה חקלאית, כי לשם הלכו ה"חלוצים" שראו את ייעודם בהתיישבות. למדנו על גן ירק ומטעים, ופעם בשבוע נסענו לעבוד ב"מקווה ישראל". במקביל הצטרפתי ל"צופי הגימנסיה". אלה היו שנים נפלאות.

סיימנו את הלימודים ב-1943, ונקראתי כמו כולם להתגייס להתיישבות. בצופים היה נהוג אז לאחד לגרעין אחד את בני השנתון שסיימו י"ב בתל אביב, חיפה וירושלים. גרעין א' הקים את מעגן מיכאל, ואנחנו היינו גרעין הצופים ב'. היינו בערך 100 חברה, וחילקו אותנו לשלוש קבוצות. רוב בני הגרעין יצאו להכשרה בגבת ובדורות. קבוצה קטנה, ואני בתוכה, הלכה לפלמ"ח.

בפלמ"ח ויתרו עלינו בקלות משום מה, ולא זכינו להיות פלמ"חניקים אמיתיים. ב"שבת השחורה" היינו ברמת הכובש, ומשם שלחו אותנו למעוז חיים. התאמנו, טיפסנו על מגדל המים, עבדנו והזענו. אחת לכמה חודשים שלושת חלקי הגרעין נפגשו לשבת משותפת, ובשלב כלשהו העבירו אותנו לבנימינה להכשרה לקראת התיישבות. לא מעט חברים התחילו להיכנע ללחץ ההורים: עזבו את ההכשרה והלכו ללמוד.

כעבור תקופה הוחלט להעביר אותנו לגדרה, ואיחדו אותנו עם גרעין של ה"נוער העובד" וגרעין של תנועת "החלוץ" הבבלי. אחרי ויכוחים אידיאולוגיים קשים – אם להצטרף לקיבוץ המאוחד או לחבר הקבוצות – ואחרי כמה אסיפות סוערות, נפלה ההחלטה להצטרף למאוחד.

רוב הבנות התפרנסו כעוזרות בית במשקי האיכרים, והבנים עבדו אצלם בחקלאות. בודא ואני הכרנו עוד בצופים, וכעת הפכנו לזוג. הוא עבר משם לנחביר לפני, כי הייתי מחסנאית. כדי לבקר אותו נהגתי לקחת אוטובוס לעזה, והמשכתי משם ברגל או בטרמפים.

■ ■ ■
בעלייה לקרקע השתתפו 25 בחורים וחמש בחורות, ואנחנו ביניהם. היתר נשאר בגדרה. ב-1 ביולי 1947 התחתנו, בנחביר, עם רבקה ואברהם שורק ויונה וזאב וקסלר. הדודים שלי היו בעלי בית החרושת "מטע", והביאו ממכונת קירור ארטיקים וקרטיבים לחתונה. זאת הייתה אטרקציה. החגיגה הייתה גדולה, וליום אחד שטח המחנה בנחביר התמלא באנשים לרוב.

בחודש התשיעי להריון עם אשרי נסעתי לבית הורי, ב"מעונות עובדים" בתל אביב. בודא היה מרכז המשק, ובקושי התראינו. כשהחלו הצירים, אבי לקח אותי ל"בילינסון", שהיה אז בית חולים צבאי. היה שם חדר לידה אחד ויחיד, בקושי הספיקו להשכיב אותי על המיטה – והתחלתי ללדת. רק אחרי יומיים הצליחו לתפוס את בודא ולהודיע לו שנולד לו בן.

עברנו לבארי לאחר מלחמת השחרור. היו פה רק שלושת הבתים הערביים: הבית במרכז המחנה הוקצה לדפוס, בית אחר היה בית ילדים, והשלישי שימש כמטבח וחדר אוכל. את הארוחות אכלנו על כמה שולחנות וכיסאות במרפסת בחזית. בהמשך נסעו כמה חבר'ה, בראשות בוריס, למחנות שהבריטים נטשו, פירקו את קירות הצריפים והעבירו אותם לבארי. אחר כך הגיעו "צריפי חברות", ואחריהם הצריפים השוודיים. באזור הרפת של היום הוקמו אוהלים גדולים, לחברים שלא היה להם מקום בצריפים, אבל כבר בשנה הראשונה התחילו לבנות את הבית הראשון.

אנחנו גרנו בצריף של שלושה חדרים קטנים, עם יהודית וזאב רפופורט ושולה ואריה אנגלסברג. ערימת עצים ואבנים שעמדה ליד הצריף שימשה אותנו כלילות כשירותים. כלילה הנורא שבו שולה נרצחה שמענו את הירי היטב. בבוקר, כשגילינו מה קרה, לא העזתי לצאת מהחדר, כי הדלת פנתה לכיוון הערימה שלידה שולה נפלה. בודא עזר לי לצאת מהחלון לכיוון השני. הוספנו מיד עוד שומר, וגם הבחורות שמרו – חמושות ברובים ולבושות בשינלים.

■ ■ ■
כשבת בבוקר, כשהתחילו צירי הלידה עם ענת, בודא ארגן את האוטו של רפי מנדלמן, שעבד ב"משקי הנגב". הוא היה רגיל שמזעיקים אותו לנסיעות כאלה, ובדרך סיפר לי שהוא רק חזר מבאר שבע, אחרי שהסיע את מרגלית חצרוני ללדת. כשנכנסנו פנימה, ראינו מולנו את מרגלית כבר עם איילה. מאז היא אומרת שאני כמו האמא השנייה שלה.

את עדי ילדתי בבית החולים האנגלי בבאר שבע, שהיה רק אוסף של מבנים ערביים ישנים. "סורוקה" טרם הוקם. כשהייתי צריכה לחזור הביתה, בודא שלח את רבקה שורק שתעזור לי. נסענו באוטובוס עד סעד, שם חיכה לנו אוטו מבארי.

■ ■ ■
רוב השנים עבדתי במחסן הבגדים. הספקתי לעבוד שלוש שנים בלול, בנחרתי לאקונומית, אבל אז אשרי חלה. אחרי האסון ביקשתי לצאת ללימודים. יצאתי לשנה לקורס מרכזי משק בעין חרוד, והייתי חברה בוועדת משק שנתיים. בודא היה כל השנים בשליחויות ותפקידים, בערבים היו לו תמיד ישיבות – ואני הייתי בבית. זה היה נורמלי בעיניי. צריכים אותו בקיבוץ. כשבאו לבקש ממנו לחזור לוועדת המשק של הקיבוץ המאוחד, גם הוא וגם הקיבוץ לא

הסכימו. עלה הרעיון שאני אתגייס במקומו, והסכמתי. חשבתי שטוב יהיה אם בודא יישאר בבית עם הילדים, והאמת שלא ידעתי למה אני נופלת. רוב חברי הוועדה היו גברים. הם הכירו אחד את השני, ודיברו בשפה משל עצמם. לא ידעתי להשתמש בקודים שלהם, לא הרגשתי שאני במקום הנכון, אבל לאף אחד לא היה אומץ להגיד שאני לא מתאימה. נתנו לי לטפל בקיבוץ רגבים, שהיה במצב רע, הצלחתי לתפקד ולסייע להם, אבל לא נהנית.

אחת ההצעות הבאות שבודא קיבל הייתה לצאת לשליחות חקלאית בניקרגואה. אולי בגלל כל מה שעברנו, בארי אישרה את הגיוס וגרנו שנה בסן-דומינגו. ענת הייתה חיילת, ורק עדי, שהיה תלמיד תיכון, בא איתנו. חזרנו לקראת י"ב, כדי שהוא ילמד כאן. השנה הייתה 1973, ערב המלחמה.

יצאתי לקורס תמחיר, ונכנסתי למשרד של הדפוס, שם עבדתי עשרים שנה עם מכונות חישוב מכניות. כשהמחשבים נכנסו – אני יצאתי והפכתי לסטודנטית חופשית. עבדתי במחסן הבגדים, והעברתי את הזמן בקיפול כביסה.

ייתכן שאני לא טיפוס חברותי. כלפי חוץ היינו חברים של כולם, אבל לא הלכנו לחברים וגם לא נכנסו אלינו מאז שאשרי נפטר. יש לי רק שתי חברות של ממש: רחל שזר ורחל צייג. עם רינה הברון נשארה הידידות שהחלה בגימנסיה, והיא מבקרת אותי כל שבוע.

כשנולד עופר, הנכד הבכור, ענת הייתה מורה ואני האכלתי אותו כשהיא לימדה. ארז נולד אחריו, ושניהם אהבו להתלוות אל בודא על הקומביין. אלה נולדה לענת וצביקה כשהבנים כבר היו גדולים, והמשפחה המשיכה להתרחב כשעדי התחתן עם הדס, וגיא, נועה, זוהר וסער הצטרפו.

רקמנו עם כל הנכדים קשרים הדוקים. אנחנו אומנם לא מתנשקים ומתחבקים, אבל יש לנו יחסים קרובים וחמים. זכיתי גם לנינים – אברי, ניתאי, וינאי – של ארז ונויה, ירון ותמר של גיא ופלורי וזיו ומעיין של נועה וחנון.

המוות של בודא היה בשבילי שוק. הוא נכנס לניתוח פשוט, אבל משהו הסתבך ואחרי שלושה ימים מצבו התדרדר. לשבעה הגיעו המון אנשים, העלו זיכרונות וסיפרו את כל הבדיחות של בודא.

בשנתיים האחרונות צצו קצת בעיות בריאות גם אצלי, ויש לי מטפלת נחמדה ומסורה. כל יום שישי, לפני ארוחת הערב, המשפחה מתאספת בביתי. זו המסורת המשפחתית שלנו, ואני מרגישה אז שוב בריאה. אני מאושרת מכך שכולם באים ואין כמעט מקום. הדבר היחיד שמפריע לי הוא שאינני יכולה להרים את הקטנטנים על הידיים.

אילו גדלתי בתקופה אחרת, ייתכן שכלל לא הייתי מצטרפת לקיבוץ. אבל גדלתי בתקופה שבה קראו לצעירים להתנדב, וזה הכיוון שבו הלכתי. עברו מאז 70 שנה, ואף אחד לא הכריח אותי להישאר. רוב חיי הבוגרים אני פה, ואני גאה מאוד בבארי.

■ (ראיינה: שושקה שטיינהרטד ב-22.8.2014)

גנוסיה נפטרה ב-04.02.2015, בגיל 90.

דב'לה גיטל

נולד ב-09.02.1924, בפלונגיין (פלונגה), ליטא

הגיע לבארי ב-1962

כי קדמה קרסה כלכלית וחברתית

מקיבוץ כושל עברנו לקיבוץ מצליח

בילדותי הייתי שוכב גדול. ילד פרוע, שרץ אחרי עגלות בעיירה הקטנה פלונגיין שבליטא. ארבע שנות הלימוד היחידות בחיי היו בחיידר. אבי, גרשון, היה מורה לעברית, הורי התגרשו בשלב מוקדם, אמי, לובה, נותרה בגפה עם שישה ילדים. אבא עזב את הבית, ואני בקושי זוכר אותו. הקשר נותק לחלוטין, הוא לא עלה לארץ, ואין לי מושג מה עלה בגורלו.

גרנו בבית קטן בתוך קבוצת בתים שהקיפה חצר צרה, כמו בבית סוהר, אבל הרגשתי חופשי. הייתי בן הזקונים, ומגיל צעיר עזרתי לאמי בעבודות הבית. דיברנו בבית אידיש ליטאית, וברחוב פולנית. האמת היא, שאין לי הרבה זיכרונות מימי הילדות. אפשר בהחלט להגדיר אותה כילדות קשה. על מנת להתמודד, לשרוד ולהתקדם בחיים העדפתי לשכוח כמה שיותר מתקופת הילדות ולא לעסוק בה יתר על המידה.

ארבעה מאחיי כמעט לא הכרתי: שניים מהם – יהודית והרצל – היגרו לדרום אפריקה, התראינו מספר פעמים כשבאו לבקר בישראל. לצערי, עם ילדיהם אין לנו שום קשר. שתיים מאחיותיי – טובה ולאה – עלו ארצה הרבה שנים לפני. אני נשארתי בפלונגיין עם אחותי שולמית. מצבנו היה כה גרוע, שלא חגגו לי ימי הולדת וגם לא ערכו לי מסיבת בר מצווה. בהיותי בן 12 אמי עלתה ארצה והשאירה אותי ואת שולמית אצל דודה שלנו. לדודה היו הרבה ילדים משלה, ותפקידי היה ללכת לשוחט עם תרנגולת בכל יום שישי. בגיל 13 התחלתי לעבוד באורווה, ועזרתי במשק.

לקח לאמי שלוש שנים עד שהצליחה לסדר סרטיפיקטים לשולמית ולי. השנה הייתה 1939 ואני הייתי בן 15 כשהגענו לארץ, באונייה איטלקית שקיבלה את השם "גלית", זמן קצר לפני שפרצה מלחמת העולם השנייה. התגוררנו בתל אביב, וניהלנו אורח חיים דתי.

למרות שהייתה לי עכשיו אפשרות ללמוד, בחרתי להצטרף ל"נוער העובד" והעדפתי לצאת להכשרה באפיקים. בהמשך צירפו אותנו לגרעין שנועד להקים קיבוץ חדש בדרום ים המלח, שישב בנווה איתמר ליד נתניה. הבחורות עבדו במשק בית. הבחורים עבדו בפרדסים ובעיקר במחנות של הצבא הבריטי, ואני עצמי עסקתי בהוצאת זבל מהמחנות

עם עגלה רתומה לזוג פרדות.

אשתי, פנינה לבית שטיין, הצליחה להימלט בגפה מברלין, עיר הולדתה, לבלגיה, לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה. הוריה ואחיה נותרו שם ונספו.

היא עלתה לארץ עם קבוצה שארגנה ב-1939 תנועת "דרור" בבלגיה, והגיעה עם עוד 480 עולים על סיפונה של האונייה הבלתי ליגאלית "דורה", שהייתה למעשה ספינת פחם. היא עלתה על האונייה כפאלה, השם עימו נולדה, וירדה בהרצליה כפנינה, אחרי שהשליכה את מסמכיה בלב ים.

נפגשנו בהכשרה, התאהבנו, והתחתנו בנווה איתמר בינואר 1949, בצריף של חדר האוכל - מול 50 אורחים, עם פסנתרן וכיבוד קל. בין האורחים היו רק שני בני משפחה: לאה אחותי וליאון, גיסה של פנינה, הבעל של אחותה היחידה שניצלה - האני.

ההכשרה שלנו הייתה מיועדת להקים קיבוץ בדרום-מזרח ים המלח, בסמוך למעיינות סאפיה, שהיו מקור המים המתוקים של מפעל האשלג בסדום. זו גם הסיבה שקראנו לעצמנו גרעין "קדמה".

בשלב כלשהו התברר שלא נוכל להקים את נקודת הקבע במקום שיועד לנו. מצב הרוח בקבוצה היה קשה, אנשים התייאשו והחל גל עזיבות שהביא לזעזועים חברתיים. המוסדות המיישבים החליטו ליישב את מי שנותרו בקבוצה בנקודה חלופית: תל תורמוס שליד קסטינה. המטרה הייתה להגדיל את האוכלוסייה היהודית הדלילה בצפון הנגב.

אני הצטרפתי בשלב כלשהו, עם עוד כמה מחברי הגרעין, לפלוגת העבודה של הקיבוץ המאוחד שנשלחה לעבוד במפעל האשלג בסדום והרווחנו הרבה כסף לקופת הגרעין. עבדנו במשמרות, 24 שעות ביממה. זו הייתה עבודה מפרכת ומתישה, עקב החום האכזרי והלחות הנוראית. כדי לשמור על הקבוצה ולעמוד בתנאים הקשים ובריחוק מהבית, הקמנו לעצמנו מעין קיבוץ קטן, שכלל חדר אוכל, חדרי מגורים ומועדון, וניהלנו פעילות חברתית ותרבותית. אחת לשלושה שבועות שטנו בסירה כ-12 שעות לצפון ים המלח, ומשם נסענו באוטובוס. במלחמת השחרור, כאשר צפון ים המלח נותק ונשאר רק קשר אווירי, החלטתי לחזור אל חבריי.

במוצאי יום הכיפורים תש"ז, אוקטובר 1946, עלו לקרקע 11 הנקודות. הנקודה הצפונית ביותר הייתה קיבוץ קדמה. זכיתי להשתתף ביום העלייה. הקמנו שלושה צריפים, חפרנו בריכת מים והקפנו את המחנה בגדר. החצי השני של הגרעין נשאר בינתיים בנתניה, ומצאנו את עצמנו מפוצלים בין שני מקומות מרוחקים.

דרך עפר באורך שישה ק"מ יצאה מכביש גדרה-אשקלון, חצתה את מסמיה וקסטינה הערביות, והגיעה לקדמה. בחורף היא הפכה לביצה של בוץ סמיך. אלה שמזלם שפר עליהם עסקו בפלחה ובעבודות שונות בקיבוץ והיתר בעבודות חוץ, בעיקר בגבעת ברנר ובגדרה.

כעבור כשנה וחודש, ב-30.12.1947, חודש אחרי הכרזת כ"ט בנובמבר של האו"ם, עברנו לנקודת הקבע, על גבעה סמוכה. היה יום קר וגשום, מקלט הרדיו היחיד התקלקל, עיתונים לא הגיעו, והמכונית שנשלחה להביא מי שתייה מבאר טוביה שקעה. כל זה לא הפריע

לנו לעבור ולא הפריע לשאר הבחורים בגרעין להצטרף אלינו. כדי שלא נמצא את עצמנו שוב ללא מים, חפרנו באר והנחנו צינור עד הקיבוץ. אני קיבלתי את האחריות על שאיבת המים ואספקתם למחנה.

המצב הביטחוני באזור חזרף, והעברתם של הנשים והילדים שנותרו בנתניה נפסקה. רק בתחילת 1950 התאחדה הקבוצה כולה. בחורף המשוגע של אותה שנה ירד שלג אפילו אצלנו, ונאלצתי ללכת ברגל, בשלג, עד הבאר.

בספטמבר 1949 נולדה בקדמה בתנו הבכורה חנה'לה, ואחריה באו עפרה ואילן. הם גדלו כמובן בבתי הילדים. כקיבוצניק ממושמע ובהתאם לחוקי הלינה המשותפת, כשעברתי ליד בית הילדים התכופפתי מתחת לחלון, שהילדים לא יראו אותי.

המזל הרע המשיך לרדוף את קדמה וחיינו שם היו רצופי אכזבות וכישלונות כלכליים. החובות תפחו, החברים היו מסוכסכים ביניהם, והמצב התדרדר עד כדי כך שהקיבוץ התפרק סופית ב-1962 וחבריו נפרצו לכל עבר. אנחנו הגענו עם קבוצת "פליטים" לבארי, והתקבלנו באהבה. כולם התגייסו לעזור לנו בקליטה.

זו הייתה ההחלטה החשובה ביותר שלנו. בארי וקדמה עלו על הקרקע באותו יום, אבל עברנו מקיבוץ כושל לקיבוץ מצליח. מכל הבחינות אני מרגיש בבארי טוב יותר מכל המקומות שבהם חייתי.

עבדתי בהתחלה בשרברבות, עברתי לפלחה, משם לקיטור ולמכבסה, ובסוף עבדתי במוסך. פנינה עבדה שנים רבות כמטפלת בגיל הרך, ובערוב ימיה במחסן הבגדים. לפני ארבע שנים היא נפלה ונחבלה, ובראותה התדרדרה. בלית ברירה היא עברה ל"נאות בארי", וטופלה במסירות רבה עד שנפטרה השנה, בינואר 2016.

חנה, בתנו הבכורה, נישאה לצביקה ועברה לקיבוץ מחניים. מדי פעם היא לוקחת אותי אליה. אילן נדד לקיבוץ מבוא חמה ומתגורר עכשיו עם משפחתו בנהריה. עפרה ומשפחתה חיים בבארי. היא עוזרת ודואגת לי, וגם חנה ואילן שומרים על קשר שוטף, מרבים לבקר ומסייעים לי.

במשך השנים נסעתי עם פנינה לאנגליה ולאיטליה, אבל בסך הכל אני אדם שאוהב לשבת בבית ולהיות במקום אחד. בעבר קראתי הרבה ספרים. עכשיו יש טלוויזיה. השאיפה שלי היא להמשיך את חיי כמו עכשיו, וליהנות מהנכדים - משה, שירי והגר של חנה'לה וצביקה שרמי, אלעד, אורן ויעל של עפרה וסמי קידר, וליאור, עופר ושחר של אילן ורותי טל - ומהנינים שלי: ארגמן, יהלום, אופיר, איתי, טליה, אחינועם, מאיה, חגי, נוגה וזיו.

■ (ראיינה: נעמה חדר. בני המשפחה הוסיפו פרטים ב-22.04.2014)

דב'לה נפטר ב-26.08.2017, בגיל 93.

דוד עברי

נולד ב-05.05.1927 בבגדד, עירק
הגיע לבארי ב-1952
כי מוטקה מנור עצר לו בקסטינה

זכיתי להיות שותף במשימות לאומיות

במאורעות ה"פרהוד" בכגרד ב-1941, נרצחו 179 יהודים. יותר מאלפיים נפצעו. רכושם של עשרות אלפים נבזז. הייתי אז נער בן 14 והזדעזעתי מפרץ האלימות של שכנינו המוסלמים. עד אז חשו היהודים שעירק מולדתנו, דגלה דגלנו והמלך מלכנו. אני עצמי נהיתי כנער צעיר אחרי הרעיונות הקומוניסטיים שנשבו בעירק בעוצמה באותם ימים, ולא נטיתי לכיוון הציונות. מתוך הוויית המחסור והעוני שבה גדלתי גיבשתי תודעה חברתית של צדק ושוויון חברתי. עכשיו, עקב המאורעות הבנתי שאנחנו זרים. לא שייכים. מקומנו בארץ ישראל ולא בין הפרת לחידקל.

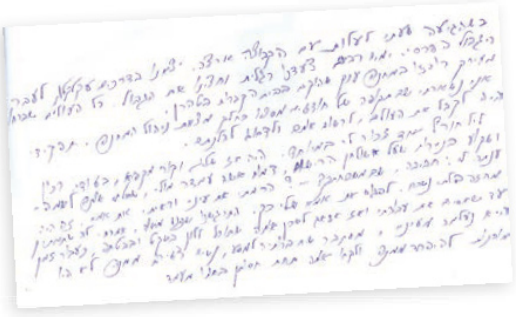

ילדותי עברה עלי בסביבה ענייה בבגדד, במשפחה חסרת כל. אמי, חביבה, הייתה הדמות הדומיננטית בבית וניהלה את חיי המשפחה. בזכות חריצותה, מסירותה ותכונתה שרדנו את הימים הקשים. לאבי, אליה, לא היה משלח יד וגם לא פרנסה קבועה. מדי פעם הוא נקרא לשמש מורה מחליף בבית המדרש, ובימים שלפני חגי תשרי היה מקבל מעות אחדות תמורת התרת נדרים. הוא נפטר ב-1941, בהיותי בן 14.

כבר כילד סייעתי גם אני בפרנסת המשפחה. מעולם לא קיבלתי מתנה בחגים או ביום הולדתי - לא אני וגם לא חמשת האחים והאחות שלי: יעקב, אברהם, יצחק, משה, אהרון ושושנה. לתנועת "החלוץ" הביא אותי אחד מבני דודי. לשמחתי, קלטתי אצל המדריך שילוב של רעיונות קומוניסטיים עם ציונות, והתמהיל הזה דיבר אלי. עברתי קורס מדריכים ושורה של סמינרים. רפאל צורני הגיע אלינו כשליח ולימד אותנו הגנה עצמית, והראה לנו גם תמונות מהעלייה לנחביר. התמונות השאירו עלי רושם כביר.

המשטרה החשאית החלה לעקוב אחרי ב-1950 בגלל פעילותי בתנועת "החלוץ". זה היה מעין צלצול פעמון: הגיעה העת לעלות לישראל. יצאנו בדרכים עקלקלות, במסע רגלי של ימים רבים, לעבר הגבול הפרסי. כל העולים מעירק רוכזו במחנה ענק שהוקם בבית הקברות בטהרן, והתבקשתי להישאר שם עוד כמה חודשים כחלק מצוות המחנה. תפקידי היה לקבל את העולים, לרשום אותם ולדאוג להם למקום לינה.

ליל חורף אחד, קפוא ומושלג, זכור לי במיוחד. בעודי רכזן על שולחן הרישום, שקוע

בניירות, נעמדה מעלי אישה. שאלתי לשמה, והיא ענתה: חביבה. הרמתי את עיניי, וראיתי... את אמי. זה היה רגע מדהים. אמרתי לה להמתין עד שאסיים את העבודה, ואז אשכן אותה במקום שקט ובטוח, אבל היא נעלמה. מסתבר שחברותיה למסע, נשים צעירות ממנה, לא היו מוכנות להיפרד ממנה, ולקחו אותה איתן.

בסופו של דבר כל בני משפחתי עלו ארצה. שניים מאחיי עשו זאת לפני, את חלקם העליתי אני, ולבסוף הגיע תורי להמשיך במסע ולהגיע לארץ.

הייתי דלפון כאשר ירדתי מהמטוס ב"שדה התעופה לוד", ללא רכוש או פרוטה בכיסי, אבל התאקלמתי במהירות. סימנתי לי כמטרה לחיות בקיבוץ, ולמרות שהגרעין שאליו השתייכתי כבר היה ביגור, החלטתי להסתובב בארץ, לתהות על קנקנם של האנשים במקומות שונים, ורק אז לבחור את מקום מגוריי - בעצמי.

וכך היה: ביקרתי אצל אחיי ונסעתי אל חברים מהתנועה בקיבוצים שונים. עברית למדתי עוד בעירק, הייתי בקי בגיאוגרפיה של ארץ ישראל מספרים שקראתי - ולא הרגשתי כעולה חדש. כשירדתי לדרום וסיימתי את הביקור בקדמה, החלטתי למלא בקשה של קרוב משפחתי, אביה של רחל צייג, ולמסור לה דרישת שלום מהמשפחה שנשארה שם. הצלחתי להגיע לקסטינה, אבל אז נתקעתי שעות בצפייה לטרמפ. התנועה הייתה דלילה, מי שעבר לא עצר, וכשכבר הייתי מיואש חלפה לידי משאית וצעקתי לנהג בקול: "אני לבארי!". הוא המשיך לנסוע, אך לפתע עצר וחזר ברוורס. "לבארי? עלה!".

מצאתי לי מקום בין ארגזי האספקה, הנהג פנה חזרה לקבינה, ולפני שנעלם הוא אמר: אם אתה רעב תאכל מה שאתה רוצה, רק אל תיגע בבנות, הן לילדים. זה היה מוטק'ה מזרחי (מנור). הוא החבר הראשון שלי מבין חברי בארי, ונשארו חברים טובים עד יומו האחרון. הדרך הייתה ארוכה, רובה דרך עפר, וכשהגענו לבארי הייתי מאובק כהוגן. ראיתי מול עיניי קיבוץ בחיתוליו, בתוך מרחבים אינסופיים, שממה ומדבר. זה הקסים אותי.

את שושנה הכרתי היכרות שטחית עוד בכגוד, אבל לא נוצר בינינו קשר קרוב. בכל זאת, כששמעתי שהיא עלתה ארצה באתי לבקרה במחנה "שער עלייה", והצעתי לה להתלוות אלי לבקר חברה שלי בשער העמקים. שושנה הסכימה - ותוך כדי הטיול הפכנו לחברים. היא הצטרפה אלי לגרעין ביגור, המשיכה איתי לשל"ת בבארי, וכאן התחתנו. הייתי בקורס מ"כים, בשיא החורף, בקור אימים ובוץ עד הברכיים, כשהיא ילדה את בתנו הבכורה. קראנו לה על שם אמי, חביבה. אחריה באו אייל, אורי ועירית, ששינתה בכרותה את שמה לאירית. כשחזרנו מיראון נולדה הילה בת הזקונים.

עבדתי בכל הענפים עד שהגעתי למטע. מיכאל גדיש היה מרכז הענף, ניסינו לגדל אפרסקים, משמשים, תפוחים, אגסים, ענבים וגם זיתים, ולילה אחד הגיעו מסתננים וגנבו את שתילי הזיתים. שתלנו שתילים אחרים, עשינו אמבושים, אבל הממזרים הצליחו לגנוב מתחת לאפנו

עוד שתילים וגם צינורות השקיה. לאחר כמה שנים הוחלט שהמטע כולו אינו כלכלי, לא בגלל אותן גניבות, ולדאבוני הוא נעקר.

ב-1960 פנו מהקיבוץ המאוחד וביקשו לגייס את משפחת אבנד לעזרת יראון. דן סירב לצאת לשליחות ואפילו איים בעזיבה, אבל בעיניי הרעיון דווקא מצא חן, והצלחתי לשכנע את שושנה שזו יכולה להיות התנסות מעניינת למשפחה שלנו. יצאנו ליראון עם ארבעת ילדינו, וחיינו שם שנתיים. אני עברתי מענף לענף, מהמטע ועד המדגה, ושושנה עבדה במטבח וגרמה לחברי יראון להתאהב בתבשילים שלה.

הילדים היו תוספת משמעותית לחברת הילדים. כיוון שהיו ביראון ילדים מעטים, אייל שובץ בקבוצה אחת עם אורי, וזה הקשה עליו למצוא את מקומו. היה לו דמיון מפותח, ופעם הוא סיפר לאחד משכנינו שהוא עלה מעירק. הוא תיאר לו בפרטי פרטים את המסע, שהיה למעשה מסע העלייה שלי. השכן בא אלינו המום מהסיפור המפעים.

אלה היו שנתיים נהדרות, עשירות בחוויות ובהיכרויות. כולם היו בטוחים שנישאר ביראון, שושנה אכן רצתה בכך – אבל אני רציתי לחזור לבארי. המטע היה במשבר, וחשבתי שאוכל לתרום להבראתו. הצלחתי לשכנע את שושנה וחזרנו לבארי.

במלחמת יום כיפור אייל נפל, ומאז השתנו חייו. נכנס לתוכם כאב מתמיד. אייל היה ילד מיוחד, הומניסט בנפשו. הוא אהב מוזיקה, אהב לשיר בקולו היפה, ולמד פיתוח קול בשער הנגב. בזמנו לא ידעתי להכיל את הייחוד שלו. הוא חיפש את מקומו ואת זהותו, והיו לנו קונפליקטים רבים. כיוון שהיה נער רגיש, כשהגיע זמנו להתגייס הוא החליט שאינו רוצה לאחוז בנשק ובחר להיות חובש קרבי. הוא הוצב בגדוד 77 של השריון בפיקודו של אביגדור קהלני.

קצת לפני המלחמה, כשהגדוד עלה מסיני לרמת הגולן, אייל יצא למבדקי קצונה. כשפרצה המלחמה הוא חזר לסיני והשתתף בחציית התעלה. ימים אחדים לאחר מכן פגע פגז בקומנדקר שבו נסע.

אייל היה בחזקת נער חודשים רבים. בדיעבד התברר שהוא נקבר בבית הקברות הצבאי הארעי שהוקם ליד בארי, ואנחנו לא ידענו. לא זיהו אותו. ארנון שזר, ששירת באותו גדוד בסיני, ידע בוודאות שאייל נהרג, אך נאסר עליו לספר לנו עד שגופתו תזוהה. רק אחרי שהוא הועבר מבית הקברות בבארי לבית הקברות בבאר שבע בוצע הזיהוי, ואייל הוכרז כחלל. עד אז חייו בערפל, בתחושה שאייל פשוט נעלם לנו פתאום. לבסוף הוא חזר לארמת בארי, הפעם עם מצבה ועליה שמו.

לפני המלחמה יצאתי לסמינר הדו-שנתי באפעל. אחרי שאייל נפל רציתי להפסיק את הלימודים ולחזור הביתה, אך שושנה דרבנה אותי להמשיך. במלאת שנה לנפילתו הוזמנו לטקס אזכרה של הגדוד ברמת הגולן. אני נהגתי, והיו איתי שושנה, עירית וחיבה. עשיתי בדרך תאונה, כולנו נפצענו – אבל שושנה נפצעה קשה ביותר. שוב רציתי להפסיק את הלימודים, ושוב שושנה התעקשה שאמשיך עד הסוף. שמעתי בקולה, והלכתי יום יום ברגל מאפעל לבקר אותה בתל השומר.

כששושנה החלימה היא לא חזרה לעבוד בבית ילדים, ועברה למטבח. החברים היו מבסוטים מהתבשילים הטעימים, אבל היא לא אהבה את העבודה. למרות זאת, היא התמידה במטבח שנים רבות.

■ ■ ■
בתום הלימודים גייסו אותי לשליחות של שלוש שנים בחטיבה המקצועית של ה"נוער העובד" והלומד. תפקידי היה לארגן גרעינים של נערים עובדים, והוא כלל שני ממדים: הראשון, שאליו הייתי מאוד מחובר, היה עצם העבודה עם בני הנוער. הזדהיתי עם סיפורי החיים שלהם, שהזכירו לי את ילדותי ונעוריי, ונוצרה לרוב כימיה. החלק השני היה מציאת קיבוצים שיקבלו את הנערים להכשרה. זה דרש מהקיבוצים הקולטים השקעה כספית, התמסרות והתמודדות עם בני נוער שבאו מסביבה סוציו-אקונומית שונה לגמרי. נסעתי בלי סוף ברחבי הארץ כדי לשכנע מזכירים ומזכירות לקבל את הנערים. רבים מהם סירבו, וזה היה בהחלט מתסכל ומתיש.

כשחזרתי לבארי, הצטרפתי לדרפוס. עברתי כמה מכונות, ונשארתי ליד המעטפית. כדי לעודד עבודה במשמרות, ההנהלה החליטה לתגמל את עובדי המשמרות בנסיעות לתערוכות בחו"ל. עברתי סביב השעון, וזכיתי לטוס פעמיים. נשארתי בדרפוס עד שהחלטתי לפרוש לגמלאות, בגיל מבוגר בהרבה מהגיל הרשמי.

היום אני בן 87, ונהנה מהפנאי. אני שומע במשך שעות מוזיקה, וככל שאני מזדקן אני אוהב יותר ויותר להקשיב לזמרים ששמעתי בילדותי, כמו פיירו ופריד אל אטרש. זה מחזיר אותי לעולם של אז. שושנה ואני מארחים בשמחה את נכדינו – דורון, אלון, יפעת ותומר של אירית ומוטי, שחיים באנגליה, שחר, גאיה, נדב ואלה של אורי ושרון, וחגי, נעמי, תמר ויותם של הילה וחזי בארה"ב. לשמחתי, היה אז בכוחנו גם לנסוע ולטוס לבקר אותם.

■ ■ ■
ידעתי בחיי תקופות יפות, וזכיתי להיות שותף במשימות לאומיות חשובות. סיכנתי את עצמי בפעילות בתנועת "החלוץ" בעירק, אך פעלתי מתוך אמונה. זו הייתה תקופת הזוהר של חיי. כשהקבוצות שהדרכתני עלו ארצה – הרגשתי סיפוק עצום. הייתי שותף למשימה של העלאת יהודי עירק, וזכיתי להיות מגשים ושותף בהתיישבות בבארי ובחיזוק יראון.

במבט לאחור, אני רואה כמובן גם מקרים שבהם נהגתי שלא כדין, עשיתי שטויות ואכלתי פירות באושים. אבל היום אני לא מייסר את עצמי. איני יכול לשנות את מה שהיה וחלף. חיי היו מלאי עניין, וכל יום הביא משהו אחר. אני מקווה שזקנתי לא תבייש את נעוריי, ומאחל לעצמי שלא אזדקק לסעד, שלא אהיה תלוי באחרים ושלא אהיה לטורח.

■ (ראיינה: עליזה גד ב-03.04.2014)

שושנה, רעייתו של דוד, הלכה לעולמה בטרם הספר הודפס.

דליה בהיר

נולדה ב-11.08.1936, בגליל-ים

הגיעה לבארי ב-1956

כי התחתנה עם ברוך

אני מודה לאלוהים שאני חיה במלון שבעה כוכבים

”מי בעד השם דליה?“, שאל מזכיר הקיבוץ את החברים שהתכנסו לאסיפה. רוב האצבעות הורמו. כך, ולא על ידי ההורים, נבחר שמה של הבת הבכורה של גליל-ים. זו הייתי אני. למזלי, האסיפה לא קיבלה את השם השני שעלה להצבעה – גמלה. החבר שהציע אותו ביקש לכבד את הגמלים ששימשו להובלת זיפזיף, כי זו הייתה פרנסתם העיקרית של חברי הקיבוץ באותם ימים. מצד שני, לכבודי קיבלה גם הפרה הבכורה ברפת את השם דליה. כבת ראשונה הייתי הצעצוע של החברים, מעין רכוש הקיבוץ. כולם הרגישו עליי בעלות, והתגאו בי לא פחות מהורי. בכל פעם שהגיע לביקור אורח חשוב, לקחו אותי לראות אותי בבית הילדים ואת דליה השנייה ברפת.

הורי הכירו זו את זו בגרעין המייסדים של הקיבוץ שישב תחילה בשכונת בורוכוב בגבעתיים. אמי תמר באה מהכשרה בנען ואבי מהכשרת מעוז חיים. הם התחתנו ושם נולדתי. הגרעין עבר מגבעתיים אל שפת הירקון, למקום שבו יושב היום סמינר הקיבוצים. בניית נקודת הקבע, גליל-ים, בשולי העיר הרצליה נמשכה כשבע שנים. אבי לא נכח כמעט בשנות חיי הראשונות, משום שגויס למשימת הקמת הישוב. אבא היה מעורב יותר כאשר נולדו אחיותיי – יוכבד, ריבה ושרה'לה.

אבי נולד למשפחה אמידה, שהיגרה בראשית המאה הקודמת מפולין לדיסלדורף שבגרמניה. הוא ואחיו עלו ארצה ב-1932 במסגרת תנועת "הבונים", וההורים שלחו איתם כסף לרכישת אדמה. תהיה לכך חשיבות בהמשך. ב"ליל הברדלח" גורשה המשפחה מביתה. סבי נלקח למחנה כפייה. סבתי ואחותו של אבי התגלגלו לשווייץ ומשם לישראל. הן קיבלו סרטיפיקטים מהבריטים בזכות חלקת האדמה שנרכשה לפני המלחמה.

הוריה של אמי חיו בעיירה ויסוצק בפולין. כמעט כל בני המשפחה נרצחו בשואה, ושרדו רק אמא ואחותה, שעלו לארץ בתחילת שנות ה-30. שתיהן הפכו לחברות קיבוצים – אמי בגליל-ים ודודתי זהבה ברמת הכובש.

אהבתי את המורים בבית הספר בקיבוץ, וזכורים לי במיוחד טיולי הטבע. ידעתי לזהות ולהגדיר כל פרח בשמו. אבל לא הכל היה ורוד: חלק מהמטפלות בבתי הילדים היו ניצולות

שואה, וסבלו מפוסט טראומה. לא היה להן מושג בעבודה חינוכית, והיחס שלהן לילדים היה נוקשה. הסיוט הכי גדול היה מנוחת הצהריים: הכריחו אותנו ללבוש פיג'מות, והמטפלות עברו וברקו שכולם שוככים עם הפנים לקיר ולא פוצים פה. למרות הטראומה, ההרגל של שנת צהריים דבק בי, ועד היום איני יכולה בלעדיה.

צרה אחרת נבעה מכך שאחד מחברי גליל-ים היה חייט, ותפר לכל ילדי הקיבוץ כובעים אחידים. התביישתי לחבוש את הכובע, שהזכיר לי כובע של בובה, אבל נאלצתי לעשות זאת בשם האחידות הקיבוצית. אולי בגלל זה הפכתי בכגרותי לחובבת בגדים.

כבת קיבוץ נאמנה שאפתי תמיד להיות בסדר. הייתי ילדה ממושמעת ולא מרדנית – בדיוק כמו אבי, שקיבל תמיד את דין הקיבוץ. אמא דווקא הייתה פורצת גדרות. בין השאר, היא הנהיגה טקס של ארוחת ארבע משפחתית, וכולנו, כולל אבא, התייצבנו יום יום בחדר. אמא מזוגה לנו קפה עם שמנת מתוקה שהיא הקציפה, אחרי שהלכה ברגל להרצליה במיוחד כדי לקנות את השמנת. זו הייתה הפינה החמה של המשפחה. שעה קדושה שאף אחד לא ויתר עליה.

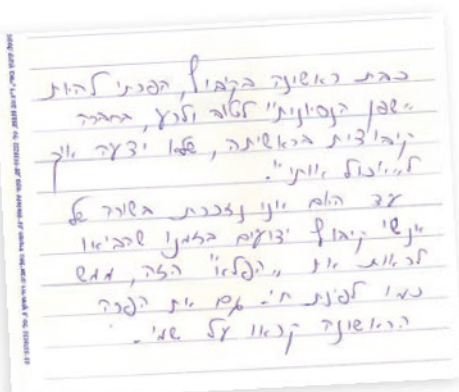
לאבא היה חלום שאלמד לנגן בפסנתר, והוא השקיע בכך הרבה זמן ומרץ: לקח אותי לקונצרטים ולאופרות, ושלח אותי מגיל 7 ללמוד אצל טובי המורים בארץ. תשע שנים ניגנתי, וזה היה המפלט שלי. אהבתי במיוחד את שוברט, שופן וצ'ייקובסקי, ואמרתי לעצמי תמיד: הלוואי שיכולתי לפגוש אותם ולומר תודה על ההשראה שיצירותיהם העניקו לי.

אבל הפסנתר עמד בחדר המוזיקה, סמוך להנהלת החשבונות, והעובדים התלוננו שהנגינה שלי מפריעה להם להתרכז. כשהלחץ גבר נאלצנו להיכנע. זו הייתה מכה קשה. לא יכולתי בלי הנגינה. היה בכיתתי ילד שניגן על אקורדיון, וכל ערב, כשהכוכבים הופיעו, הסתכלתי לשמיים וביקשתי אקורדיון. להורי לא היה כסף לקנות לי אקורדיון, אבל הם פיצו אותי במפוחית. אבא, שניגן מעולה במפוחית, לימד גם אותי, והתאהבתי בכלי. יחד עם זאת, הגשמתי גם את חלום האקורדיון: ליוויתי את השירה בציבור בערבי שבתות ובחגים בבארי. המשכתי לנגן באקורדיון עד שחליתי בסרטן והתקשיתי להחזיק משקל כזה על החזה. קנינו פסנתר חשמלי, אבל לא יכולתי לנגן כאוות נפשי כדי לא להפריע לשכנים. כרגיל, פחדתי מ"מה יגידו".

ברוך השתייך לגרעין "במעלה", ונשלח במסגרת המסלול הנח"לאי להדריך בתנועה. הקומונה שלו שכנה בגליל-ים. אני צעירה ממנו בשנה וחצי, אבל יצא שהדרכנו יחד ומהר מאוד הפכנו לזוג. ב-1956 התגייסתי לצה"ל והוצבתי כקשרית בחטיבה 7 בשריון. לאחר מכן עברתי קורס מורס ובהמשך הייתי טלפרינטרית בפיקוד דרום. לאחר שהשתחררתי החלטנו להתחתן ולהקים את ביתנו בבארי. החופה התקיימה בחצרו של דודי, בשיכון הקצינים המשוחררים בתל אביב. מסיבת החתונה התקיימה בגליל-ים ולאחר מכן בבארי, עם עוד שני זוגות: עליזה ויואב ויהודית וגרשון.

יזהר נולד ב-1957. אמי הלכה איתי באחד הביקורים לבית התינוקות, ואמרה: "תראי כמה

הוא רטוב, צריך להחליף לו חיתול". אבל אני הייתי ילדה טובה ומרובעת, שלא מפרה את הכללים, ועניתי: "אמא, שלא תעזי, רק למטפלת מותר להחליף".

אחרי יזהר נולדו טל ועידו, וכשאני חושבת על תקופת גידול הילדים אני מרגישה צער והחמצה. הלינה המשותפת והשיטה החינוכית הקיבוצית עמדו לפני הרגשות והאינטואיציות שלי כאם, וכיוון שרציתי להיות קיבוצניקית טובה, לא הענקתי מספיק מעצמי לילדים. זה מציק לי עד היום.

כשהייתי בחודש התשיעי עם עידו, הייתי אמורה ללוות באקורדיון את ליל הסדר. מצבה הבריאותי של אמי היה קשה, ואחיותי רצו שאבוא לליל סדר משפחתי. גם כאן המצפון הקיבוצי לא נתן לי לנסוע, כי מי ינגן לחברים, והחמצתי את הסדר האחרון של אמי. היא נפטרה מסרטן בגיל 55, ימים ספורים אחרי שילדתי את עידו. הזעיקו אותי לראות אותה בבית החולים, והספקתי להיות איתה בשעותיה האחרונות ולהיפרד ממנה. אבי נפטר לפני 12 שנים, לאחר שתקף אותו חיידק אלים.

עבדתי במשך השנים בכתי ילדים ואחר כך במזכירות. זה היה אז הלב הפועם של הקיבוץ, ולמרות שלא הייתי בין מקבלי ההחלטות, הייתי בעניינים וסייעתי כמיטב יכולתי. בין השאר ערכתי את היומון, ואהבתי את זה מאוד.

כשהציעו לברוך לצאת לשליחות מטעם משרד החוץ התלבטתי, כי לא יכלו להבטיח לי שאחזור למזכירות. אבל הפיתוי היה גדול, ויצאנו ב-1995 לקזחסטן. זו הייתה תקופה מעניינת ומאתגרת, במדינת עולם שלישי. התאקלמתי מהר, התרגלתי לחיות ללא מכשירים אלמנטריים שהייתי רגילה אליהם, והפתעתי את עצמי כשלמדתי לנהל משק בית בפעם הראשונה בחיי.

היו לנו שם הרבה חוויות תרבותיות: הלכנו לקונצרטים, לאופרות ולמופעי בלט, וטיילנו הרבה בסופי השבוע. אירחנו בביתנו פעמים רבות את אנשי השגרירות ואנשי עסקים ישראלים, ובלית ברירה גם למדתי לבשל.

אחרי כמה חודשים הציעו לי להיות אחראית הקשר בשגרירות. טסתי לקורס של משרד החוץ בירושלים, עברתי תחקיר ביטחוני ומבחני קבלה, ונכנסתי לעבוד בחדר מאובטח, שרק השגריר והקב"ט הורשו להיכנס אליו. עבדתי כל יום תשע שעות, ולעיתים גם יותר, בהדפסת חומר מסווג. ראיתי מעט מאוד אנשים, וכמעט לא יצאתי מהחדר. בימי מתיחות ביטחונית בארץ היינו עובדים שעות נוספות, לפעמים גם בשבתות ובחגים.

בתום שנתיים אינטנסיביות החלטתי לחזור הביתה, וברוך נשאר לשנה נוספת. המזכירות לא חיכתה לי והתחלתי לעבוד במחסן הבגדים, אבל אחרי חצי שנה התקשר השגריר באלמה-אטי ושאל אם אני מוכנה להחליף את מחליפתי, שיוצאת לחופשה. הוא לחץ עד שהשתכנעתי, וחזרתי. בסיום השליחות החלטנו להקדיש שלושה וחצי חודשים לטיול בעולם. התחלנו אצל טל, שהתגוררה עם משפחתה בווינגטון, ומשם להוואי, ניו זילנד, אוסטרליה, תאילנד והונג קונג. כשחזרנו התחלתי לעבוד במחלקת הצ'קים ברפוס, והעברתי שם שבע שנים מהנות.

■ ■ ■
לפני 35 שנים התגלה בכדיקה שגרתית שאני חולה בסרטן השד, כמו אמי. בשבת לפני הניתוח באו אחיותיי ואבי לבקר אותי בבית החולים, ושמתי לב שהם נפרדים ממני. רק אז קלטתי את חומרת המצב, והתחלתי לבכות. בסופו של דבר עברתי כריתה ולא נזקקתי לטיפולי כימותרפיה או להקרנות. זה היה ניתוח קשה, אבל מסתבר שהיו בי משאבים וכוחות שעזרו לי לצאת בשלום ולא להישבר.

חזרתי לחיות ולבלות, קניתי בגדים חדשים ומחמיאים, יצאתי מהבית – והפגנתי נוכחות. התנהגתי כאילו לא קרה כלום. השתמשתי גם הרבה בהומור – ולא נתתי למחלה להשתלט על חיי. ובכל זאת, ב-2009 המחלה חזרה. נותחתי שוב והפעם עברתי טיפולי כימותרפיה והקרנות. עברתי שישה ניתוחים, ואחד נוסף אחרי שהחלקתי בחדר האוכל וריסקתי את הברך. שנתיים עברו עד שהשתקמתי, ואני מקווה שזו הפעם האחרונה שאזדקק לניתוח. זו הייתה התקופה הקשה בחיי.

יזהר, בננו הבכור, התחתן עם יפעת, בת דורות, ויש להם שלוש בנות: נועה, תמר והדס. הם מתגוררים בשכונת ההרחבה במפלסים, יזהר עובד כמהנדס, והבנות היו כמב"חיות בבארי. טל, ילדת הסנדוויץ' שלנו, היא מעצבת פנים ומתגוררת בתל אביב. יש לה שלושה ילדים: יונתן, אופיר (שאני הענקתי לה את שמה) ודן. עידו, בן הזקונים, הוא חשמלאי במקצועו וגר ברוחמה. ילדיו, יאיר וקינן, מתגוררים עם אמם בהוד השרון. אני גאה במשפחה הנהדרת שלנו, ואוהבת מאוד את הילדים ואת הנכדים.

ההחלטה החשובה בחיי היא לשמור על האופטימיות. אני בת 79, ועל אף ההיסטוריה הרפואית שלי אני שוחה, צועדת ומתעמלת. אני מאחלת לעצמי ולברוך שנמשיך להיות ביחד עוד הרבה שנים, ושגם הילדים יצליחו בדרכם ויהיו בריאים.

■ ■ ■
כל יום אני מודה לאלוהים שאני חיה במלון שבעה כוכבים. ככה אני מרגישה. חיי הקיבוץ מתאימים לי מאוד. בתקופה האחרונה גיליתי את יכולותיי בקרמיקה, בסריגה ובקליעת סלסלות, ואני אוהבת להעניק את העבודות שלי כמתנות. בכלל, אני אוהבת לעשות טוב לאחרים ולתת מכל הלב, ומרגישה שלא עשיתי רע לאחרים. אני מתחרטת רק על כך שלא למדתי ולא רכשתי מקצוע כדי להרחיב את הדעת ואת האופקים. לצערי, אפילו נהיגה לא למדתי.

בגילי, אני כבר פוחדת מהזקנה ופוחדת להיות תלויה באחרים. אני מקווה למות בכוא העת תוך שינה. מפחיד אותי גם שיקרה משהו לברוך. כשמתגנבות לראשי מחשבות מהסוג הזה אני נעצבת. אבל למה להתעסק בזה: אני מרגישה שאני באמצע החיים.

■ (ראינה: רחל פריקר ב-06.10.2015)

חיה'לה לב

נולדה ב-31.01.1927, בתל אביב

ממייסדות בארי.

הצטרפה לגרעין ה"נוער העובד" במעוז היים ב-1943

כי התאהבה בבבל

לא אנחנו החלטנו בקשר לבן שלנו. עשינו מה שאמרו לנו

” לא היה אף ילד בקבוצה שהכשירה את עצמה במחנה בגדרה להקים את בארי. אני הייתי בת 17 בלבד, צעירה ותמימה, כשהרגשתי לראשונה את תנועת העובר בכטני – והבנתי שאני בהריון. סיפרתי מיד לכבל. שנינו היינו מבוהלים ומבולבלים. התביישנו לספר על כך לחברים, והחלטנו לעזוב את הקבוצה. לא רצינו להפיל על הקיבוץ, בראשית צעדיו, אחריות לגידול ילד.

השנה הייתה 1945, עברנו לדירה הקטנה של הוריו של כבל בגבעתיים וגרנו בחדר יחד עם סבתא שלו. הורי, שגדלו במשפחות דתיות, היו המומים כשקיבלו את הבשורה, אבל הבינו שזו עובדה מוגמרת והשלימו איתה. מיהרנו להתחתן בתל אביב, וכשנודעה לחברים בגדרה סיבת העזיבה שלנו, נשלחה אלינו משלחת, שכללה את דן אבנד ואולי גם במיק. הם הציעו שנחזור, והבטיחו שהקיבוץ ידאג לתינוק. קיבלנו את ההצעה בשמחה.

ירדנה אבני נשלחה להשתלמות בגבעת ברנר, וחזרה על תקן מטפלת התינוקות הראשונה בקבוצה. מאחר שבכל היה חולה וסבל מכאבי גב קשים, קיבלנו חדר בבניין הקומתיים, שהיה הבניין היחיד במחנה. בי התחשבו מבחינת העבודה, ושיכצו אותי בעיקר במשתלת הוורדים שהקים מוטק'ה נבו. בפעם היחידה שנשלחתי לגן הירק – באותו לילה ירדו לי המים. כשירדו לי המים, באמצע הלילה, הערתי את כבל והודעתי לו שהגיע הזמן לנסוע לבית החולים. הוא לא התרגש מהבשורה. אמר שנחכה לבוקר, התהפך לצד השני – ונרדם. הבנתי שאני צריכה לדאוג לעצמי: ניגשתי לחדר של דן אבנד, שהיה נהג ה"מק" הענקית שלנו בצוותא עם יענקלה הרובי, והם לקחו אותי במשאית ל"בית היולדות" ברחובות, בית החולים "קפלן" של היום. כשהצוות הרפואי שאל מי מהם האב, הם נאלצו להסביר שהם רק הנהגים, והאבא שוכב במיטה עם כאבי גב...

הורי עלו ארצה עם משפחותיהם בשנת 1925. אמי, טייבל-יונה, הגיעה מאורסה, ואבי, זאב זייפנזידר, בא מבסרביה. אמי הייתה יפהפייה, בחורים רבים חיזרו אחריה, אבל היא בחרה מכולם באבי. הוא היה אינסטלטור, ומצבנו הכלכלי היה סביר. נולדתי בבית היולדות "הדסה", ששכן ברחוב בלפור בתל אביב. שנתיים לפני נולדה מרים,

אחותי הבכורה, שלוש שנים אחרי נולדה בתיה, בסיק, ונעלו את החמישייה שני בנים, יואל ועזריאל, בהפרש של שנה אחד מהשני. עזריאל נולד פג, ושכב בשבועות הראשונים בתוך קופסת קרטון מרופדת בצמר גפן.

גרנו ברחוב מולדת 7 בדרום העיר, ליד רחוב העלייה. זה היה צריף גדול של חדר אחד ענק שבו ישנו כולנו - מרים ואני במיטה אחת, יואל ועזריאל במיטה השנייה, בסיק ישנה יחידה במיטת תינוק, ואבא ואמא במיטה משלהם. חוץ מזה היו בצריף מטבחון ומרפסת קטנה, שבה אכלנו. השירותים והמקלחת היו בחוץ. אמי הייתה עקרת בית חרוצה, ולא הסכימה שאף אחד יעזור לה. היא ניקתה את הבית, כיבסה, גיהצה - והקפידה לבשל יום-יום אוכל טרי. פעם ביום היה עובר מוכר הקרח עם עגלה רתומה לפרדה ומצלצל בפעמון, ומכל הבתים יצאו אנשים לקנות שלישי בלוק קרח.

אמא שמרה על כשרות, למרות שהבית לא היה בית דתי, ובמטבח הקטן היו שתי מערכות כלים, בשרית וחלבית. בערבי שבת אבא עשה קידוש. ובימי שישי, מיד כשחזרתי מבית הספר, אהבתי לצחצח את הפמוטים. לרוב זה לא הספיק לי, והייתי הולכת לביתה של אחת הדודות שלי, מצחצחת גם את הפמוטים שלה, ואז הולכת עם בת דודתי לאכול צהריים במסעדה מזרחית.

בגיל צעיר התחלתי ללכת למכבי. התעמלנו שם, שיחקנו כדורסל, התאמנו בריצה, ודי הצטיינתי בספורט. אחר כך הצטרפתי ל"נוער העובד", אבל כשסיימתי את בית הספר לבנות "לדוגמא" בנוה צדק, עברתי לפנימייה של חוות הלימוד החקלאית בפתח תקווה. פגשתי שם נערה בשם אסתר ויינשטוק, לימים אשתי אפרת. במקביל ללימודים עבדתי במשתלה, והיינו אחראים גם על הגינון ב"בילינסון". כנראה שהייתי עובדת חרוצה, כי לא הסכימו שאעבור לענף אחר. בסיק אחותי הלכה בעקבותי, המשיכה משם להכשרה באשרות יעקב, התחתנה והקימה שם את ביתה - וחיה באשרות עד שנפטרה מסרטן בגיל 81.

כשהייתי בת 16 הגיעו לחוות הלימוד כמה חבר'ה מהכשרת מעוז, וביניהם בחור מיוחד בשם זרובבל, שכונה בבל. הם חיפשו בנות שיצטרפו להכשרה שלהם - ומאז ועד היום בבל ואני ביחד. זאת הייתה אהבה ממבט ראשון. ציפורה, אמו של בבל, אמנם לא אהבה את הרעיון והסבירה לו שאני רוזנת, אך ייאמר לזכותה שברגע המבחן היא קיבלה אותי לביתה בלי בעיות.

בסיום הלימודים יצאתי עם הגרעין למעוז חיים. היינו גרעין מגובש וחזק, ושמעון פרסקי (פרס), שהיה אחראי מטעם ה"נוער העובד" על ההכשרות, הודיע שהקבוצה שלנו מיועדת להקמת קיבוץ חדש בגליל. לא כל הכשרה זכתה בכך: חלק מההכשרות נשלחו להשלים קיבוצים קיימים וחלק אחר גויס לפלמ"ח.

אחת ההחלטות הראשונות שקיבלנו בהכשרה הייתה לשלוח חלק מהחבר'ה לעבוד מחוץ למעוז, ורוב ההכנסות יועברו למשפחות של חברים שזקוקות לעזרה. חלק מהכסף נשאר בקופת ההכשרה, ורכשנו איתו, בין השאר, סוס ועגלה. גם אני נשלחתי לעבודות חוץ - בחדר האוכל של גבעת ברנר.

ממעוז עברנו להכשרה בכפר סאלד. עבדנו עבודת פרך בסיקול אבנים - בחורים ובחורות,

ללא כל הבדל. הייתי צעירה, וכמו כולם גם אני עשיתי כל מה שצריך, בלי תלונות. בסופו של דבר, במקום ההתיישבות המתוכננת בגליל שלחו אותנו לגדרה כדי להתכונן להקים קיבוץ בדרום. הייתי האקונומית, וזו הייתה עבודה קשה: התקציב היה זעום והספיק למצרכים בסיסיים בלבד. המבשלות עשו ככל יכולתן להשכיח את הרעב של החברים. למזלי בכל תמיד עמד לימיני, תמך ועזר בכל בעיה.

הלידה של עמירי, לאחר הנסיעה הלילית במשאית, הייתה ספונטנית ומהירה. את הברית ביצע רופא בבית היולדות, וכעבור שבוע חזרנו לגדרה. החברים הכינו לו חדר משלו בבית תינוקות שהיה כולו שלו וירדנה הייתה המטפלת האישית שלו. בפועל, עמירי היה הילד של הקבוצה כולה. אחרי הצהריים היינו פורשים שמיכה על הדשא ומשכיבים אותו מתחת לאקליפטוס ענק בסמוך לבית התינוקות, והחברים היו מתגודדים סביב הבן הבכור של הקיבוץ, הבן הבכור של כולם, ומשחקים איתו.

במיטה השכבנו את עמירי ללא מזרון, כי זו הייתה ההוראה של רופא הילדים מגבעת ברנר. הוא סבר שהכי בריא לתינוקות לשכב על דיקט מצופה בשק בלבד. מין חינוך ספרטני שכזה. אנחנו, ההורים, בכלל לא היינו צד בעניין ולא קיבלנו את ההחלטות. עשינו מה שאמרו לנו. רק סבא שלי, כשביקר אותנו וראה את "מיטת" התינוק הקשה, כעס עלינו מאוד.

בלילות עמירי ישן בחדרו בבית התינוקות. שומר הלילה נכנס מפעם לפעם לבדוק מה שלומו, ולנו היה מותר לבקר אותו רק בשעות ההנקה. היום כל זה נשמע מוזר, אבל היינו שלמים עם שיטת הגידול והחינוך הקיבוצית. האמנו שזו אכן הדרך הנכונה.

אל רופא התינוקות בגדרה הלכתי ברגל, כשעמירי בזרועותיי. הרופא אהב אותנו מאוד, ונהנה לבלות עם התינוק הכי יפה בגדרה והסביבה. אני ניצלתי את זה כדי לשאול כל מה שלא ידעתי ובשביל לקבל הנחיות. הייתי בורה באמהות.

שנתיים אחרי שעמיר נולד הייתי שוב בהריון, עם רן. אלה היו הימים שלפני פרוץ מלחמת השחרור, ימים רוויי מתח ועימותים ביטחוניים. על גבעות הכורכר בין גדרה לרחובות שכן כפר ערבי בשם קטרה, ונורו ממנו יריות לעבר מכוניות חולפות. לכן הציעו לי בחודש השביעי לעבור להתגורר ברחובות, בקרבת בית היולדות. ארזתי חפצים ובגדים במזוודה, ויצאתי לדרך.

כשהגעתי למרכז העיר עמדתי אוכרת עצות ליד לוח מודעות. עובר אורח ראה שאני במצוקה וניגש אלי. שמו היה אהרון שבררון. הוא שאל לאן פניי מועדות והאם יוכל לעזור. סיפרתי לו על מצבי, והוא הציע שאבוא לגור בבית משפחתו. גם ברוריה אשתו האירה לי פנים, ושיכנה אותי בחדר יחד עם הילדים שלהם. באותם ימים זה לא היה מעשה יוצא דופן, ורבים אירחו בבתיהם עולים ואנשים אחרים שנזקקו למגורים זמניים.

נשארתי שם עד הלידה, והפעם כשירדו לי המים, שוב בשעת לילה מאוחרת, אהרון היה זה שלקח אותי לבית היולדות. גם הפעם בכל לא היה איתי בלידה. כשחזרתי לקבוצה היו בבית הילדים תשעה תינוקות. אחר כך, כשעברנו לבארי, בית הילדים הראשון שכן בבית הערבי, ששימש מאוחר יותר כמכון של בוכסי.

תמר נולדה ב-1952. הייתי בתורנות שבת בגן, שטפתי את הרצפה, ופתאום הייתה לי ירידת מים. חברים הזעיקו את מוטק'ה מזרחי (מנור), ושוב נסעתי לבית החולים במשאית. גם הפעם ילדתי בלי כבל, שנשאר עם עמירי ורן. בשבועות האחרונים של ההריון עם אורנה אושפזתי לשמירת הריון ב"קפלן". כרגיל, כבל לא היה איתי בלידה והתבשר על לידת בת הזקונים שלו בטלפון.

במשך השנים מילאתי בקיבוץ תפקידים שונים. הייתי אקונומיסט ורכזת מחסן בגדים, עבדתי בכתי ילדים ועסקתי כמה שנים בקוסמטיקה. בסוף עברתי קורס תפירה ומצאתי את מקומי במתפרה, עד שיצאתי לפנסיה.

עכשיו אני מקפידה לצאת לעבוד כל יום כמה שעות ב"בית איריס". אני משתתפת בשיעורי התעמלות ורואה טלוויזיה במקום הספרים שנהגתי לקרוא. בשנים הטובות שלנו הספקנו לטייל הרבה בארץ ובעולם. ראינו המון ארצות, וגם עם הנכדים נסעתי לטיולים בחו"ל. גם היום, למרות המגבלות הבריאותיות, אנחנו נהנים יחד.

כבל הוא איש חזק, אנחנו יחד מגיל 16, והוא תמיד היה לצידי ותמך בי. לא היה לנו קל להתרגל לאדם זר בבית מאז שמצבו הבריאותי של כבל התדרדר, אבל שייבי, המטפלת ההודית, עושה את זה בצורה עדינה ונעימה.

אנחנו נהנים הנאה גדולה מהביקורים של הנכדים - פז, ניצן ונטע, ילדיו של עמירי; קרן, אור וצפרייר, ילדיו של רן; דן ואיילה, ילדיה של אורנה; גיל ולילך של תמר - ויש לנו הנאה מיוחדת מהנינים - נהר, גומא ואלין, עברי, תמוז ומטר, נעמה, יובל וגיא, איתן ואייל, לוטם, שקד ואלה, יאיר ויובל, נגה ומעיין. הילדים והנכדים שאינם גרים בכארי מבקרים ושומרים על קשר, ומכניסים לבית הרבה שמחה.

אני מאחלת לכל בית בארי שיהיו מאושרים ובריאים.

■ (ראיינה: ניבה שגב ב-20.11.2014)

חיה'לה נפטרה ב-06.05.2017, בגיל 90.

מלכת זמיו
 זה קרפ במלכות, בא לזכרה איתנו
 ולכן נשמו לשמו איתנו יונתן וכן
 באישי המלכה אביה חלום לשמו או הפיה כזין של
 ירשנו את צ'מיה. ירשנו בפינו סטנאנא, איהום
 שאלנו סבוך כנשא אדם צ'מיה איתנו איתנו חזק
 ומינו הקיטע.

היים הוטר ישי

נולד ב- 31.03.1928, בתל אביב

הצטרף לבארי ב-1947

כי האו"ם החליט בכ"ט בנובמבר על הקמת מדינה יהודית

תפסתי טרמפ למכרות הגופרית, הלכתי לנחביר, ומאז אני פה

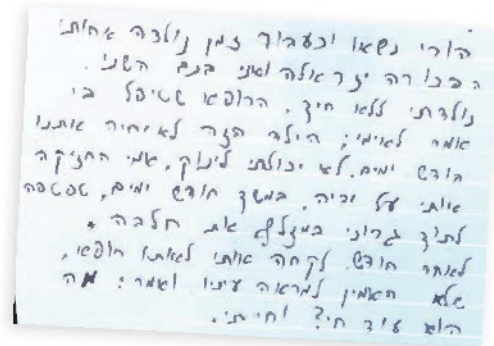
”הילד לא יחיה אפילו חודש”, אמר הרופא לאמני. נולדתי ללא חיך, לא יכולתי לינוק, אבל אמא לא ויתרה. היא החזיקה אותי על ידיה וטפטפה לתוך גרוני במזלף את החלב שלה. זה עבר ובהחלט נשארתי בחיים, אבל לא בכל דבר אמא יכלה לסייע לי וסבלתי מאוד כילד. ילדים הציקו לי, כיוון שדיברתי לא ברור, וחיי היו גיהנום. לא היו אז אמצעים רפואיים לתקן את המום, והייתי בודד.

אבי, שניאור זלמן חוטורצקי, נולד בעיירה הרוסית ז'לינקה והוסמך לרבנות כשפרצה מלחמת העולם הראשונה. הוא ברח לאודסה מפחד שיגייסו אותו לצבא, ובעקבות פגישה עם יוסף טרומפלדור הצטרף לתנועת “צעירי ציון”, ונפתח בפניו עולם חדש ומורדני. הוא החל לקרוא את ספרות ההשכלה, מאפו, יל"ג, ונכבש. טרומפלדור זיהה את יכולותיו, ומינה אותו לראש הסניף.

עם פרוץ המהפכה הרוסית חברי הקבוצה עברו לחצי האי קרים, וטרומפלדור עלה משם ארצה. באדר 1920, כאשר הגיע לקרים דבר מותו בתל-חי, החליטו אבא וחבריו לעלות ארצה. הם שיחדו את ראש העיר, והצליחו לצאת ולהגיע לפלשתינה דרך קונסטנטינופול שבטורקיה - היא איסטנבול.

אבי הצטרף לגדוד העבודה ע"ש טרומפלדור, ועבד בסלילת כביש צמח-טבריה. תפקידו היה לנתץ בפטיש את הסלעים לחצץ, והאוהל שלו הפך למרכז חברתי. שם ישבו בערבים, והתווכחו איך להפוך את הפירמידה ולברוא את היהודי החדש. אבל היו גם חיכוכים: לקראת פסח ביקש אבי מחבריו שיתחשבו בכך שהוא שומר מסורת ויאפשרו לו לאכול מצות. הוא נענה בשלילה, ועבר לעבוד בכנימינה בסלילה ובניין. כאשר העלילו עליו שם שגנב מהקופה הכללית, הוא נטש את הקבוצה, התרחק מחבורות הפועלים המאורגנות והיה לפועל עצמאי. באחד משיטוטיו בתל אביב אבא נתקל בבית מרקחת שבעליו נושא את השם חוטורצקי. התברר שהם קרובי משפחה, ואבא התודע לענף נוסף של המשפחה: משפחת גמזו. דודה מוסייה קיבלה אותו בחום, ומיד אמרה: “זיאמה, עד מתי תהיה לבד? יש בז'לינקה בחורה

נחמדה בשם לאה, כתוב לה מכתב".

כך היה. הם התכתבו, אבא הצליח לסדר לה סרטיפיקט, וכעבור שישה חודשים הוא הציע לה נישואים על חוף ימה של תל אביב.

באתי לעולם אחרי אחותי עזריאלה ולפני אחיי אליהו ויהודית. גרנו ברחוב שבזי, על גבול יפו-תל-אביב, בלי חשמל ועם שירותים בחצר. אבא היה מומחה בבניית מדרגות, אבל לא תמיד הייתה לו עבודה וסבלנו לעיתים ממחסור, אפילו במצרכי מזון. על "מותרות", בכלל לא היה מה לחשוב. בכיתה ב' באה המורה אל הורי ואמרה: "יש לילד שמיעה מוזיקלית מעולה. כדאי שילמד לנגן בפסנתר". הורי השיבו שאין להם כסף להוצאה כזו. בכיתה ה' שוב בא לביתנו מורה, והפעם ההמלצה הייתה לשלוח אותי לחוג ציור. גם הפעם התשובה הייתה שלילית - מאותה סיבה.

בסוף כיתה ח' לא המשכתי לתיכון, בגלל אותה מצוקה כלכלית, והתחלתי לעבוד כשליח בבית מסחר לספרים וכלי מוזיקה. יום אחד ראיתי שם ארגז עם מפותחות, התפתיתי... וגנבתי אחת. הטמנתי אותה בכיס ורצתי הביתה בתחושה שכל המשטרה בעקבותיי. תוך חודש למדתי בכוחות עצמי לנגן, והמפוחית הזאת ליוותה אותי עוד שנים.

גם כשעבדתי בשליחויות, עבודת הבניין משכה אותי. התחלתי לעבוד כשולף מסמרים, עקבתי אחרי הפועלים הוותיקים כדי ללמוד את רזי המקצוע, עד שיום אחד חלה אחד הטפסנים והפכתי משוליה לטפסן סוג א'-א'. הייתי בסך הכל בן 15.

חיי השתנו כאשר הגעתי לסניף ה"נוער העובד". ניגנתי במפוחית, והחברה שרו ורקדו לצלילי המפוחית שלי. הפכתי לאדם בעל ערך ומקובל בחברה, וזה היה תיקון. המדריך שלי היה יוחנן צודקוביץ, חבר קבוצת "בארות". הוא הציע לי אחרי כמה חודשים להקים קבוצה של תלמידי ז'-ח' ולהדריך אותם. "אתה רואה את הילדים האלה", הוא אמר והצביע על שני ילדים, "הם יהיו החניכים הראשונים שלך". אמרתי לשני הילדים להביא איתם בשבת עוד שני חברים, בסוף הפעולה הראשונה אמרתי לארבעת חניכיי שכל אחד יביא בפעם הבאה עוד חבר - והקבוצה גדלה וגדלה עד שמנתה 70 חניכים.

הארץ סערה באותם ימים, ובעקבות "השבת השחורה" נשלחנו לעזור לחברי רביבים במקום הפלמ"חניקים, שחלקם ירדו למחתרת וחלקם נאסרו על ידי הבריטים. נשארתי שם כמה חודשים, והיה לי ברור שאני רוצה לחיות בקיבוץ. דוד כהן, "האבא של ה"נוער העובד" התנגד שאעזוב את הקבוצה שהדרכת, אמא התחננה שלא אעזוב את הבית - אבל הייתי בקשר עם חברי "בארות" שישבו בגדרה, נסעתי מדי פעם לבקרים, והייתי חלק מהם.

בכ"ט בנובמבר 1947, בעקבות החלטת האו"ם על הקמת מדינת ישראל, הרגשתי שהגיע הזמן. תפסתי טרמפ במשאית עד מכרות הגופרית, הלכתי משם ברגל לנחביר, ומאז אני פה.

העבודה הראשונה שלי הייתה בניית מגדל המים. את הבטון עשינו בעצמנו, בלי מערביל: ערבבנו חול ומלט עם מים שהגיעו במיכל מבארות יצחק, והעברנו את הבטון מיד ליד בדליים. כשסיימנו את הבנייה מילאו את המגדל במים, והם הספיקו עד סוף המלחמה.

לפני שפרצה מלחמת השחרור העברנו לנחביר כל מה שהצלחנו לפרק ממכרות הגופרית הנטושים: קירות עץ, פחים, צינורות – ועשינו בהם שימוש חוזר. זמן קצר אחר כך החלו לירות עלינו ולהפגז במרגמות. צה"ל לא השיב אש לרוב, כי לא היו אמצעי לחימה. רק בהפוגה הגיעו ארצה משלוחי נשק, וכשהפציצו את עזה מהאוויר המורל הרקיע שחקים.

כאמצעי הגנה הקפנו את המבנים בחומה של צינורות ופחים בגובה אדם, אלא שהצינורות התפוצצו ועפו לכל עבר, וזו הייתה סכנת נפשות. נאלצנו לחפור תעלות ובונקרים, וקיבלנו אפילו דחפור. בין השאר חפרנו איתו סוג של חדר אוכל תת-קרקעי.

היינו 30-40 אנשים. חלק לא עמדו במתח ועזבו, ושישה מחברינו נפלו. באחד הימים הפגזו אותנו מעזה מהבוקר עד שמונה בערב. הצריפים נפגעו, חלקם נהרסו כליל, ורק חדר האוכל נשאר עומד על מקומו כמעט ללא פגע. כשהשתרר שקט נזכרתי במפוחית שלי, והלכתי לשבת על גבעה קטנה. היה ליל ירח, ניגנתי לעצמי כשעה, ולמחרת כולם שאלו "מי ניגן בלילה?". הם השתוממו כשנדוע להם שנגן המפוחית הוא אני.

לפני שעברנו מנחביר לנקודה החדשה יצאנו קבוצה של כמה חברים להכין את המגורים. לא היה כאן כלום מלבד הבתים הערביים, ואת הצריף הראשון שהעברנו הנחנו על שדה קוצים, במקום שהיום עומד מגדל המים. בנוסף לצריפים העברתי את בית הקברות, והקמתי מצבה לזכר החברים שנהרגו במלחמה. אחר כך שיפצתי את הבתים הערביים, והכנתי אותם לילדים שגדלו בינתיים בגדרה: פרצתי חלונות, התקנתי דלתות, והכנסנו חשמל, מים וצינורות ביוב. לילה שלם חפרתי וטייחתי בור ספיגה, כשפרוץ/קטור מסריח, שעבד על קרביד, מאיר לי את השטח. לפנות בוקר הלכתי לישון, וכשקמתי שמעתי את קולות הילדים. הם העניקו למקום צביון של יישוב קבע.

בנינו את הלול והרפת בכוחות עצמנו, הרגשתי שאני מוערך כאיש מקצוע, ולמרות זאת עברתי חוויה חברית קשה: באחד מימי שישי התארח אצלנו בן דודי, ד"ר חיים גמזו, מבקר האמנות הנודע. אחרי ארוחת הערב הוא הרצה בפני החברים, ולהפתעתי נודע לי שסודרתי לתורנות חדר אוכל בשבת. הסברתי לסדרן שהמרצה הוא בן דודי ואני מארח אותו, אבל הוא עמד על כך שאעבוד. גם המזכיר לא בא לעזרתי, והחלטתי שאני לא מתייצב לתורנות – יהיה מה שיהיה.

עוד באותו יום התקיימה ישיבת מזכירות דחופה, ואף אחד לא היה מוכן להקשיב לי. החוק היה דרקוני, וקבע שמי שלא מתייצב לעבודה – מסולק אוטומטית מהקיבוץ. קמתי ואמרתי שאני עוזב את הקיבוץ. לאה כמובן התנגדה.

בערב התכנסה אסיפת חברים, והוחלט להוריד אותי למועמדות. נעלבתי עד עמקי נשמת, ועליתי בבוקר על האוטובוס לתל אביב. חיים נסע איתי, ודיבר על ליבי לא לעזוב. נשארתי

בשלי, אבל הוא הזמין אותי לארוחת בוקר ולא הרפה עד שחזרתי בי. חזרתי, ואני עדיין פה. גידלתי בבארי את ילדיי ונכדיי, אך לצערי גם היום מסרבים המוסדות להתגמש במקרים מסוימים.

לאה ויינשטוק-גפן באה לנחכיר בעקבות אחותה אשתי. לא הכרנו אחד את השני, עד שסידרו אותנו ביחד לכביסה: עמדה בינינו גיגית מים, ולכל אחד היה קרש שעליו הוא שפשף את הבגדים עם סבון. השעות עברו בנעימים, דיברנו ושרנו – ומאז לא נפרדנו. בשעות הפנאי ירדנו לוואדיות, התבודדנו, נהנינו – ותיכננו להקים משפחה. זה היה נפלא.

התחתנו בבית הורי בתל אביב, וחברי בארי הגיעו כמוכּן. אחד מהם היה יאיר חצרוני. הוא נעמד לידי ואמר: "מגיעה לך סטירת לחי". "למה?", שאלתי. "כי לקחת לי את לאה". אמרתי: "אם ככה, קדימה, תן לי סטירה". יאיר לא התבייש, ועשה את זה.

גיל, בננו הבכור, נולד ב-1950, שנה אחרי שהתחתנו. גרנו אז בפחון – בקיץ חם ככבשן ומאובק ובחורף קור נוראי ובוץ. עדיין לא היו מדרכות, ובחדר האוכל פיזרו נסורת על הרצפה. אחרי גיל נולדו לנו אורי, עדה, אמנון וזיוה. גיל בירך אותנו בארבעה נכדים – ניר, אורי, טל ומחול. לעדה נולדו אורית, רפי ומתן, לאמנון ולעירית נולדו הדי, טוהר, יסמין ואמיר, וזיוה וחיים ילין הכניסו לעולמנו את גיל, עדי, אור ושי. יש לנו כבר גם נינים: עומר, ירדן, מעין, פלג, איתמר, יולי ומיה, ליאור וגלי.

בתקופה של גידול הילדים הקדשתי להם המון, וכל יום אחרי הצהריים החדר שלנו הפך למועדון יצירה. קניתי מסוריות, והילדים ניסרו דמויות מדיקטים, הדביקו גבעולי קש ויצרו תמונות. בשבתות הלכנו לטייל בסביבה. אורי היה ידען גדול, הכיר את הפרחים וידע את שמות החרקים למיניהם. הוא אהב מאוד מתמטיקה, ובאחד ממכתביו האחרונים כתב שברצונו ללמוד מתמטיקה ופילוסופיה לאחר שישתחרר. כואב לי שהגיטרה שלו והיומן שכתב נעלמו.

בעיצומה של מלחמת יום כיפור שמרתי שבוע ימים. במשך כל אותו שבוע הייתה לי הרגשה קשה. ב"גבעת שולה" התחיל שופל לחפור קברים, והפך את המקום לבית קברות צבאי ארעי לחללי המלחמה. שניים מבני נלחמו – גיל כטייס ואורי כשריונאי – וליבי נקרע מדאגה לשניהם. מגיל קיבלנו ידיעות דרך הטייסת. מאורי לא שמענו. ב-11.10.73 התקבלה ממנו גלויה. אורי כתב לנו: "אנחנו התבגרנו. נלחמים כמו זאבים ומנצחים. מקווה שאחזור במהרה ונתראה. החזיקו אצבעות".

החזקנו אצבעות, אבל אורי לא חזר.

זו הייתה מכה קשה, ולא נהגנו נכון כשנמנענו מלדבר עם הילדים על האסון ועל הכאב שלנו. ניסינו לגונן עליהם, ובכינו רק בלילות. גם שבעה לא ישבנו, ובקיבוץ לא שאלו ולא דאגו לנו. אף אחד לא ידע מה עובר עלינו. היחידה שהפגינה יחס אנושי הייתה רות שריג שכנתנו. היא הייתה המלאך שלנו, ולא אשכח לה את זה עד יומי האחרון.

■ ■ ■
שמחתי מאוד שפתחו את בית הכנסת בבארי. אינני אדם דתי, אבל חשוב לי לשמר את המסורת היהודית בת אלפי השנים. אני מגיע לתפילות ושר כמו שאבי שר והתפלל. לא שכחתי את גרסת הינקותא. בזמנו גם הקלטתי את אבי, ויש לי אוסף קלטות עם קולו החזק והיפה. לא אשכח איך בימים הנוראים הוא התפלל בבית הכנסת את תפילת המוסף: "אני אדם קטן, אני מתפלל בעד כל עם ישראל". זה היה מעמד יפה ומרגש, וממש בכיתי למשמע התפילה.

■ (ראיינה: ניבה שגב ב-28.02.2016)

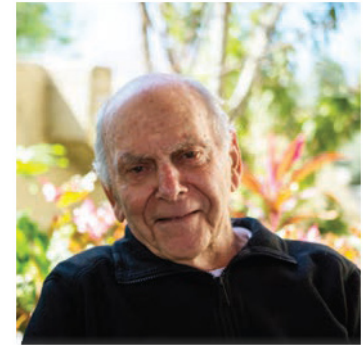
חיים רענן

נולד ב-13.07.1935, בבודפשט, הונגריה

הגיע לבארי ב-1951

כי "כאן היה לי סוף סוף בית. אמנם אוהל, אבל שלי"

**מי שלא מאמין שעבדנו תוך
שירה, ייגש כעת לאסם,
יצמיד אוזנו אל הקיר, וללא
ספק ישמע את המנגינה**

בן 6 בערך הייתי כשאבי, משה (מיקי) פריש, השאיר אותנו מאחור בהונגריה, ויצא להכין לנו מקום בארץ ישראל. כך סיפרו לי. נשארתי עם אמי, אירן, בבית הסבא והסבתא בבודפשט. השנה הייתה 1942, אולי 1943, ובעוד אנחנו שם ואבי בארץ, החלה הטרדת היהודים גם בהונגריה. הקשר עם אבא כמעט נותק, ולאט לאט גם מכתבים לא הגיעו. הלכתי לבית הספר, או לא הלכתי, "לפי המצב". הרבה פעמים אימא פחדה שאצא מהבית.

רדיפת היהודים בוצעה בהתחלה על ידי חיילי "צלב החץ", הנאצים ההונגרים. מהר מאוד חויבנו לענוד תג צהוב - בהתחלה בצורת משושה ובהמשך מגן דוד. ועם הטלאי הצהוב בא גם הפחד לצאת לרחוב. אחר כך הסתובבו ברחובות גם חיילים גרמנים והטילו אימה. הם השליטו טרור, והפחד גדל מיום ליום.

כשלב הבא החלו לסמן בתים כ"בתי יהודים". גם הבית של סבי וסבתי סומן, ובדירתנו הקטנה התרכזה כמעט כל המשפחה: סבא וסבתא, אני ואמי, דודתי ובת דודתי, ועוד דודה ובן דוד. חוץ מסבא, גברים לא היו בבית, וגם לא בבתים אחרים. כולם גויסו או לצבא או לעבודות כפייה, ונותרו רק זקנים, נשים וילדים. בשלב מסוים גם אמי ודודתי נלקחו ל"מחנה עבודה", ועבדו בבית חרושת ללבנים. באוויר הייתה תלויה חרדה גדולה מפני משהו לא נודע.

ככל שהתקדמה המלחמה החלו הפצצות של בעלות הברית על הונגריה, והטייסים "לא עשו חשבון". לשיטת ההפצצה שלהם קראו "שטיח" - ראינו שמיים מכוסים במטוסים כמו להקת זרזירים, ופתאום כולם משחררים את הפצצות. לא היה כמעט בניין שלא נפגע. מצבנו שוב החמיר. העבירו אותנו לגטו היהודי, ליד בית הכנסת הגדול היפה והמפורסם. גרנו במרתף, אוכל בקושי היה, ואחרי כל הפצצה סבא היה יוצא לחפש מזון בבתי מסחר או מחסנים שנפגעו בהפצצה. פעם הוא חזר עם רבע שק שעועית, פעם אחרת עם כמה קילו סוכר או מעט קמח. בהפצצות נפגעו גם בעלי חיים, כמו סוסים רתומים לעגלות, וזה היה המקור לבשר בבית. אינני זוכר גדר, אלא את הפחד לצאת מהתחום שסומן. מי שהעז לצאת - לא בטוח שזכה לחזור.

יום אחד נכנס הביתה שכן, ואמר שאנשי "צלב החץ" מחפשים את המשפחה שלנו. לא

היה לאן לברוח. ישבנו בבית וחיכינו לבאות, והנה דפיקה בדלת. שלושה לבושי מדים נכנסו ושתקו. אנחנו מסתכלים עליהם והם בוחנים אותנו, עד שאחד החיילים חייך לפתע והסיר את כובעו. זה היה בן דוד רחוק שלי. לא ידענו אם לשמוח או לדאוג, אבל הוא מיהר להרגיע אותנו, הוציא צרור ניירות ונתן אותם לסבי. היו אלה תעודות חסות של השגרירות השוודית, שחולקו ליהודים בהונגריה במבצע ההצלה של ראול ולנברג.

עד היום אין לי מושג אם הניירות היו מזויפים או אמיתיים. אין לי גם מושג מה בן דוד עשה במדי "צלב החץ" ואיך הוא השיג את התעודות הנכספות. כולם רצו להשיג תעודות חסות של השוודים, השווייצרים או הספרדים, ותעשיית הזיופים פרחה. כך או כך, המסמכים אפשרו לנו לעבור ל"בתים מוגנים", שהיו בחסותן של אותן קונסוליות, שם גרנו עד סוף המלחמה. הצפיפות הייתה עדיין גדולה, חסר לנו מזון, הפחד מההפצצות לא פסק, אבל היה לנו נייר שהקנה ביטחון מסוים עד בואם של הרוסים.

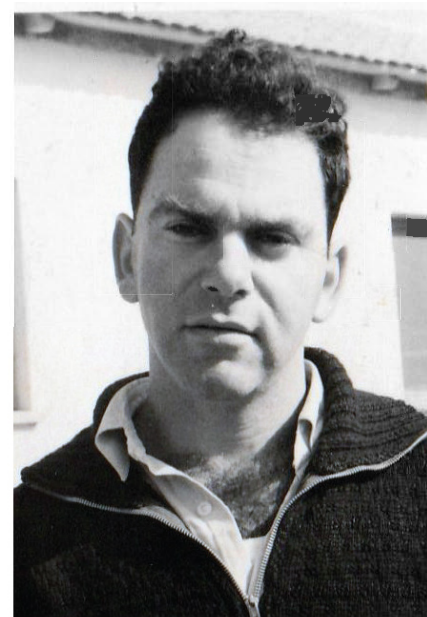

בסיום המלחמה חזרנו לביתו של סבא, ועברו כמה חודשים עד שהצלחנו לצאת מהונגריה בדרך בלתי לגאלית. המטרה הייתה ארץ ישראל. שנה שלמה שהינו באיטליה, במחנה מעבר שהסוכנות הקימה בטורינו, ואז, בחשכת ליל, עלינו על ספינת המעפילים "כתריאל יפה". סמוך לחופי הארץ הספינה נעצרה על ידי הבריטים, ולאחר מאבק עם החיילים העלו אותנו על אוניית מלחמה והוגלינו לקפריסין. אחרי עוד כמה חודשים הגענו סוף סוף לארץ ישראל, שנה וחצי אחרי שיצאנו מבודפשט. אבא חיכה לנו, ומשפחתנו הקטנה התאחדה שוב, לחיים חדשים בירושלים.

לא קל היה לשוב לחיים נורמליים ולא קל להסתגל למקום חדש, מזג אוויר חדש, שפה חדשה. הלכתי לבית ספר בלי להבין מילה בעברית, וצירפו אותי לכיתה של ילדים צעירים ממני בשנתיים. אם לא די בכל אלה, מלחמת השחרור החלה כעבור כמה חודשים, והבית שבו גרנו היה בטווח ירי הצלפים מהעיר העתיקה ופגזי מרגמה נפלו מסביב.

שנים הטריד אותי, כמעט מדי לילה, חלום קבוע שבו אני בורח ממהו מאיים ולא ברור. אני רץ ובורח, הריצה קשה כמו בתוך מים, והסכנה הלא מוכרת קרבה. לא אחת הוצאתי בבוקר את הסדין הרטוב שלי לייבוש, ולא קישרתי את החלום לכל מה שעברתי.

שנים רבות לא רציתי לזכור. ברחתי מהמחשבות – וברחתי מהסרטים ומסיפורי השואה. רק עכשיו הגעתי למסקנה שעוד מעט לא יהיה מי שיספר, וזה חשוב. הייתי בן 11 כשהגענו לארץ. חמש שנים עברו עלי בלי אבא בבית, במלחמה אכזרית, ובגיל 11 נולדתי מחדש. בסוף המלחמה נדדנו מירושלים ליפו, מיפו עברנו לחולון, ובכל מקום הייתי צריך להיקלט מחדש. בגיל 16 התחלתי לעבוד כדי לעזור בפרנסת הבית, והצטרפתי לתנועת ה"נוער העובד". סוף סוף אספתי חברים, ובגיל 17-16 כבר הייתי בבארי.

בשנים הראשונות אחרי השחרור נמשכה האידיליה ונותרנו קבוצה מלוכדת. רבים עזבו, אחרים הצטרפו, חברים נישאו, והחבורה הלכה וגדלה וגם נטמעה בקיבוץ. עברו עלינו אסונות, איבדנו חברים, בכינו לא מעט, השתנינו מאוד, הקמנו חמולות – אבל עד היום נשארה בנו גאוות היחידה, ואת חברי "במעלה" אפשר לזהות בקלות בקיבוצנו הגדול.

1973 הייתה ללא ספק השנה הטראומטית ביותר שעברה על הקיבוץ, על קבוצת "במעלה" ועלי. איבדנו בתאונת דרכים מחרידה שישה מטובי חברינו, ו"במעלה" לא הייתה מאז עוד אותה "במעלה" כמקודם. שישה חברים מרכזיים, חברים אישיים, מוטטו לנו כמותם את העתיד. כך הרגשנו, והיה קשה להמשיך. אחר ההתאוששות הראשונה, אחרי התלבטות לא גדולה, אימצנו את ורד וגיא, ילדיהם של דינה ושמואליק צפוני, והם הפכו להיות ילדינו לכל דבר. ואז באה מלחמת יום כיפור, ושלושה בני בארי נפלו.

■ ■ ■
כשחנה סיימה י"ב היא באה לבארי. היה לנו חדר של ממש, ואולי כאן התחילו חיי האמיתיים. מהר מאוד התחתנו, ובגיל 27 היו לי כבר שלושה ילדים – תומר, ניצן ורקפת. התנסיתי בתפקיד מרכז הקניות, והייתי גזבר הקיבוץ. בין לבין עברתי בחקלאות, ריכזתי את ענף השלחין וגם למדתי לימודים אמיתיים, לראשונה בחיי, בקורס הדו-שנתי באפעל.

אחרי הלימודים נבחרתי למזכיר הקיבוץ, חזרתי שוב לחקלאות, הייתי חבר בהמון ועדות – וב-1985 החלטנו לעצור הכל, ויצאנו לשנת חופשה מהקיבוץ. זו הייתה אחת השנים היפות והמהנות בחיי, באותה שנה הגיח גם הנכד הראשון שלנו, דרור, וכשכנו מהחופשה חזרתי כמובן ישר לחקלאות. עברתי עוד כמה שנים בדפוס, וכשיצאתי לפנסיה חזרתי לעבודה משרדית בגד"ש, לרישום ועבוד נתונים, יותר מעשר שנים. היום אני עובד כמה שעות ביום בדפוס, ומרגיש את עצמי חיוני. אני עוסק בפעילות גופנית עד כמה שהגוף מאפשר, מגדל 19 נכדים, שחלקם כבר בוגרי צבא ומשתלבים לשמחתנו בבארי, ולקינוח (בינתיים) נהנה משני נינים והשלישי בדרך.

בשנים האחרונות יש לנו הרבה יותר זמן לעצמנו. טיילנו בארץ ובעולם, לבד, עם חברים או עם המשפחה, והפכנו למשרד נסיעות של עצמנו. המשרד עובד כך: בוחרים יעד, לומדים אותו, אני מארגן טיסות, לינות, מסלול, כסף, מכונית, וחנה דואגת לתוכן.

■ ■ ■
הנה הגעתי סוף סוף לחנה. למעלה מ-60 שנה אנחנו חיים יחד, וללא ספק חיי היו מתנהלים אחרת בלעדיה. חנה היא הרוח החיה במשפחה – המצומצמת והרחבה. עושה הכול באהבה, דוחפת, ממריצה, ממציא, ולא נחה לרגע. בכלל, השם חנה לא מתאים לה. היא לא חונה לרגע. וכמו ששר שלומי שבת: "בלעדייך אני חצי בן אדם/ בלעדייך אני בעצם כלום".

איך ולמה להשוות את הזוגיות הזו? לביצה. חלמון וחלבון. אין יותר יחד מזה, אבל החלמון לא מתערבב עם החלבון. הוא יתערבב רק כשהביצה מתקלקלת. אנחנו ידענו לשמור על הביצה שלנו: שמרנו על היחד, אבל לא ויתרנו על הלחוד.

■ (כתב: חיים רענן. ערך: יהודה יערי ב-2013)

חנה רענן

נולדה ב-16.12.1937, בכפר סבא

הגיעה לבארי ב-1956

כי התאהבה בחיים והעדיפה את הקיבוץ הצעיר בארי

מישהו ספר את החולצה שלי

ל נוקשות כזאת לא ציפיתי. הרגשתי שחודרים לי לפרטיות וכולשים אחריי. גדלתי בקיבוץ, הייתי אמונה על אורחות הקיבוץ ועל ערכיו, אבל התקשיתי לקבל את עקרונות השוויון החמורים ששלטו בבארי. השיא היה כשנאמר לי שהחולצה שקיבלתי מאמי לחתונה שלי שוללת ממני את הזכות לקבל חולצה מהמחסן.

במקום ליהנות מהחולצה היפה שאמא קנתה לי, סבלתי ממנה. אחר כך ועדת חברה באה "לנקד" את הרהיטים והאביזורים שהיו לנו בחדר. זה היה מעיק. למזלי, השייכות לקבוצת "במעלה" וחיי החברה העליזים כיסו ופיצו על כל הקשיים.

הורי - יוסל וארנה ולך - עלו לארץ כחלוצים לפני מלחמת העולם. הם התחנכו בהכשרה של "החלוץ" בגרמניה, עלו כזוג נשוי והצטרפו ל"מחנה הכובש" בכפר סבא. רוב חברי הקיבוץ, שנקרא אז "קיבוץ מחר", היו דוברי גרמנית ואידיש. כשבאתי לאוויר העולם היו בו שלושה או ארבעה ילדים. בשיא היינו בקבוצה עשרה, וחווית הילדות שלי היא שמבוגרים וילדים חיים בעולמות נפרדים.

"מחנה הכובש" כלל שלושה או ארבעה בניינים, לידם צריפים ואוהלים וסביבם שדות. לא היו חוקים לילדים, לא הייתה גדר מסביב לקיבוץ, ויכולתי להסתובב בכל מקום שרציתי. אבי עבד בחוץ ובא רק לסופי שבוע, ואני גדלתי בתחושה חזקה של חופש: מותר לצאת מתי שרוצים וללכת לאן שרוצים. הלכנו ברגל לבית ברל, לצופית, ואף אחד לא ידע איפה אנחנו. בתוך הלא-כלום הזה אמא שלי ידעה - ואני מעריצה אותה על כך - להעניק לי תחושה של בית. הייתה לי פינת משחקים, היא תפרה לי בובות, וכשבאתי בארבע לחדר חיכה לי תמיד משהו קטן לאכול, שאין בגן הילדים. אמא ניהלה את גן הירק. היא באה מכפר קטן בגרמניה, הייתה חרוצה מאוד, וחקלאות לא הייתה זרה לה.

כשהייתי בת 5 הגיעה לקיבוץ ילדת חוץ מירושלים. אביה התגייס לבריגדה, המשפחה התמוטטה, ואת חמשת הילדים פיזרו בקיבוצים. אחת הרווקות הייתה אמורה לטפל בה, אבל רותי פחדה מאותה חברה. אימצתי אותה כאחות, העמדתי את הורי בפני עובדה, ורותי הפכה לחלק ממשפחתנו.

כעבור שלוש שנים עברנו לנקודת הקבע של גברעם, עם רותי כמובן. השנה הייתה 1945, ומסביב היו כפרים ערביים: ברברה (מבקיעים), בית ג'רג'א ובוריר (ברור חיל). המבוגרים היו מלאי חששות, אבל בפניי שוב נפתחו השדות. הרגשתי חופשייה לצאת משער הקיבוץ, לטייל לפרדס ולחזור עם העגלון על עגלת המספוא, כשריח האספסת מתערבב עם זיעת העגלון. גברעם הייתה מבודדת, ולא הגיע למקום אוטובוס. יצאו משם רק עם המשאית של הקיבוץ, וכשהערכים יידו אבנים הדרך נסגרה.

בגיל הנעורים עברנו ללמוד בנען. שלא כמו בגברעם, הייתה שם פעילות אינטנסיבית של חברת ילדים גדולה, פעילות של תנועת נוער ומסיבות, אבל התגעגעתי הביתה. לא אימצו אותנו במשפחות, ואני זוכרת משם בדידות.

■ ■ ■
כשהייתי בת 16 הגיעו לגברעם חברי הכשרת "במעלה", וחיי השתנו. הכרתי בחור בשם חיים פריש, והחל רומן תמים ובוסרי בין שני ילדים. השנה חגגנו 60 שנות נישואין.

כבר כשסיימתי י"ב התחתנו, ולא שירתתי בצבא. הייתי בת 19, הלכתי לתומי ללשכת גיוס וביקשתי להתגייס, אבל הסבירו לי שלא מגייסים נשים נשואות. השאלה הייתה עתה איפה לחיות. ידעתי שבגברעם אני לא רוצה לחיות, והעדפתי להצטרף לחיים בבארי.

די מהר התברר לי, שהתווית של "בת קיבוץ" לא מסייעת לי. התייחסו אלי כמי שמכירה את כל העבודות, בעוד שהייתי ילדת קיבוץ מפונקת. למרות זאת השתלכתי במהירות, והתחלתי את מסלול החיים כאישה נשואה. כעבור שנה נולד תומר, ואחריו ניצן ורקפת. את הלינה המשותפת אף פעם לא אהבתי, ואני מרגישה שזו ההחמצה הגדולה בחיי.

■ ■ ■
עברתי בגיל הרך ובגנים עד שנות השבעים, עד שאיבדתי את העניין. רציתי לצאת לדרך חדשה, וביקשתי ללמוד עבודה סוציאלית. זו הייתה בקשה חריגה אז, אבל אישרו לי את היציאה ונהנית מאוד. למדתי באוניברסיטת באר שבע, ואחר כך עבדתי בחצי משרה בלשכת הרווחה של המועצה.

בראשית שנות השמונים עשיתי הסבה להנחיית קבוצות במדרשת רופין. אלה היו שנתיים נהדרות, בתוך חבורה נהדרת. תקופה מהיפות והטובות בחיי, שהייתה משמעותית מאוד לחיים הפנימיים שלי. בסיום הלימודים התחלתי להנחות באפעל סדנאות לצעירים שמחפשים את עצמם. בין התכנים שהקנינו היה "פתיחת ארון הספרים היהודי", וגם אני נחשפתי למקורות האלה. בחצי המשרה הותרת עבדתי בכישול, בחדר אוכל ובכל מקום שסדרן העבודה הפנה אותי. הייתי ראש קטן משרה וראש גדול בחצי השני.

■ ■ ■
במרץ 1973 קרתה בבארי "התאונה" הנוראה. איבדנו שישה חברים – דינה ושמוליק צפוני, צפרירה וגדעון שומרוני, דן ועתליה אבנר. אלה היו החברים הכי טובים שלנו, ולא אכנס לזה כי אני מתחילה לדמוע... גרנו עם משפחות צפוני ושומרוני באותו בית מתוך בחירה, והיה לנו הווי משותף ומיוחד.

קיבלנו את ורד וגיא צפוני למשפחתנו בתוך מציאות מטורפת מעצב ובלכול. היום הם טבועים כנשמה שלי, אבל היינו צריכים לבנות להם ולנו משפחה חדשה, והשנים הראשונות לא היו פשוטות. לא עצרנו את השגרה, חיים המשיך ללמוד באפעל ואני בבאר שבע, ובכל זאת החיים השתנו לחלוטין. חלפו לפחות חמש שנים עד שהצלחנו לבנות את המשפחה מחדש, וגם אז הרגשתי כאילו אנחנו מרכזיית טלפונים בעומס יתר. כל הקווים תפוסים. תומר היה בגיל הנעורים וההתבגרות ועשה צרות משלו. לוורד היה קשה בלימודים. לכולנו אלה היו שנים של התמודדות קשה. גרעון פלמן, שהיה מאומץ שלנו עוד קודם, לקח על עצמו את תפקיד "המכניס הביתה בלי לצלצל", בעיקר עם גיא. גם ניצן ורקפת קיבלו על עצמם להיות עד כמה שניתן חברים-אחים לוורד וגיא.

כשעברתי באפעל התאספנו בערבים כל המנחים כדי להתפרק ולצחוק. דוד מיגור היה גם גרפולוג, וכשנתתי לו לקרוא את כתב היד שלי ראיתי שהוא מתחיל להזיע. "יש איזה עניין עם הילדים", הוא אמר. "מה קרה במשפחה שלך? אני רואה ילדים שלא ילדת". הייתי בשוק. זו הייתה חוויה מכוונת. כאילו קיבלתי אישור: ורד וגיא טבועים אפילו בכתב ידי.

בגיל 50, כשהילדים כולם בגרו וכבר נולד הנכד הראשון, דרור של ורד ודני, החלטנו חיים ואני לצאת לשנת חופש. אנשים אולי לא ראו בעין יפה את העובדה שיצאתי פעמיים ללימודים, עברתי בחוץ כשזה עדיין לא היה מקובל ועכשיו אני מבקשת שנת חופש - אבל הרגשנו שזה הזמן המתאים, משום שעוד מעט לא נוכל. רצינו לטייל בעולם ולהיות סוף סוף שנה אחת ברשות עצמנו.

תהליך האישור היה כרוך במאבק קשה. הטיפו לנו באסיפה איך צריך להיות חבר קיבוץ, מישהי שאלה מי יפרנס את הילדים שלנו (שכבר פירנסו את עצמם), אבל בסופו של דבר האישור ניתן. הקושי הכי גדול היה להיפרד לשנה מדרור ומנטלי, שנולדה מעט לפני שיצאנו. כדי לעשות כסף לטיול חיים עבד במנפטה של חבל מעון ואני טיפלתי בחולת נפש. עברנו לגור בדירה של חברים ברחוב דיזנגוף, ואחרי חצי שנה נסענו לקרנבל בברזיל. זו הייתה חוויה נהדרת. הצטרפנו לחבורות תרמילאים, שהתפעלו מזוג המבוגרים שיצא לטיול הגדול. משם טסנו לניו יורק, וכיוון שנגמר לנו הכסף חיים עבד כנהג בהסעות לשדה התעופה ואני כבייביסיטר. אבל בעיקר טיילתי בניו יורק, ואני מכירה את רחובותיה ככף ידי. סיימנו את החופשה בטיול מקסים במכונית ברחבי ארצות הברית, וחזרנו לבארי. היו אנשים שהופתעו מכך, אבל מבחינתנו חזרנו הביתה.

בימים ההם הייתי בתוכו של מסע רוחני. בשיאו חיים ואני נסענו להודו, התנסינו בבודהיזם וזכינו למפגש מדהים וברכה אישית מהדלאי למה. בהמשך נסענו שנינו לבד לקוניה שבטורקיה, ולקחנו חלק בפסטיבל שנתי של הסופים. קרו לנו דברים יוצאי דופן, ולקחתי מכל המסעות הללו כלים להבנת העולם - ואני בתוכו.

שימשתי כרכות חברתית בבית הספר בבארי ועברתי במכון לייעוץ ארגוני של התק"ם, ובשלב הבא הקמתי עם שרון לשם מאורים ודודי נתן מפלמחים את עמותת "קולות בנגב", הפועלת לשינוי חברתי בנגב. זו הייתה עוד תקופה מאתגרת ונהדרת, עד שנמאס לי מסדנאות

וקיבלתי את ההצעה להתמנות למרכזת משאבי אנוש ראשונה בבארי. זה היה חידוש בתנועה הקיבוצית ובבארי בפרט. שינוי סדרי העולם הקיבוצי, שמבוסס על גישה שונה לעבודה ולהתפרנסות וחיסול מוסד סידור העבודה.

השינוי היה לא קל והמהלך היה בהחלט מאתגר. נדרשו הרבה מאבקים, אבל זכיתי לעבוד עם ניר אילן ועדי דגן, שהיו אז המזכיר ומרכז המשק, ולאט לאט אכן חדרה תרבות חדשה לניהול העבודה. בין היתר, ערכנו השתלמות למרכזי הענפים – איך לנהל את הענף ואת האנשים העובדים בו. במסגרת התפקיד ראינתי חברים ושאלתי כמה הם רוצים לעבוד, והיו אנשים שפתחו זוג עיניים: עד אז אף פעם לא שאלו אותם מה הם רוצים. תמיד אמרו להם מה הם צריכים לעשות.

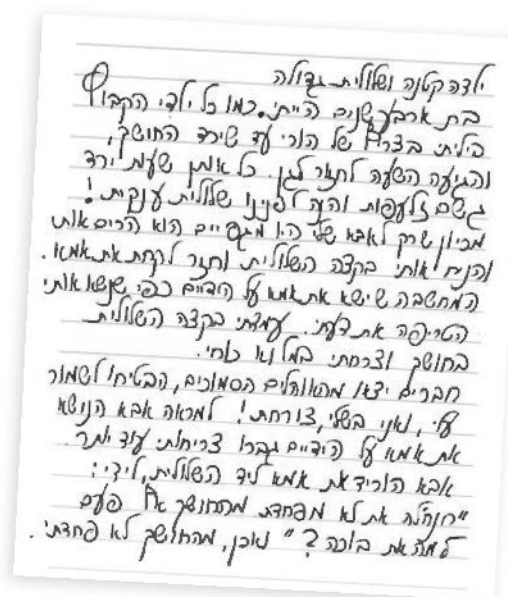
לא פשוט לשנות את התרבות הארגונית בקיבוץ, אבל ידעתי מה אני רוצה ולאן אני צריכה להגיע. דמיינתי שאני נמצאת בבועת זכוכית, שנכנסים אליה רק דברים שעוזרים לי. זה סייע לי להתמודד עם ההתנגדות לשינוי ועם הרבה פגיעות. יזמנו באותה תקופה גם את השיתוף של כל בעלי התפקידים המשקיים, הכלכליים והחברתיים מסביב ל"שולחן עבודה", כדי ליישב בעיות.

כשנכנסתי לתפקיד, החברים הוותיקים לא יצאו לפנסיה. שעות העבודה שלהם אומנם הופחתו, אבל כולם נשארו בענפים וזה יצר בעיות לחלק מהחברים ובחלק מהענפים. יפה בעיניי שמאפשרים למי שרוצה להמשיך לעבוד, אבל זה לא מתאים לכולם. הבנתי שאנחנו חייבים להסדיר את נושא הפרישה מעבודה בגיל הפנסיה. נתנו לגייטימציה להפסיק לעבוד, ואנשים ראו שזו אופציה אפשרית ויש חיים ללא עבודה. ואכן, היציאה מהעבודה הפכה לנורמה מקובלת.

כשהרגשתי שאינני מחדשת, יצאתי לעבוד בניהול משאבי אנוש בקיבוצים אחרים. עבדתי עד גיל 65, וכשיצאתי לפנסיה הרגשתי אושר גדול. ירד לי עול מהכתפיים, ורק אז הרגשתי מה סחבתי כל השנים.

את השנים הראשונות ניצלתי ללימודים במסגרות שונות, וזכיתי לחוויה בת שנתיים של כתיבת "חומרי נפש". היא הוציאה מתוכי את סיפורי חיי, והם כולם מונחים במחשב שלי. ניהלתי כמה שנים את צמ"ח (הצוות למעורבות חברתית). זה היה מרתק. נפגשתי עם המון אנשים טובים, שכל חייהם מוקדשים לתרומה לזולת, וטיפחתי קשרים נהדרים עם אנשים שעד היום מעריכים את הנתינה של בארי. נשארתי חברה בצוות עד שהשמיעה שלי הידרדרה לרמה שפוגעת בתקשורת. הפגם הזה מנתק אותי מפעילות שאהבתי מאוד, וזו פרידה עצובה. העיסוק הזה סיפק לי תוכן ומשמעות בתקופת הפנסיה. לילה אחד קיבלתי את שיחת הטלפון האיומה: גיסתי אמרה שאחי הצעיר, אלדד, נהרג בתאונה. צרחתי מעומק ליבי. הרגשתי שלא שמרתי עליו... ושמחתי שאמא כבר לא בחיים. הוא חסר לי תמיד, ויותר מכל בחגים ובהתכנסויות עם שני אחיי האהובים. היינו ארבעה ונשארנו שלושה. חסרה רגל בשולחן חיי.

לצערי, זה המצב. אני מתקרבת לגיל 80 ומרגישה בעלת מום. יחד עם זה, החיים שלי תותים ויש לי סל מלא תוכניות לעתיד. הבוקר מתחיל מוקדם בהליכה, אחר כך אני שוחה בכריכה, עושה פילאטיס ויוגה, וישנן גם סדנאות היצירה בעיסת נייר של לאקה ופסי. אני שמחה שאני בריאה, ואנחנו מרבים לצאת מהבית לסרטים ומופעים.

הילדים גדלו, הקימו משפחות ובירכו אותנו ב-19 נכדים: דקל, נטע, גפן ושני של תומר; דרור, נטלי, ועופר של ורד ודני; שי, מיכל וניר של גיא וכן; שירה, נעמה ועידו של ניצן ושגית; תמר, דסי, הלל, מירי, גרשון ואלי של רקפת וגיא; ויש לנו כבר שני נינים: ישי ועומר. גם זה עניין לענות בו וליהנות ממנו. כל שבת נאספים פה לארוחה – פעם ליד שולחן קטן ופעם סביב שולחן גדול. נין מתוק אחד, עומר, נמצא פה לידנו, וברור שיבואו בעקבותיו נוספים. שלושה זוגות של נכדים – דרור ומאיה, נטלי ויוחאי, דקל ואושרי נמצאים בבארי בתהליך קליטה, וזה מוסיף שמחה ומשרה ביטחון.

אני מאחלת לבארי שתדע להתאים את עצמה לשינויים ברוח הזמן, התקופה והאנשים שחיים פה. שלא תיתקע. לצערי, לא בכל התחומים הצלחנו לעשות התאמות לחברה הגדולה והמורכבת שחיה כאן. אני מקווה שהלכידות תישמר, כי אנשי בארי מצטיינים באהבה ובאכפתיות.

■ (ראיינה: חנה ברין ב-05.03.2014)

חנה'לה קריצמן

נולדה ב-27.03.1935, בוורשה, פולין

הגיעה לבארי ב-1950.

במצוות בן-גוריון

יש לי עוד המון תוכניות

הספקתי לעבוד בגן הירק וביישור מסמרים בנגרייה לפני שסדרנית העבודה, אהובה שלו, קראה אותי לסדר. היא הודיעה שאני צריכה להתאמץ יותר, כי בכל מקום מתלוננים עלי. כלית ברירה עברתי לרפת. שם דווקא מצאתי את מקומי, למרות שהייתי צריכה לקום בשלוש לפנות בוקר לחליבה. גרתי בצריף עם שני רפתנים, דובלה טישלר ואמנון דהרי, וכשהייתי צריכה להתלבש אמרתי להם "זקס" - והם הסתובבו.

נהנינו בצריף הרפתנים מפריבילגיה מיוחדת למשכימי קום: שעון מעורר. בצהריים ובערב הלכנו שוב לחלוב, או כמו שאמר אברהם הברון: "מהמרבץ לאבוס ומהאבוס למרבץ". חלבתי בידיים 15 פרות, ואז סחבתי את הכדים המלאים לקירור בבריכת מים קרים.

אהבתי את העבודה, אהבתי את הווי הרפתנים, אבל לא הייתי שותפה לחיי הגרעין וזה הראיג את רפי שלו, אשר סרי ויוקי גרוספלד. הם החליטו שאני חייבת לקבל תגבור בסוציאליזם, ומינו חבר אחר ב"במעלה" למורה שלי. שמו היה ציקי קריצמן. הוא היה מהפעילים בגרעין, נסע ברחבי הארץ לגייס חברים נוספים, וגם הקים מקהלה ושר בה. חוץ מזה הוא היה חתיך מבוקש עם בלורית. אני נעבעך הייתי ביישנית, ולא עשיתי רושם על אף אחד.

נפגשנו במועדון לשיעורים בסוציאליזם, ישבנו משני צידי השולחן, וציקי ניסה להסביר לי את המניפסט הקומוניסטי ואת יסודות המרקסיזם. הנושא לא עניין אותי, אבל המורה דווקא כן, ודי מהר התאהבנו. כשהוא אמר שמעמד הפועלים יחולל מהפכה ו"נעמיד אל הקיר את כל הבורגנים", זה הפחיד אותי. אבי העסיק פועל בנגרייה שלו, ונחשב, אבוי, לבורגני. אמרתי שהדבר לא מקובל עלי, וציקי השיב: "לא תהיה לך ברירה". הוא אפילו שכנע אותי לנסוע לתל אביב ולהגיד לאבא שיפטר את הפועל. אבא כמוכן סירב, הודעתי לציקי שלא אעמיד את אבי אל הקיר ביום המהפכה הקרב ובא. למזלנו, סטלין מת והמהפכה לא התהפכה. אבי נפטר שבע ימים, ונקבר בבארי.

הורי - הדסה ושמחה גוטסדינר - התחתנו בוורשה, וכשאמי הייתה כהריון אבי הצליח לקבל סרטיפיקט ועלה לארץ לבדו. חודשים אחדים לאחר שנולדתי הוא שלח כסף וסרטיפיקטים,

כדי שנצטרף אליו, אלא שסבלתי מדלקת אוזניים חריפה ויציאתנו התעכבה. עמדתי כבר להיכנס לניתוח, אבל כשהרופא הכין אותי התעטשתי פתאום, והאוזן נפתחה. הוא החזיר לאמא את הכסף, אמר לה לקנות לי בכסף מעיל פרווה וחליפה, ויש לי עד היום תמונה שבה אני לבושה בחליפה הזו.

הייתי בת 10 חודשים כאשר אבי פגש אותי לראשונה. האונייה עגנה בנמל יפו, הוא חיכה לנו עם תפוז מפלסטינה ולקח אותנו ל"דירה" שהכין על גג בניין בשכונת פלורנטיין: חדר, בלי מטבח ושירותים. בתבונת כפיו הוא הצמיד לו מטבח קטן, אבל מקלחת לא הייתה והתקלחנו בגיגית.

אחרי שאחותי יפה נולדה עברנו לדירת שני חדרים, יחד עם עוד משפחה, עם מטבח ושירותים משותפים. נשארנו שם גם אחרי שנולדו אחי דוד ואחותי צביה, שש נפשות בחדר אחד. לאבא ואמא הייתה מיטה, יפה ואני ישנו יחד על מיטה מתקפלת, דוד ישן בארגז של כלי המיטה, ולצביה אבא בנה מיטת תינוקות. הוא עבד כנגר במפעל "ליבר" והביא הביתה ממתקים, עד שכבר לא יכולתי לסבול ריח של שוקולד.

כשהצפיפות הפכה לבלתי נסבלת עברנו לצריף בשכונת נורדיה, במקום שבו עומד היום דיזנגוף סנטר, ונולדה שרה'לה, בת הזקונים. זו הייתה יציאה לחירות: שני חדרים לשבע נפשות, ומטבח רק שלנו. המקלחת הייתה עדיין בחוץ, ואת המים חיממו על פרימוס. בצריף צמוד הקים אבא נגרייה ועזב את "ליבר". למדתי בנווה צדק ואת התיכון עזבתי אחרי שנה וחצי ויצאתי לבארי.

המלחמה הראשונה בחיי הייתה מלחמת העולם השנייה. אחרי שהאיטלקים הפציצו את תל אביב, הלך כל ילד עם שקית על הצוואר – ובתוכה הפרטים שלו ומסטיק שמותר היה ללעוס רק בזמן ההפצצה. את השקית שלי אני שומרת עד היום.

הדאגה העיקרית התעוררה אצל הורי כאשר הפסיקו להגיע מכתבים מבני המשפחה שנותרו בפולין. הם חסכו כסף כדי לרכוש סרטיפיקטים לאמה ולאחיה הצעיר של אמא, אבל הם לא הספיקו לעזוב ונספו עם כל המשפחה הענפה שנשארה שם, גם משפחתו של אבא נספתה. במלחמת השחרור התנדב אבי למכבי האש, ובכל פעם שנשמעה אזעקה הוא עלה על אופניו וטס אל הקצה האחר של העיר, לתחנת מכבי האש ברחוב בזל. תפקידי היה לקחת את אחותי הקטנה וסל עם בגדים להחלפה, ולרוץ למקלט הקרוב. זה היה למעשה חדר מדרגות שרופד בשקי חול, ונאלצנו לשבת שם שעות רבות.

במבצע סיני כבר היה לי ילד, והאזעקות היו מבהילות. באחד הבקרים נשמעה אזעקה באמצע ארוחת הבוקר בגן. רצנו עם הילדים למקלט, הבאתי גם את צפריר התינוק, והתעלפתי. במלחמת ששת הימים בא אבי לבדוק אם יש בבארי מספיק מכשירי כיבוי אש ואיך אנחנו מאורגנים. ציקי היה מגויס, והילדים כתבו לו מכתבים. במלחמת לבנון היה לי הרבה יותר קשה, כי לא ידעתי מה קורה לילדיי החיילים. צפריר כטייס, זוהר שירת בקומנדו הימי,

ונרגעתי רק כששמעתי את דובר צה"ל מודיע: "כוחותינו שבו בשלום לבסיסם".
היום מפחידות אותי המנהרות. במבצע "צוק איתן" עצבתי נמרטו והחלטתי לנסוע לתל אביב להתאורר. ציקי אמר: "בית לא עוזבים". ענית: "מי שלא עזבו את הבית בתקופת השואה הלכו לתנורים, ואלה שעזבו ניצלו". נסעתי לילדים לבדי והם פינקו אותי, אבל הייתי חצויה.

בגיל 15 וחצי הצטרפתי ל"נוער העובד", ובמצוות בן גוריון החלטתי ללכת לקיבוץ בנגב והפסקתי ללמוד. הורי התנגדו לכך, ואבא יצא מגדרו. הוא לא שלט בעצמו, החטיף לי סטירה וגם לקח את השעון שנתן לי כמתנה. "כשייוולדו לך ילדים הם לא יידעו שאת אמא שלהם", הוא אמר, "ככה זה בקיבוץ. ישלחו אותך לעבוד ברפת, עם כל הזבל, וזה יהיה לך כל כך קשה שתזחלי על ארבע הביתה. אבל אנחנו לא נקבל אותך ולא ניתן לך לראות את אחותך הקטנה".

אמא הייתה יותר מעשית. היא התייעצה עם הרב השכונתי שפסק: "ישוב הארץ הוא מצווה חשובה". זה הפיס את דעתה.

עזבתי את הבית עם תרמיל ובו מעט בגדים, ונסעתי עם שני חברים לסער, שם נתנו להם רובים. מסעד הלכתי ברגל לבארי עם שני ה"מאבטחים" בני ה 16, והגענו בחשיכה מוחלטת. מרחוק שמעתי קולות מזמרים שיר רוסי. כשהתקרבו ראינו חבורה יושבת סביב מדורה ושרה "אל ההר יצאו הצוענים לשוח". זה שבה את ליבי. מישהי באה לקראתנו ואמרה: "נעים מאוד, שמי שרקה וכולם קוראים לי 'כושית'". היא לקחה אותנו לחדר האוכל לארוחת ערב. בתפריט היה דג מלוח ושוקולד. בלילה ישנתי עם רוח'לה גלברד באותה מיטה, ובבוקר מצאתי את עצמי על הרצפה.

הנתק בניי לבין הורי נמשך שבעה חודשים. אבא היה נחוש ללמד אותי לקח, אבל אחרי שבעה חודשים הוא נשבר ובא לראות איפה אני חיה. עד אז, הקריאה אחותי לאמא בסתר את המכתבים ששלחתי, וכתבה לי מה נשמע בבית.

60 שנה ציקי לא הציע לי נישואין. רק לפני שנה, כשחגגנו יום הולדת 80 והנכדים שרו לכבודנו שיר אהבה, אמרתי שאני שמחה שהוא בחר בי מכל בנות הגרעין. הוספתי שהצעת נישואין עם כריעת ברכך כבר מסוכנת בגילו, וציקי התפרץ, העניק לי טבעת יהלום, והציע לי נישואין בפני 70 איש.

במהלך הזמן היו עליות ומורדות ביחסים, כתבתי לו מכתבים ארוכים, תינית את צרותי וסיפרתי כמה הוא חסר לי. הוא ענה: "נגבי את עדשות עינייך, שאי את ראשך לשמש העולה". זו הייתה הדרך הרומנטית שלו לעודד אותי. אחר כך נכנסנו פעם לחנות, והוא הסתכל על אביזר כלשהו ואמר: "כשנתחתך ויהיו לנו ילדים נקנה את זה". כך הוא הודיע לי שיש לו כוונות רציניות. התגייסתי כמובן עם חברי לנח"ל.

התחתנו בתקופת הפדאיון. לא היה עדיין כביש, והאורחים הגיעו מאובקים, תחת אבטחה.

הייתי בת 19 ושלושה חודשים, וכעבור שנה נולד צפרייר. אף אחד לא היה איתי. שכבתי ב"הדסה" בבאר שבע לכדי, כשאני עצמי כמעט ילדה.

אחרי צפרייר נולדו זוהר, נוגה וזיו. ארבעתם קשורים מאוד אחד לשני, וכל אחד מהם הביא בן/בת זוג נפלא/ה. לכל אחד מילדינו יש שלושה ילדים, וכמו שציקי אוהב – הכל סימטרי: שתי בנות ובן, שני בנים ובת, שתי בנות ובן, שני בנים ובת: עמית, סתיו ויותם, ליאור, עומר וסוהר, עידו, יעל ונועם, ופז, ערד ודונית. יש לנו כבר ארבעה נינים: יונתן, איתמר, אדם וגיא. הנינים הם הבונוס של החיים. הרובדבן על הקצפת.

לשמחתנו ויתרו נוגה ומשפחתה על געש, הקיבוץ של יזי, ועל חוף הים, ובחרו לחיות בבארי. שלושת הבנים נאלצו לעזוב, כי שירתו בצבא קבע. צפרייר אומנם רצה לחזור, אבל משהו השתבש עם הקיבוץ. אני לא סולחת על זה עד היום. ההפסד הוא של כולנו.

הילדים שואלים איך יכולתי להביא תינוק ישר אחרי הלידה לבית התינוקות ולהשאיר אותו שם. התשובה היא שהייתי בעצמי ילדה, וירדנה אבני הייתה האלוהים שלי. כל מה שהייתי צריכה, היא עשתה למעני, ביום ובלילה. לא הייתה אמא לידי, חברותיי, בנות גילי, היו במצבי, וגרנו בבית ללא שירותים.

אני שלמה עם ההחלטה שלי לבחור בחיי הקיבוץ ולא התחרטתי על כך מעולם, גם אם יש דברים שמפריעים לי. בכל הענפים והתפקידים הייתי מאושרת. עבדתי עם ירדנה בבית התינוקות ועם חסידה בגן, ויצאתי ללימודי חינוך של שנה ב"אורנים". עבדתי בחינוך שנים רבות, ועד היום יש לי קשר טוב עם ילדים שהתחנכו אצלי. אחר כך שלפו אותי ללמד. קיבלתי את הדין למרות שלא הייתה לי הכשרה, וזה היה אתגר מרתק.

נהניתי מאוד כשנבחרתי לרכזת תרבות, וכשסיימתי את הקדנציה יצאתי לשלוש שנים לליווי רכזי תרבות בתק"ם. בהזדמנות זו עשיתי רישיון נהיגה, עברתי בין קיבוצים ברחבי הארץ והרגשתי שאני תורמת לכלל. זה מה שהרגשתי גם כשטסתי לחודשיים ללמד עברית בבית ספר יהודי בסנט פטרבורג.

חשתי תסכול רק כשנבחרתי לריכוז ועדת בריאות. היו עלי מגבלות של תקציב, סמכויות והחלטות שכבלו אותי, וממש התייסרתי. כאב לי שאיני יכולה לבוא לקראת חברים ולא נרדמתי בלילות, עד שביקשתי להשתחרר מהתפקיד. זו הייתה השנה הקשה ביותר שלי בבארי.

בספרייה עבדתי 22 שנה. אהבתי לספר סיפורים לילדים, והייתי בקשר עם הגננות והמורות. דורות של ילדים באו לשמוע סיפורים בהמשכים ולהחליף ספרים. שש שנים קיימתי שעת סיפור בכיתות בית ספר בשדרות, תוך כדי אזעקות וקסאמים. זה נפסק בגלל המצב הביטחוני: הילדים הפסידו הרבה חומר לימודי והוסיפו להם תגבורים במקום "שעת סיפור".

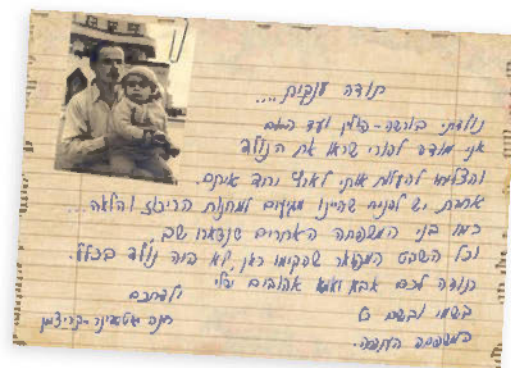

כיום יש לי "שעת סיפור" עם ציקי, שסובל מבעיה בעיניים, והקראתי לו כבר 50 ספרים. אחד מהם היה "האי של סופיה", וכיום ההולדת שלי טסנו עם שלושת הבנים ונשותיהם

בעקבות הספר לכרתים. זה היה נפלא. כבר 13 שנים אנחנו יוצאים עם כל המשפחה לחופשה בת כמה ימים בארץ. 24 שנים אנחנו מקיימים אצלנו קייטנות של שבוע לנכדים, מהגדולה ועד הקטנה, ויש לנו אפילו דגל והמנון.

אני מרבה לכתוב ליומון, וכל ערב, 30 שנה בערך, אני כותבת לעצמי את סיכום היום – מה עשיתי, מה הרגשתי, ממה נהניתי ומה הרגזו אותי. אני אוהבת לכתוב סיפורים נוסטלגיים לדורות הבאים, ומערכת מציאות ודמיון. אולי הילדים ירצו לפרסם את הסיפורים אחרי מותי. יש לי פנטזיה לזכות במיליון שקל, ולצאת לטיול משפחתי בעולם. אני רק בת 81, ויש לי עוד המון תוכניות.

■ (ראיינה: חנה ברין ב-06.08.2015)

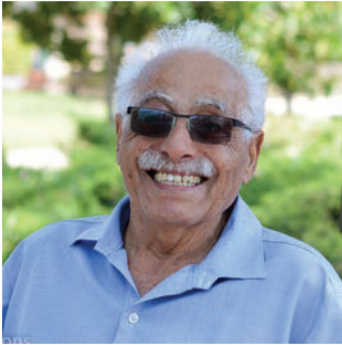

חנן בשוראי

נולד ב-18.07.1934, בכפר מרמורק

הגיע לבארי ב-1951.

כי ה"נוער העובד" ברחובות שלח אותו להגשים

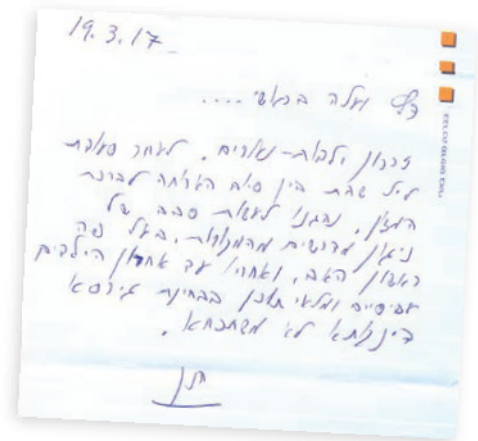

הבוסתן שלי מחזיר אותי אל בית הורי במרמורק

הזדרזתי ויצאתי מבטן אמי בחודש השביעי, לא בבית חולים אלא בבית הורי, בכפר מרמורק ליד רחובות. שקלתי 1.600 ק"ג בלבד, ואחות הכפר אמרה לאמא: "אין סיכוי". אבל סבי הסתכל בי ואמר: "יחיה! יש לו ציפורניים מבריקות". כידוע, סבי צדק - או בגלל הציפורניים המבריקות או בזכות הרצון העז של אמי, שמחה. ואולי אלוהים חנן אותי, כי השם שניתן לי היה חננאל.

גדלתי בימים הראשונים בתוך קופסת נעליים מרופדת בצמר גפן, כמו משה בתיבה. לא הצלחתי לינוק, כי השפתיים ומגנגון היניקה לא היו מפותחים, והזינו אותי מבקבוק בעל שתי פיות. התעקשתי, התחזקתי, וצמחתי לילד ככל הילדים. אחריי נולדו להורי עוד חמישה בנים ובנות: נסים, אחינועם, דרורה, דליה ואמנון.

מרמורק היה אז מושב, ולא שכונה, על שם הרופא היהודי-אוסטרי-צרפתי ד"ר אלכסנדר מרמורק, שתרם את הכסף לרכישת האדמות. אבי, שלום, הגיע לארץ ב-1925 מהעיר בשאר שבתים והתמנה ב-1930 למוכתר הכפר. חוץ מזה הוא שימש כרב, שוחט וחזן, מוציא ומביא, מפשר בין בעלים לנשותיהם. אדם רב פעלים, איש ספר, שהסתדר יפה גם עם הבריטים. הוא תיעד את האירועים שהתרחשו בכפר בתקופה שהיה המוכתר, עד 1948, וכתביו שמורים בארכיון המשפחה. כפר מרמורק היה בצד שמאל של המפה הפוליטית דאז. בשעריים השכנה שלט הימין.

יְלֻדוֹתַי עֲבָרָה בִּטְבַע. גדלתי ליד פרדסים, עם הרבה חול ושדות פתוחים. שיחקנו כדורגל עם כדור עשוי מסמרטוטים, מחבואים בחולות והתרוצצנו בטבע. ליד הבית היה לנו משק של שני דונם, חמש עיזים ותרנגולות. אמא הייתה חולבת בכוקר את העיזים, מרתיחה את החלב - ונותנת לנו לזלול את הקרום השמן שצף למעלה ולשתות את החלב.

למדתי תחילה אצל "מורי", ואחר כך אבא שלח אותנו לבית ספר דתי. בערב שבת, אחרי התפילה בבית הכנסת ואחרי הקידוש, בין ברכת המזון לבין הסעודה, הוא היה דורש מדרש. בניגון התימני בונים על פסוק מהתורה מדרש שהוא כעין סצנה של תיאטרון, והיא ממחישה את מה שנאמר. מאוחר יותר גם אני דרשתי, והמדרשים שגורים על לשוני עד היום.

בית הספר "מוריה" השתייך לזרם המתון. למדנו גם מקצועות חילוניים, ולאף אחד לא הפריע שכבר בכיתה ג' התחלתי להסתובב ב"נוער העובד" ולהשתתף בפעולות, בטיולים ובהרקדות. הריקוד שאהבתי במיוחד היה קרקוביאק.

כשסיימתי את בית הספר העממי, אבא תפס אותי ביד ואמר: "כל אדם חייב שיהיה לו מקצוע". הוא לקח אותי לנגר, ומאז עבדתי אצלו בבקרים ולמדתי בערב. כשבניתי אצלו את הכיסא הראשון הרגשתי שזו יצירה של ממש. זה הכניס אותי לעולם העבודה.

בשלב מאוחר יותר שלחו אותי ואת חבריי, כבוגרים של ה"נוער העובד", להחליף בעלי מקצוע איטלקים שעבדו באחזקת מטוסים בשדה התעופה הצבאי בתל נוף. שפר גורלי ושיבצו אותי בנגרייה שעסקה בשיפוץ מטוסי "מוסקיטו" ו"רפיד". זו הייתה חוויה בלתי רגילה.

סניף ה"נוער העובד" ברחובות שלח גרעינים לבית השיטה ולמנרה, אבל בהגיעי לגיל 17 שלחו אותי עם עוד חבר לבארי, וצורפתי ל"במעלה". אבי התנגד. הוא ציפה שאלך בדרכו, וגם חשש שאם אני, בנו של המוכתר, עוזב את הכפר והולך לקיבוץ, מה יגידו אזובי הקיר...

ואכן, זה היה שינוי קיצוני של 180 מעלות באורח חיי. חבורה של בנים ובנות יחד, ישנה בחדרים מעורבים. החבר שבא איתי נבהל ועזב, ואני נשארת והשתדלתי להשתלב. שיניתי אפילו את המבטא כדי להיות כאחד העם, אבל לימים חזרתי למבטא שאיתו גדלתי.

כשאבי שכב על ערש דווי, החלטתי להרגיע אותו בעניין הבחירה שלי ללכת לקיבוץ ולא להמשיך בדרכו, על מנת שיעלה לעולם האמת מזוכך. אמרתי לו: "נכון, אבא, שכתוב שיישובה של ארץ ישראל שקול כנגד כל המצוות?".

"כן, בני", הוא ענה.

"זה מה שאני עושה בדרכי שלי. אנחנו חיים ליד הגבול ושומרים על הארץ, ואני חי מיגיע כפיי ולא מניצול אחרים". חשתי שהוא אכן מפויס.

הייתי פעיל בוועדות ובעבודה, הרגשתי חלק מהישות שנקראה "במעלה", והצלחתי להשתלב באופן מלא. התגייסנו לצבא כגרעין מגובש, וטעם החיים שלנו היה השירה ברגעי עצב ובעיתות שמחה. מאחר שהגענו לטירונות לא מספסלי בית הספר אלא כאנשי עבודה, היה לנו כושר גופני טוב ותמיד שימשנו דוגמא. בסיום הטירונות, כשהיינו בדרכנו לשל"ת בבארי, המ"פ שלנו, אוריאל הדר מעין חרוד, הוריד אותנו מהמשאית בצומת סעד, ואמר: "עכשיו בריצה עד בארי".

עם השחרור מצה"ל חזרנו לבארי, ונכנסתי לעבוד בנגרייה. מבחינתי זו הייתה עבודת יצירה ודמיון. אבל לא רק עבדנו: יעקב דשא, אחד מוותיקי בארי שכונה חאג', פנה יום אחד אלי ואל ספי כהן, והזמין אותנו להצטרף למסע גמלים בחברת חמישה בדואים. השנה הייתה 1953, והמטרה הייתה לחבור לחברי בארי שיצאו לטיול קיבוץ למכתש רמון. יצאנו על הגמלים מבקעת באר שבע, חנינו בלילה ליד ירוחם, וסיימנו למחרת במצפה רמון. זו הייתה חוויה בלתי רגילה. לא היה כביש אספלט למצפה רמון, אלא דרך מצופה בקאולין, מין חרסית, והיינו רק אנחנו, הגמלים, הבדואים, הנוף והשמיים.

את אביבה הכרתי בזכות צפרירה שומרונני. הן עברו יחד קורס עזרה ראשונה, וצפרירה שכנעה את אביבה לעזוב את הקיבוץ שבו נולדה, נען, ולבוא לבארי. נתקלנו פה זו בזו, אביבה שלחה לי רמזים וחיצי אהבה, נפשי דבקה בנפשה, והתחתנו. החופה נערכה בבארי, והמסיבה בחצר של בית הורי במרמורק, מתחת לעץ האגוז הענק.

זמן לא רב לאחר מכן נולד אהל, ואחריו נואית ויונת. הם זיכו אותנו בחמישה נכדים: עמנואל, יואב, יהלי, נועם ועלמה. אביבה הייתה חרוצה כנמלה, ומה שאפיין אותה היה שהיא שאמרה את כל מה שבליבה – לשבח או לגנאי. לדאבון ליבי, היא נפטרה ב-08.08.2010

במרוצת השנים מילאתי קשת של תפקידים בבארי. הייתי מזכיר בשנות ה-80, כשהתחילו לדבר על מעבר ללינה משפחתית, ולא תמכתי בשינוי. חששתי ממנו. בתקופות אחרות הייתי רכז תרבות ורכז עבודה. בנוסף, יצאתי במשך השנים לכמה שליחויות. בהתחלה הדרכתי שנתיים ב"נוער העובד" בתל אביב, ולאחר מכן יצאתי עם אביבה לעזור לקיבוץ אייל שהיה במשבר. אהל היה בן שבעה חודשים, באייל היו רק ילדים מעטים, למען הדיוק ילדות, וכשהוא התחיל לדבר הוא דיבר כמוהן בלשון נקבה.

בראשית שנות ה-60 נשלחתי לארגן גרעין פרטי לבארי מבתי הספר החקלאיים – שפיה, פרדס חנה ובן שמן. מכל הגרעין הזה, היחיד שנשאר בבארי הוא יוחי שטיינהררט. היחיד שנשאר מהגרעין שהדרכתי בתל אביב הוא שמעון יצחקי. הייתי גם מורה באולפן הראשון לעברית של בארי, עם רבקה'לה זורע. כשאני עורך כיום קבלות שבת ב"נאות בארי", היא ניגשת אלי תמיד ומזכירה את ימינו באולפן.

בתחילת שנות ה-70 הייתי המלווה של גרעין "אביר" בהיאחזות נחל ים. 20 ק"מ משם היה מאהל בדואי, ואחד מאנשי השבט, סלים, הקים סוכה ליד הכביש ומכר קפה. בפעם הראשונה שעצרתי הייתה שם בתו עיישה. היא הציעה לי קפה, אבל לא הצליחה להדליק את הפרימוס. הייתה בעיה עם המחט. עזרתי לה להתגבר על התקלה, שתיתי איתה, ובפעם הבאה שעצרתי שם התייצב בפתח הסוכה אביה, לבוש גלביה לבנה. אמרתי לו שהבאתי לעיישה חמישה מחטים לפרימוס, למקרה הצורך. זה הפך אותנו לחברים, ובכל פעם שעברתי במקום עצרתי לקפה ושוחות נפש.

סלים דיבר לא רק עברית מצוינת, אלא גם אידיש במבטא פולני. כששאלתי היכן למד את שתי השפות, הוא סיפר שעבד במשך שנים בפרדס בפתח תקווה. התפתחו בינינו יחסים בלתי רגילים, ובין השאר הוא ארגן לי 20 גמלים לטיול היאחזות. זה היה טיול גמלים מדהים, ולשמחתי השתתפו בו גם אביבה, אהל ויונת.

ברשימת השליחויות שלי יש גם שלוש שנים בוועדת גיוס של התק"ם. ראיינתי חברי קיבוצים שרצו להתאווור משגרת חיי הקיבוץ, והיה לי טריק: הכנסתי פתקים עם פתגמים לקופסת עץ, וכשהשיחה הגיעה למבוי סתום שלפתי פתגם וחלצתי את הפתק עם הומור. בין השליחויות והתפקידים חזרתי תמיד לנגרייה, ובמקביל גם למרדתי: להרחבת אופקים

כללית למדתי שנתיים בקורס הגבוה באפעל. כדי לשפר את הערבית למדתי ערבית ספרותית במכון אבשלום. סכתי דיברה ערבית, לסבי היה דוכן בשוק, וערבית מדוברת דיברתי מילדות. למדתי גם בקורס לרפואה משלימה בבית הספר "תמורות", הכרתי לעומק את גוף האדם, ועברתי בתחום במשך כעשור. עם או בלי קשר, אני רץ יום יום, עושה יוגה ומתעמל.

יש קשר בין שני העיסוקים המרכזיים בחיי - עבודה בעץ וידיעת הארץ - ושניהם משלבים יצירה ודמיון. הגעתי להדרכת טיולים מאהבת ארכיאולוגיה, והדרכתי המון טיולי חטיבה וטיולים של הקיבוץ. מתישהו צמחה קבוצת המטיילים שלנו, שיוצאת לטיולים כבר 20 שנה. כשעברנו לגור בבניין אחד עם רוחל'ה ומושקה גלברד ועוד שני דיירים מתחלפים, קיבלנו את הדירה המערבית הקיצונית, וכאילו התבקש שאטע על כל השטח, בלי להפריע לאיש. גרתי בהרבה חדרים ובתים בבארי, ומהבית הזה יוציאו אותי על אלונקה.

מבחינתי, הבוסתן הוא "אצבע אלוהים", ואני אוהב את העובדה שנטעתי בין העצים בו גם שלטים עם פתגמים שאני אוהב. הבוסתן הזה מחזיר אותי אל הבוסתן בחצר בית ילדותי במרמורק, והנגרייה של יונת מחזירה אותי לאחרונה לארון הכלים. שתי סגירות מעגל מרגשות.

עברתי לא מזמן את גיל 80. אני מברך את עצמי באריכות ימים ובריאות, ומקווה לראות את בני משפחתי ואת בארי מתפתחים. לדור הצעיר הייתי מנחיל את הכרת הסביבה, הטבע וההיסטוריה שלנו. לבארי אני מאחל שמירה על ערכי החברה שהביאו אותנו לאן שאנחנו נמצאים היום.

■ (ראיינה: דניאלה בר-צור ברק 30.11.2015)

חסידה בוכסווילר

נולדה ב-20.01.1933, בחיפה

הגיעה לבארי ב-1951

כי "לכתך אחריו במדבר בארץ לא זרועה"

הפסקתי להילחם מלחמות דון קישוט

החדר הראשון שלנו היה בבית שרק נבנה. לא היה לקיבוץ כסף לעבודות הגמר, וחינו בלי חשמל במשך שנה. הריהוט היה ארגזי "תנובה" שהפכו לשולחן, כיסאות וארון, והמזרון היה עשוי מעשב ים. חיינו בחדר לאור עששית, בוכסי בלע ספרים ומאמרים. עם הזמן השגנו מכתבה ישנה, הוריו הביאו לו מכונת כתיבה, והוא התחיל לאגור חומרים על התנועה הקיבוצית וכך הונח הבסיס למכון הביבליוגרפי. כשהוא קרא ורשם רשימות, אני "ייצרתי" צעצועים לילדים: בובות מגרביים ישנים וסמרטוטים ו"תמונות" שיתלו מעל מיטותיהם של כל ילדי בארי: העתקתי בנייר קופי ציורים מהספר "בוא אלי פרפר נחמד" על ריבועי דיקט, וצבעתי בצבעי שמן.

בארי הייתה אז קיבוץ עני, ועיקר תפקידו של בוכסי כגזבר היה לגייס כספים להוצאות הבסיסיות. כדי לקנות מכשירי רדיו התנדבו החברים לשמור בכיורים. לקומקומים חשמליים חיכינו עוד כמה שנים, עד שקהילה יהודית באנגליה תרמה קומקומים לכולם. הקפדנו מאוד על השוויון.

עברתי בבית ילדים ואהבתי את העבודה, היה לי את בוכסי, אבל לא היו פה צעירים בגילי, והרגשתי זרה. התגעגעתי למשפחה ולחברים. הלכתי אחרי בוכסי כמו שכתוב: "לכתך אחריו במדבר בארץ לא זרועה". עבר זמן עד שהתחלתי להרגיש בבית.

אבא שלי - אליהו בוכוולד - נולד בעיירה בוצ'אץ' שבאוקראינה. אביו האופה נרצח על ידי חיילים רוסים בפתח המאפייה במלחמת העולם הראשונה, אמו נפטרה במגפת חולירע, ואבי נותר בגיל 8 עם שני אחיו הצעירים. כלילות הוא יצא לשדות לגנוב תפוחי אדמה, עד שדודים אימצו את אחיו הקטנים והוא נשלח לבית יתומים.

בגיל הנעורים אבא הצטרף לתנועה הציונית, ואחרי ששירת בצבא הפולני הוא הצליח לקבל סרטיפיקט והגיע לארץ ב-1929. כמעט כל משפחתו הענפה, ובהם 17 אחיו ואחיותיו - נספו בשואה.

סבי מצד אמי, אהרון אלטשולר, היה בן העלייה השנייה, ואת שמי קיבלתי על שם אשתו, סבתי פרומה. פירוש השם באידיש הוא "אדוקה", והורי תרגמו את זה לחסידה. זה היה

בעיניי שם גלותי ולא אהבתי אותו, אבל למדתי לחיות איתו בשלום עם השנים. לימים אמרה לי מישעי שלא במקרה ניתן לי השם: תפקידי בעולם הוא לסעוד ולעשות מעשי חסד. כשלמדתי בבית הספר הריאלי קראו לתלמידים בשם משפחתם ולא בשם הפרטי. הקונוטציה של בוכוולד אחרי השואה לא הייתה נעימה, אבל אבי סירב לעברת את השם, ואמר: אם נשארו ניצולים ממשפחתי, איך הם ימצאו אותנו?

סבי מצד אמי התיישב בלב שכונה ערבית בחיפה. הוא בנה שם בית בסגנון הבאוהאוס, הקים בית כנסת, ואט אט באו בעקבותיו יהודים נוספים והשכונה קיבלה את השם קריית אליהו. גרנו שם עד שפרצו המאורעות. אבא לא היה מסוגל להגיע יותר לנגרייה הקואופרטיבית שבה היה חבר, במפרץ. אחי יוסי היה תינוק אני למדתי בכיתה א', ובשל סיכון החיים היומימי עברנו לגור בהדר הכרמל.

משאת הנפש שלי הייתה ללמוד אמנות ב"בצלאל", אבל הייתי חניכה "שרופה" בצופים, ולימודים ב"בצלאל" נחשבו למעשה בורגני. בכיתה י' הדריך אותנו בחור מקיבוץ בארי בשם אהרון ידלין, ובי"א הגיע מדריך ושמו בוכסי. זו הייתה נקודת מפנה בחיי. חוט סמוי נקשר בינינו, וכשהוא חזר לקיבוץ התכתבנו במשך שנתיים. מאוחר יותר, כשהגעתי עם גרעין ח' של הצופים להכשרה במעגן מיכאל, בוכסי נבחר לגזבר בארי ומפעם לפעם הצליח לבקר אותי. לי היה הרבה יותר מסובך להגיע לבארי: לא היה כביש גישה, ואוטובוס נכנס פעמיים בשבוע.

בסוף הטירונות, צירפו אותי ל"קולית" שנקראה "קולות", עם דובי זלצר ויוסי בנאי. זו הייתה תקופה נפלאה, טרום להקת הנח"ל. השלב הבא היה ההכשרה, ושם התחילה הקריירה שלי בחינוך. שלחו אותי להחליף מטפלת שנכנסה לשמירת הריון, קיבלתי קבוצה של שישה בנים – והפכתי תוך יום למטפלת ראשית, ללא שום ניסיון. לא היו בבית הילדים שירותים. את החיתולים המלוכלכים השריתי במיכלי ליזול, ואז ירדתי מהגבעה לבית שימוש שדה, ניערתי מהחיתולים את הצואה, שטפתי במים, ועליתי חזרה.

בנובמבר 1951 החלטנו שאבוא לבארי כשל"תניקית, והתחתנו. עוד לא מלאו לי 19. זה לא היה קל. גרעין ח' כלל חבורה נהדרת של אנשים משכמם ומעלה. עד היום אנחנו נפגשים ביום העצמאות, ובכל פעם שהחברות מהגרעין שומעות שנפל פה קסאם, הן מתקשרות לוודא שהכל בסדר.

באתי לבארי עם המלצות, וכבר ביום הראשון נשלחתי להחליף את אשתי שחלתה. בית הילדים ישב בבית הערבי, ובחמישייה הראשונה שלי היו צביה רייך (מאיר), ארווה אבני, יובל גדיש ושני ילדים שמשפחותיהם עזבו. בוכסי למד סנדלרות בהכשרה בתל יוסף, והתנדב להיות הסנדלר של הקיבוץ. אחר כך הוא למד ניהול חשבונות בתל אביב והוראה ב"אורנים", והתמנה למחנך של כיתת "אשל", הכיתה הבכורה של בארי.

אלון נולד ב-1953 – והחיים שלי השתנו. הפכתי לאמא. משאת נפשי התגשמה, וזה מילא אותי. אחרי שלוש וחצי שנים נולד זיו, וכשמלאו לו שנתיים יצאתי ללימודי גננות ב"אורנים". ביום ראשון בבוקר השארתי את שני הילדים – וחזרתי ביום שישי אחר הצהריים. אחרי שבועיים-שלושה אמרתי לעצמי: מה את עושה? את מפקירה שני ילדים קטנים! כבר שקלתי לפרוש, אבל הסכימו לקצר לי את הלימודים לשנה במקום שנתיים. זו הייתה שנה מתישה. הייתי בסופה גננת עם דיפלומה, ו-23 שנים נשארתי גננת. בינתיים נולדו גם רענן ורותן.

תוך כדי העבודה בגן עשיתי דברים נוספים בתחום החינוך: הדרכתי מורים וגננות, לימדתי בסמינר הקיבוצים והייתי המחנכת של כיתות "עומר" ו"תומר". הכנסתי לבית הספר את המסורת של נסיעות לחו"ל בסוף י"ב, עם כסף שהנערים חסכו בגיוסים.

בסך הכל עבדתי 52 שנים בחינוך, עם כל הגילאים – מהגיל הרך ועד סטודנטים. בשלב מסוים עשיתי הסבה לחינוך מיוחד, וחשתי סיפוק עצום מכך שקידמתי ילדים בעלי קשיים בראשית דרכם הלימודית. הענקתי לכל אחד את החום והאהבה שבי, ומצאתי מסילות אל כל ילד. אולי זה מיושן, אבל זו אני. הכנסתי את חוגי החינוך ב"נעורים", זה היה אתגר לא קל, אך מעניין וחשוב לנערים.

אחרי שנתיים נפלאות בקורס הדו-שנתי באפעל הציעו לי להיות מזכירת פנים או מנהלת בית הספר. העדפתי להישאר במקצוע, וניהלתי את בית הספר ארבע שנים. בין השאר, הכנסתי עם דני בן צבי וציפי משא את מסורת הנסיעות לפולין. לקינוח הפרק החינוכי הייתי חונכת בכיתות צעירות, ולקראת גיל 70 החלטתי לפרוש. התחלתי לעבוד אצל לאקה קפיטנוב בסדנת הוויטראז', והצטרפתי לסדנת הקרמיקה.

זכיתי באיש מיוחד ואהוב ובארבעה ילדים נהדרים, והיו לנו גם ילדינו המאומצים: ריטה, חיילת בודדת שצורפה לגרעין "אביר", חיים ילין, חייל בודד מארגנטינה שזיו הביא הביתה, יובל בר וגם ילנה ופיוטר מ"בית ראשון במולדת". את כולם קיבלנו בחום, ונשארנו בקשר אמיץ. לאלון וזוהר נולדו מתן, אור והרן. לאלון וליוויה – נטע ורותם. לזיו ויעל – יובל, עומר וגיא. לרענן וורד – נדב, נועה וגל. לדותן וטלי – איתי, יונתן ועידו. זכיתי כבר בארבעה נינים: עומר, עידן, יובל וכרמי.

הקטע הקשה בגידול הילדים היה השירות הצבאי, כי כולם היו לוחמים. במלחמת יום הכיפורים אלון לחם בתעלה, וימים ארוכים לא ידענו אם הוא חי. התברר שהוא נפצע פעמיים, וכשחזר הביתה אי אפשר היה להכיר אותו: הוא היה חרוך כולו, ופניו מלאי רסיסים. כשהעניקו לו צל"ש, הוא לא הסכים שהמשפחה תבוא לטקס. בסוף הוא אישר רק לזוהר, לבוכסי ולי להגיע.

היו גם שנים לא קלות, וקרו לנו אסונות. לפני 35 שנים אחי נפטר מסרטן, והבאתי את הורי לחיות פה. ביום האזכרה השני ליוסי אבא קיבל התקף לב ונפטר. לפני 23 שנים זוהר,

והשתתפתי בסדנת המנדלות של איתן קדמי. זה נהדר. לשמחתי הרן, סיוון וכרמי הנין, משוש חיי, חיים בכארי, וגם אורקי בתהליך קבלה לחברות. כואב לי שילדיי לא מצאו את מקומם פה, אבל זה ביתי, ואני יודעת להעריך את סגולותיו.

כאמא הייתי שלמה עם הלינה המשותפת, ותמיד הייתי שלמה עם הדרך הקיבוצית. רותה גת ואני ניהלנו מאבק, שהצליח, שהתינוק ישהה עם האם בבית בחודש הראשון, אבל רק כשראיתי את נכדיי גדלים אצל הוריהם הבנתי מה החמצתי.

הייתי מרכזת ועדת חינוך של הגיל הרך לפני המעבר ללינה משפחתית. זו הייתה תקופה סוערת ולוחמנית, והגעתי למסקנה שהרור שמגדל היום ילדים הוא שצריך לקבל את ההחלטה. זאתי הצידה, והפסקתי להילחם מלחמות דון קישוט. העולם משתנה, והאידיאולוגיה שלאורה חיינו אולי כבר לא רלוונטית. קיבלתי בברכה את השינוי, וכך גם את המעבר לבית הספר האזורי.

נדמה לי שמשוהו נפגם בנשמה היתרה של הקיבוץ. תמיד דיברתי על בארי כעל גן עדן, אבל הקיבוץ של היום לא כל כך רגיש למצוקות הפרט, מצד שני, אני יכולה להבין חברים שרוצים להכניס שינויים באורחות החיים. אני גימלאית, ומי שמפרנס צריך לקבוע. מבחינתי אין פרות קדושות: צריך להסתכל על הכל עם ראש פתוח, ומה שיוחלט - אני אזרום איתו. אני בהחלט מתגעגעת לקיבוץ של פעם.

■ (ראיינה: שרי גת ב-01.12.2015)

חסייה דר

נולדה ב-30.06.1935 בתל אביב

הגיעה לבארי ב-1952

כי הבנים של "במעלה" חיפשו בנות יפות

אצבעות ירוקות

ל הייתי בת 14 כאשר עזבתי את הבית. זיוה, אחותי הגדולה, למדה ב"עיינות", אבל דודה יוכבד, שידעה תמיד מה נכון, המליצה שכל ילדה תלמד בבית ספר אחר, ואותי שלחו לבית הספר החקלאי "נחלת יהודה". בנוסף ללימודים עבדנו בחקלאות. אותי שיבצו במשתלה, ושם גידלתי לראשונה כריזנטמות. בדיעבד, בזכותה של דודה יוכבד נעשיתי עצמאית וגם הגעתי לבארי.

באחד הימים הופיעו ב"נחלת" כמה בנים מהכשרת "במעלה", וחיפשו בנות יפות שתצטרפנה להכשרה שלהם. הכרתי אותם מהסניף של ה"נוער העובד" ברחוב דב הוז בתל אביב. הם רקדו איתנו, שרו והלהיבו את החבר'ה, והיה לי ברור שאני מצטרפת ל"במעלה". הורי אומנם התנגדו לכך שאלך לקיבוץ וכבר רשמו אותי לסמינר "לוינסקי", אבל הייתי נחושה וכבר בגיל 16 הגעתי לבארי.

הקיבוץ היה עדיין בראשית דרכו. עבדנו קשה, כמו החברים, ונתנו לנו בקושי יום לימוד אחד בשבוע. גם הוא נקטע כמעט תמיד, כי חסרו אנשים לגיוסים. היינו חבורה מלוכדת, ואהבנו לשיר ולבלות ביחד. הניסיונות של ההורים לשכנע אותי לחזור לתל אביב לא פסקו, אבל הרפתי את כולם. מהרגע הראשון היה לי טוב פה.

נולדתי בבית החולים "גלעד" ברחוב ליליינבלום בתל אביב. את זיוה, אחותי הבכורה, אמא ילדה ב"הדסה" והלידה הייתה כל כך קשה וטראומטית, עד שאותי היא החליטה ללדת בבית חולים פרטי. אחרי נולדה בת הזקונים, אילנה.

סבתי, מרים חיה, הייתה דתייה, והצליחה לשכנע את הורי לומר שנולדתי ביום שלמחרת ולא בתאריך האמיתי, כי זה היה ראש חודש אב, ולפי המסורת ילידי ראש חודש זוכים לחיים טובים. רק כעבור עשרות שנים, כשהוצאתי במשרד הפנים דרכון, אמרתי שתאריך הולדתי הוא 30.06.1935 ולא כפי שכתוב בתעודת הזהות. הם בדקו בתעודת הלידה, ותיקנו את התאריך בכל התעודות.

אם לא די בתאריך, סבתא גם לחצה על הורי לקרוא לי על שם אחותה, שנפטרה זמן קצר לפני כן. אבי רצה להעניק לי שם ארצישראלי, כמו השמות שקיבלו אחיותיי, אבל לאמי

היה חשוב יותר לכבד את זכר דודתה. לימים ניסו לחבב עלי את השם והסבירו לי שהפירוש שלו הוא חס יה. קשה להגיד שזה שכנע אותי, אבל התרגלתי לשם. אני הרי נושאת אותו כבר 81 שנה.

אבי, מרדכי דורף, נולד ביפו. אביו נולד בביאליסטוק שבפולין והמשפחה של אמו נמנתה עם מגורשי ספרד שהתיישבו בירושלים. הוא היה אדם צנוע וטוב לב, איש "חופשי" שלא שמר מסורת. את פרנסתו הוא הוציא בקושי מזגגות, אבל אף פעם לא היה מחסור בבית. במלחמת העולם הראשונה משפחתו עברה לאלכסנדריה, והקשר עימם היה רופף.

משפחת צילביץ, משפחה האשכנזית של אמי שושנה, התנשאה על משפחתו "המעורבת" של אבי. הוריה עלו ארצה מרוסיה בעלייה השנייה עם שמונת ילדיהם, התמקמו בנווה צדק, והקימו משפחה ענפה. הם התגוררו ברחוב שיבת ציון ואנחנו גרנו בקרבתם, בצריף ברחוב צ'לנוב. אהבתי מאוד את סבתי, ואהבתי לישון איתה במיטתה. בכל יום חמישי היא נשאה את סירי החמין שהכינה למאפייה, והם נשארו בתנור כל הלילה. לא פעם הלכתי איתה למחרת להוציא את הסירים, ובדרךנו הביתה חילקנו מהחמין לנוקקים.

במלחמת העולם הראשונה גויס סבא בן ציון לצבא הטורקי. הקשר עימו נותק, ובני המשפחה היו בטוחים שהוא נהרג במלחמה וישבו עליו שבעה. ב-1917, בגירוש הגדול מתל אביב, גורשה גם סבתא. היא נדה לפוריה, הצליחה לפרנס את כל ילדיה, ובאופן נדיר כולם נשארו בחיים. לאחר ארבע שנים של נתק בעלה הופיע פתאום, לאחר שהצליח לברוח מהמחנה שבו הוצב, באזור חברון. הוא הקים מסגריה, ועבד בה עם בניו הבוגרים.

רבים מבני המשפחה שירתו ב"הגנה", ולא מעט הצטרפו להתיישבות העובדת. הדודה יוכבד המפורסמת, שהייתה בין מייסדי רביבים, נפטרה לפני שנים אחדות בגיל 103.

אמי עבדה במשק בית אצל משפחה ברחוב בלפור, והייתה הדומיננטית בבית. למען הדיוק, זה היה צריף של שני חדרים, עם מרפסת גדולה ומטבח. חשמל לא היה, והשירותים היו בחצר. אני למדתי בבית הספר "ביאליק", במקום שבו נמצאת היום גינת לוינסקי. בשכונה גרו גם רוחל'ה פישמן (גלברד) ודבורל'ה ברודה (כפרי). אביה היה הגבאי של בית הכנסת, והיא למדה בבית ספר דתי. מצד שני, רק בביתה היה פסנתר והיא הייתה הילדה היחידה בשכונה שהיו לה אופניים. בזכות האופניים האלה גם אני למדתי לרכוב.

בילינו המון בים. בדרך חזרה אכלנו גלידה ב"גלידה ויטמן" ברחוב אלנבי, ואם נשארו כמה מילים קנינו גם פלאפל. באירועים מיוחדים הלכנו להצטלם ב"פוטו ארדה". כשהייתי בת שלוש, דודתי המליצה לאמא לעשות לי קרחת, משום ששערותיי היו בהירות ודקות. היא הסבירה שככה יצמח לי שיער כהה וחזק, כמו של אחיותיי. ואכן, עשו לי קרחת. כשבאנו להצטלם חבשתי כובע, אבל הצלם הכריח אותי להסיר אותו. הרגשתי איום ונורא. זו הייתה ממש טראומה.

כמו רבים מילדי השכונה הצטרפתי לסניף ה"נוער העובד" ברחוב דב הוז. לקבוצה קראו "אמיר". היינו צעירים בשנה מהחבר'ה של קבוצת "במעלה", ובהם איציק רותם, אבינועם

ציבן ויגאל אדמתי. איתי בקבוצה הייתה גם דיתה קליין. מוניה, אחיו של יגאל, הדרוך בסניף, וחמילו חוטר ישי נחשב למדריך מיתולוגי. המדריך שלנו היה אסף יגורי מיגור. כאחד במאי צעדנו עם דגלים אדומים ברחובות תל אביב ושרנו שירי פועלים, כמו "מסבלות גורל פרוע". בימים רגילים אהבנו להתקוטט עם החניכים של קן "השומר הצעיר" הסמוך, אבל ביום הכרות המדינה יצאו כולם יחד מהבתים, ורקדנו ברחוב אלנבי עם המוני האנשים, מכל הגוונים הפוליטיים.

בגיל 17 התגייסתי לצה"ל עם חברי "במעלה". בשל הגיל הצעיר והמשקל הנמוך הורי היו צריכים לאשר את הגיוס, והצלחתי לשכנע אותם לחתום. כשהגענו לבארי עבדתי בגן ירק, עד שמנוחה קלמר שמה עלי עין. היא גייסה אותי לעבוד איתה בבית הילדים, ולאחר מכן עבדתי כמטפלת גם בכיתות בית הספר. היה אז שיגעון של "ניקיון יסודי", ומה שעשיתי בכל המקומות היה בעיקר לקרצף את הבית: בכל שבוע הזיזו את המיטות, וניקינו הכל כולל פאנלים. גם כשעבדתי כמועדון החברים, בצריף התרבות, היה שיגעון של ניקיון, וכל שבוע שימנו את קירות העץ בשמן. עבדתי כמה שנים עם אילה נטע בכיתת "דרור". אהבתי לצאת איתם לטיולים השבועיים, אם כי הם עשו לי פעם תעלול מפחיד: הם הביאו דלי עם פטריות וביקשו שאבשל אותן, ואז גיליתי שהחביאו בדלי נחש.

מאוחר יותר הייתי המלווה האישית של יצחק טבנקין, שהתגורר באפעל. הלכתי איתו לאירועים, להצגות ולמפגשים, והכרתי בכירים בהתיישבות העובדת ובאחדות העבודה. בסיום התקופה טבנקין העניק לי את הספר שהוא כתב עם הקדשה אישית.

שנים אחר כך יצאתי לעבוד ב"מחסן ההלבשה" בתל אביב. זה היה תפקיד מאתגר, שאפשר לי גם לבלות בתל אביב וללכת לסרטים. כשחזרתי לבארי נבחרתי למרכזת מחסן הבגדים, ואחרי חמש שנים התחלתי לעבוד כמגיהה בדפוס עם שרה רייך. חלקנו משרד אחד, ולמדתי ממנה המון. גם אחרי שיצאתי לפנסיה אני ממשיכה לעבוד כמה שעות ביום.

אינני יודעת איך יגאל ואני נהיינו זוג. הוא היה חתיך, תמיד היו לו חברות, אבל אני נבחרתי. הייתי בת 18 וחצי בלבד כשהתחתנו, וזו הייתה חתונה ראשונה של זוג מ"במעלה". ייתכן שהיינו מתחתנים אפילו קודם, אבל לאמא היה חשוב שאחותי זיוה תתחתן לפני, כי היא הבכורה. היא חיה תקופה קצרה בארז, ועזבה. אנחנו היינו אז בהכשרה בגברעם, ולא השתחררתי מהצבא למרות שהפכתי לאישה נשואה.

בגיל 20 ילדתי את ישי, בן ראשון שנולד לזוג מ"במעלה". הייתי ילדה, ולא הבנתי בגידול ילדים. ירדנה אבני טיפלה בתינוקות והדריכה אותי. כשבאתי בבקרים להאכיל את ישי הוא תמיד היה כבר רחוק ולבוש.

כעבור שמונה שנים יגאל ואני התגרשנו. זו הייתה אז תופעה נדירה בבארי. עברנו גירושים קשים, והעובדה ששנינו נשארנו בקיבוץ לא הקלה על המצב. לצערי, מי שנפגע יותר מכל היה ישי. עם הזמן השתפרו היחסים בינינו. כשיגאל היה חולה ארגנתי לו יום הולדת 76 בזולה שלנו, והוא התרגש מאוד. כעבור כמה חודשים הוא נפטר.

כשישי היה בן 15 וחצי הוחלט בקיבוץ שהוא ייצא ללמוד בבית הספר הימי במכמורת. בסיום הלימודים הוא התגייס לחיל הים, חזר לקיבוץ אחרי השחרור והתחתן עם ג'ודי, שהייתה מתנדבת. הם החליטו לנסות לחיות באנגליה, גל נולד, ואז הם חזרו לבארי ופה נולדה סופי. לצערי, הם לא התקבלו לחברות, על חודם של שני קולות. זו הייתה פגיעה קשה בהם וכי. לא הבנתי ואני לא מבינה עד היום מדוע דחו אותם ומדוע לא התחשבו בכך שישי הוא בני היחיד.

ישי וג'ודי החליטו לחזור לאנגליה, נולדו שם אלה וליאת, וכעבור שש שנים הם חזרו לבארי. מי שעשה כל מאמץ בשביל זה היה גיורא עוז, שריכז את הדפוס וקלט את ישי בעבודה. הפעם הם התקבלו עם רצון טוב לפתוח דף חדש. ג'ודי עבדה במטבח והתחילה ללמוד עברית ב"ספיר".

כעבור שלושה חודשים הכל השתבש, כאשר ג'ודי חלתה בלוקמיה דוהרת. ארבע פעמים היא הגיעה לחדר המיון, ורק בפעם האחרונה, כשהיא איבדה את ההכרה, בדקו אותה ברצינות ואבחנו את המחלה. זה היה מעט מדי ומאוחר מדי, וג'ודי נפטרה. אסון נורא לישי, לארבעת הילדים, למשפחתה של ג'ודי באנגליה ולנו פה.

שש שנים ישי התמסר לגידול הילדים. אני הייתי אחראית על הכנת ארוחה משפחתית כמוצאי שבת. עם כניסתה של יעל למשפחה והולדתם של דפנה ויואב השתנתה ההרמוניה המשפחתית. מבחינתי, כולם הם נכדיי, ובשנים האחרונות הצטרפו גם נינים – ניר, עומר, יובל, אנה, תומס ונהר. יש לי נחת מהקטנטנים, ויש לי איתם סיפור אהבה. בימי ההולדת אני מכינה לכל אחד ברכה, והילדים מחכים לה ושומרים את כל הברכות.

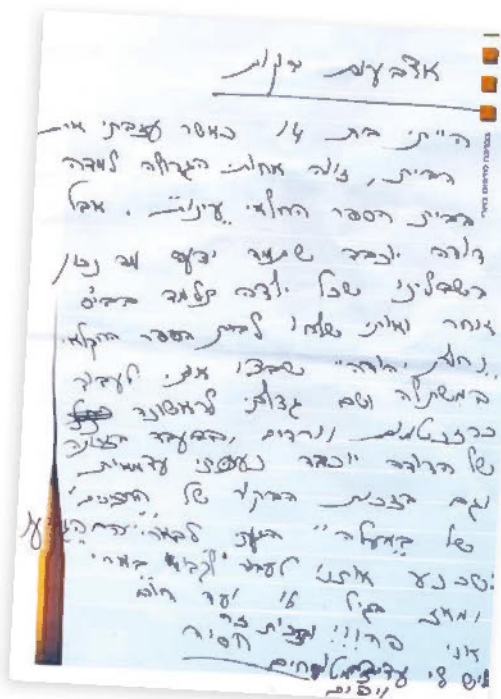
כשמלאו לי 80 חגגתי את יום ההולדת בחיק המשפחה המורחבת, שהתכנסה בהרכב מלא ב"זולה" שלנו בבארי.

כשנפתחה בריכת השחייה של בארי אחד הבילויים של החברה היה להתרחץ בלילה. לא ידעתי אז לשחות, אבל ספי כהן אמר: "חסיה, אני אדאג שתדעי לשחות". ואכן, החברה זרקו אותי למים, ולמדתי. מאז, ממש עד לאחרונה, שחיתי בקיץ יום יום.

בשנות השישים התאספה חבורה – ירדנה אבני, רחל צייג, יעקב צמח, אבלום מילס ואני – ויצאנו כל שנה לצעדת ארבעת הימים. זו הייתה חוויה נהדרת. המוני צועדים התאספו במאהל ענקי ליד חולדה, צעדנו 40 קילומטר ביום במשך ארבעה ימים, וביום האחרון עלינו לירושלים.

עד היום, התחביב העיקרי שלי הוא טיפוח הגינה והעציצים. אהבתי לצמחי בית נבטה כמשתלת בית הספר בנחלת יהודה, ועד היום כל צמח שאני נוגעת בו מתפתח ופורח. אפי צורף נהג לומר: הכריזנטמות של חסיה הכי יפות בקיבוץ. אני אומרת שיש לי אצבעות ירוקות.

■ (ראיינה: ניבה שגב ב- 01.12.2015)

יוחי שטיינהרדט

נולד ב-21.10.1943, בתל אביב
הגיע לבארי ב-1959 עם גרעין "להבה"
כדי להגשים את ערכי הסוציאליזם

היה לי חלום, שהארץ כולה תהיה זרועה בקיבוצים

עזבתי את הבית כאשר סיימתי את בית הספר העממי. אבי היה חולה מאוד באותה תקופה, ואמי שלחה אותי לבית ספר חקלאי בחדרה. מאז לא חזרתי הביתה. התארגנו בפנימייה כגרעין לעין גדי, אבל כשנסענו לעזור לחברים בקטיף עגבניות ופלפלים המשאית התהפכה ונהרגו ארבעה חברי גרעין. התאונה המחרידה הפכה למשבר עם הקיבוץ ולהתנתקות. יצרנו קשר עם חנן בשוראי, שנשלח לגייס גרעין לבארי, והגענו הנה בסוף י"א, קבוצה של 22 נערים.

נקראנו גרעין "להבה". בבקרים עבדנו, ואחרי הצהריים נסענו ללמוד ב"אשל הנשיא". אפי צורף הסיע אותנו לתמרור, ומשם המשכנו באוטובוס. בסוף השנה איחדו אותנו עם חברת הנוער "בארות", והלכנו יחד לצבא.

השילוב התחיל גרוע, כי החבר'ה שלנו התנשאו על חברי "בארות", אבל כשסיימנו את הטירונות היינו מלוכדים כגוף אחד. מאז כל החברים מ"להבה" עזבו את בארי, ואני נשארתי יחידי, בזכות בחורה בשם שושקה. חברי לגרעין, אפרים לוי, אמר לי שאני מוצא חן בעיני אחת הבנות מכיתת "אשל", ובערב יום השואה אזורתי עוז אחרי הטקס וניגשתי אליה. היא הייתה בחורה נחמדה, יפה וחכמה, עם צמה ארוכה, והיא מצאה חן בעיניי. יצאנו לטיול לילי, וכך החלה החברות בינינו והתאהבתי. עבדתי אז ברפת, והבאתי לה צ'יפס אחרי חליבת הלילה. זה היה אז מערך וגם אמצעי חיזור מעולה.

הורי נולדו בגרמניה, והכירו בהכשרה בלוקסמבורג. הם הפכו לזוג כבר שם, אבל אמי, לילן, הייתה צעירה מכדי לעלות. אבי, אלפרד, קיבל סרטיפיקט, נישא בנישואים פיקטיביים לאישה אחרת, כפי שהיה נהוג אז, ועלה לארץ ב-1933. סבי וסבתי מצד אמי הצליחו לעזוב את גרמניה בספינה האחרונה שיצאה לדרום אפריקה. אך יתר המשפחה נספתה בשואה.

אבא "התגרש" עם הגיעו ארצה. אמי הצטרפה אליו כעבור שנה, והם נמנו עם מייסדי אשדות יעקב. הוא עבד בנהריים כמהנדס טלפונים, וכשהבריטים הציעו לו עבודה ב"Palestine Post" אבא עבר לתל אביב. אמא נשארה באשדות יעקב, עד שהקיבוץ אישר לה להצטרף אליו למשך שנה, והם לא חזרו יותר.

אמי התקשתה להרות, וכשבאתי לעולם, שמונה שנים אחרי שהורי נישאו, אבי היה שיכור כשבוע מרוב שמחה. גרנו בחדר אחד, עם משפחה נוספת בדירה ושירותים משותפים. אמא עבדה במשק בית, וב-1948 ילדה את אחי רמי (יורם). הוא דמה יותר ממני לאבא: בעל חוש טכני וחומרני. אני קראתי בלי הכרה מגיל צעיר. כשהחלפתי ספר בספרייה, קראתי אותו לא פעם על המקום, ולפעמים לא הלכתי ל"בית חינוך", כי לא יכולתי להפסיק לקרוא ספר.

בגיל 12 התעורר חשש שחליתי בפוליו. התברר שזו הייתה "רק" דלקת פרקים חריפה, אבל שכבתי שנה בבית חולים. חזרתי לבית הספר בכיתה ח', ואסרו עלי לעסוק בספורט במשך שנה נוספת. זה היה נורא, כי הצטיינתי בהתעמלות מכשירים. אחר כך באו השנים של הפנימייה, הגרעין והשירות הצבאי.

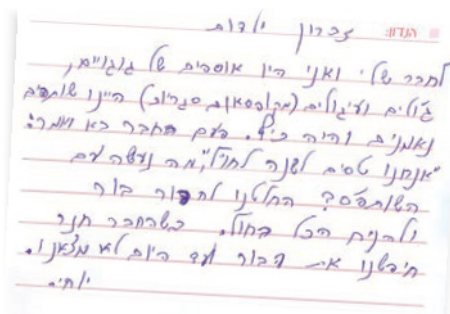

■ ■ ■
נבחרתי למרכז ועדת צעירים עם השחרור, אהבתי את העבודה ברפת, אבל רציתי לצאת ללימודים ואפילו קיבלתי מלגה ממשרד החקלאות ללמוד וטרינריה באיטליה. לשם שינוי אבא עודד אותי, ואמר: "קח את אשתך וסע ללמוד, אני אממן את דמי המחיה שלכם". אלא שבקיבוץ אמרו לי: "אתה יכול לצאת ללמוד, אבל את שושקה אתה משאיר פה". היה לי ברור שאני לא נוסע בלעדיה, ונישאוני ב-1964. תוך שנתיים נולדו גלית ויפעת, סדרן עבודה הייתי שתי קדנציות.

הרצון לרכוש ידע לא הרפה ממני, והתחלתי ללמוד באוניברסיטת באר שבע לאחר שעות העבודה, עד שפרצה מלחמת ששת הימים. לחמתי בחטיבה 55 של הצנחנים בגבעת התחמושת, ויצאתי מהקרב עם טראומה.

אחרי המלחמה צירפו אותי לצוות שאסף חומרים לספר הזיכרון של גדוד 28. נפגשנו עם משפחות הנופלים, ראינו לוחמים וערכנו תחקירים. כשהספר "שער האריות" יצא, הוא שיקף את התחושות של החיילים שחוו את הלחימה על בשרם.

גם אני נגעתי בכאב, ועבר זמן רב עד שחזרתי לעצמי. הכתיבה עזרה לי בכך, ושישה שירים שכתבתי בלילה אחד התפרסמו בעיתון "זו הארץ". מאז אני לא מתעסק במלחמה, ומיום שהפסקתי לצאת למילואים, ב-1994, אני גם לא פוגש את החברים משם.

■ ■ ■
ב-1968 פנה אלינו יהודה הראל וביקש שנתגייס לשליחות במרום גולן, הקיבוץ הראשון שהוקם על הרמה. החלטנו להיענות לאתגר. היו לנו שתי בנות, גם ליהודה וציפקה הראל היו שני ילדים, ומשפחות צעירות נוספות הגיעו עם ילד אחד. גרנו במתחם הקצינים הרוסים בקונייטרה בתנאים לא תנאים, ואחרי שנה שבנו לבארי. באותו זמן התחלתי להיות פעיל במפלגת "מוקד" ואח"כ ב"שלי". החברות במפלגות האלו הייתה דיי חריגה אז בבארי ומאוד כעסו עלי.

אני עבדתי בפלחה, שושקה יצאה ללימודי הוראה, וכשהיא סיימה ניסיתי לקבל את אישור האסיפה לצאת ללמוד - ושוב נעניתי בשלילה. בלית ברירה התחלתי שוב ללמוד בבאר שבע - ללא אישור, במימון עצמי ומחוץ לשעות העבודה. עליתי על אוטובוס אחרי העבודה, למדתי עד שמונה בערב, וחזרתי עם מנדוש (מנחם דוד). כך כל ערב.

ב-1974 ביקשתי פעם נוספת לצאת ללימודים, הפעם לקורס הדו-שנתי באפעל, ושוב לא אישרו לי. לא הייתי מקובל בבארי, ולא הצלחתי לעבור את מחסום האסיפה. למזלי, חבר שכן נבחר החליט לא ללמוד, ויכולתי סוף סוף להגשים את החלום. כל כך נהניתי, שנשארתי באפעל גם בימי שלישי ושישי. ניצלתי אותם כדי ללמוד בכר-אילן מחשבת ישראל. בשנת הלימודים השנייה נולדה לנו לירון. תוך כדי הלימודים התבקשתי להדריך קבוצת נערים בתל אביב, שהפכה לגרעין "תל-גב". להוסיף הדרכתי גם את גרעין "אשיל" ולווייתי אותם בזמן הקמת קיבוץ "רתמים", אח"כ גוייסתי ללוות ישובים חדשים אחרים.

בסיום הלימודים התחלתי לעבוד בדפוס, וב-1986 ביקש ממני מנצ'ר לחנך את חברת הנוער "צלף", שקלטנו במסגרת עליית הנוער. עברתי איתם ארבע שנים, מט' עד י"ב, וגם לימדתי אותם אזרחות. למדתי במקביל הוראה משקמת אצל פרופ' ראובן פוירשטיין, וזה סייע לי להגיע עם הכיתה להישגים מפתיעים, וחלקם סיימו בגרות מלאה. בין השאר עשינו הכנה של שנה למסע בפולין, עם טקסטים ספרותיים והעמקה בהיסטוריה של השואה. בארי לא מימנה להם את הנסיעה, והכסף גויס באמצעות קטיפים בבארי וברתמים.

בזכות הקשר שלי ללובה אליאב, מהימים של מפלגות של"י ומוקד, "צלף" הייתה הכיתה הראשונה שיצאה לכפר הנוער בניצנה לגיבוש חברתי, תוך עבודה בחפירות ארכיאולוגיות. בארי כבר לא קלטה אוטומטית כל מי שסיים את בית הספר, והיום נשאר מ"צלף" רק יקי שגיא ואריק מור. גם אלי שרעבי היה שייך לכיתה, אבל עבר ל"זית".

בקיץ 1990, כשחסידה ניהלה את בית הספר, היא ביקשה שאדריך קבוצה של ילדים עולים מרוסיה, שהגיעו לחודש. כמה מהם ביקשו להישאר בבארי בסוף החודש. הם הפכו בהמשך לקבוצת "ליבנה", ונקשרו לבארי. זו הייתה הצלחה גדולה, שהיוותה את הדגם הראשוני של תוכנית "בית ראשון במולדת". חנכתי אותם במשך שנתיים, השקעתי המון - ונהניתי מכל רגע. לצערי, בארי לא רצתה לקלוט אותם בסיום י"ב, וכולם עזבו. אני עברתי ללמד ב"מעלה הבשור".

"לשכת הקשר" הציעה לי ב-1994 לטוס לרוסיה, לאתר משפחות יהודיות ולהביא ארצה קבוצת ילדים נוספת. נסעתי לסיביר עם שני שליחים/מתורגמנים, ריטה וסמיון, ושני סוכני ק.ג.ב. שנצמדו אלינו לאורך כל המסע. הגענו לערים וכפרים נידחים, ואיתרנו את היהודים בעזרת הרצאות שלי על יהדות וסיפורים על הארץ. פגשנו אנשים שהזדהו כיהודים באוניברסיטאות ובבתי קפה, וזכיתי לסייע לכמה משפחות "מעורבות", שרק אחד מבני הזוג הוא יהודי, לעלות לישראל. יהודים וגם "חצי יהודים" ניגשו אלינו, והתחושה שקשרתי אותם ליהדות ולישראל הותירה חותם עמוק בנפשי.

בכפר אחד זכרה אישה זקנה שהיו בכפר בית כנסת, מקווה ו"חדר", עד שהקומוניסטים סגרו אותם, והנחל שעובר בכפר נקרא נחל דוד. כששאלתי איך היא שומרת על היהדות, היא סיפרה שבפסח אינה אוכלת חזיר. שאלתי אותה: "כיצד את יודעת מתי פסח?", והיא ענתה שאביה נתן לה סימן: כשהנהר מפשר.

בכפר אחר נפגשנו בבית קפה עם מורה שהביא גליל קלף, עליו נכתב כי משפחת נובומייסקי, שמצאה עורק זהב, התעשרה ועזבה את הכפר. כידוע, לימים הקים משה נובומייסקי בסדום

את "חברת האשלג הארץ-ישראלית", שהפכה למפעלי ים המלח.

שמעתי גם על כפר שהצארינה יקתרינה התירה ליהודים שברחו מבלארוס להקים, ומצאתי את היהודייה הקשישה היחידה שנשארה בו. "כולם הלכו", היא אמרה לי. "אני התחתנת עם גוי ונולדו לי שני ילדים - אחד מהם רופא והשני מהנדס. הם עזבו את הכפר, ונשארת לבד, היהודייה האחרונה".

הנהג שהסיע אותנו היה בנו של יהודי שגורש לגולאג והתחתן עם אסקימואית, אך זכר ללמד את בנו לקרוא בהפטרה כשהילד הגיע לגיל בר-מצווה. סיפורו היה אקורד הסיום של חוויה עוצמתית. לאחר שנים של משימות הדרכה, חינוך והתיישבות ניסיתי להשתלב בדפוס, אבל לא נהניתי שם והפכתי לנהג בית עד שיצאתי לפנסיה.

אחרי שלוש הבנות שושקה רצתה עוד ילד, ונולד יגל. הוא נולד עם מום ונפטר בהיותו תינוק. נכנסנו לדיכאון, אבל הצלחנו למשוך את עצמנו בשערות ראשינו וכעבור שנתיים חצי נולד גיל. היום יש לנו שמונה נכדים: סתיו וגאיה של גלית ורועי, אליה ונעמה של יפעת וגיא, גפן, מיקה וזואי של לירון ודוד, ומיה של גיל ודינה. אף אחד מילדינו לא חי בבארי, ואנחנו לבד בבית. אני ממשיך ללמוד במכללת "ספיר" כתלמיד שלא מן המניין. מצבי הבריאותי לא מרקייע שחקים כיום, וקשה לי ללכת. אני נהנה מהלימודים, יש לי נחת מהילדים ומהנכדים - וזה העיקר.

כששושקה ואני נסענו לטיול בסקנדינביה דרך גרמניה, נזכרתי שמשפחתו של אבי התגוררה בדיסלדורף בכיתו של היינריך היינה. אמרו לנו שהבית נהרס בהפצצות במלחמת העולם השנייה, אבל היה לנו חצי יום פנוי והלכנו לעיר העתיקה. ראינו שם את פסלו של היינה, וכשישבנו לשתות קפה הבחנתי בשלט: "כבית הזה גר היינריך היינה". הסתבר שזה הבית היחיד שלא נפגע בהפצצות. עליתי לקומה השנייה, ומצאתי על אחת הדלתות מזווה, שריד אחרון מהימים שהסכים שלי גרו שם.

אני לא מחשיב את עצמי כמשורר. אני לא אנדרד ולא ישראל. אני כותב כדי להשתחרר, והכתיבה שלי פשוטה למדי. כשחינכתי את כיתת "צלף", לימדתי אותם על האזור וכתבתי את החומר בצורה מחורזת. זה התפרסם ביומון, והיו תגובות טובות. בעיניי זה היה יפה. מעין צילום של מקומות בבארי ובסביבה. באחד מחגי בארי העגולים הצעתי את הטקסט והוא גם נבחר, אבל משום מה הוא לא פורסם.

באתי לבארי כדי להגשים את ערכי הסוציאליזם שעליהם התחנכתי. היה לי חלום, שהארץ כולה תהיה זרועה בקיבוצים. זכיתי להגשים את הערכים שלי, אבל נכון להיום הם התעופפו, התפוגגו, ואין להם עוד חשיבות. שירתתי בצבא, השתתפתי במלחמות, עסקתי בחינוך, פעלתי למען ההתיישבות, שימשתי שליח עלייה, והיום נראה לי שתחושת הסולידריות אבדה, וזה גורם לי אכזבה גדולה. יש תהליך טבעי של חילוף דורות, מובן שערכים משתנים, אבל גם כיום יש קבוצות שמאמינות בערכים של פעם ובעשייה למען החברה. לו הייתי בריא, הייתי מצטרף לחבורה כזו.

בארי אומנם תורמת לקהילה, אבל התרומה שלנו דומה היום למפעל הפיס. החבר עצמו לא מרגיש שהוא תורם. יש לנו בנים שמלאים בנתינה, אבל אינני רואה את בארי כחברה שמגויסת לתרומה כמו בעבר. מבחינה קיבוצית זה התפורר, הופרט.

שורש רוחש

הורי, נתקו עצמם מחלֵתם
 עָכָרם, עָבוּרִי, כָּצֵל-עוֹבֵר
 לָהֶם הָיִיתִי, דוֹר הַמְדַבֵּר.
 הַמִּים, בְּבוֹרוֹת אֲשֶׁר חִפְרִיתִי
 צָבָעִם עֲמָעִם מִמְלַח גּוֹף
 שְׁתִּיתִי אוֹתָם לְלֹא חֶמְדָּה.
 יְלָדִי, הוֹסִיפוּ נְדָבָךְ לְבוֹרוֹת
 מְלַח-הָאָרֶץ נָעִם לְחֶכֶם.
 נִכְדָּתִי גֵאִיָּה שְׁנוֹלְדָה הַשְּׁבוּעַ
 תִּלְגַּם מִבְּאֵר כְּמַעֲט צְלוּלָה.
 אִם תִּמְשֹׁךְ שְׁלֵשֶׁלֶת זוֹ
 יִזְכּוּ הַנִּינִים, בְּמִים-חַיִּים
 לְהַמְתִּיק רַגְבִּים לְעֵבֶר שְׁנִשְׁכַּח.

■ (ראיינה: רותי פרומקין ב-07.06.2015)

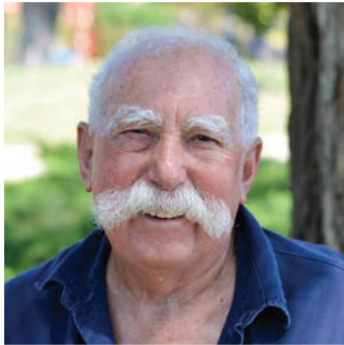

יוסל'ה כפרי

נולד ב-08.11.1934, בתל אביב

הגיע לבארי ב-1951

כי זאת הייתה רוח התקופה (וגם דבורה ל'ה באה)

לא יכול בלי לשיר

הורי נפגשו בתחילת שנות השלושים כאנשי "גדוד העבודה" ברמת רחל. אבי, שבא לארץ כנפתלי סלובודסקי, כבר אז עברת את שם משפחתו לכפרי. הוא היה פועל בניין. לאחר שהתחתן עם אמי הוא עבד במשך שנים בהקמת מחנות של הצבא הבריטי, והגיע הביתה רק בסופי שבוע. אמי, רחל, הייתה עקרת בית. אחותי שרה הייתה גדולה ממני בשמונה שנים. היה בינינו עוד אח, שנפטר בינקותו.

גרנו ברחוב בוגרשוב בתל אביב עד שמלאו לי 4, ואז עברנו לחולון. כבר בגן פגשתי את ציקי קריצמן, ובשכונה הכרתי את התאומות צפיריה וחרווה וינגר. למדנו בבית חינוך שהיה שייך לזרם העובדים, ובגיל 13 הצטרפתי עם רוב החברה ל"נוער העובד". הסניף שלנו עמד בקשר עם סניף דב הוז בתל אביב, ומאוחר יותר הקמנו ביחד את גרעין "במעלה". בינתיים למדתי בתיכון כמה חודשים, עד שנמאס לי, ויצאתי לעבוד במפעל הברזים "חמת" בחולון. בגיל 17 הגעתי לבארי.

התגייסתי לצה"ל שלושה חודשים אחרי חבריי. שלחו אותי לבדי לטירונות בבסיס 110 בירושלים, אבל 15 מחברי הגרעין הצטרפו אלי כעבור כמה שבועות, מאחר שקיבלו עונש על התנהגותם החצופה - לעשות טירונות חוזרת. חלק גדול מהשירות הצבאי העברנו בגברעם ובבארי. היינו חבורה רצינית, אחראית ומסורה מאוד לקיבוץ. אחת ההחלטות הראשונות שקיבלנו הייתה לחסוך במצרכים שקיבלנו תמורת התלושים הצבאיים ולהעביר אותם לבארי, שהייתה שרויה במצב כלכלי קשה. דאגנו במיוחד לממתקים לילדים.

את דבורה ל'ה ברודא הכרתי בהכשרה. בגיל 24 התחתנו, ונולדו לנו שלושה ילדים. ורד הבכורה חיה מאז נישואיה באלונים, הגר חיה עם משפחתה במגל, ורן נשאר פה לידי. יש לי שמונה נכדים - עומר, סהר, דורון, איילת, צוף, שיר, עדן וסתיו.

דבורה ל'ה אהבה ילדים ועבדה שנים רבות בגן ב', שהפך לגן "שקד", עם רבקה ל'ה זורע הגנת. אחר כך היא הייתה המטפלת של כיתת "שיבולים", נבחרה לאחראית על מחסן הילדים ובשנותיה האחרונות עבדה במזכירות. ב-1998 התגלה בראשה גידול, ובמשך 12 שנות מחלתה טיפלתי בה בביתנו. רק בחודשי חייה האחרונים היא עברה ל"נאות בארי", ונפטרה מסרטן בליל הסדר תשס"ו, 11.04.2006.

יצחק בכר

נולד ב-11.02.1943, בתל אביב

הגיע לבארי ב-31.12.1965

כי "צ'יקו הציע שנצטרף אליו"

טוב שאנחנו ממשיכים לקיים קיבוץ שיתופי

זה היה "יום ענף", לפני שנים ספורות. טיילנו ביפו, כל עובדי הדפוס, ועברנו ליד מנזר "סנט ג'וזף" ברחוב יפת. הצעתי לנורית דבורי, יוסל'ה כפרי ויהודה סימון, שהלכו איתי, להיכנס פנימה ולעלות לתצפית מהמרפסת הגבוהה, שמשקיפה על כל העיר. צלצלנו בפעמון, אחד הנזירים פתח את השער, ולהפתעתם של חבריי אמרתי לו: "למדתי פה כילד. אני רוצה להראות לחברים שלי את הנוף מהמרפסת הגבוהה".

הנזיר הסכים שניכנס, אך כשהגענו למעלה גילינו שקיר חוסם את הנוף. הנזיר הבחין באכזבה שלי והציע שנעלה אל גג המנזר, ומשם הייתה לנו באמת תצפית מעולה על הים ועל כל אזור יפו ותל אביב. את השלג של הבוקר ההיסטורי ההוא, בחורף 1950, יכולתי רק להעלות בדמיוני.

אבי, יוסף, נולד בשנת 1918 בעיירה סילבריה שבטורקיה, וכשהיה בן 4 עלה עם משפחתו לארץ במסע מפרך, בעזרת מבריחים, ברגל ועל גבי חמורים. הם עברו מטורקיה לסוריה, מסוריה ללבנון, עד שצלחו את דרך החתחתים והגיעו סוף-סוף לארץ ישראל. אמי, פאני לבית כהן, באה ממשפחה דתית. אביה היה רב בקהילה ורודה שימש כדיין בבית הדין הרבני באיסטנבול. משפחתה עלתה לארץ כעבור כמה שנים, בראשית שנות השלושים.

בעדה הטורקית היה נהוג להינשא לקרובי משפחה, וגם אבא ואמא היו בני דודים. הם התחתנו ב-08.08.1940 בבית הכנסת הגדול בתל אביב. מטוסים איטלקיים הפציצו את העיר באותו יום, גרמו הרס וזרעו בהלה, אבל זה לא השבית את שמחת החתונה.

שנתיים לפני שבאתי לעולם נולדה להורי בת, שנפטרה בעודה תינוקת. אחרי נולדו צ'יקו (אברהם) ויעקב, אחינו הצעיר. גרנו בשכונת פלורנטיין, הלכתי לגן ילדים ברחוב הקישון, ושנים אחר כך, כשפגשתי בקבוצת "בארות" את שלמה רפאלוב, נזכרנו שהוא היה איתי בגן ואפילו מצאנו תמונה משותפת מאז.

אמי לא הייתה אישה בריאה, וכשהייתי ילד קטן היא חלתה. אבי התקשה לשאת לברו בעול גידול הילדים, ובגיל 6 הוא העביר אותי למנזר ביפו. החורף המפורסם שבא אחרי כמה חודשים כיסה את תל-אביב ויפו בשלג, ואנחנו, הילדים הקטנים של מנזר "סנט ג'וזף",

יצאנו לחצר, זרקנו כדורי שלג אחד על השני ובנינו איש שלג ענק. אחר כך הנזירים עלו איתנו למרפסת והשקפנו על הנוף המושלג. הקיר המיותר עדיין לא נבנה, ונפרשה לפנינו פנורמה מרהיבה ביופייה.

אמא לא הייתה שלמה עם המעבר שלי למנזר נוצרי. היא הלכה לבקש עצה מהרב ידידיה פרנקל, "רב השכונות", והוא הזמין את אבי לשיחה ושכנע אותו להעביר אותי למוסד יהודי. המקום שנבחר היה הפנימייה הדתית "תחייה" של "הפועל המזרחי" בפתח תקווה. אחרי זמן מה הפנימייה עברה לבני ברק, ושנה וחצי אחר כך היא נסגרה.

התחנה הבאה הייתה בית הספר החקלאי-דתי "כפר בתיה", ליד רעננה. לא לכל תלמידי הפנימייה היה בית לצאת אליו, ולפי כללי בית הספר היינו צריכים להביא לפני היציאה לחופשת חג מכתב הזמנה מהמשפחה, שבו היא מאשרת את בואנו. כשהתקרב פסח ביקשתי מאמי לשלוח לי את המכתב, היא הבטיחה לגשת לבת של השכנים כדי שתכתוב בשמה את המכתב, והנה, החג קרב ובא - ומכתב אין.

החלטתי לכתוב את המכתב בעצמי, אלא שהמחנך זיהה את כתב היד שלי מיד כשפתח את המעטפה. הוא רתח מזעם והרים את ידו לתת לי סטירה. הצלחתי להתחמק - אבל את ליל הסדר של אותה שנה עשיתי הרחק מהבית. "טמבל", אמר לי אחד מחבריי אחר. "אם היית מבקש ממני לכתוב את המכתב, היית עכשיו בבית".

בסוף כיתה י"א הלימודים בפנימייה הסתיימו. התגייסתי לנח"ל במסגרת מה שנקרא אז "גרעין בודדים" של תנועת "בני עקיבא", שיועד לקיבוץ שלוחות. עברנו את השירות הצבאי כגרעין, אבל לא התחברנו לשלוחות ואחרי השחרור התפזרנו. אף אחד לא נשאר בקיבוץ. אבל לא יצאתי בידיים ריקות. אחת מכנות הגרעין הייתה בחורה מקסימה בשם גאולה כהן, ותוך זמן קצר הפכנו לזוג. בקיץ 1963 התחתנו ברבנות בתל אביב, והתמקמנו ברחובות, ליד אחותה של גאולה. יוסי ורבקה נולדו, אני עבדתי בפקולטה לחקלאות, גאולה עבדה אצל רופא פרטי - והתלבטנו על המשך דרכנו. עמדו בפנינו שתי אפשרויות: האחת, לעבור לכפר פינס והשנייה לרכוש דירה בקריית עקרון. אבל אורח החיים הקיבוצי עדיין משך אותנו. לא היינו נעולים על קיבוץ דתי, ובאחד הביקורים של צ'יקו בביתנו, כשהיה עדיין חייל, הוא העלה את הרעיון שנצטרף לבארי.

החלטנו להרים את הכפפה ופנינו לתמר שלוי, שהייתה מרכזת ועדת הקליטה. היא באה לפגוש אותנו יחד עם דן אבנד וכנראה שהם התרשמו לטובה, כי הזמינו אותנו להתארח בקיבוץ. השנה הייתה 1965. עברו 51 שנים, ומאז ועד היום אנחנו פה.

שובצתי לעבוד בפרדס ודי אהבתי את העבודה, אבל היה נהוג שכל חבר נותן תורנות של חצי שנה בחדר האוכל, ואחרי שלוש שנים הגיע תורי. כשסיימתי את התורנות, רוני לוי, סדרן העבודה, הודיע לי שאני לא חוזר לפרדס אלא עובר לדפוס. כבר סיכמתי עם יאיר חצרוני, מרכז הדפוס, מה יהיה התפקיד שלי, אבל לרוני הייתה פתאום בשורה חדשה

בשבילי: יענקל'ה חרובי, מרכז הלול, זקוק בדחיפות לעובד זמני לשלושה שבועות, והוא מבקש שאעזור לו. הלכתי למחרת ללול, ושלושת השבועות התארכו ל-17 שנים.

כאשר הוחלט על חיסול הלול עברתי לדפוס. השנה הייתה 1989, ואני עובד שם עד היום. גם כשאני חולה, אני מעדיף ללכת לעבודה מאשר להישאר במיטה. אני אוהב את מה שאני עושה ומרגיש בדפוס מצוין, אם כי העבודות שלי פשוטות לכאורה. אחת מהן, שקשורה לפנקסי הצ'קים, זכתה לשם "הפרדת יצחק". כיוון שאני שמאלי, אני היחיד שמיומן בה.

מעבר לעבודה, תמיד אהבתי להתנדב. הייתי נהג אמבולנס 30 שנה, התנדבתי גם במד"א בשדרות עד מבצע "עמוד ענן", וגם ב"מתמיד" אני מתנדב שנים רבות. ריכזתי שנים אחדות את ועדת בנים ואת ועדת השיכון. ארגנתי את העפיוניאדה של חג סוכות. גאולה עבדה כמה שנים כמטפלת, ריכזה את המדרגה, ועד יציאתה לפנסיה עבדה כמטפלת שטח של הקשישים בבארי.

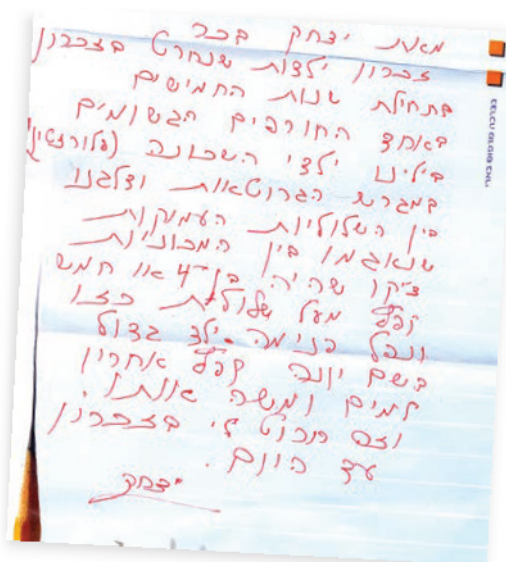

■ ■ ■
הגענו לבארי, כאמור, עם יוסי ורבקה, ילדינו הראשונים. תמי נולדה כשעבדתי בפרדס, נעמי נולדה כשעבדתי בלול, עובד הצטרף ב-1974, ומירב, בת הזקונים, ב-1980. נעמי נפטרה בנובמבר 1992, כשהייתה בת 22 בלבד. היא עבדה בלול של שובל ככמב"חית, וברגע אחד, במהלך העבודה, התמוטטה ונפטרה. זאת הייתה מהלומה איומה, שהכניסה אותנו למשבר עמוק. שנים רבות ארגנתי את טקס הרמת הכוסית על הדשא המרכזי לכבוד ראש השנה, ובשנה שנעמי נפטרה אפילו את זה התקשיתי לעשות.

לאורך השנים היו לנו ילדים מאומצים. הקשר החזק ביותר נוצר עם צילה קרן, שנמצאת איתנו מגיל 8 וחצי והיא מבחינתנו בת לכל דבר. כשהיא התחתנה עם צפירי, גאולה ואני ליווינו אותם לחופה.

התמזל מזלנו שכל ילדינו נמצאים פה לצידנו, ואנחנו תורמים את חלקנו בגידול הנכדים - דגן, שקד, טל ואוריין של רבקה וארז; שירה, עידו, נדב, עלמה, יובל ונטע של יוסי ואיילת; גיא, סהר, עידן וניב של תמי ורוני; שגיא, יובל, דורון, אלון ותומר של מירב; נעמה, עומר, מעיין ועמית של עובד וענבל. גם אילן גולדשטיין וילדיה הצטרפו אלינו, וההמולה גדולה והשמחה רבה. עד לא מזמן הכנו במוצאי שבת ארוחות ערב לכל החמולה. לאחרונה הוחלט במליאת המשפחה לוותר על הארוחה המשותפת, ובמקומה מתכנסים אצלנו כולם בערב שבת, לומר שבת שלום ולהתכבד בעוגה. זה בהחלט מתאים לנו. אנחנו מאושרים לראות את כל הצאצאים בביתנו.

■ ■ ■
מול הרוחות שמנשבות בתנועה הקיבוצית בשנים האחרונות - נשארתי חסיד של הקיבוץ השיתופי. הייתי חבר בצוות שהוקם לפני שנים אחדות ועבד ברצינות על שינויים. הנושא הראשון שעלה להצבעה היה הפרטת המזון. לשמחתי, התוצאות קבעו שהמצב הקיים יישמר והצוות לא המשיך בעבודתו. גם אני התנגדתי למהלך. אני חושש שכל שינוי קטן עלול לגרום אותנו לכיוון הקיבוץ המתחדש. אני שמח על כך שאנחנו ממשיכים לקיים קיבוץ שיתופי.

מבחינתי, אנחנו חיים בגן עדן. כשאני מגיע לחדר האוכל ובוחר לי כל טוב מעגלות המזון, אני מרגיש בכל פעם מחדש שאני נמצא בחתונה. אני מרוצה מחיי, ובכלל אני מעדיף להעריך את היש ומסתכל תמיד על חצי הכוס המלאה.

■ (ראיינו: יהודית וייס וחנה ברין ב-29.10.2015)

לאה הוטר ישי

נולדה ב-21.12 1926, בנגוֹז'נקה, אז פולין והיום אוקראינה

הגיעה לבארי ב-1947

כי ב"נוער העובד" חינכו להגשמה

החלטנו שאנחנו חייבים להמשיך לחיות

הכפר הקטן שבו נולדתי, נגוֹז'נקה, היה כפר אנטישמי. חיו בו רק משפחות יהודיות ספורות, וסבלנו מהצקות. אפילו בבית הספר צעקו לנו: "לכו לפלשתינה", ואנחנו ענינו: "אנחנו רוצות לעבור לפלשתינה". זו גם הייתה האמת. אבי - ישראל ויינשטוק, לימים גפן - היה ציוני.

אמי, הניה, וגם אני ושלוש אחיותיי נולדנו בבית, אותו בית, כי לא היה בית חולים בקרבת הכפר. לאבי הייתה חנות מכולת, ובעיירה הסמוכה גרו הסבים והדודים שלי. באמצע שנות השלושים, כשהורי החליטו לעלות ארצה, אבא מכר את חנות המכולת ועבר במאפייה, אבל הבקשות לסרטיפיקטים נדחו שוב ושוב.

לאחר שהיטלר עלה לשלטון היה ברור שתפרוץ מלחמה. אחיו של אבא, שהצליחו לעלות לארץ קודם לכן, השתדלו למענו, והסרטיפיקט המיוחל הגיע לבסוף. הוא עלה לברו, ומצא מקום עבודה בפתח תקווה, כחצרן בבית חינוך לילדי עובדים. כמה חודשים אחר כך הצטרפנו, ב-30.01.1939, שמונה חודשים לפני הפלישה הגרמנית לפולין. הייתי בת 12 וחודש, ושמחתי מאוד לעזוב את הכפר. שנאנו את הפולנים, וזה לא מקרי שאני לא זוכרת את השפה.

בחצר בית הספר שבו אבא עבד הוכן עבורנו צריף, ובו גרנו. התנאים לא היו משובחים, אבל הקליטה הייתה מהירה ומוצלחת. אני ואחיותיי - אשתי, יואלה ומרים - למדנו בפולין בבית ספר יהודי ששפת ההוראה בו הייתה עברית, ואחרי שנה וחצי כולם חשבו שאני ילידת הארץ. בית החינוך היה שייך להסתדרות. בשלב מסוים עיריית פתח תקווה השתלטה עליו, ואבא פוטר. הוא קנה מגרש בכפר מעש והעביר לשם את הצריף. היה לנו משק קטן, וגידלנו תות שדה. כשאחיותיי ואני חזרנו מהלימודים קטפנו תותים, ארזנו אותם בערב ולמחרת בבוקר אבי נסע לתל אביב ומכר אותם בשוק ברחוב החשמונאים. יותר מאוחר הוא מצא עבודה ב"סולל בונה", ונשאר שם עד הפנסיה.

אמי חילקה חלב ועבודה בניקיון ובהכנת ארוחת הצהריים בבית חינוך, וכשעברנו לכפר מעש היא לא עבדה יותר בחוץ. אנחנו המשכנו ללמוד שם תחת המנהל האגדי יוסף שה-לבן. הייתי הבת היחידה מבין חמשת התלמידים שניגשו לבחינות. בסיום הלימודים זכיתי

בסטיפנדיה - כפי שקראו אז למלגה - ונרשמתי לבית הספר החקלאי המחוזי בגבעת השלושה. לפני הצהריים למדנו ואחרי הצהריים עבדנו.

היינו חברות בסניף ה"נוער העובד" בכפר מעש, ושם התחנכתי להגשמה בקיבוץ. כשאשתי סיימה את כיתה ח' היא עברה לחוות הלימוד החקלאית ליד בית החולים בילינסון, והייתה בקבוצה הראשונה שיצאה מהחווה להכשרה במעוז חיים, הכשרת "בארות". נסעתי לבקר אותה מפעם לפעם, וקינאתי בה. בתנועה כל הזמן דיברו על הגשמה, והיה לי ברור שאצטרף ל"בארות" ואהיה חברת קיבוץ. אבל להורי היה קשה באותה תקופה. נשארתי לעזור להם ועבדתי בכל מיני עבודות מזדמנות.

הייתי בת 20 כשהגעתי ל"בארי", שישבה עדיין בגדרה. התאריך היה 17.09.1947, היום שבו החלו הדיונים באו"ם על סיום המנדט הבריטי בארץ ישראל. אחרי הגיע בחרו בשם חיים חוטורצקי, בדיוק ביום שבו התקבלה ההחלטה ההיסטורית באו"ם - כ"ט בנובמבר.

היה לנו משק קטן עם רפת, לול ומשתלת ורדים שהקים מוטקה נבו ממעוז חיים והיו כבר כמה ילדים. הייתי צעירה בגוף וברוח, התחברתי מהר לאנשים, וכשביקשו מתנדבים לעבור לנחכיר - התנדבתי. הגעתי לשם ביום השנה הראשון לעלייה. היו כבר צריפים, עמדות ומקלטים, והייתה גם "בודקה" שבה החזיקו את הנשק של הנוטרים.

חיים ואני הפכנו לזוג, וקיבלנו חדר בצריף עם "פרימוס". זה היה החדר היחיד שנשאר אחרי שרוב הצריף נשרף בהפגזה. די מהר הפרימוס הרגיש שהוא מיותר, והחליט לעזוב את החדר ולהשאיר אותנו לבד. אחר כך הגיע ליל הסדר, נסענו כל אחד להוריו, ואמרנו אחד לשני: זאת הפעם האחרונה שאנחנו חוגגים לחדר.

התחתנו בל"ג בעומר 1949 אצל הורי בכפר מעש. השכנות אפו עוגות והאורחים ישבו ושרו. למחרת הוריו של חיים הזמינו אורחים אל גג ביתם בתל אביב. גם חברי בארי באו, וזו הייתה מסיבת החתונה שלנו.

כשהמצרים הפגזו את נחביר עזבנו את הצריפים וישנו במקלטים. תפקידי היה לסייע לבוכסי, שהיה אחראי על הקשר בין העמדות. מאחר שרינה הברון ישנה לידי והיא הייתה קשרית, שמעתי מה קורה בכל החזיתות. הייתי צעירה, לא היו לי ילדים ולא פחדתי. במלחמות הבאות זה יהיה שונה.

את תורנויות השמירה עשינו על מגדל המים. באחד הימים השומר הבחין בעדר כבשים בדואי בשדות שלנו. קבוצת חברים הבריחה את הרועה ותפסה את העדר, ומדי פעם שחטו את אחת הכבשים וחגגנו. רוב ההפגזות היו ביום, ובערבים ישבנו סביב המדורה ושרנו. זאת הייתה הזדמנות לאכול בשר, שכמעט לא היה בתפריט שלנו.

לאחר המלחמה עברנו לנקודה שבה בארי יושבת היום. בכל מוצאי שבת התקיימה אסיפה, וזה היה קדוש. התכנסנו בחדר האוכל, והבחורות סרגו והאיזנו לדוכרים, שהיו כמעט תמיד בחורים. זאת הייתה תקופה סוערת מבחינה פוליטית. עבדתי בגן הירק, ורפי שלו היה מרכז

כשרתה היה נצור, כמסנן
את קבצי הצלפה מנחשין
אזו שלחנה לעברה,
היום אחר סופנו לעזבה חיים
אזני לענו ביחד זה לפני
למכנו טוב אחר את הלני.
אנחנו מכנסים ומשפכים את
הקופה בצריפים ופנינו שמים
אכר על היום וכלי המלכנו
אכר נציעו חרוב ויבשים
לשני אנוני יתר.
אז ימים חטריש.

הענף. הוא ניסה בכל כוחו להשפיע על חברי "במעלה" לערוך מאחדות העבודה, שרוב חברי בארי היו שייכים אליה, ולאמץ את הקו השמאלי של מפ"ם.

אחר כך הגיעה האסיפה המפורסמת שבה נחשפה "המחתרת". אברהם הברון ביקש לדעת מה קורה, ועתליה אבנר, חברת "במעלה", גוללה את הדברים. הדיון היה סוער והתמשך עד שעת לילה מאוחרת. בסוף הוחלט ששלוש משפחות ה"מורדים" – רפי ואהובה שלו, יוקי ותקווה גרוספלד ואשר וטובה סרי – מסולקות מבארי. רק כשהם עזבו חזר השקט.

עבדתי בגן הירק לפני הלידה של גיל וגם אחריה, עד שההריון עם אורי לא אפשר לי להמשיך. מאז ועד היום, זאת העבודה שהכי אהבתי, יותר מכל מקום אחר שבו יצא לי לעבוד: לצאת בכוקר עם דלי ובגדים נקיים, להתקלח אחרי יום העבודה במקלחת הציבורית, ולהביא את גיל מבית הילדים. עבדנו ימים ארוכים וקשים, אבל ממש נהניתי להיות חקלאית.

בהמשך ביליתי שנים בבתי הילדים, במחסן הילדים ובמחסן החברים, בבישול – וסיימתי את הסיבוב בדפוס, שם עבדתי עד שיצאתי לפנסיה. אחר כך ישבתי בבית, כתבתי את יומן חיי במשך שנה שלמה, והכנסנו אותו לספר חיי של חיים – "לצלילי המפוחית".

היום אני עובדת ב"בית איריס", הולכת לחדר הכושר ונוסעת להרצאות ב"נווה אשכול" ובמכללת ספיר. אני קוראת הרבה ופותרת תשבצים כדי לשמור על צלילות הראש.

■ ■ ■
הלידות שלי היו קלות. בעיר העתיקה בבאר שבע הייתה שלוחה של בית החולים "הרסה", ושם ילדתי את גיל, אורי ועדה. את אמנון ילדתי ב"קפלן", ואת זיוה ב"סורוקה". הבאנו את התינוקות הישר מבית החולים לבית התינוקות, וזה היה טבעי שהילדים לא ישנים ליד הוריהם. לא הייתה אפשרות אחרת באותה תקופה. בשנים הראשונות גרנו בצריפים ללא שירותים. לא היו מדרכות, בחורף היה בוץ נוראי, ולא היו לנו עגלות ואפילו לא מטריות. רצנו עם הילדים על הידיים – ואף פעם לא התלוננו. רצינו לבנות את המדינה ואת הקיבוץ. גידלנו חמישה ילדים משלנו וגם ילדים מאומצים, וכולם הסתדרו אחד עם השני. בילינו איתם שעות נהדרות אחרי הצהריים, ולקראת שבע בערב, כשעמדנו להחזיר אותם לבתי הילדים, גיל היה מכריז: "מסדרים את החדר". בהשכבות נעזרנו במטפלות, בשבתות יצאנו לטיולים בסביבה, ובחופשים נסענו באוטובוסים לבקר את המשפחות שלנו ברחבי הארץ, כי עוד לא עמדו מכוניות לרשות החברים.

■ ■ ■
אורי נפל בחווה הסינית במלחמת יום הכיפורים. הוא נחשב נעדר כמה חודשים, והייתה לנו תקווה שהוא נפל בשבי ועוד יחזור. היינו מודאגים, כמובן, אבל המשכנו לעבוד. המתח התפרץ בלילות. באחת מתורנויות השמירה חיים שמע את חפירת הקברים בבית הקברות הצבאי הארעי, והתעורר בו החשש שזה סימן לכך שאורי נהרג. אני חלמתי בלילות שאורי בא, עד כדי כך שקמתי מהמיטה וחיים תפס אותי ליד הדלת.

כשהתברר התקוות והתבשרנו שאורי נהרג, נערכו לו שתי לוויית. בהלוויה הראשונה סיפרו לנו שמצאו את הגופה בתוך טנק שנשרף. שאלנו איך זיהו שזה אורי, והעובד הסוציאלי

מטעם משרד הביטחון השיב: "מצאו שערה שלו". התפלאנו איך ייתכן ששערה אחת לא נשרפה, והרגשנו שפשוט רצו לסיים את פרשת הנעדרים. נערכה הלוויה לחמשת החבר'ה שהיו באותו טנק, בבית הקברות הצבאי בקריית שאול, וזה היה נורא. היה יום חם, ובני המשפחות צעקו.

אנחנו היינו שקטים, כי תמיד רצינו להיות בסדר, אבל לא האמנו שאנחנו קוברים את אורי. אבא של חיים סיפר לנו לאחר מכן שאורי בא אליו בחלום ואמר לו: "סבא, עוד לא קברו אותי". לא ישבנו שבעה, כי לא ידענו מתי אורי נהרג, אבל חברים באו לשבת איתנו בערבים.

חודש אחרי הלוויה, ממש בסוף השלושים, הודיעו לחיים בטלפון שמצאו את אורי. זה היה מכעיס שככה בחרו למסור הודעה כזאת, ולא באו לבשר לנו ישירות. חיים נסע למשרד הביטחון בתל אביב, וקיבל באופן רשמי את הבשורה. העובד הסוציאלי שהוא אמר לו: "גם אני לא האמנתי לסיפור על השערה, אבל איימו עלי בפיטורים".

אבא שלי נהג ללכת לבית הקברות הארעי ליד בארי עד שהוא פונה, כדי לחפש את קברו של אורי. בסופו של דבר התברר שאורי באמת נקבר שם כנעדר, במדים שלו. כשהעבירו את הגופות גילו את מספר הסימון על החולצה שלו והבינו שהוא קיבוצניק. בדקו בקיבוצים שהיו להם נעדרים, וכך הגיעו לבארי ואימתו את המספר של אורי במחסן הבגדים.

אחרי מה שקרה בפעם הקודמת, הפעם רצינו להיות בטוחים לחלוטין שאין טעות בזיהוי. כשאורי הודרך בקורס מפקדי טנקים נשברה לו היד, ואמרנו: תשוו עם צילום השבר מאז. קיבלנו אישור שאכן זו גופתו של אורי, והפעם האמנו. התקיימה לווייה צבאית שנייה, הפעם בבית הקברות בבארי, ואורי חזר למקום שבו הוא נולד וגדל.

חיים ואני החלטנו שאנחנו חייבים להמשיך לחיות למען ארבעת ילדינו האחרים. ידענו שאורי היה רוצה שננהג כך. המשכנו בחיי היומיום, ואף פעם לא בכיתי לעיני אחרים. התביישתי. כבינו רק בלילות. יש לנו בבית פינה לזכרו של אורי, המשפחה המורחבת עולה לקברו ביום הזיכרון לחללי צה"ל, ואנחנו מתכנסים לאזכרה גם באסרו חג סוכות, כי איננו יודעים את התאריך המדויק של נפילתו.

אמנון ועירית חיים עם ילדיהם - הדי, טוהר, יסמין ואמיר - בקנדה. שאר נכדינו - ניר, אורי, טל, מחול, אורית, רפי, מתן, גיל, עדי, אור ושי - חיים בארץ, ויש לנו כבר תשעה נינים: עומר, ירון, יולי, איתמר, מעין, פלג, מיה, ליאור וגלי. בכל יום שישי הנכדים באים אלינו אחרי ארוחת הערב, ובעיניי זו מסורת נפלאה.

אני מצטערת על כך שהחמצתי משהו חשוב: לימודים. סיימתי בנעוריי עשר שנות לימוד בלבד, ומאז יצאתי רק לשני קורסים מקצועיים קצרים ולקורס החצי שנתי באפעל. שמעתי הרצאות בתחומים שונים והתעשרתי, אבל לא למדתי אנגלית ומתמטיקה. ולא פחות חמור: עד היום לא למדתי לשחות. לשמחתי, הצלחתי להסתדר בחיים למרות החורים בהשכלה.

■ (ראיינה: לילך קיפניס ב-29.06.2014)

לואי זייגן

נולד ב-05.10.1936, בברוקלין, ניו יורק

הגיע לבארי ב-1990

כי בארי קיבוץ שיתופי מרשים, יציב, ויש בו רפת

שייך ולא שייך

אירועים היסטוריים דרמטיים התחוללו בשנות השישים – החל במשבר הטיילים בקובה, דרך הרציחות של הנשיא ג'ון קנדי, אחיו רוברט ומרטין לותר קינג, החרפת המלחמה בווייטנאם והנחיתה על הירח – אבל האירוע שהשפיע בעוצמה הגדולה ביותר על חיי היה מלחמת ששת הימים. חייתי אז בקליפורניה, חרדנו לגורלה של ישראל בתקופת ההמתנה, היינו מאושרים כשצה"ל גבר על הצבאות של מצרים, ירדן וסוריה, והבנו עד כמה חשובה לנו מדינת ישראל. הגעתי למסקנה שאחרי אלפיים שנה שבהן היהודים בוכים שהם רוצים מדינה, הגיע הזמן לבוא הביתה.

חייתי חצוי עד אז. מצד אחד יהודי ומצד שני אזרח אמריקאי. חשבתי שבישראל נהיה פשוט ישראליים. האמנתי גם שישאל והקיבוצים יעצבו חברה חדשה. מכרנו את הבית ב-1970, נחתנו בלוד ביום חמסין נוראי, ונסענו היישר לגשר הזינו. רצייתי לעבוד בחקלאות, וחיפשנו קיבוץ עם לינה משפחתית, נשוי עם שני ילדים.

חייתי מאז בשלושה קיבוצים, כמעט 50 שנה. אלה היו שנים טובות, אבל נשארתי מפוצל מבחינה תרבותית, וכאדם שהחליט לבוא עם ילדיו למדינה יהודית חילונית, די אירוני שיהושע, בני, חזר בתשובה.

משפחתו של אבי, צ'יק (הרמן) זייגן, הגיעה לנוי יורק מוורשה. משפחתה של אמי, פאני לבית גורודטסקי, היגרה מרוסיה. השנה הייתה 1913, שנה לפני פרוץ מלחמת העולם הראשונה. סבי היה מתקן גגות וגם נשיא בית הכנסת האורתודוקסי השכונתי. בהשראתו שמרנו על המסורת ועל כשרות, ולמדתי ביישיבת פלטבוש, לשם עברנו כשהייתי בכיתה ג'. כל הבתים ברחוב היו בתים פרטיים בני שתי קומות, ובכל פעם שהרכבת עברה בקצה הרחוב כל הבתים רעדו, והכלים על המדפים יצאו בריקוד.

אבי התרחק מהדת ולא החשיב את עובדת היותו יהודי. הוא היה איש מצחיק וציני, בעל ידי זהב. עד מלחמת העולם השנייה הוא התפרנס כסוכן נוסע של צמיגי מכוניות, ובמלחמה עבד בבית חרושת למטוסים. אמא הייתה הדמות הסמכותית במשפחה. הייתה לה אוריינטציה ציונית וסוציאליסטית, והיא הייתה פעילה במועצת הפועלות האמריקאית - Pioneer Women.

בגיל 14 הציעה לי אמא לצאת למחנה קיץ של "החלוץ הצעיר", שהייתה תנועה רדיקלית יותר מהאחרות (אסתר בר לב הדריכה שם, אבל גילינו את זה רק כשנפגשנו באפעל, ב-1981).

כשחזרתי הביתה והשמעתי מעט ממה ששמעתי במחנה, אמא הבינה שהיא שלחה אותי לתנועה יותר רדיקלית ממה שהתכוונה. היא הפעילה את קשריה, ומזכיר "הבונים" הציע לי לארגן קבוצת חברים שיצטרפו לתנועה. קיבלתי את ההצעה, והקמנו קבוצה במסגרת "הבונים". כשהכריזו על הקמת המדינה הלכנו עם כל חברי תנועות הנוער ל"טיימס סקוור", וקיימנו מצעד. אחר כך הסתובבנו בכיכר עם דגלי ישראל, ואנשים זרקו לתוכם כסף, תרומה למדינה הצעירה. "החיידיק הציוני" התחזק.

בסיום התיכון הפלגתי לישראל לתוכנית הכשרה בת שנה בכפר בלום. המטרה לא הייתה בהכרח עלייה, אלא להכיר את הארץ והקיבוץ ואז לחזור לארצות הברית ולהיות פעילים בתנועות "הבונים". עבדתי בעיקר בכריכות הדגים, הייתה לי חברה בת משק, וזו הייתה שנה נפלאה. הקבוצה הייתה מלוכדת, אחרי העבודה ירדנו להתרחץ ולקפוץ בירדן, וטיילנו ברחבי ישראל. אומנם קיבלנו צריף ללא שירותים, אבל למדנו לעמוד על המיטות ולהשתין דרך החלון החוצה. חזרתי לארצות הברית בסיום השנה, למדתי ב"ברוקלין קולג'" והפכתי לרקדן בלהקת ריקודי עם ידועה. אחרי שנתיים נסעתי מערבה והשתקעתי בדנבר, קולורדו. עבדתי כאיש מכירות במפעל לרהיטים, וזה דרש ממני להסתובב בהרי הרוקי ולמכור ארונות וכורסאות. בארצות הברית היה אז גיוס חובה, וכשהגיע תורי התגייסתי לחיל האוויר. שירתתי חצי שנה בסדר, והייתי מילואימניק עוד שש שנים.

ב-1959 התחתנתי עם ארלין פלטסקי. עברנו לקליפורניה, וניסיתי את כוחי כסופר. מכרתי כמה סיפורים להוצאות קטנות, אבל מעבר לכך הקריירה לא המריאה. מה שנותר הוא ארגז מלא כתבים, שאני לא מראה לאף אחד. כשנולדו הילדים - דינה, ואחריה יהושע - היינו זקוקים לפרנסה בטוחה. חזרתי למקצוע שלי, והתחלתי לעבוד כאזרח בבסיס חיל האוויר בעמק סן פרננדו, על יד לוס אנג'לס. כעבור כמה שנים פרשתי, עבדתי שוב במכירת רהיטים וניהלתי רשת קטנה של שלוש חנויות. בשנות ה-60 הסוערות התחוללו "מהומות ווטס" בלוס אנג'לס (the Watts riots). יום אחד קיבלתי איום בטלפון: "אם לא תסגור את החנויות, הן תישרפנה!". התייעצתי עם מנהלי חנויות נוספים באזור, וכולנו החלטנו לסגור. כעבור שנתיים פרצה מלחמת ששת הימים.

שלוש שנים חלפו מאז מלחמת ששת הימים ועד שסיימנו את כל הסידורים לעלייה. כשסוף סוף הגענו, קשה להגיד שההתאקלמות בארץ הייתה קלה. ישראל של שנות השבעים, ובמיוחד הקיבוצים, היו בפייגור אדיר ברמת החיים. בארצות הברית היו לנו בית פרטי ושתי מכוניות. באנו לקהילה שהיה בה טלפון אחד וכמה מכוניות משותפות. גרנו בגשר הזיו בדירה קטנה של שני חדרים, שבאחד מהם ישנו הילדים והשני שימש גם סלון וגם חדר שינה להורים, וחיממנו את המים למקלחת עם נפט.

למרות כל אלה, הקושי האמיתי היה הריחוק מהמשפחה. אבי לקח את העלייה שלנו קשה, ונעלב עלבון אישי. לפני שעזבנו הוא אמר לי: "מילא שאתה עושה עלייה, אבל למה לקיבוץ? בעוד 50 שנה הקיבוץ ייעלם מהעולם ותתאכזב שבזבזת את חייך על רעיון חסר ערך". מאז, כל חייו הוא סירב לטוס לארץ. כשנה אחרי שעלינו ארצה ישבתי יום אחד עם יהושע על המדרגות לפני הבית. הוא היה אז כבן שבע, ושאל: "איפה נחיה כשאני אהיה גדול?". ענית לו שאני לא יודע, והוא אמר: "אני בטוח בדבר אחד: כשיהיה לי ילד, אני לא אקח אותו מהבית שלו לגור במקום אחר".

לי דווקא היה טוב. עבדתי בפרדס, אחרי כמה שנים ריכזתי את הענף, ואז עברתי לאבוקדו ושוב הפכתי למרכז. העבודה בחקלאות קשה וכרוכה בהתמודדות מתמדת נגד כוחות הטבע – שמש, גשם, רוחות, חום וקור – אבל נהנית.

ארלין ואני נפרדנו אחרי כמה שנים. התמניתי לאחראי על השולחן הצפון-אמריקאי של תנועת "הבונים-דרור" העולמית, טיפלתי בקבוצות וגרעינים שבאו ארצה, ויום אחד הופיעה במשרד בחורה נאה ונמוכת קומה. היא הציגה את עצמה כוויאן סילבר, מזכירת קיבוץ גזר, וביקרה את התפקוד של התנועה מול הגרעינים שנמצאים אצלם. התרשמתי ממנה, וקיבלתי על עצמי את האחריות על הקשר של התנועה עם גזר. התפתחה בינינו ידידות תוך כדי עבודה, אבל לא יותר.

בתחילת שנות השמונים למדתי באוניברסיטת תל אביב לימודים קלאסיים – השפות העתיקות של יוון ורומא וגם ספרות, היסטוריה וארכיאולוגיה – ובשנה השלישית של הלימודים נפגשתי שוב עם וויאן. היא הקימה ב-1982 את המדור לשוויון המינים של התק"ס, והפעם הפכנו לשותפים לחיים. בסופי שבוע היא באה לגשר הזיו, ואחרי כמה חודשים החלטנו לגור ביחד. ג'וש ודינה שירתו בצבא, והשאלה הייתה היכן נחיה. לא היה לי קל לעזוב את גשר הזיו אחרי 14 שנים. זה היה עבורי בית חם. מקום שהצמחתי בו שורשים. הכרתי את השדות, הפרדסים והמטעים, והיו לי חברים טובים. למרות זאת, בסופו של דבר החלטנו לחיות בגזר.

לאחר שנתיים טסנו לניו יורק כדי להתחתן, כי וויאן הייתה גרושה ואני כהן. רב קונסרבטיבי השיא אותנו בסלון של אחת החברות של וויאן, וכעבור זמן לא רב נולדו חן ויונתן והביאו אושר גדול לחיינו. חן נקרא על שם אבי. שמו העברי היה חיים, וחיפשנו לזכרו שם באות ח'. עבדתי בכרם ענבי יין, במפעל הרבק ונבחרתי למזכיר הקיבוץ. במקביל למדתי יומיים בשבוע בקורס למנחי קבוצות ויועצים ארגוניים, אבל גיליתי שזה לא בשבילי. העדפתי לעבוד בגידולי שדה ואחר כך ברפת, כאחראי על בריאות ופוריות העדר.

גזר הייתה ונשארה קהילה קטנה, עם אוכלוסייה מתחלפת, ועמדה שנים על סף התפרקות. אחרי שבע שנים החלטנו שלא מתאים לנו לחיות כך, וחיפשנו מקום יציב לילדים. הקש ששבר את גב הגמל היה העובדה שוויאן נשארה אחרונה מהגרעין שלה בגזר. החלטנו לעבור לקיבוץ גדול ומבוסס. בדקנו מספר אופציות וכשאסתר בר לב ונעמי שוורץ, שוויאן הכירה באפעל, שמעו שאנחנו מחפשים קיבוץ, חן שכנעו אותנו לשקול את האופציה של בארי. באנו לכמה ביקורים, התרשמנו מאוד – ונפלה ההחלטה לעבור לבארי.

גם כאן הקליטה לא הייתה קלה. בהתחלה עבדתי ברפת ווויאן הייתה מטפלת בכיתת "תות". אחר כך היא עבדה בדפוס, ואז הצטרפה לענף הבניין. לאחר תאונת העבודה הקשה שלי ברפת, כאשר נדרסתי על ידי שופל, עבדתי תקופה קצרה בדפוס ואז התחלתי לעסוק בתרגום – תחילה כפריילנס ואחר כך בדפוס. בנוסף, עבדתי בתחום המידענות: חיפוש והפצה של אינפורמציה, קשרי חוץ עם ספקים וגורמים אחרים בחוץ לארץ, ובעצם כל מה שקשור לאנגלית. ישבתי בחדר אחד עם במיק, הרגשתי שמוטלת עליי אחריות, שאני תורם את חלקי, והיה לי טוב. זה התאים בדיוק לשלב הזה של חיי, ומעז יצא מתוק: התאונה כמעט הרגה אותי, אבל נכנסתי לתחום חדש, שסיפק לי עניין ואפשר לי להמשיך לתרום.

מעבר לשעות העבודה הייתי אחראי על בנים בעלי צרכים מיוחדים. בשלב מסוים הצעתי – יחד

עם חנה רענן והעובדת הסוציאלית עידית אטינגר - להקים קרן שתדאג לצרכים הפיננסיים של בנים כאלה, כשהוריהם לא יהיו בחיים. שמחתי שההצעה התקבלה ללא התנגדות. חשתי שזו הבעת אמון בי ובתפיסה הערכית שלי לגבי אחריות הורית.

בני יהושע חי בכפר חב"ד עם רעייתו איריס וחמשת ילדיהם - מנדי, אהרון, שניאור, חנה ושמואליק. דינה מרפאה באמנות וגרה בתל אביב. חן לומד ארכיאולוגיה וגיאוגרפיה ומשתתף בחפירות בארץ ומחוצה לה. הוא נשוי לאורי, והם גרים בירושלים. יונתן למד משפטים, שינה כיוון ולומד לתואר שני בעבודה סוציאלית ומתגורר בחיפה עם מעין בר-צור ושני ילדיהם - איזיק ואלן.

היחסים בינינו לבין הילדים טובים מאוד. כשוויאן נוסעת, הם באים להיות איתי. אני מזדקק קשה: יש לי בעיות התמצאות במרחב, בעיות זיכרון וגם בעיות גופניות, ואיני יכול לעשות דברים שעשיתי בעבר. אני מודע למצבי ומקבל טיפול יומיומי. עם זאת, אני מרוצה מחיי ושמח בחלקי עם וויאן.

עליתי ארצה בגיל 33, וכמעט חמישה עשורים אני קיבוצניק. לצערי, בבארי אני עדיין חש כזר. אין לי הזיכרון ההיסטורי שיש לכל מי שנולד או גדל פה, והתוצאה היא שאני מרגיש שייך ולא שייך.

לדאבוני, במקום להיות אור לגויים ישראל הפכה למדינה ככל המדינות - והתנועה הקיבוצית דועכת. ייתכן שאבי צדק כשניבא שהתנועה הקיבוצית לא תחזיק מעמד, אבל אם אני מסכם את שנות חיי כקיבוצניק זו הייתה תקופה טובה. גידלתי ארבעה בני משק, והם קיבלו חינוך טוב ושפע הזדמנויות. ככל שלושת הקיבוצים קשרתי עם הנוף, השרות, הענפים, וגם עם אנשים. ניסיתי את כוחי במגוון עיסוקים - וגם למדתי. עשיתי, תרמתי, קיבלתי - ובעיקר הנחתי. אני מקווה שזה יימשך כך עוד שנים. לטוב או לרע זה המקום שלנו.

■ (ראיינה: חנה רענן. ובני המשפחה הוסיפו פרטים ב-2.5.2015)

לואי נפטר ב-07.07.2016 בגיל 80.

לואיס פישביין

נולד ב-29.01.1932, בבואנוס איירס שבארגנטינה

הגיע לבארי ב-1972

כי ויקטור אלון בא למרכז הקליטה בגבעת ברנר

הפיסול נתן טעם לחיי

הייתי הצעיר מבין ארבעה אחים, ואני היחיד מבני משפחתי שעלה לישראל. רק אחי גרגוריו בא לבקר אותנו פה, פעם אחת, לפני 30 שנה. הייתי קשור אליו מכל אחיי. הוא אהב את מה שראה בישראל ואהב את הקיבוץ, אבל נשאר בארגנטינה.

בית הורי היה בית חילוני עם נטייה למפלגה הקומוניסטית. אנחנו, הילדים, דיברנו עם ההורים באידיש, ובחוג דיברנו ספרדית ושיחקנו עם ילדי השכונה, יהודים ולא יהודים. היה לנו מקום מפגש בפניה מסוימת, וממנה יצאנו בגיל הנעורים לערבי ריקודים, לסרטים או לתיאטרון. ברחוב עמד מוכר כרטיסים, והחבורה שלנו עמדה לידו ועודדה את העוברים ושבים לקנות אצלו כרטיסים. הוא שילם לנו תמורת העידוד, ובכל פעם שמישהו קנה כרטיס – מחאנו כפיים.

מאז ילדותי אהדתי את "בוקה ג'וניורס" ואת נבחרת ארגנטינה בכדורגל. עבדתי בנגרייה המשפחתית מגיל 13 ועד שהתגייסתי לצבא, בגיל 18. אני דור רביעי למשפחת נגרים, והעבודה בעץ ממש טבועה בדמי.

אמי ואמה של שרה אשתי, בסיה ושפרה ראוכמן, היו אחיות, אבל משפחתה חיה בברזיל והכרתי את שרה רק בגיל 18. היא עבדה בחברת תעופה ברזילאית, נפגשנו בחתונה של אחי גרגורי.

היה בינינו קליק מייד. אהבה ממבט ראשון. החלטתי לקשור את גורלי בגורלה, וכשהיא חזרה לברזיל טסתי אחריה. דיברנו על ניסיון של כמה חודשים, ומאז אנחנו ביחד – 60 שנה. אמה התקשתה לקבל את החלטתנו, אך אבי, מוזס השלים עם עזיבתי, אך הצטער להיפרד מהבן השותף בעבודת הנגרות.

התחתנו בסאו-פאולו, ועברנו קשה. עם השנים נולדו ילדינו, מאיר ב-1956 וגלדיס ב-1962, וכל השנים שרה טיפלה במקביל גם באמה החולה. אני עבדתי כסוכן נוסע, ונעדרתי הרבה מהבית. בימי ראשון פיציתי את מאיר וגלדיס, לקחתי אותם ברכבת ממרכז העיר לפרברים הרחוקים, נסיעה של כמה שעות הלוך חזור, וזה היה הביילוי הקבוע שלנו. כשחזרנו הביתה, שרה חיכתה לנו תמיד עם ארוחה חמה וטעימה.

הייתי אז איש קפדן ורייקן, ושמרתי על לוח הזמנים כמו יקה. לפעמים זה הלחיץ את הסוכבים אותי, אבל בסך הכל הייתי סבלן. לעיתים רחוקות, כשמישהו עצבן אותי, התפרצתי עליו, אבל אני נרגע מהר. לא נוטר טינה ולא שומר בבטן כעסים.

ההחלטה לעלות לישראל הייתה ההחלטה החשובה בחיי. אחותה של שרה עלתה עם משפחתה והתגוררה בקיבוץ ברור חיל. כשמצבנו הכלכלי היה בכי רע, יצרנו קשר עם הסוכנות היהודית והם טיפלו בסידורי העלייה שלנו.

הפלגנו באונייה מריו דה ז'ניירו הקיצית ב-31.12.1971, לאיטליה, ומשם באונייה "ניל"י". שרה ומאיר חטפו מחלת ים והקיאו את נשמתם, ואילו אני וגלדיס הרגשנו טוב וביילינו בדיסקוטק. כעבור שלושה שבועות הגענו לחיפה, וחיכה לנו פה חורף.

גם הבחירה בבארי התבררה כנכונה. ידענו שאנחנו רוצים לחיות בקיבוץ, שלחו אותנו למרכז קליטה בגבעת ברנר, וכשהתחלנו לברר איפה כדאי לנו להיקלט פגשנו את ויקטור אלון, שהיה בוועדת הקליטה של בארי – ומיד התחברנו. הוא היה לי כאח, כמוהו שושנה אשתו, וגם אריה ויפה גולדשטיין ובטי וגדעון אלון, שהפכו לשכנים וחברים. כולנו מדרום אמריקה, וזאת הייתה חברות אמיתית. קיבלנו דירת חדר וחצי, השתלכתי בנגרייה, וכשחנן בשוראי עזב את הנגרייה קיבלתי לידי את הריכוז. אחרי כמה שנים עברתי לדפוס, ולמדתי עוד מקצוע.

כיוון שלא למדתי בתיכון, היה בי צימאון חזק ללמוד. אפשר לומר שאני אוטודידקט. התעניינתי בהרכה תחומים, ורכשתי כמה שפות ברמה טובה של קריאה ודיבור. בבארי זכיתי לצאת לתיכונה באפעל, ולהשלים קצת השכלה כללית.

הכל היה צנוע בתקופה ההיא. שונה לגמרי מהיום. אחרי העבודה היינו יושבים על הדשא, מבלים, משוחחים ושותים קפה. תמיד היה לנו מלאי של קפה ברזילאי, והייתה אווירה נפלאה. לצערי, רוב חבריי הטובים נפטרו זה מכבר, ובראשם אפרים לוי, שעבד איתי בנגרייה.

סיפור חיי מתחלק לשניים: חלקו הראשון כשהייתי בריא – וחלקו השני קשור למחלה. מאז ומתמיד אהבתי לעשות דברים כמו ידי, והפיסול בעץ הסב לי הרבה סיפוק ונחת. זה החומר שאני קשור אליו ומרגיש שהוא הנכון לי. הרי הייתי נגר. העץ מחובר לאדמה, ויש לו שורשים. הוא נותן לי תחושה של יציבות, וזה קשור אולי גם לניסיון שלי להכות פה שורש.

במשך השנים השתלמתי במכון אבני, בחוג לפיסול באבן במוזיאון ישראל בירושלים, בסדנת אמני הקיבוץ בתל אביב וגם במכללת ספיר. נסעתי באוטובוסים, כשאני סוחב איתי את הפסלים שיצרתי. כשזווה ילין הציגה את העבודות שלי בגלריה, קיבלתי המון מחמאות ופרגון. רוב העבודות שלי הן מעץ, אבל יש גם עבודות מפח ומגבס.

מפעם לפעם נסעתי לבדי לתל אביב, הסתובבתי בין גלריות והתפעלתי מיצירות אמנות מרגשות. פה ושם לקחתי איתי את יאיר, נכדי הבכור, בנם של אניטה ומאיר, וסיירנו יחד במוזיאונים.

יש לי קשר חזק עם שני הנכדים האחרים. עם ליאל, בנה של גלדיס, יש לי קשר מיוחד במינו, בזכות האהבה המשותפת שלנו למוזיקה. אנחנו אוהבים לשמוע ג'ז, ואני שמח מאוד שליאל מנגן בהרכב והם מופיעים ברחבי הארץ. תכלת היא הנכדה היחידה שלנו, וכמובן שזה משהו מיוחד.

לשני הבנים עשינו חגיגת בר מצווה ועלייה לתורה. ליאל עשה את זה בבית הכנסת בבארי. לאחר הבר המצווה יצאנו עם כל אחד מהם בתורו לטיול שורשים בברזיל וארגנטינה, וזו חוויה מיוחדת במינה. היום יאיר לומד לתואר ראשון, ואני גאה בכך שהוא יהיה הפיזיקן הראשון בעל תואר אקדמי.

כשהתגלתה אצלי סוכרת ניסיתי להימנע מאכילת ממתקים, אבל זה קשה. שרה ניסתה להשגיח שלא אגזים, אבל תמיד מצאתי דרך להגיע לעוגיות שאהבתי לאכול עם הקפה. כחולה אני מוגבל כיום, ותלוי באחרים. יש לנו שכנים נחמדים, אבל הם לא כמו החברים שיכולתי לספר להם כל מה שיושב לי על הלב. בעקבות שרה, שעברה כמתנדבת המחלקה האונקולוגית לילדים, התחלתי גם אני להתנדב, והפעלתי סדנאות יצירה לילדים חולי סרטן. התמדתי כשנתיים, וזו הייתה תקופה נהדרת.

אני לא מצטער על שאני חי בקיבוץ, אבל אני היום מרגיש בודד. אני יושב בבית וצופה בטלוויזיה, אין לי סבלנות לקרוא, ופעמיים בשבוע אני נוסע למועדון "נווה אשכול" להיפגש עם אנשים. הייתי רוצה שמישהו יכנס אלי הביתה ונשוחח בענייני היום, אבל אין. הייתה תקופה שבה רציתי לעזוב, כי ילדינו היו במצוקה כלכלית וחשבתי שאוכל לסייע להם. שרה התנגדה לכך, ונשארו. בדיעבד, היא צדקה. גם מאיר סירב בתוקף לרעיון הזה. ברוך השם, עכשיו הם מסודרים. מאיר ואניטה גרים בנתניה. גלדיס חיה עם ליאל ותכלת באורים.

■ ■ ■
בשנים האחרונות אני מתגעגע להורי. מאז שהקימו את בית הכנסת בקיבוץ אני בא לתפילות עם יוסף בן צבי וחיים חוטר ישי. למרות שלא הייתי מחובר ליהדות בעבר, אני מרגיש עכשיו צורך לחזור לשורשים.

אני מקווה שהילדים והנכדים לא יעזבו אותנו לנפשנו, ומשרה אני מבקש להפריד בין המחלה לבין מה שאפשר עדיין למצות בחיים. אני מרבה לחשוב על הדברים שלא הספקתי לעשות. אם פגעתי במישהו – אני מצטער ומבקש סליחה. היו אירועים קשים במהלך חיי, היו רגעים לא נעימים, אבל מוטב לשכוח אותם ולהמשיך לחיות.

בתקופה האחרונה מציק לי המצב הביטחוני. אנחנו יושבים על הגבול – וזה מטריד אותי. מצד אחד אני מאמין שישראל צריכה לתת לשכנים שלנו יותר חופש. כדי שתהיה שכנות טובה חייבת להיות בינינו הבנה, ורק אז אפשר יהיה להגיע לשלום. מצד שני, החמאס הטורריסטי לא מאפשר להגיע להבנות. אני לא יודע מה יהיה.

■ (ראיינה: רחל פריקר ב-07.05.2014)

לואיס נפטר ב-22.12.2016 בגיל 85.

מונה עופר

נולדה ב-02.07.1923, באנגליה

הגיעה לבארי ב-1954

כי מיכאל אחי אמר: למה שלא תבואו לחיות כאן

מלחמת יום הכיפורים שינתה הכל

א כי נולד בבאקו, היום בירת אזרבייג'ן, ומשפחתו היגרה לקנדה. אמי נולדה בהולנד, לאחר שהוריה היגרו מרוסיה. הם נפגשו דווקא בלונדון. אמא חייתה שם מגיל צעיר, כי הוריה היגרו מהולנד. אבא היה ציוני מנעוריו, והלך ללמוד חקלאות כדי שיוכל לכבוש את השממה כשיעלה לארץ ישראל. אבל התוכניות השתבשו: לפני שאבא סיים את הלימודים פרצה מלחמת העולם הראשונה, הוא התגייס ל"גדוד העברי", שירת עם דוד בן-גוריון ויצחק בן-צבי באזור הקרבות ברצועת עזה, ונשלח לאימונים באנגליה. בלונדון הוא פגש את אמא, ונוצר הקשר ביניהם.

בסיום המלחמה אבא חזר לקנדה, השלים את התואר בחקלאות, ואז היגר לאנגליה כדי להינשא לאמי. שמו היה יוליוס יהודה גורביץ'. שמה היה חנה ליבוביץ'. לאחר החתונה הם שינו את שם משפחתם לגורדיץ'.

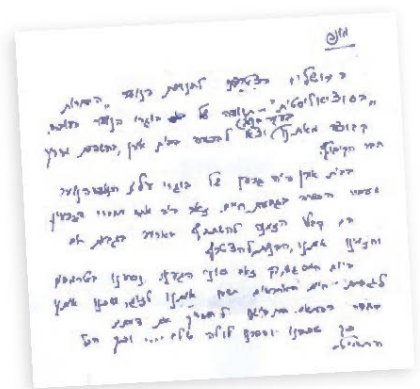
אבי עבד תחילה כאגרונום, ובהמשך קנה משק עופות בקנט. הוא היה בעל מקצוע מעולה, יישם שיטות גידול מתקדמות ופיתח את שיטת הכלובים הנפרדים. במשק שלו עבדה קבוצת הכשרה מתנועת "הבונים", שהתכוננה לעלייה, ובקיץ כולם התגייסו לקטיף במטעי הפרי. אמי בישלה מהפירות ריבות, ושמרה במזווה צנצנות על גבי צנצנות.

אלא שאז החלה הסאגה שלי עם העופות: חליתי באסטמה קשה, והתברר שאני אלרגית לנוצות. לא יכולתי להמשיך לחיות במשק, ועברתי להתגורר אצל סבא וסבתא במזרח לונדון.

סבי הגיע לאנגליה בגיל מבוגר, נשוי ואב לילדים, אבל רכש אנגלית מצוינת, החזיק ספרייה ענקית של ספרות אנגלית קלאסית ולקח אותי מגיל צעיר להצגות של שייקספיר. גם אני קראתי המון, לפעמים בלי להבין על מה מדובר. לימי ההולדת סבא קנה לי תמיד ספרים, ועד היום אני שומרת חלק מהם, יחד עם ספרים שירשתי מהספרייה שלו.

סבא שלי היה ציוני, חבר במפלגת "פועלי ציון". ביתו היה פתוח לשליחים, סטודנטים וחילים מארץ ישראל. הוא היה גם אנטי רתי במוצהר. ידענו שאנחנו יהודים, אבל לא הרבה מעבר לזה. לא חגגנו שום חג יהודי מלבד פסח, אותו ציינו בארוחה משפחתית וקריאת קטעים מההגדה. כשהייתי בת 12 סבי נפטר, והורי עברו מקנט ללונדון איתי ועם שני אחיי הצעירים, מיכאל

ופנינה. כעבור שנה אבא החליט לוותר על החיים הנוחים ולעלות ארצה. בעזרת חבריו, בן-צבי ובן-גוריון, הוא הצליח לקבל סרטיפיקט, ויצא להכין את השטח לעלייה של כל המשפחה. עלייתנו נדחתה עד יעבור זעם כאשר פרצו בארץ מאורעות '36, עד שלאמא נמאס לחיות בחוסר ודאות והיא גמרה אומר לצאת לדרך. הפלגנו מאנגליה לצרפת דרך תעלת למאנש, המשכנו ברכבת למרסיי ועלינו על אונייה לחיפה. בלילה הראשון התארחנו אצל ידידים בחיפה, וכשיצאנו למרפסת והשקפנו על המפרץ. זה היה מראה יפהפה.

התיישבנו בשכונת בורוכוב בגבעתיים. מיכאל ופנינה למדו בבית חינוך לילדי עובדים בשכונה, והצברים קלטו אותם יפה. מיכאל המשיך משם ל"כדורי" ונמנה בין מייסדי בארי. פנינה למדה במשק הפועלות, הצטרפה לגרעין הכשרה בתל יוסף ועברה עם מי שיהיה בעלה למעיין ברוך.

אני הייתי כבר בגיל תיכון, ונסעתי כל בוקר ללמוד בתל אביב. בהתחלה זה לא היה פשוט: לא ידעתי עברית ולא היה לי שום רקע ביהדות. אחר כך גם האסטמה חזרה, וסבלתי מהתקפים של קוצר נשימה. הורי חשבו שהאוויר של ירושלים ייטיב איתי, ושלחו אותי לגור אצל חברים. הלכתי לבית ספר מסחרי, למדתי קצרנות והדפסה, ושכרתי חדר סמוך לשכונה המרוקאית בעיר העתיקה. הכרתי לראשונה בני עדות שונות ונחשפתי לבליל של שפות. הגעתי גם לחוג של תנועת "הבחרות הסוציאליסטית", וזה ישנה את מסלול חיי.

מאיר בן יהודה, המדריך הכריזמטי שלנו היה חבר בית אורן. הוא הביא אותנו למחנה עבודה בקיבוץ, והציע שנישאר שם בהכשרה. הרעיון מצא חן בעיניי. הייתי בערך בת 18, ופגשתי שם בחור בשם זאב רנצנהופר, שעלה מאוסטריה. הוא עבר הכשרה בגבעת חיים ונשלח עם חבריו לשקם את בית אורן, ששכן מבודד על הכרמל וסבל מהתקפות של כנופיות ערביות. לא היו לקיבוץ שטחים חקלאיים. רוב החברים עבדו בסיקול אבנים, וקק"ל שילמה להם משכורות. זאב מצא עבודה כיערן, וחברים אחרים עבדו בנמל חיפה ובמחצבות ביגור.

באחד הימים קיבלנו הזמנה למסיבה בגבעת חיים. זאב ואני היינו היחידים שהגיעו לנקודת המפגש, ויצאנו בטרמפים לגבעת חיים. המארחים היו בטוחים שאנחנו זוג, ונתנו לנו חדר אחד ללון בו. דיברנו רוב שעות הלילה, וכששמעו במשפחות שלנו על הלילה "הפרוע" הזה הם הזדעזעו והחליטו פה אחד שאנחנו צריכים להתחתן.

הוריו של זאב נמלטו ארצה מווינה דרך איטליה ערב מלחמת העולם, ולא יכלו להוציא את רכושם. אביו, שהיה שם עורך דין, עבר כאן מבית לבית ומכר ביצים. יחד עם הורי הם ארגנו לנו חתונה בוועד הקהילה בחיפה. התחתנתי ללא שמלת כלה, וזאב לבש בגדי קיבוץ. אחד האורחים השאיל לו קסקט, כדי שהרב ירשה לו לעמוד מתחת לחופה. מספר שנים לאחר החתונה עברתנו את שם משפחתנו לעופר.

כזוג נשוי קיבלנו אוהל: האקלים היה נורא, המצב הכלכלי היה קשה, אבל זאת הייתה תקופה דרמטית ולקחנו חלק באירועים היסטוריים. כשהפלמ"ח שחרר את המעפילים ממחנה עתלית

הועברו הבורחים בדרכי עפר לבית אורן, קיבלו מאיתנו בגדים ונטמעו בינינו. חלק מהם המשיכו הלאה, וירדו מעבר לכרמל, ליגור. עד מהרה הגיעו האנגלים וצרו על הקיבוץ. המוני חיפאים נזעקו, נהרו בשבילים לבית אורן והתייצבו מול השוטרים. בסופו של דבר הבריטים התקפלו ועזבו את המקום.

ב"שבת השחורה" זאב היה בכיתת כוננות שיצאה לסיור שגרתי בשטח. הם נתקלו בחיילים בריטים ונשלחו למעצר של שבוע במחנה לטרון. לאחר מכן זאב השתתף בקרבות על הכרמל, כשהברי בית אורן גויסו להסיר את איום הירי מהכפרים הערביים לעבר כביש תל אביב - חיפה.

כשנכנסתי להריון חזרו אלי התקפי האסטמה. לא יכולתי להחזיק מעמד בתנאים של בית אורן, ועברנו לירושלים.

דוד נולד בכית החולים הכי מודרני באותם ימים, הדסה הר הצופים, וזמן קצר אחר כך החלטנו לחזור לבית אורן לניסיון נוסף. עברתי בגן ירק ואז כמזכירה טכנית, אבל כשנכנסתי שוב להריון, רוב הזמן הייתי חולה. הפעם נולדה לנו בת, וקראנו לה יהודית. בנובמבר 1947, כשהייתה בת עשרה חודשים בלבד, היא חלתה, ככל הנראה בדיפטריה, ונפטרה. דוד היה בן שנתיים, הרגשתי רע כמעט כל הזמן, והחלטנו לעזוב סופית את בית אורן.

גרנו תקופה אצל הורי בכפר שמריהו, וכשהוקם כפר הנוער עין כרם פנה אבי אל חברו מהבריגדה בן צבי ואל אשתו, רחל ינאית בן צבי, ועברנו לשם. אני עבדתי במשרד וזאב היה חצרן-כולבוניק על טרקטור. ב-1949 נולד אמציה. זאב התחיל לעבוד במרכז הייעוץ של קק"ל, והסתובב עם ג'יפ בין העולים החדשים שנשלחו לעבודות דחק בהרי ירושלים. הוא לקח ללב את מצבם, וראיתי שהוא סובל.

ניסינו להתיישב במושב אביגדור, זה לא כל כך הצליח, ואחרי שנה פנו אל זאב בבקשה שינהל את החווה הניסיונית של קק"ל בגילת. הבעיה הייתה שלא היה במושב גילת בית ספר. שאלנו את אחי מיכאל אם דוד יוכל ללמוד בבארי, והייתה לו הברקה: למה שלא תבואו לחיות כאן? בבארי בדיוק חיפשו מחליף למנהל החשבונות. עברתי הדרכה מזורזת בגבעת ברנר, יצאתי להשתלמויות, אבל נאלצתי ללמוד את רוב העבודה תוך כדי תנועה.

דוד הצטרף לכיתת "אשל", הכיתה הבכורה, שהורכבה מילדי משק מעטים ורוב של ילדי חוץ. המורים לא תמיד היו אנשי מקצוע, אבל בוכסי היה מחנך מעולה. הוא זה שהדביק לדוד את כינוי החיבה דובי, אך עבורי הוא נשאר דוד.

דוד אהב ספורט והיה תלמיד מצטיין. בסיום י"ב הוא הכין עבודת גמר בתחום המחשבים, שהיה עדיין בחיתוליו. הוא התגייס לקורס טיס, אך הודח ועבר לשריון. אחרי השחרור הוא עבד בפלחה, עבר לרפת וריכז את הענף. במקביל הוא טיפח את נבחרת הנערים בשחייה ועסק בפעילות ציבורית: הוא היה פעיל במשמרת הצעירה של מפלגת העבודה וגויס לצופים. אמציה אהב את הרפת - ואת בית הספר הרבה פחות. זה הגיע לכך שהציעו לו ללכת לרפת, כי אין לו מה לחפש בכיתה. בצבא הוא היה קצין קשר, והכיר את רותי. הם התחתנו באוגוסט

1973, נסעו לירח דבש בארצות הברית והמשיכו לביקור משפחתי באנגליה. אמציה תכנן להישאר שם זמן מה, אבל מלחמת יום הכיפורים פרצה ושינתה הכל.

אמציה מצא טיסה ארצה, גויס כבר בשדה התעופה והצטרף לחבריו במוצאי התעלה. דוד נלחם כשריונר במלחמת ששת הימים ובמלחמת ההתשה. הוא אמר שהפעם לא יצטרכו אותו, אך בשבת אחר הצהריים דוד קיבל צו 8 ונסע. אף אחד לא שמע ממנו יותר דבר. אחרי זמן מה הודיעו לנו שדוד נעדר, ואמציה התחיל לחפש אותו. פניתי לצבא וביקשתי שישחררו את אמציה, והוא חזר הביתה. בסופו של דבר התברר שדוד נהרג בקרבות ליד גשר פירדאן.

זאב עבד בענפים שונים, כיהן קדנציה כגזבר המועצה וריכז את הלול כמה שנים – כמו אבי, שגידל עופות, וגם גיסי ממעיין ברוך. אבל זאב היה צמא להשכלה. הוא הפסיק את לימודיו כשעלה ארצה, ובחברת הנוער בגבעת חיים הלימודים לא היו רציניים. בשנות השישים הוא התחיל ללמוד במכון להשכלה בהתכתבות. הוא קם לשם כך לפנות בוקר, לפני העבודה, ולמד באופן עצמאי כמה קורסים, בעיקר במקצועות הריאליים.

זאב קיבל התקף לב ב-1978, בגיל 55. אין לי ספק שמותו של דוד שבר אותו. הדרך שלנו להתמודדות עם השכול הייתה להמשיך לנהל את החיים כדי לא ליפול, אבל היא לא עבדה. זאב עבר אשפוזים, צנתורים וניתוח, וכשהרופאים הרשו לו לחזור לעבודה עזב את ההוראה ועבר לעבוד בדפוס בהגהה. הוא ניסה לסגל אורח חיים בריא, התחיל לרוץ וללכת, ומצבו באמת השתפר. נסענו לחו"ל לפי התור שהיה נהוג אז, בילינו וצברנו זיכרונות יפים.

בין לבין היו גם תקופות קשות, שבהן מצבו של זאב התדרדר. התגלה שהוא סובל מסרטן קטלני ונדיר, והניסיון להרביר את הגידול בניתוח לא עלה יפה. הוא נכנס לשורת טיפולים ובקושי דיבר בגלל משככי הכאבים, עד שהחליט שאינו מוכן לחזור לטיפולים ולאשפוזים. הוא נפטר בינואר 2008, מעט לפני יום הולדתו ה-85. תכננתי אירוע משפחתי לכבוד יום הולדתו, ולא זכינו לקיימו.

אמציה ורותי עברו ב-1976 לנהריה, לחיות ליד משפחתה של רותי. הם קראו לבנם דוד, והשם דובי דבק גם בו עד כדי כך שהוא הוסיף את השם דובי לתעודת הזהות, לפני דוד. יחד עם רות, בת זוגו, הם הקימו בית ספר דמוקרטי במצפה רמון, וכעת הוא עוסק בעיקר בטיפול באמצעות בעלי חיים. דובי ורות בירכו אותי בשלושה נינים: יותם, מאיה ואיתמר.

ענבל, הנכדה השנייה, למדה משפטים ועבדה כעורכת דין, ואז שינתה כיוון ולמדה עיצוב פנים. זכיתי מענבל ושלומי בשלושה נינים: עלמה, נעמי ועמנואל. עדי, הנכד הצעיר, עדיין רווק.

אין לי אמונות דתיות, ואין לי גם אמונות טפלות. גדלתי כילדת טבע, ועד היום אני מרגישה לא טוב כשאני מגיעה לתל אביב. אינני מתחרטת על מה שהיה, אבל מצטערת שאני מוגבלת היום ונמצאת כאן לבדי, בלי המשפחה הקרובה. אני יודעת שהם משתדלים להגיע כמה שיותר, וכשהם באים זה משמח אותי מאוד. אבל לצידי נמצאת דבי המטפלת המסורה שלי.

■ (ראיינה: פרח פילו ב-10.06.2014)

מונה נפטרה ב-24.07.2017, בגיל 94.

מרים (מירה'לה) חרובי

נולדה ב-16.07.1935, בנהריה

הגיעה לבארי ב-1958

בעקבות יענק'לה

"שרוך לבן ושרוך אדום"

הייתי הילדה הראשונה שנולדה בנהריה. הורי, רות לבית דוד ויעקב פאוקר, יחד עם ולטר וחנה דויטש (דיין), היו שתי המשפחות שהתיישבו ראשונות ב-07.02.1935, על האדמות שהם קנו בעצמם ליד נחל הגעתון, מאחר שקק"ל לא הסכימה אז לרכוש אדמות מעבר לעכו. כל מתיישב רכש עשרה דונם, הוקמה אגודה חקלאית שיתופית, אבל תוך זמן קצר התברר לרוב האנשים שצורת החיים הזאת אינה מתאימה להם.

אבי למד בגרמניה בבית ספר לגננות ושתלנות כדי להכין את עצמו לעלייה ארצה. הוא האמין שחקלאות היא הייעוד שלו, אבל בשל עיסוקיו הציבוריים והביטחוניים, המצב הכלכלי של משפחתנו היה דחוק. עם הזמן, כדי שיהיה ממה לחיות הוא מכר דונם אחר דונם. בסוף עברנו למשק אחר בנהריה, עם שטח אדמה קטן יותר, ואבא נותר חקלאי עד זקנתו. חלק ניכר מחבריו הפכו את הלולים לחדרי אירוח, ונהריה הפכה די מהר לעיירת נופש.

הורי עזבו את גרמניה כל אחד בנפרד אחרי עליית הנאצים ב-1933, והכירו זה את זה בארץ. שניהם היו ציונים, אבל אבי היה חילוני וסוציאליסט והיום ה"קדוש" שלו היה אחד במאי, ואמי באה מבית דתי והיום הקדוש שלה היה יום הכיפורים. על אף ההבדל הגדול בהשקפות העולם, שהיום מצית מלחמות, הם חיו בשלום. אילו חיינו בישראל כמו שהורי חיו וגידלו אותי ואת אחיי, בכבוד הדדי, מצבנו היה הרבה יותר טוב.

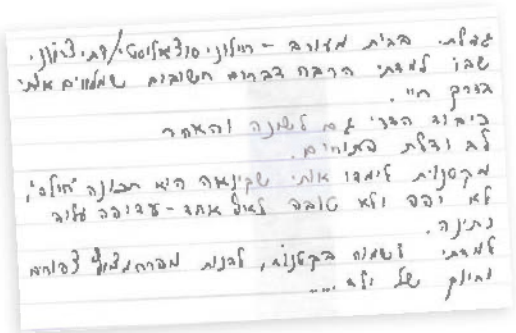

לא גדלתי בשפע, אך לא במחסור. עד גיל 10 לא היה בביתנו חשמל, כי להורי לא היה כסף להתחבר לרשת, וכשאני מספרת לנכדיי שהשירותים היו מחוץ לצריף, ולא היו שמפו או מרכך שיער אלא סבון פשוט אחד משמן זית, הם מתקשים להבין כיצד חיינו.

שנתיים אחריי נולד אחי רן, וכעבור עוד שש שנים נולד גדעון. שניהם חברי ניר עוז. גדלנו כילדי טבע - בחורף בין הפרחים בשדות ובקיץ יחפים ובמכנסים קצרים, בעיקר על שפת הים. יחד עם זה, חוינו את המאורעות של ימי המאבק על המדינה שבדרך.

סבתי אלזה, שהתגוררה איתנו, נרצחה בימי המאורעות של "המרד הערבי הגדול", כשעריבים פתחו באש על האוטובוס שבו נסעה לחיפה. אבי התגייס באותה תקופה לשמש נוטר, "גפיר", ונטל חלק בעלייה על הקרקע של חנייתה.

בתקופת ההעפלה הגיעו לנהריה מאות עולים, ואנחנו כילדים סייענו להכריח אותם מהחוף ולהסתירם. הייתי ילדה בת 12 כשהגיעה האונייה "האומות המאוחדות", כליל 31 בדצמבר 1947. מקס פייבלמן, בעל בית הקפה, איש חביב ושמן שהסתובב תמיד עם סיגר בפה, הביא נשים ויין והסיה את דעתם של החיילים הבריטים, שהעדיפו לחגוג את הסילבסטר. הנהריינים מיהרו בינתיים לחוף, והורידו מהאונייה מעפילים "חולים" באלונקות. למחרת הבריטים ערכו חיפושים בבתיים, ואנחנו העברנו את העולים הבלתי לגאליים דרך החצרות מבית לבית, כדי שלא ייתפסו.

כילדה לא הבנתי מה קרה באירופה בתקופת השואה, לא היו לנו רדיו ואמצעי תקשורת אחרים, והסימן היחיד לכך שמתחולל משהו נורא היה שאבא לא הרשה לנו להתחפש בפורים, ואמר: "זה לא זמן לשמחות". כשהתעקשנו, הוא אמר לי: "אם את רוצה, תתחפשי לאחות", ולאחי: "תתחפשי לחייל".

בשנת 1943 הגיעו ארצה "ילדי טהרן", שהוברחו מפולין לפרס. חלק מהילדים הועברו משם לארץ דרך סוריה ולבנון, במעבר ראש הנקרה, ואותנו, ילדי נהריה השזופים, לקחו לקבל את פניהם בתחנת הרכבת בנהריה. הם לא ירדו מהרכבת, חילקנו להם ממתקים, והרגשתי שאני רוצה להיבלע באדמה. ילדים קרחים, עם עיניים גדולות, שנראה כי עברו סבל נוראי. חשתי שאין לי זכות קיום לידם.

במלחמת העצמאות נהריה הייתה נצורה, והאספקה הגיעה על דוברות (מעונות) דרך הים. לקראת פסח הסתדרו כל התושבים בשורה ארוכה, והעבירו את חבילות המצות מיד ליד, מהדוברה אל החוף. מספרים, שהיקים לא ויתרו על כללי הנימוס: מי שמסר חבילה אמר "ביטה שיין" (בבקשה), המקבל ענה "דנקה שיין" (תודה), וזה נשמע כמו שקשוק גלגלי הרכבת.

כש"שיירת יחיעם" יצאה מנהריה עם אספקה לקיבוץ יחיעם הנצור, עלינו על הגגות וראינו את העשן המיתמר מהמשוריינים שנפגעו ואת הקרב שהתחולל. אבי, שהיה האחראי על הביטחון, מה שנקרא היום רבש"ץ, הסתובב כארי בסוגר חסר אונים, כי כל כלי הנשק של נהריה נמסרו לאנשי השיירה.

בנהריה לא היה אז בית ספר תיכון. כחניכת "השומר הצעיר" לא רציתי לעבור לתיכון בחיפה או בקריית חיים, כפי שהיה מקובל, והצלחתי אחרי מאבק קשה לשכנע את הורי לשלוח אותי למוסד החינוכי "נעמן" בעין המפרץ. במקביל ללימודים עבדתי במשתלה, ושם נדבק בי חיידק האהבה לגידול צמחים ובוטניקה. כיוון שאמי חלתה, באתי הביתה פעם בשבוע ל"עזרת קרובים".

סיימתי את הלימודים ב-30 ביוני 1953 בלי תעודת בגרות, בהתאם לעיקרון של בתי הספר הקיבוציים, וכעבור שלושה ימים התגייסנו, כל בנות הכיתה יחד. בסיום הטירונות, כשעמדתי להיכנס אל קצין המיון, החיילת שיצאה מחדרו נתנה לי טיפ: "תגידי לו שעבדת בלול ואת אוהבת בעלי חיים, כי מחפשים מאלפים ליוני דואר". כך היה, וביליתי את השירות הצבאי ביחידה לאילוף יונים.

חזרתי לעין המפרץ לאחר השחרור, ועברתי כמובן במשתלה. חברתי תמר תאני, שחלתה בלוקמיה בטירונות ושחררה מיד, למדה מוזיקה ב"אורנים", והכירה שם את ארקה פרומקין, חבר בארי. הם התאהבו והתחתנו, ארקה עבר לעין המפרץ, וכשבאתי באחד הימים לבקר אותם היה בחדר עוד בחור מבארי. קראו לו יענקלה חרובי. הוא היה הנהג ברכב שעלה על המוקש שהפך את ארקה לנכה. לימים התברר לי, שכשיצאתי משם יענקלה אמר לארקה: "זאת תהיה אשתי".

התייחסתי אל חיזוריו של יענקלה באדישות. הסכמתי להיפגש איתו, זה היה נחמד, אבל כשהוא הציע שנתחתן סירבתי: הייתי בת 21 והוא בן 30, הוא חי בנגב ואני בעין המפרץ, הוא מהקיבוץ המאוחד ואני מהקיבוץ הארצי. אבל יענקלה לא ויתר. הוא הציע שהוא יבוא אחרי החתונה לשנה לעין המפרץ, אחר כך נחיה שנה בבארי - ואז נחליט היכן לבנות את ביתנו. נגמרו התירושים, והסכמתי.

בסוף 1956, אחרי מבצע סיני, גייסו אותי למילואים באילת. בסיום המילואים הייתי זכאית לטוס לבאר שבע, וביקשו ממני לקחת איתי ילדה חולה לבית החולים "הדסה", כי הוריה לא רשאים לטוס במטוס הצבאי. בבית החולים סירבו לאשפז את הילדה, משום שהייתה לה מחלה מדבקת, ובלית ברירה הלכתי עם הילדה על הידיים לקצין העיר, וחיכיתי שם עד שהוריה הגיעו באוטובוס. כשהשתחררתי מהמשימה ההזויה נסעתי לביקור ראשון בבארי.

חברי בארי התכווננו בדיוק לצאת לטיול לקדש ברנע. יענקלה היה הנהג, והוא הזמין אותי לשבת איתו בקבינה. שתי חברות רצו גם הן לשבת בקבינה, יענקלה כבר הודיע שהוא לא מוכן לנהוג אם לא אשב לידו, ושתי החברות ויתרו והשאירו לנו את הקבינה.

התחתנו ביולי 1957 בעין המפרץ, עם עוד חמישה זוגות. חברי בארי עבדו בשבת כדי שיוכלו לבוא לחתונה. הם הגיעו במשאית, הופיעו עם ה"שרלה" המסורתית ושרו את "הטנדר נוסע/ הטנדר הוא רץ/ משדות ים המלח עד עין המפרץ". המאמץ שלהם ממש הרשים אותי.

יענקלה השתלב מצוין בעין המפרץ, גם בעבודה וגם בחברה, אבל התעוררה בעיה כאשר נכנסתי להריון. המשטר בבתי התינוקות היה חמור, אפילו לאבות לא הרשו לבקר את הילדים, וכשיענקלה ראה את זה הוא אמר לי: "מירלה, לא יעזור לך, הילד שלי לא ייוולד כאן. לא חיכיתי עד גיל 32 בשביל שלא אוכל לראות את הילד שלי, לחבק אותו ולקחת אותו על הידיים מתי שארצה. לא יגידו לי מתי לבוא אליו ומתי לא".

הבנתי אותו, ובמאי 1958 עברנו לבארי. לא היה לי נעים לבוא בהריון, אבל קיבלו אותי יפה. כעבור חודשיים רמי נולד, ובארי הפכה לבית שלי.

ההבדלים הרעיוניים בינינו לא נמחקו: יענקלה קרא "למרחב" ואני "על המשמר", וכשהציעו לו שליחות בארגוני טעם תנועת "ררור החלוקין", אמרתי: "אנחנו לא יכולים לנסוע. אני לא אדריך איתך ב'דרור', ואיזה פרצוף יהיה לך אם אני אדריך ב'שומר הצעיר'?" היום זה נשמע מצחיק, אבל לא יצאנו לשליחות.

כשחברי בארי ישבו עדיין בגדרה, הם הקימו משתלה בעזרת מגדל ורדים ידוע אך "משוגע", מוטקה נבו, חבר מעוז חיים. חישובים כלכליים לא עניינו אותו, אלא רק עקרונות מקצועיים, המשתלות שהוא הקים לא החזיקו מעמד, ובכל פעם שאחת נסגרה - הוא הקים אחרת, במקום אחר. הכרתי אותו כאשר נשלחתי מעין המפרץ להשתלמות ורדים בגדות. לקראת בואי לבארי הוחלט להקים משתלה, מוטקה בא לעבוד איתי... אבל גם פה לא נרשמה הצלחה כלכלית והמשתלה נסגרה. הוא חזר למעוז חיים, הקים שם עוד ורדיה, ובוקר אחד מצאו אותו מת, כשהוא יושב על הארגז ששימש לו כיסא עבודה.

אחרי הורדים ניסינו לגדל ציפורנים ועגבניות בחממות. כוח האדם היה מצומצם, העסקת שכירים לא באה בחשבון, ומאחר שהחממות דרשו הרבה ידיים עובדות הוחלט על סגירה. התחנה הבאה שלי הייתה מערכת החינוך. זה לא מה שרציתי, אבל באותן שנים סדרן העבודה אמר לך מה לעשות - ועשית. כדי לנחם אותי, הבטיחו לי שזאת רק סתימת חור בגן "כלנית", אבל שלושת החודשים הפכו לשלוש שנים.

אחרי הגן הציעו לי לעבוד בבית הספר כלבורנטית בבילוגיה. התלבטתי, כי למדתי ביולוגיה רק בבית הספר, אבל בני פיינשטיין, המורה, אמר: "אל תדאגי, תלמדי תוך כדי עבודה". נענית להצעה, עברתי בהמשך כמה קורסים מצוינים בבר-אילן, וכשילדי בארי עברו ל"מעלה הבשור" עברתי איתם כלבורנטית, ועבדתי שם בהנאה רבה עד גיל 70.

■ ■ ■
 דגנית, נטע ואילן באו בעקבות רמי. יענקלה מילא כל השנים תפקידים, כמו מרכז קניות, גזבר ומרכז מחסן אספקה, גם אני נבחרתי למזכירה וריכזתי את ועדת חברה, היינו פעילים – אבל המשפחה הייתה מרכז חיינו. זה נשמע משונה כשמדובר בתקופת הלינה המשותפת, אבל היינו שלמים איתה. מארבעת ילדינו זכינו לעשרה נכדים – ניר ורותם, שירה וגל, דנה עומר וקרן, ותומר, זהר ודניאל. דגנית ואילן חיים עם משפחותיהם מחוץ לקיבוץ. רמי ונטע הקימו את בתיים בבארי, וזה בהחלט עוזר לי היום. לחברים שכל ילדיהם עזבו – קשה יותר.

בגיל 70 יצאתי לפנסיה, בין השאר משום שרציתי להגשים עם יענקלה את כל הדברים שעדיין לא עשינו. הציעו לי לקחת על עצמי כל מיני פרויקטים, אבל העדפתי לא להתחייב. בחרתי להיות חופשייה. יענקלה אהב מאוד לטייל בארץ, וחרש אותה לרוחב, לאורך ולכל הכיוונים. כשהמצב הכלכלי השתפר והתחילו לטוס לחו"ל, נסענו הרבה ונהנינו מאוד.

בגיל 83 הלכנו יחד בפירנאים הצרפתיים, ופתאום הוא נפל ומת. זה היה שוק נוראי, אבל הוא לפחות לא סבל ומת במיטבו. החברה התברחו שהוא חשב כנראה שהגיע לגן עדן, והחליט להישאר. חבר אחר אמר לי: "אני פותח באינטרנט אתר: 'למות כמו יענקלה חרובי, איפה ומתי?'".

היום אני עובדת בגינה שלי וקצת בגינה של "בית איריס", מתנדבת באגודה למען החייל, משתתפת בקבוצת "קשר לחבר" שיזמה חסידה, נוסעת לפעילויות של מועדון "אשכולות" ב"נווה אשכול" ולהרצאות במכללת "ספיר", מפנקת את המשפחה – וטוב לי.

■ (ראיינו: חן פרמון ועמרי קדם ב-13.04.2014)

מנצ'ר (אברהם) דבורי

נולד ב-05.05.1944, בעמרה שבעירק

הגיע לבארי ב-1952

כי לא הסכים לאכול בשר ודגים

חברת מופת שאין כמוה בעולם

היינו בני 10 בערך כאשר לקחנו יום אחד את הפרד מהאורווה ויצאנו מחוץ לקיבוץ. באותה תקופה אסור היה לילדים לצאת מבארי, מחשש הפדאיונים. הגענו לבוסתן, אמיר אפרת עלה על עץ גבוה לתצפת, וחגגנו על הפירות.

כשחזרנו אחרי כמה שעות, עליזים ושמחים, הסתבר שכל הקיבוץ על הרגליים, וכבר הודיעו לצבא שהילדים נעדרים. הראינו לחבר'ה את הפירות שהבאנו, אבל אסף שלוי, המחנך שלנו, לקח את הדלי ושפך את הפרי. אחר כך הוא סגר אותנו בחדר, ופשוט... הכניס לנו מכות.

זו הייתה הפעם הראשונה בחיי שקיבלתי מכות, וזאת לא הייתה סטירה קטנה. כעבור שנים שאלו את אסף: "למה נתת למנצ'ר הכי הרבה מכות?". הוא ענה: "כי חשבת שהוא היחיד שזה יכול לעזור לו". במרחק השנים, אני חייב להודות שזאת הייתה נקודת מפנה בחיי, ומאז התחלתי להיות בנאדם.

■ ■ ■
"עמרה" שבעירק הייתה עיירת נופש בקרבת העיר הגדולה בצרה. היינו תשעה אחים, אני השביעי ביניהם. אבי, יצחק דבורה, עסק במסחר: מכירת דלק והובלת סחורות מהמפרץ הפרסי דרך החידקל לבגדד. גרנו בבית גדול, שבמרכזו פטיו וסביבו החדרים, עם באר מים פרטית ומשרתים אבל ללא חשמל. משפחה ממעמד הביניים הגבוה.

אחי הבכור עמוס, שהיה חבר בתנועת "החלוץ", וראובן, שהיה בן 12, עלו ארצה בראשית 1950 כחלוצים לפני המשפחה. אמי - חביבה לבית סודאי - הביאה אותם למרכז הברחת היהודים בצרה, ומשם הם המשיכו. עמוס הגיע לגרעין השלמה של בארי וראובן התחנך בכפר הנוער בן שמן.

שאר המשפחה עלתה בעלייה לגאלית בסוף 1950. אמא אומנם הצליחה למכור את הבית היפה, אבל יצאנו עם 50 דינר בלבד, מזוודה ושמיכה לכל אחד. 15 ק"ג זהב נשארו מאחור בתוך פח זיתים. לפני שעלינו על המשאית, הורי עמדו וחילקו לשכנים שטרות כסף.

■ ■ ■
לא פשוט להתחיל חיים חדשים, בארץ חדשה. המעבר היה חד, והורי היו גיבורי הסיפור. זו הייתה ההחלטה והאחריות שלהם לעזוב כל מה שהיה לנו, עם כל הילדים, למען עתיד לא ברור - אבל הם שאפו לחיות בארץ ישראל.

גרנו תחילה באוהל במעברת עמישב, ודי מהר עברנו בכוחות עצמנו לפרדס כץ. אבי היה כבר חולה, אחיי הגדולים פרנסו אותנו, ותוך דור אחד המשפחה עמדה על הרגליים. אחיי התפתחו לאנשים משכילים וערכיים. אני זוקף הכל לזכות הורינו, שהעמידו את חינוך הילדים בראש סדר העדיפויות. הם העניקו לנו כל מה שהיה להם, בלי לדאוג לעצמם.

אני הייתי ילד עצמאי, והתקשיתי להסתגל לבית הספר. הרביתי לברוח ולשוטט ברחובות, ובגיל 6 וחצי כבר הנהגתי חבורת ילדים. מאחר שלא אכלתי בשר ולא דגים, עמוס אחי הצליח לשכנע את הורי לשלוח אותי אליו לקיבוץ. הוא הבטיח להם שכך יפתרו בעיות האכילה שלי. אמא התנגדה, אבל בסוף נכנעה.

למרות שיצאתי מהבית בגיל 7 וחצי, הורי היו הדמויות המעצבות והמרכזיות בחיי. אילו נפתח בפני אמא שלי מסלול חיים אחר, היא הייתה גנרלית. אי אפשר לתאר איזו אוטוריטה הייתה לה. אבי היה איש חכם שהרבה לתת בסתר. הוא זה שנתן לי את הרחף לעשות מעשים שאינם מוסכמים על כולם, אם אני מאמין שהדרך שלי נכונה.

בבית הספר בבארי הייתה אז כיתה אחת. עמוס סיפר לי בדרך: "הילדים ישנים, אוכלים ולומדים ביחד, וגרים בבית ילדים. אחרי הצהריים אתה תבוא אלי". התלהבתי, אבל היום, כשיש לי ילדים ונכדים, קשה לי להבין איך הורים במשפחה אוהבת נתנו לילד בן 7 וחצי לעבור למקום שהם לא ידעו היכן בדיוק הוא נמצא.

היו בכיתה שלושה בני משק וכמה ילדי חוץ. מהיום הראשון הרגשתי שזה הבית שלי. הוקסמתי מהמרחבים ומהחופש. בהתחלה עוד נשארו לי הרגלי ההתנגדות והמרד, אבל די מהר הבנתי את חוקי המשחק החדשים. בין הילדים הרגשתי מצוין, והמבוגרים עטפו אותי באהבה.

בהתחלה קראו לנו קבוצת "צבי", וכשצבי סוכמן הצטרף אלינו החלפנו את השם. כל יום שני יצאנו לטיול טבע אל האשל הבורד. אליהו גת, שליווה אותנו, הציע לקרוא לנו כיתה "אשל". הסכמנו, ובשנת הבר מצווה שתלנו את שדרת האשלים בכניסה לבארי. סיימנו את י"ב 17 חברה, והיום נמצאים בקיבוץ שמונה מבני הכיתה. גידי צרניק נהרג במהלך הטירונות ורובי עופר נפל במלחמת יום כיפור, ראובן נגלר ואמיר אפרת נהרגו בתאונות דרכים. האחרים - עזבו.

ב-1955 יצא עמוס אחי לשנה לעזור להורים, ואחר כך ביקש ללמוד. בקיבוץ לא אישרו לו את הלימודים, והוא החליט לעזוב וללמוד רוקחות. שושנה ודוד עברי אימצו אותי, והיו בשבילי אמא ואבא. הרגשתי כבן משפחה, והקשרים בינינו חזקים עד היום.

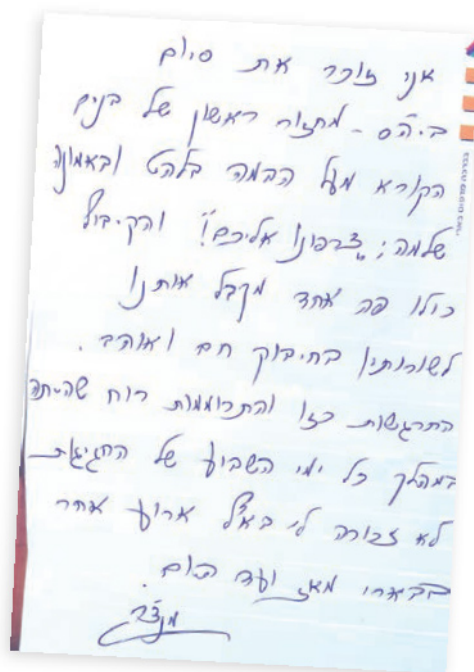
לפני שהתגייסתי לצבא זומנתי למבדקי קורס טיס ועברתי אותם בהצלחה, אבל בקיבוץ החליטו שאלך למסלול פיקוד בנח"ל. בבקרו"ם הציעו לי שוב ללכת לטיס, אבל קיבלתי את דין התנועה וויתרתי. יחד עם זה, הרגשתי באיזשהו מקום שהחמצתי. לא אהבתי את השירות הצבאי, בעיקר כשפגשתי מפקדים שהשתמשו בסמכויותיהם לרעה.

הקשר עם נורית התחיל כשהייתי בן 21. הכרנו מילדות - עם השנים התהדק הקשר. נורית התגייסה לצהל ושירתה באילת ואני הדרכתי בתנועה בירושלים. נורית הייתה מגיעה כל שבת חמישית ואני הגעתי לבארי בימי ראשון, כך שתקופות ארוכות לא הצלחנו להיפגש. לא פעם קרה שנפגשנו רק בצומת סעד. באחד מימי ראשון קמתי בבוקר והכרזתי בפני כל מי שהיה לידי שהחלטתי להתחתן. דיברתי עם ארקה, המזכיר, והוא אמר: "נהדר, עמרי ומימי קלמר מתחתנים בעוד שבועיים. תצטרפו אליהם. אתם יכולים להזמין 25 בני משפחה קרובים". הייתה רק בעיה אחת: הייתי עסוק ולא הודעתי לנורית שקבעתי לה מועד לחתונה. במוצאי שבת אמא שלה, אשתי, התקשרה אליה ושאלה מתי היא באה הביתה. נורית לא הבינה מה דחוף, ואשתי התפלאה: "מה זאת אומרת? בעוד שבועיים את מתחתנת?". נורית הייתה המומה - ואני חטפתי על הראש. אחרי החתונה נורית שירתה באילת עוד תקופה קצרה, ואני המשכתי להדריך בירושלים.

ידעתי שאני רוצה הרבה ילדים, כיוון שבאתי ממשפחה ברוכת ילדים, נורית לא התנגדה, ונולדו לנו חמישה ילדים. זו היצירה החשובה ביותר שיצרנו, ואני שמח שכולם פה לצינדנו. לבשמת ושמשון נולדו תמר, יעל ומעייץ; לצחי ויעל - נועה, אלה וגלי; ליוגב ויעל - זוהר, תומר, רוני ועדי; לאייל וכרמית - רותם, אור ורועי; טליה ויניב צירפו לעולמנו את מתן. אנחנו חמולה של 26 אנשים, וזה אושר גדול לפגוש את הילדים והנכדים יום יום.

הנחלתי לילדיי את ערכי, ובראשם הגינות, ואני מנדנד להם: ללמוד, ללמוד וללמוד. חשוב לי שהם ידאגו אחד לשני, וכשאני רואה את היחסים ביניהם - אני מאושר. אני לא זוקף את זה לזכותי, אלא לשילוב עם נורית, שלוקחת דברים בקלות ולא שומרת בכטן. היא שונה ממני, ומאזנת. אני לוקח ללב.

אני מאמין באידיאולוגיה של הקיבוץ השיתופי ושואף לחיות בחברה ערכית. הגורל זימן לי להתנסות בתפקידים מגוונים, וזה מתאים לי יותר מאשר להתמקד במקצוע אחד. אהבתי להיכנס בכל פעם לתחום חדש, ללמוד אותו, לצבור ניסיון, להגיע לשיא - ולפנות לאתגר חדש. התקופה החשובה בחיי הייתה פעילותי באופקים. במלחמת יום הכיפורים היה פה בית הקברות הארעי, ושמעתי במוסך את קולות הבכי והשבר של המשפחות השכולות. התגובות של משפחות אשכנזיות היו שונות מאלו של המזרחיות, והתעורר בי הרצון לפעול לתיקון החברה. התחלתי לפעול בהתנדבות באופקים, והקמתי מערכת של יותר ממאה מתנדבים, כולל חברים ובני נוער מבארי שנתנו יד. בהמשך, התק"ם גייס אותי כשליח לפעילות הזו, הוקמו פרויקטים של מעורבות חברתית בעיירות פיתוח נוספות, ואני מרשה לעצמי להעיד שעשינו עבודה ברוכה. ביום העצמאות תשכ"ז נבחרתי להדליק משואה בשם המתנדבים, ועשו עלי סרט קצר שהוקרן בקהילות יהודיות ברחבי העולם.

זו הרגשה נפלאה לדעת שעזרתי לאנשים להתפתח ולצמוח. התרגשתי מאוד כאשר קמה פעם בחורה ואמרה: "המזל שלי שגדלתי באופקים כשמנצ'ר היה שם". מישהי אחרת הורתה לי על כך שהיא רכשה אנגלית בחוג שהקמתי. גם לילך קיפניס סיפרה שהיא הפכה לעובדת סוציאלית בעקבות הפעילות של הוריה באופקים.

בגיל 33 נבחרתי למזכיר בארי, הראשון מבני הדור השני. לא רציתי בתפקיד, כיוון שלא מיציתי את אתגר השילוב האזורי. היה לי גם קשה לוותר על היציאה ללימודי הנדסת מכונות שאושרו לי. אבל היה מקובל אז לוותר על הרצון הפרטי ולקבל את דין הקיבוץ – וכך נהגתי גם אני. ראיתי שהוותיקים רוצים לקדם את הצעירים, ושזה נעשה בלב שלם ובפרגון, מתוך תפיסת המשכיות. אחרי שלמדתי בקורס הדו-שנתי באפעל נבחרתי למנהל בית הספר, וגם זו הייתה חוויית חיים מלהיבה. ניהול בית הספר שבו למדתי היווה סגירת מעגל. היו לי יחסים טובים אפילו עם אסף שהיה עדיין מורה, למרות שהוא הרביץ לי בכיתה ד'...

מבית הספר עברתי לריכוז הוועדה הפוליטית של התק"ם, ונחשפתי לעוד עולם. ב-1990 נבחרתי שוב למזכיר, אבל אם בקדנציה הראשונה הייתה בקיבוץ מידה גדולה של אמון במערכת, ומילה של המזכיר נחשבה מאוד, הפעם נשבה רוח של ספקנות וערעור בסמכות המזכיר. ברמה המקצועית קידמתי דברים רבים, אבל מבחינת האמון הייתה תחושה לא נעימה. הרגשתי שחלק מהציבור לא איתי, ואנשים מנהלים את הקיבוץ בהבל פה, בישיבות פרלמנט בגרנוליט.

בסיום הקדנציה יצאתי ללימודי מינהל עסקים באוניברסיטת תל אביב, ושמעון שטרית, שר הכלכלה והתכנון בממשלת רבין, מינה אותי ליועצו לענייני פיתוח הנגב. קידמתי את הרשות לפיתוח הנגב, ולאחר מכן מוניתי למלווה בפרויקט "מפנה 97" – שיקום של 28 ישובים בשתי מועצות אזוריות.

יום אחד בא אלי בודא בהצעה שאחליף אותו כראש המועצה האזורית אשכול. עד אז ראש המועצה נבחר על ידי מליאת המועצה. ביקשתי שתתקיים הצבעה של כלל התושבים, ונבחרתי. הצלחתי להתגבר על בעיות התקציב ולייצב את המערכת, ושלושת פרסי הניהול שהמועצה קיבלה מעידים על כך.

אחרי שש שנים במועצה התלבטתי אם ללכת לתפקיד נוסף בחוץ או לחזור לבארי. המקצוע שלי הוא פעילות ציבורית, אבל לרוץ לכנסת לא עניין אותי. באופיי אני איש מעשה. פרויקטור. מסמן מטרה ודואג לבצעה. בכל מקרה, בדיוק התחלף השלטון, הליכוד עלה, והחלטתי לחזור הביתה. הקמתי את יזמות הרכב, והפכתי את המוסך-מסגריה לענף עסקי עם לקוחות חיצוניים. בעקבות ההצלחה קמו יזמויות נוספות, כמו "לה מדווש" ו"שביל החלב".

לפני שלוש שנים פנתה אלי קבוצת חברים בבקשה שאציג את מועמדוטי לקדנציה שלישית כמזכיר. לא רציתי, אבל ברגע של חולשה הסכמתי. לצערי, חשתי שמתפתחת בבארי אווירה לא מפרגנת כלפי בעלי תפקידים, ולכן אין קופצים על תפקידים. זאת תופעה בעייתית, וזה לא ישתנה אם לא נאפשר לאדם שנבחר לעבוד, אלא אם הוא גורם לקטסטרופות. לי הייתה תחושה שמתעסקים בפרטים טפלים במקום בעיקר, וכשהחיצים המורעלים עוברים את הגבול – זה מרפה ידיים.

בארי זו פנינה. יש במערכת שלנו הרבה מנהלים טובים, המערכת עובדת יפה, וזה לא מובן מאליו. אנחנו חייבים לשמור על ההצלחה הזו – הן הכלכלית והן החברתית. נכון להיום

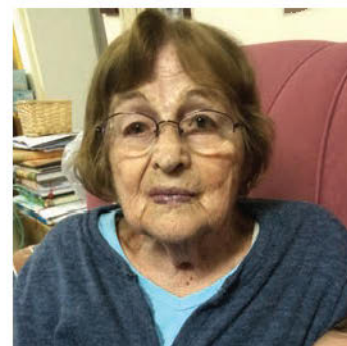
יש לי סיפוק מהיש, אבל גם דאגה מהתהליך של אי-אמון במערכת. מה שהנחה אותי תמיד הוא אמונה עמוקה בשוויון ערך האדם וביכולתה של חברה שיתופית לסייע לחלשים בתוכה. בנינו חברה שוויונית עם ערכות הדדית ברמה הגבוהה ביותר, תוך דאגה לפרט. זו חברת מופת שאין כמוה בעולם. הלוואי שנדע לשמור על רוח המקום. בצד החומרי בארי מסודרת לפחות לעשר השנים הבאות. הייתי רוצה להעניק לכל החברים את האמונה העמוקה בצדקת דרכנו ובנאורות של חיי השיתוף והשוויון בייצור ובצריכה.

■ (ראיינה: רחל פריקר ב-15.05.2016)

מרים מאיר

נולדה ב- 15.03.1932 בוולובה, צ'כוסלובקיה
הגיעה לבארי ב-1957

בגיל 9 הרגו את אבא שלי, ובאותו רגע הפכתי לאחרת

נציג הסוכנות רשם שנולדתי ב-1928, כאשר עליתי לארץ. אינני יודעת למה, נולדתי בחורף 1932, אבל התאריך החדש נשאר עד היום. לא מלאו לי אז 16 והייתי כבר נשואה ובהריון.

גדלתי בבית קטן וסביבו גינה, שאמא גידלה בה פרחים וירקות. השירותים היו בחוץ, ואת מה שנערם בבור פיזרנו בחורף בשדות המושלגים. הייתי הבת הבכורה של יוסף ומרגרט וייס, ומגיל צעיר היה עליי לסייע לאמא, שסבלה מאסטמה קשה.

אבא היה איש דתי, ואני הייתי "הילדה של אבא". תפקידי היה לסחוב בשבתות את הסידור, כי בית הכנסת היה מעבר ל"תחום המושב". הוא פרנס את המשפחה מעיבוד עורות לנעליים, והשתתף בערבים במפגשים של תנועת "החלוץ". כשחזר, אהב לספר על הארץ של היהודים, שיש בה המון תפוזים כמו שכאן יש תפוחי אדמה. ואמר שכל היהודים צריכים לחיות בפלשתינה. הייתי ילדה שובבה, שמתפסת על עצים ומשחקת עם הבנים. הספקתי ללמוד ארבע שנים, לרוב כשידי השמאלית קשורה כדי שאכתוב ביד ימין, מאז אני כותבת באמת בימין, אבל עושה הכל בשמאל.

כשמלאו לי 9 מסרו הגרמנים את חבל הקרפטים להונגרים, ואיתם הגיעה אנטישמיות. פתאום קראו לנו: "יהודים מסריחים" וצעקו לנו: "לכו לפלשתינה". אבא גויס לצבא ההונגרי. אחר כך הועבר למחנה עבודה וחזר אחרי שנתיים, אבל כבר למחרת הגיעו ז'נדרמים הונגרים לקחת אותו. אמא התייצבה מולם ואמרה: "יותר לא יפרידו בינינו!". הם ציוו על כולנו לבוא איתם לבית הכנסת, שם רוכזו עשרות יהודים מפוחדים.

אנשי "צלב החץ", הנאצים ההונגרים, העלו אותנו על משאיות סגורות. ילדים, שהיו רק אתמול חבריי למשחק, זרקו עלינו אבנים וצעקו: "ז'ידים מסריחים". המשאיות חצו את נהר הדנייסטר על רפסודות לכיוון אוקראינה. עייפים ורעבים נאספנו על ידי ז'נדרמים אוקראינים אכזריים שהוציאו אותנו למסע מפרך ללא תכלית. הלכנו שעות ארוכות, ישנו ברפתות או בחוץ בקור העז. מי שנפל - נורה. אבא נשא את אחותי הקטנה על הידיים, ואמא נגררה אחרינו. הנעליים נקרעו. הבגדים הפכו לבלויים. בעלי זקנים אולצו לנשק את

הצלב, ואז גזזו את זקנם ושרפו אותו. קבוצה של יהודים שצעדו מרומניה נקרתה בדרךנו והם נראו סובלים ואומללים. ידעתי שגם אנחנו נראים כך.

בוקר אחד העמידו אותנו בשורה. האוקראינים ציוו על אבא ואדם נוסף ללכת להביא אוכל. לפתע נשמעו יריות, וראיתי את אבא מתמוטט ונופל. רצתי, נשכבתי עליו וצעקתי: "אבא, קום!". הוא היה מכוסה בדם ולא זז. הרגשתי שמשוהו קורה לי, ובאותו רגע הפכתי לאחרת. ידיהם של הרוצחים משכו אותי חזרה לשורה.

המסע הרגלי המשיך וכשהגענו לעיר דולינה דחסו אותנו למבנה שנראה כמו בית ספר. אמא נשכבה על הרצפה באפיסת כוחות. סבא ניסה לשכנע אותה לברוח, אבל היא סירבה להקשיב, מצפה שאבא יחזור. עד היום דבריה מהדהדים בראשי: "אולי הוא רק נפצע". סבא, סבתא ובת דודתי החליטו לברוח. הרעב גבר, ויצאתי עם אחותי חיה לחפש מזון בפחי אשפה. לפעמים הצלחנו להוציא גזרים ותפוחי אדמה משדה קפוא.

באחד הימים נכנסו חיילים לבניין וירו לכל עבר. אמא נפצעה אנושות, חרחרה והספיקה להגיד לי: "מירה'לה, שמרי על האחיות שלך", וראשה צנח. נישארנו יתומות. מישוהו צעק לעברי: "זכרי את התאריך, י"ב בכסלו!". מאז אני נוהגת להדליק נר לזכרה בכל שנה. נאספנו על ידי נציגי אירגונים יהודיים שלקחו אותנו למשפחות יהודיות.

הגעתי לבית המשפחה ש"אימצה" אותי בבגדים קרועים, עמוסה בכינים ומטונפת. הם הראו לי גיגית עם מים קרים במחסן פרוץ מחוץ לבית. הקור היה נורא. הייתי ילדה קטנה ומפוחדת. שפשפתי את עצמי, ואז קיבלתי ז'קט, חצאית ומגפיים מגומי. הורו לי לשבת מעל תנור הלבנים, ונאסר עליי לרדת גם כשהמשפחה אכלה ליד השולחן, אלא רק לשירותים. לפחות הרעב לא הציק לי. אחיותיי, חיה ותמר, נלקחו לביתים אחרים.

כעבור שבועיים אספו את כל היתומים לבית אחד. רק תמר הקטנה נשארה בביתה של המשפחה האומנת. ישנו ארבעה ילדים בכל מיטה, וגם שם לא נשארנו לאורך זמן. בוקר אחד נטשו אותנו לברדנו. הייתי בת 10, ומצאתי את עצמי נודדת בדרכים בחורף קר עם חיה בת ה-7. דפקנו על דלתות וביקשנו אוכל, כלילות ישנו בבתים נטושים. לא פעם שיסו בנו כלבים.

לילה אחד פרש לנו איכר קש במתבן והצביע בבוקר לעבר הגבול ההונגרי, ואיכשהו הגענו חזרה לוולובה, מצאנו שם את סבא. סבתא ובת דודתי נרצחו. הבית כבר לא היה שלנו. טיפלתי בתינוק של השכנים ובעשרה חזירים והסתכלתי על ילדי האיכרים כשהחליקו על השלג בצחוק מתגלגל, תינוק בזרועותיי. עד גיל 9 גם אני הייתי ילדה. מאז איבדתי את הורי ואת הילדות.

המשפחה האומנת של תמר שילמה למבריח כדי שייקח אותה הביתה לוולובה וסבא שלח אותי להביא אותה מהגבול. הלכתי יומיים, לגמרי לבדי, וכלילות ישנתי רועדת מתחת לעצים. פחדתי מזאבים, פחדתי מאנשים, אבל הצלחתי להגיע אליה. כל הדרך חזרה סחבתי אותה על הידיים. היא הייתה בת 6, חולה בשחפת. למזלה, משפחה חשוכת ילדים בכודפשט אימצה אותה.

יום אחד לקחו אותנו מהבית וכלאו אותנו במחנה עבודה "ריצ'ה". עבדתי במטבח, שטפתי כלים מבוקר עד ערב, עד שהגיעו נציגי ארגונים יהודיים ולקחו את חיה ואותי לכודפשט. לא ראיתי מאז את סבא, ואין לי מושג מה עלה בגורלו. הכניסו אותנו לבית ילדים, וכעבור זמן קצר קרעו אותנו אחת מהשנייה וחיה נמסרה לאימוץ. נשארתי לבדי.

כשהגרמנים כבשו את הונגריה הייתי בת 13, ועברתי כעוזרת בבית המשפחה שאימצה את תמר. כיבסתי, בישלתי והגשתי אוכל לשולחן, בעוד שתמר הלכה לבית ספר ולמדנה בלט. היא התעלמה ממני. בהתחלה נפגעתני. הרי סחבתי אותה על הידיים בשלג. עם הזמן סלחתי לה. היא הייתה ילדה קטנה, שהיה לה פתאום בית, וזו הייתה דרכה לשרוד. אני לעומתה לבשתי סחבות, ללא חום ואהבה וללא בית. בגיל צעיר הפכתי לאדם מבוגר.

אנשי "צלב החץ" הטילו טרור על העיר, ואז לילה אחד הוציאו אותנו מהבית והובילו אותנו למגרש מרוצי הסוסים. עבר עלינו ליל אימה והתעללות. אנשים הוכו באכזריות ונשים נאנסו. למחרת החליטה מגדה, האם המאמצת של תמר, שעלינו להתנצר. קיבלנו בכנסייה צלבים גדולים, הפכתי למריה, אך בלבי נשארתי יהודיה.

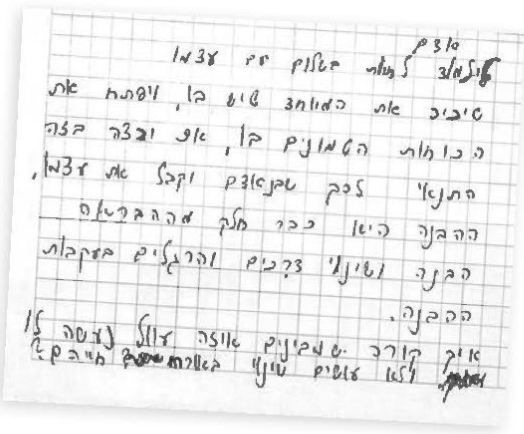
במסגרת צווים המחייבים יהודים לצאת לעבודות כפייה, נשלחתי לעבודה בבית חרושת ללבנים, כשניסיתי לברוח הבחין בי אחד השומרים, הצליף בי ושבר לי את השיניים הקדמיות. נותרתי בלי שיניים עד שהגעתי לארץ.

יותר מאוחר הועברתי למחנה עבודה "הורין". עבדנו עבודת פרך בחפירת שוחות, והעור התקלף לי מהידיים. מי שלא עמדה בקצב - חטפה הצלפת שוט. חלק מהבנות מכרו את גופן תמורת פרוסת לחם. בלילות ישנו על דרגשים צפופים, ובור גדול, חשוף, באמצע המחנה, שימש כשירותים. באחד הימים חייל תלש מאוזניי את העגילים עם הפרחים האדומים הקטנים שאבא קנה לי ליום ההולדת. הצלחתי לשמור עליהם עד אותו יום, ומאז לא נשאר לי מאבי דבר זולת הזיכרון.

כשקץ המלחמה כבר נראה באופק שלחו אותי למתפרת מדים לחיילים גרמניים בצפון בודפשט. הסתרתי את זהותי ואת מעט הכסף שהרווחתי הבאתי למגדה המאמצת של אחותי. בעלות הברית הפציצו ללא הרף את העיר. הרעב כל כך הציק, עד שבאחד הימים כשראיתי ברחוב סוס שנהרג בהפצצה, לקחתי סכין, חתכתי נתח מהגווייה, ומנהלת המתפרה בישלה לנו את בשר הסוס.

בתום המלחמה רציתי להגיע לארץ ישראל. השלכתי את הצלב והצטרפתי לקבוצה של תנועת "דרור" שהתארגנה לעלייה. למדנו עברית, וסיפרו לנו על ארץ ישראל ועל חיי קיבוץ. עם הקבוצה הגעתי למחנה עקורים בגרמניה. שליחים מארץ ישראל הסיעו אותנו לגבול איטליה בליל חורף מושלג. חצינו אותו בגניבה ומשאיות הובילו אותנו למילאנו. פליטי שואה מכל רחבי אירופה התרכזו שם, ממתנינים לעלייה. תוך זמן קצר הבחנתי ב"איש", בחור בן 25 שלא הפסיק לנעוץ בי עיניים. אחד המדריכים הציע לי להתחתן איתו. לא הכרתי אותו, אבל הייתי בודדה. חשבתי לעצמי שסוף סוף יהיה לי מישהו. התחתנו במחנה, כשאני רק בת 15. התחבאתי בין דרגשי השינה במחנה וצפיתי ב"איש" רוקד עם כל הבחורות, והבנתי שטעיתי. ה"איש" היה לגמרי זר לי והכל נלקח ממני בכוח. מהר מאוד הריתי. שמחתי, מאוד רציתי ילד משלי. לילה אחד הודיעו לנו שהגיעה אונייה, ספינת פחם קטנה, ואיתה הגענו לחיפה, כשספינות בריטיות שגילו אותנו בלב ים מלוות אותנו. הייתי בקבוצה של 35 חולים מדומים שהגיעו לבית חולים רמב"ם בחיפה ומיד הועברו למחנה עתלית שם אישפזו אותי בבית חולים מאולתר עם צירי לידה.

די מהר נולד יוסי. הוצפתי באושר וגם עצב. אהבתי מאוד את תינוקי, אבל חשבתי: רק לרגע קצר הייתי בעצמי ילדה - ואני כבר אמא לילד.

אחרי חמישה חודשים עברנו למחנה אוהלים בקריית שמואל, עם המון אנשים שדיברו בכל מיני שפות, ואחר כך קיבלנו דירה בתל עמל, שהיום היא חלק מנשר. כששמעתי ברדיו על הכרזת המדינה ירדתי עם יוסי על הידיים לרחוב. כולם התחבקו, התנשקו ובכו, אבל מיד התחילו יריות מחליסה. אחד הכדורים חדר דרך החלון ופגע ביוסי. הייתי לבדי, נבהלתי, וצרחתי. שאלתי את עצמי למה זה מגיע לי? נרגעתי כשראיתי שיוסי רק נשרט במצח. בקושי הצלחתי להשיג לנו מזון. ליוסי בישלתי דייסת סולת עם מים, ואני אכלתי לחם עם ריבה.

כשמלאו ליוסי שנתיים נולד יעקב. ה"איש" השתחרר מהצבא, והיה אכזר ואלים כלפי.

הקשבתי יום יום ברדיו ל"מדור לחיפוש קרובים", בתקווה שאחיותי חיות, ואז בהפתעה פגשתי את אחותי חיה. נפגשנו ברחוב. התקרבה אליי נערה גבוהה, לא מוכרת, שקראה לעברי: "מירה'לה". שמחתי לראותה, ושמחתי עוד יותר כשהיא סיפרה שתמר נמצאת איתה בקיבוץ עין השופט. אבל המציאות שבה חייתי עם ה"איש" הייתה איומה, וחשבתי רק איך לחלץ את עצמי. כשקראתי שמחפשים עובדות למלון "השרון" בהרצליה תמורת דיוור וכלכלה, התגרשנו והתחלתי לעבוד כחדרנית. ה"איש" העביר את יוסי ויעקב לפנימייה, ובכל יום חופשי נסעתי לבקר אותם. ואז חיי התהפכו שוב.

הכרתי את ברוך, כשעבד לצידי, כמלצר במלון. התחלנו לבלות יחד - והתאהבנו. הוא הצטרף אליי לביקורים אצל הילדים, והתחלנו לחפש מקום שבו נוכל לחיות כולנו ביחד. היה לנו חדר שכור בתל אביב, אבל התקשינו לממן את שכר הדירה והחלטנו לבדוק את האפשרות שנצטרף לקיבוץ.

ביקשתי להיקלט בקיבוץ, שאין בו יוצאי שואה, שמדברים בו עברית. רציתי לשכוח. בקיבוץ המאוחד הציעו לנו את בארי, ובחורף 1957 הגענו הנה. לראשונה הרגשתי שמצאתי בית. קיבלנו חדר בשכונה של חברי "במעלה", והסתכלתי עליהם בהערצה. רציתי להשתייך, אבל הרגשתי לא רצויה.

יוסי נקלט בחברת הילדים בקלות. ליעקב היה קשה יותר. אני עבדתי במכבסה, ואז עברתי לכיתת "ערבה". בקושי ידעתי עברית, והשקעתי מאמץ גדול ללמוד את השפה. ביקשתי מהילדים שלא יצחקו מהמבטא שלי. קיבלתי כל יום את העיתון המנוקד "אמר", שאלתי ספרים מנוקדים בספריית הילדים, ומירלה'ה חרובי לימדה אותי לקרוא מהספר "איקולו" שכתבה רינה הברון. צור נולד אחרי כשנה. פרי של אהבה גדולה. שנתיים אחריו נולדה מרב ואחריה מיכל. קראנו לה יוספה, על שם אמו של ברוך, ובמחסן כבר סימנו לה בגדים, אבל לזר זורע, שהיה המזכיר, אמר לנו ששם כזה לא נהוג כאן. שינינו את שמה למיכל, אחותה המקראית של מרב. יוסי התגייס בגיל 18 לחיל הים והיה אמור לשוט בצוללת "דקר" ברגע האחרון העבירו אותו ל"דולפיין" ולא ידענו על כך. כשהתחילו לרוץ הידיעות על היעלמות הצוללת נסענו לנמל חיפה היינו מבוהלים, ובעודנו ממתנים יוסי ירד מה"דולפיין", חיבק אותי ואמר:

"נולד לך בן חדש". יעקב שירת בשריון במלחמת ההתשה. כשפרצה מלחמת יום כיפור הוא היה בחו"ל, אבל חזר מיד והצטרף לחבריו. גם הכנות שירתו בצבא. מרב שירתה בחיל הקשר ומיכל בחיל האויר. עם כל הדאגה והקושי, אני גאה בילדיי, שמילאו את חובתם ושמרו על המדינה.

צור התחיל קורס טיס, נאלץ לעבור לשריון וסיים קורס מפקדי טנקים כחניך מצטיין. אבל היה עליו עומס גדול מדי. הוא הרגיש מאוכזב ושאינו יכול יותר. זה קרה ביום שני. למחרת בצהריים מצאתי מכתב ממנו בתא הדואר, והכנתי שקרה משהו נורא. היינו לבר בבית בשבעה. אנשים לא התעניינו. לבנות לא נתנו לבוא להלוויה. בדיעבד הייתה זו שגיאה. אנחנו הסתגרנו יותר ויותר בבית ובתוך עצמנו.

בכל יום הולדת אני קונה לצור מתנה וכותבת ברכה: "היית צריך להיות בן... היום..." "אנחנו לא שוכחים אותך" ... "אנחנו אוהבים אותך". במתנה אני משתמשת במקומו, את הברכות אני שומרת, ובכל פגישה משפחתית עומד כיסא ריק. מישהו חסר. יש לנו שבעה נכדים ואחד עשר נינים. לצערי, אף אחד מהם לא חי בבארי.

■ (ראיינה: חנה רענן במהלך שנת 2005)

מרים נפטרה ב-16.03.2015, יום לאחר יום הולדתה ה-83.

ניבה שגב

נולדה ב-04.12.1946, בקיבוץ גזר

הגיעה לבארי ב-1956

כי הבטיחו להורים חדר עם שירותים

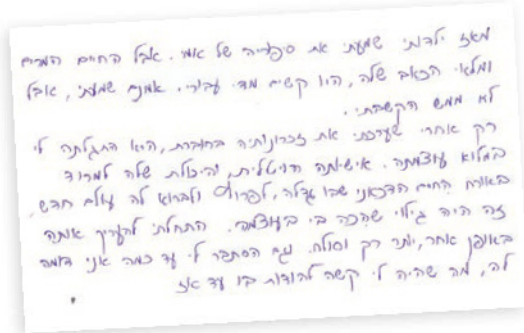
צופה מהצד, ונמצאת עמוק בפנים

מי, אילה (הינדה), נולדה במשפחה חרדית בעיר העתיקה בירושלים וגדלה ללא אב. משפחתו של אביה, ישראל כהן, לא גילתה בעת השידוך להורי הכלה שפרה-ברכה שהחתן חולה בשחפת. רק לאחר החתונה נודע הדבר. הוא הספיק להדביק את סבתי במחלה הנוראה, שבאותם זמנים עדיין לא היה לה מרפא. שפרה-ברכה כבר הייתה אז בהריון עם אמי. משפחתה אילצה את ישראל לתת גט כריתות לאשתו, והוא עזב את ירושלים ונפטר. כשאמי נולדה, אמה כבר הייתה חולה. כיוון שגם סבתה ילדה אז תינוקת, היא היניקה גם את נכדתה, אמי.

סבתי נישאה שוב, לעוד חולה שחפת, ונולדו להם ארבעה ילדים. כשאמא הייתה בת 11 נפטרו בזה אחר זה אמה ובעלה השני. אחיה הקטנים פוזרו ואומצו על ידי קרובי משפחה, והגדול שביניהם נשלח לבית יתומים. אמא הצטרפה בגיל 15 לבית"ר, נטשה את ירושלים ועברה לתל אביב. היא מצאה שם את דרכה דווקא לנוער העובר, ויצאה להכשרה בעין גב. במטעי הבננות היא פגשה באמנון (אטו), ומגיל 16 ועד מותו הם לא נפרדו.

אבא נולד בפריז. הוריו עזבו את פולין לאחר מלחמת העולם הראשונה בחיפוש אחר פרנסה, אבל סבא מאיר ויסוצקי היה מהמר ואלכוהוליסט, וסבתא אסתר שילחה אותו לדרכו - לא לפני שהם הספיקו להוליד את אבי.

ב-1933 עלו לפלשתינה גרושה ונער. סבתא מצאה עבודה כאם בית בכפר הנוער בן שמן. אבי הצטרף לקבוצת "עלומים", ויצא עם חבריו להכשרה במסדה. במטעי הבננות, בחום הלוהט של עמק הירדן, הוא פגש את אמי ונפשו נקשרה בנפשה. הם עברו לרמת יוחנן, עבדו בדיר הצאן עם הרועה-מלחין-משורר מתתיהו שלם, והאגדה המשפחתית מספרת שעליהם הוא כתב את: "היא לו - הוא לה/ שתי עיניים - אהבה/ היא לו - הוא לה/ שתי עיניים - להבה", בשירו הנודע "רועה ורועה".

בסיום ההכשרה נמנו הורי בין מייסדי קיבוץ גזר. אבא עבר בפלחה, וסיפר לי כמה אהב לחרוש במחרשה הרתומה לפרדה תלמים ראשונים באדמת הכור. אמא עבדה במטבח ובבתי הילדים. אותי, שנולדתי לבנת עור וג'ינג'ית, ניסו המטפלות לחשל ולהשחים באמבטיות שמש, עד שעורי האדים ונמלא כוויות.

אבא עזב את גזר משום שחויב לעבוד במאפייה והוא רצה להישאר בפלחה. התגייס לצבא, היה אלחוטן בגולני והשתתף בקרבות בעמק הירדן, כנגב ובאילת. כשגם אמא החליטה לעזוב את הקיבוץ גרנו בגבעתיים, ואמא עבדה בבית חרושת לתחמושת. כשאבא השתחרר הוא ניהל את תחנת האלחוט של נמל יפו. אהבתי לבלות בתחנה, ולשמוע אותו מעביר בקולו הרדיופוני תשדורות לספינות הדיג.

עופרה אחותי נולדה שלוש שנים אחרי, וזה היה אירוע מכונן. נסעתי עם אבא לבית היולדות "צהלון" ביפו, כולם התפעלו מיופייה של התינוקת כחולת העיניים, ואני לעומתה הייתי ברווזונת ג'ינג'ית. גדלתי בידיעה שעופרה היא היפה של המשפחה, ואני רק חכמה.

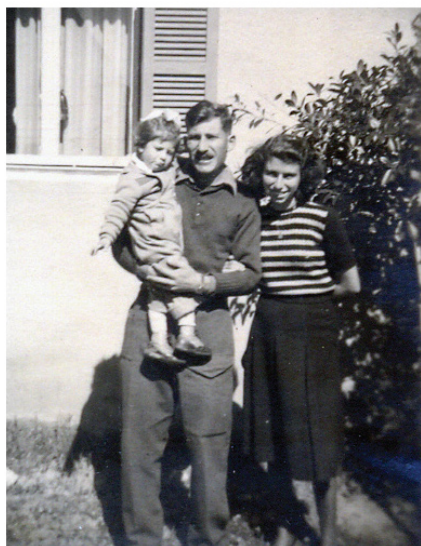
ב-1956, אחרי שנולד אחי ישראל, אמא החליטה להיענות לקריאתו של בן-גוריון ולרדת לנגב. למען האמת, הייתה התלבטות אם להצטרף למעגן מיכאל, שם הובטחה לאבא עבודה בתחום הספנות, או לבחור בבארי, כי זאב וקסלר, חבר משכבר הימים, הבטיח להורי חדר עם שירותים! זה היה כנראה מה שהיטה את הכף.

אמא כבר סיימה לימודי הוראה בסמינר לוינסקי, וזה היה מקצוע מבוקש בבית הספר הצעיר בבארי. אבא נשאר עדיין בגבעתיים, וקיבל מעמד מיוחד וראשוני – בעל של חברה. יעבור עוד עשור עד שהוא יצטרף כחבר מן המניין. עד אז הוא בא כמה פעמים בשבוע, בהתחלה רכוב על אופנוע ובהמשך במכונית, עם חברי בארי שאסף בתחנת המרכזית. הוא התנדב לתקן מכשירי רדיו ולהתקין את ההגברה בחגים, וסייע ללזר בהקמת "קול בארי". כחבר הוא עבד בדפוס, ובגיל 80 פלוס עדיין סירב לפרוש. שלושה חודשים אחרי שיצא לפנסיה הוא קיבל שבץ מוחי, וסבל שנה וחצי עד שנפטר. אמא כבר לקתה באלצהיימר. היא הייתה תמיד פייטרית, ומכאן יכולת ההישרדות ארוכת השנים במחלתה האיומה. עד עכשיו היא ממשיכה לגור בבית, עם ונוס המטפלת המלאכית. ישראל הוכנס לבית התינוקות, עופרה לגן ב' – ובשבילי לא הייתה כיתה מתאימה. בלית ברירה הקפיצו אותי מכיתה ד' ל-ו', וצירפו אותי לכיתה "אשל". (בכיתה ה' לומדים שברים בשיעורי חשבון – ומעולם לא הצלחתי לסגור את ה"חור" הזה בהשכלה). רוב הילדים בכיתה היו ילדי חוץ, ורק ארבעה בני משק. אני הייתי קצת אחרת, ושנים רבות המשכתי להרגיש שונה וקטנה.

1956 הייתה שנה של מתח ביטחוני. כיתה "אשל" שכנה בקצה הקיבוץ, ב"צריף הנוסטלגיה" של היום. כל ערב, כשחזרתי מחדר ההורים, הייתי רצה מפוחדת מפנס תאורה אחד למשנהו, כשמגקר בי עוד חשש, שמא אגיע לפני כולם לבית הילדים ואמצא אותו ריק וחשוך. אכלנו ארוחת ערב שהכינה המטפלת, וב-21:00 – כיבוי אורות. זו הייתה חוויה מפחידה להישאר בבית הקיצוני של הקיבוץ, לשמוע את יללות התנים מהוואדיות ואת תקריות הירי עם הפדאיון. כשהמשכיב התורן הלך לדרכו, חוה בן-עמי ואני היינו נכנסות למיטה אחת, ומתכרבלות יחד עד שנרגענו.

לעיתים יצאנו כולנו מהמיטות לחגיגה לילית עליזה. ערב אחד הפתיע אותנו מחנכנו דאז, תפס את אחד מילדי החוץ, הכניס אותו למקלחת – והפליא בו את מכותיו. אנחנו רצנו

כעכברים למאורותיהם, כל אחד למיטתו. כיסיתי את ראשי בשמיכה, אך את החבטות ההן אני לא שוכחת עד היום. מצד שני, כשאברהם שורק, אביה המאמץ של חוה, היה שומר לילה, הוא נהג להעיר את חוה ואותי באמצע הלילה ולהביא לנו צ'יפס בצלוחית. זה היה צ'ופר אמיתי!

עד כיתה ה' התקלחו בנים ובנות במקלחת משותפת. גם המגורים היו מעורבים. כמה אומללה הייתה אחת מילדות החוץ, שהייתה מפותחת יותר מהאחרות. המחנכים כפו עליה את המקלחת המשותפת, וכשהיא התביישה להתלבש בנוכחות הבנים וניסתה להתלבש מתחת לשמיכה, המחנך תלש את השמיכה מעליה. למזלי, הצטרפתי בכיתה ו', וכבר לא התקלחנו יחד בנים ובנות.

בשלב מסוים נבחרתי לסדרנית העבודה של הקבוצה. אחת התורנויות הייתה חליבת אחרי הצהריים בדיר, ואף ילד לא התנדב ללכת בחורף לקצה השני של המשק, לבוסס בבוקר, ולחטוף בעיטות מהכבשים. שלא לדבר על הסירחון. מאחר שפסה ההתנדבות, נאלצתי לקחת על עצמי את התורנות השנואה.

באחד הימים נשלחתי עם חוה וצבי סוכמן להזריק אנטיביוטיקה לאפרוחים. היינו עסוקים בפטפוט ורכילות, ולא שמנו לב למאות האפרוחים שהצטופפו עד מוות ברשת שפרשנו. כשגילינו את ממדי האסון נבהלנו והחלטנו להעלים ראיות. חוה ואני אספנו את הקורבנות הרכים במריצה, צבי יצא לחפור "קבר אחים", ובדיוק הגיע זאב עופר, רכז הלול, ותפס אותנו על חם. אינני זוכרת איזה עונש קיבלנו.

כשחגגתי בת-מצווה הביאה לי סבתא מתנה - אופניים. מה עושים כשאסור להחזיק רכוש פרטי? מוסרים את האופניים לקבוצה (לי זה היה ברור מאליו, אבל סבתא התקשתה לקבל את הגזירה). החלטנו בקבוצת "אשל" להקים "קומונת אופניים": עשינו גיוסים, קנינו עוד כמה זוגות, והיה תור לרכיבה על האופניים. מאז, זו הפכה למסורת של כיתות הבר-מצווה.

בסיום י"ב הייתי בת 16 וחצי, צעירה מכדי להתגייס לצה"ל, ונשלחתי לשנת הדרכה בנוער העובד בחיפה. ההדרכה לא הייתה בראש מעייניי. התרכזתי בלראות סרטים, והתרשמתי עמוקות מפאוזוליני, פליני, ויסקונטי ו"הגל החדש" הצרפתי. "בית רוטנברג" על הכרמל הציע חוגי מוזיקה וריקודי עם, ביליתי בחנויות ספרים, ובמשכורותי הזעומה רכשתי ספרי שירה ותקליטים והלכתי לשתי הופעות מדהימות: של פיט סיגר ושל ג'ון באאז.

התגייסתי לנח"ל במחזור הראשון של בנות משקים שיועדו לפיקוד. הדרכת טירונות במחנה 80, נשלחתי לקורס קצינות, והוצבתי כקצינת ח"ן וחינוך בגרוד 905. הבסיס היה במושבה כנרת, ואני סירתית בין פלוגות הנחלאים בהיאחזויות ובקיבוצים בצפון. זה היה כיף לא רגיל. הייתי כל הזמן בתנועה, פגשתי אנשים, ועולמי המשיך להתרחב.

כשהשתחררתי, רוב בנות כיתתי היו נשואות ואמהות לילדים. אני הייתי עדיין רווקה חסרת מנוח. במלחמת ששת הימים שובצתי למוצב המשמיש (במטע), ובלילה ראינו את הקרב על עזה. המצרים הפגיוזו בינתיים את בארי. ימים אחדים אחרי תום המלחמה יצאתי עם ראובן

נגלר לתור את סיני. גיורא עוז, ששירת כקצין בשריון, השיג לנו רכב שלל, ואנחנו, שני פסיכים, נסענו דרך שדות הקרב הזרועים בפגרי חיילים מצרים וכלי מלחמה שרופים עד תעלת סואץ. בשלב הבא שכרנו - עופרה, אני, יהודה ערוסי וגיורא עוז - מכונית "כרמל" מקרטעת, שתמנו עם מסטיקים את החורים ברדיאטור, חרשנו את הגדה והגענו לחרמון. חוויה שונה בתכלית התרחשה כשיצאתי עם כיתת "הדס" לטיול במדבר יהודה, במרץ 1968. מול עינינו התרחשה פעולת כראמה, ולמחרת בבוקר שמענו בטרנזיסטור את הודעת דובר צה"ל על החיילים שנהרגו בפעולה. אחד מהם היה אחיהם של התאומים חנה ויוסי פנסו. חנה פרצה בזעקות שבר, ואני מיהרתי ללוות אותם הביתה.

הקיבוץ המאוחד התגייס להקים יישובים חדשים בשטחים הכבושים, והתאים לי להיות חלוצה. כמו רבים וטובים נסחפתי באופוריה שהשתלטה על ישראל. עליתי לעין זיוון, והצטרפתי לקבוצה של צעירים מקיבוצים שונים. התיישבנו בחושות של כפריים שברחו, והקמנו קיבוץ. זה היה מלהיב, עם הרבה רוח של חופש ומשובות נעורים, שגבלו בהפקרות. נכנסנו לבתים נטושים, והרשינו לעצמנו לבזוז חפצים של תושבי הכפר שנמלטו על נפשם. הלהיט היה מוגזי פחם מברזל יצוק.

יום אחד קיבלתי מכתב ממשה שגב, שיצא מבארי לסייע בקטיף הכותנה בנווה אור. הוא בא לבקר אותי בעין זיוון, וזו הייתה תחילתו של רומן. כעבור כמה חודשים הוא הצטרף אלי. הייתי מזכירת הקיבוץ ומשה נהג סמיטריילר. כשנכנסתי להריון קיימנו חתונה צנועה ברכנות בקריית שמונה.

הלידה הסתיימה בכי רע. ילדתי בבית היולדות בצפת, ששכן בבית החולים הישן לחולי שחפת, שם נפטרה סבתי - והתינוקת מתה בלידה. זו הייתה טראומה נוראה. לא רציתי להישאר בעין זיוון, וחזרנו הביתה לבארי. הייתה רק בעיה עם המערכת הסטריאופונית שקיבלנו לחתונה. ועדת ניקוד ("משמרת השוויון" דאז) דרשה שנוציא אותה מהחדר, אז נתנו במקומה את מזרון ה"גומאוויר" החדש שלנו, וישנו כמה שנים על מזרון הממולא בעשב ים. עברתי בנוי, עד שנבחרתי ל"מזכירה צעירה" לצידה של חנה ברמק. אחרי שנתיים הריתי שוב. אמי הייתה כבת 45, והורי היו נחושים להביא צאצא נוסף לעולם. שנה לפני שילדתי את דורון נולדה אחותי הצעירה שלומית, מיתי. דורון נולד ב-7.8.1971 ב"סורוקה". הלידה התקדמה באיטיות, אבל הסתיימה בשלום. חשתי אושר גדול: אני אמא! ענר, בננו השני, נולד בט"ו בשבט (19.1.1975). עבר רק חודש, ובפורים דורון חלה בדלקת ריאות ואושפז באוהל חמצן. חייו היו בסכנה, ובבית היה לי תינוק בן חודש. זה היה סיוט, והוא לא נגמר כשדורון החלים. נירה וקסלר, המטפלת של ענר, גילתה שיש לו קטרקט. נדיר למצוא קטרקט אצל ילד בן חצי שנה. במקרה שלנו זה היה על רקע תורשתי. הסתבר שגם דורון לוקה בקטרקט, אבל אצלו לא נדרשה אז התערבות כירורגית. אצל ענר המצב חייב ניתוח, והוא היה התינוק הראשון בישראל שהשתלה בעינו עדשה מלאכותית. הניתוח נעשה בעין אחת בלבד, כיוון שלא רצו לקחת סיכון על שתי העיניים. בעין השנייה ניסינו להרכיב לו עדשת מגע, אבל זה לא צלח. ענר היה ילד פעלתן, ומצאנו את עצמנו שוב ושוב בחיפושים

נואשים אחרי עדשות שנפלו ואבדו. עם הזמן, ענר איבד כמעט לחלוטין את הראייה בעין הזו. למרות זאת הוא היה ספורטאי, ושיחק כדורסל.

כעבור ארבע שנים נולדה שירה. לשמחתנו, היא לא נאלצה לעבור את מדורי המחלות ובתי החולים שאחיה עברו. זה היה שינוי מרענן לגדל ילדה בריאה. אני עברתי בשנים האלה בגיל הרך, והתלהבתי לראות את הזאטוטים הופכים לילדים פעילים ומדברים, מפתחים את כישוריהם ואישיותם.

כשהרוחות נרגעו יצאתי ללימודי גננות בסמינר הקיבוצים. לימודים הם כאוויר צלול עבורי. חזרתי לעבודה בחינוך, ולחג ה-40 של בארי יזמתי את הוצאת החוברת "כאן המקום", שאיגדה סיפורים של ילדי בארי וזכתה להצלחה גדולה. חיי המשפחה, לעומת זאת, התחלקו בין גידול הילדים לקשיים בזוגיות. הרגשתי צורך לפרוץ, לצאת מהסכך, אבל זה לא תורגם להחלטה מעשית. האינתיפאדה פרצה בדצמבר 1987. ראיתי את העשן העולה מעזה, והקמתי בבארי את קבוצת "נשים בשחור". מדי יום שישי יצאנו לצמתים עם שלטים "די לכיבוש", זכינו לקללות וגם לצפירות הזדהות, וגם בקיבוץ הדעות נחלקו בין אוהדים ומתנגדים. בשבילי זו הייתה תקופה של העצמה וצמיחה. כשאני בעשייה קל לי יותר להתמודד עם המציאות המקוממת ולא להישאר בחוסר אונים מתסכל.

מאוחר יותר התנדבתי יחד עם חברות כשנתיים ב"מחסום watch", ובין השאר צפינו במשפטים בבית המעצר באשקלון. היה בהחלט קשה לראות מה קורה לנו כתוצאה משליטה מתמשכת על עם אחר. תקופה מסוימת התנדבתי גם במסל"ן (מרכז סיוע לנשים מוכות בנגב), שם התפתח הקשר המיוחד עם אילה ובתה נורית.

בסוף שנות השמונים הרגשתי רוויה מעשרים שנות עבודה בחינוך. ריכזתי במשך שנה את חדר האוכל, ואז עברתי לדפוס. זו הייתה חוויה שונה לעבוד בענף הייצור המצטיין של הקיבוץ, מה עוד שעברתי ב"יחידת העילית", המחש"ק. הייתי די מפוחדת מהמפגש עם הטכנולוגיה הבלתי מוכרת, סחבתי כמויות עצומות של חבילות נייר, וזו הייתה תרומתי הצנועה לייצור.

אחרי שנה חיפשתי כיוון חדש לצמוח אליו, וחשתי בשלה גם למהפך בזוגיות. יצאתי לקורס הדו-שנתי באפעל, והלימודים הפיחו בי חיות. החברותא עם קיבוצניקים שכולם, כמוני, צמאים להתחדשות וצמיחה, המפגש עם תחומים שתמיד עניינו אותי, כמו פילוסופיה וקבלה, ספרות ואמנות – כל אלה הולידו גם את הקשר ביני לבין יוחנן. ההתאהבות גררה גירושין, אצלי ואצלו, והחלו חמש שנים של נסיעות על קו בארי – עין כרמל.

החיים שלי עלו על מסלול חדש, אבל הסיטואציה לא הייתה קלה. דורון רק השתחרר מהצבא וחזר לבארי. ענר התגייס. שירה הייתה בת 13, וגרה איתי. משה מצא די מהר את בת זוגו, מונט. לקח זמן, ומצאתי דרך להתנצל וליצור בינינו יחסים סבירים.

תוך כדי הלימודים באפעל למדתי ספרנות בבר אילן. לאחר מכן עברתי בספריית "מעלה

הבשור" ובספריית אפעל, ואז החלפתי את שרה צ'רניק בניהול הספרייה של בארי – ונפתח פרק משמעותי בחיי. החלטתי לאמץ את המודל שראיתי בכפר עזה, של "בית ספריות": איחדתי את ספריית הילדים, ספריית החברים וחדר העיון תחת קורת גג אחת, והוספתי מרכז לימודי, סדנאות והרצאות לחברים, ספריית וידאו, מפות טיולים וחנות ספרים קטנה. חדר הזיכרון היה לחלק מהקומפלקס, והמקום כולו הפך למרכז חברתי ותרבותי ידידותי למשתמש. סטודנטים בילו שם עם חבריהם ימים ולילות, וזוכרים לטובה את האווירה המזמינה.

עוד בילדותי הספרים היו לי בני ברית קרובים ומענגים. מתחת לשמיכה לפני השינה, על הכיסא-נוח בפינת חדר ההורים, בכל הזדמנות נהניתי להתנתק מהנעשה סביבי ולהתחבר לגיבורים מארצות רחוקות. אנריקו גיבור "הלב", אן מאבונלי האסופית הקטנה, הלן קלר, ז'אן דארק גיבורת נעוריי, ילדי החלוצים ב"אנשי בראשית" – כולם הציתו את דמיוני. השקעתי את עצמי והתמסרתי לספריה בכל מאודי, ונדמה לי שהצלחתי להקרין את אהבתי לספרים על באי הבית. התמדתי שם 20 שנה, ואז ביקשתי מ"השלטונות" למצוא לי מחליפה ויצאתי לפנסיה.

במחצית השנייה של חיי זכיתי לעסוק במה שרציתי. שנים רבות הייתי ליד זיווה ילין בצוות הגלריה, ארגנתי את ימי האישה עם חנה רענן והשתתפתי בצוות שהכין ימי עיון ביום כיפור וכן את שבוע "קיבוץ לומד". במשך שנים אני נמנית בין הכותבים של יומוני האבל, ערכתיו חוברות זיכרון, ואז יצאתי לקורס כתיבת זיכרונות ב"בית אריאלה". אחד מפירותיו הוא הספר הזה. אני מעדיפה הרבה עשיות קטנות ולא תפקיד מרכזי.

אף פעם לא היו לי הרהורי עזיבה אמיתיים. אני מרגישה שבארי היא המקום שלי, ויש בי הזדקקות לעטיפה הקהילתית המיוחדת שלנו. להרגשה שאני לא לבד. אני זוכה לאמון, לפרגון והערכה.

באופיי מתרוצצים שני קווים סותרים – באחד אני הצופה מהצד, ובשני נמצאת עמוק בפנים. במבט על החברה בבארי, נראה לי שהסולידריות והקהילתיות התכרסמו משהו בשנים האחרונות. מדאיגה אותי הנטייה ללכת לקיצוניות השנייה. אני לא נוסטלגית ואינני מתגעגעת לימים שבהם נכנסו אחד לנשמה של השני. נעשו אז לא פעם דברים לא נחמדים, ואפילו אכזריים, כלפי חלשים או אנשים פחות מקובלים. אני מקבלת את הצורך בשינויים והתאמות לזמנים העכשוויים, אבל רצוי לעשות זאת בשום שכל, באנושיות, ולהמשיך להיות חברה סולידרית.

דורון חי עם שרון בבארי, וזכיתי מהם בשלושה נכדים: מעיין, גאיה והללי. ענר חי באוסטרליה ובתקופה האחרונה עבר להודו. שירה וגלעד חיים עם עלמא נכדתי בשיקגו. אני גאה בדרך שכל אחד מהם בחר ומתמודד עם האתגרים שהמציאות מציבה לו. בגילי המופלג אני גם יכולה להודות שאולי לא "אמא טובה דיה", כמו שקרא לזה דונלד ויניקוט, ואולי גם לא

“רעייה טובה דיה”. הנכדים עבורי הם חוויה מתקנת. יוחנן הוא איש הבית בין שנינו, וגם בשלן מעולה. יש לו שלושה ילדים – שקמה בעין כרמל, אלה בנען ושקד בשדה יואב – והוא עקף אותי במספר הנכדים.

יוחנן עבר התקף לב לפני יותר מעשור, והחל לצייר באינטנסיביות. לעניות דעתי, הציור הוא ששיקם אותו. הוא הציג תערוכות וזוכה לשבחים. האמנות פותחת לנו פתח לשיתוף פעולה: הוא אוהב לצייר מצילומים, ואני אוהבת לצלם. הוא מקבל השראה מהצילומים שלי, אני כותבת טקסטים בעקבות עבודותיו.

מאז יציאתי לפנסיה. אין לי רגע דל. ראשית, אני מקפידה לצאת יומיום להליכת בוקר מחוץ לגדר, ומתמידה בשיעורי יוגה. בזכות ילדיי אני לומדת בודהיזם, והרעיונות הפילוסופיים מדברים אלי. אני גם משתתפת בחוג מחשבת ישראל של נשים דתיות וחילוניות, בהובלתה של ד”ר גילי זיוון מסעד. החוג מתקיים בביתה של רותי פרומקין, שפותחת את ביתה וליבה בנדיבות. רותי ואני חולקות בשנים האחרונות חברות כיפית, עם המון חוויות בתחומי עניין שונים.

בשנים האחרונות למדתי ואני עוסקת בפוטותרפיה. הייתי במשבר לאחר שאבי עבר שבץ מוחי, וד”ר ענת בוצר הציעה לי להצטרף ל”מסע עם מצלמה” בהימלאיה ההודית. השבועיים שבהם טיילנו וצילמנו שם איזנו אותי מחדש, ויותר מכך שיחררו אצלי איזה פרץ של יצירתיות. בשנים האחרונות אני “עוזרת הוראה” של ענת באוניברסיטת תל אביב. רוב התלמידים הם בעלי מקצוע בתחום – כגון עובדים סוציאליים, פסיכולוגים, צלמים ומטפלים באמנויות – שמחפשים כלי חדש לעבוד איתו. זה כלי עוצמתי. בצילום ובהתבוננות בו אתה מגלה סודות על עצמך ועל העולם.

ואחרון חביב, המקום שאיתו אני מזדהה ופועלת בלב שלם, הוא עמותת “הדרך להחלמה”. מאז שהסתיימה מלחמת “צוק איתן” לא מצאתי מנוח לנפשי, ואז גיליתי קבוצה ענקית של אנשים טובים ומעוררי השראה (כולל שש בחורות מבארי), שמסיעים חולים פלסטינים לבתי חולים בארץ. המפגש השבועי עם אנשי עזה הנדכאים והחולים, היכולת ליצור קשר אנושי ולסייע במשהו כדי להקל על סבלם, ממלאים חלל כאוב בזיק של תקווה ואחוזה, וממיסים את מחסומי החשד והאיבה. זה מסייע לי להישאר שפויה נוכח המציאות המטורפת.

■ (ראיינו: נעמה חדר ויהודה יערי ב-04.01.2014)

נעמה חדד

נולדה ב-28.12.1948, בצנעא, תימן

הגיעה לבארי ב-1980

כי זו הייתה משאלה של מאיר

לא הלכתי בתלם, החלטתי לפרוץ דרך משלי

נולדתי למשפחה שומרת מצוות, שהגיעה לצנעא מהעיר שיבאם. אשתו הראשונה של אבי ילדה לו שני ילדים - שלמה ושרה - ונפטרה. אבי, ר' ישראל משרקי, התחתן עם אמי יהודית מגורי-כהן, שהייתה אחותה, ונולדו להם שלושה ילדים: אחותי הבכורה שושנה, אחי שלום ולבסוף אני. בהיותי בת שנה עלתה המשפחה לארץ, בעלייה ההמונית של יהודי תימן ("על כנפי נשרים"). אמי נפטרה זמן קצר לפני כן. סבי מצד אבי, הרב סעדיה משרקי, הגיע לארץ ישראל ב-1929, וסיפור עלייתו המרתק פורסם בכתב העת "אפיקים". הוא ירש הרבה כסף מאביו, שהיה סוחר קפה ותבלינים וייצא אותם למצרים. אבל סבא סעדיה לא היה בעל חוש עסקי מפותח. הוא היה נדיב ורחב לב, וחילק את כספו לעניי העיר, יתומים ואלמנות.

באחת העסקאות סבא נפל קורבן להונאה גדולה. אחד הסוחרים רכש ממנו סחורה בהקפה, העמיס אותה על גמלים וחמורים, ופנה לדרכו. הוא לא שב לשלם את חובו, וסבא יצא לחפש אותו. הוא שמע שמועה שהסוחר נמצא בדרכו למכה, ולמרות הסיכון החליט ללכת בעקבותיו. הוא התחזה למוסלמי, והצטרף לשיירה של עולי רגל שיצאה למסע המפרך. היותו יהודי בודד בין מוסלמים, והצורך להסתיר את זהותו, הובילו אותו לחשבון נפש. הוא ראה את הדבקות של המוסלמים, איך הם מוסרים את נשמתם במסע למכה, וגמר אומר לא לחזור לתימן ולעלות לארץ ישראל. הוא התיישב בשכונה סמוכה למאה שערים, הקים תלמוד תורה בנחלת צבי - והיה גם תלמיד חכם וגם "מורי". אדם עדין, סופר סת"ם שהעסיק סופרים נוספים. זכיתי להכיר אותו רק בילדותי המוקדמת, כי בהיותי בת 4 הוא נפטר.

גרנו בירושלים, בשכונה של יוצאי תימן ליד "בית ישראל", ואחר כך ב"כרם אברהם", שהייתה אז שכונה מעורבת והיום היא שכונה חרדית. שרה למדה בבית ספר ממלכתי, שושנה למדה בבית ספר ממלכתי דתי, שלום למד בישיבה תיכונית - ואני למדתי בבית הספר "בית יעקב". בבית דיברנו תימנית. בבית הייתה הרבה נתינה. לא היה מחסור בבית, ואבא היה תורם לנזקקים.

אבא היה אמן הסיפור, וכל ארוחה הייתה מלווה בדברי תורה. היה בו שילוב של אהבת

התורה ואהבת ישראל. הוא היה תלמיד חכם – והעריץ את בן-גוריון. האוכל עצמו היה אוכל תימני בסיסי: קדירה שמבוססת על לחם, מרק ירקות וקצת בשר, עם הרבה עשבי תיבול. הפלג שאבי נמנה עליו – "דור דעה" – הוא זרם לא מוכר, שמתבסס על הרמב"ם הרציונליסט וגם על ר' סעדיה גאון. במשפחתנו היו תלמידי חכמים, שכתבו ספרי שו"ת. חלקם נמצאים בספרייה הלאומית בירושלים.

חייתי בעולם כפול, והיו לי כל מיני מקורות השפעה והשראה. היו סביבי אחים מבוגרים דתיים: אחי החורג שלמה שנפטר לא מכבר, ואחותי החורגת שרה חיה בכני ברק, אבל גם עולם מקביל שבו קראתי המון ורכשתי השכלה. מורתי בבית הספר העממי, יונה סירוטה, הייתה לי דמות מופת נערצת ורציתי להיות כמוה. בשבתות טיילתי עם אחי ואחותי בשכונת רחביה, והרגשתי שיש עולם אחר, שמושך אותי יותר. אחותי עבדה עם ילד מרחביה והייתי באה איתה לפעמים ורואה את העולם האחר. הייתה לי דודה, יונה שמה, אישה בעלת קסם בלתי רגיל. היא התאלמנה צעירה וגידלה לבדה שני ילדים. הייתה בה חיוניות ויצר חיים סוער והיא מאוד השפיעה עלי. היא גרה בנחלאת. היה לה בית מדהים עם חצר פנימית, היא גידלה עציצים ועישנה נרגילה. יונה הייתה משעשעת ומתברחת נמשכתי אליה והוקסמתי ממנה. אהבתי את העצמאות והחופש שלה. היו אצלה פוסטרים של סיימון וגורפינקל. היא הושפעה מהגברות בבתים שעבדה אצלן, ואורח חייהם, והייתה נוסעת לבילויים עם חברותיה. היא הייתה בשבילי מודל של אישה משוחררת ועצמאית.

בחופשות נסעתי אל דודותיי, אחיותי הבוגרות של אבי שחיו בתל אביב, והיה מרחק אדיר בין שני העולמות. הן היו נשואות לקבלנים, מצבן הכלכלי היה טוב משלנו, עולמן היה חילוני ושונה לגמרי מהעולם בו גדלתי. בחופשות הללו נפתחו לי הדלתות אל העולם הזה. חייתי בכמה עולמות, והייתי צריכה לפלס את דרכי. הבנתי שעולמם של בני המשפחה המבוגרים הוא עולם הולך ונעלם.

התחלתי ללמוד מוקדם מהרגיל. הייתי סקרנית, אהבתי לקרוא, והייתי תלמידה מצטיינת. העליתי שוב ושוב שאלות של ספקנות, שבעולם הירושלמי, בבית ובבית הספר לא נתנו תשובות עליהן. הבנתי שאני צריכה למצוא בכוחות עצמי את התשובות, וכבר בכיתה ג' או ד' עלו בי הרהורי כפירה. היו לי המון סימני שאלה, מי ומה אני, ולא הייתי שלמה עם אורח החיים הדתי. הפריעה לי ההפרדה בין גברים לנשים באירועים, כשהגברים חוגגים בחדר נפרד והנשים מכינות את האוכל. בתור ילדה "עשיתי דווקא", ונכנסתי לחדר הגברים.

הייתה גם תקופה שהשתדלתי להיות אולטרה-דתית, קראתי תהילים והתפללתי שלוש פעמים ביום – אבל התייסרתי והרגשתי שאני פחות מחוברת לעולם הזה. ראיתי שהדרך הזו היא לא בשבילי. לא יכולתי לשתף אף אחד בלבטים שלי, כדי לא לפגוע בבני משפחתי, בתוכי החלטתי שאפרוץ לי דרך משלי ואלך ללמוד. אלמלא התחנכתי במסגרת דתית קיצונית, אולי לא הייתי פורשת.

נרשמתי לספרייה בחשאי, כיוון שאסור היה לנו לקרוא ספרי חול, וקראתי ספרות צרפתית, אנגלית וגם ספרי עיון שלא ממש הבנתי. אחותי שושנה הייתה כבת 16, וגם היא אהבה מאוד ספרות. קראתי בזכותה ספרים של קפקא, למרות שלא הבנתי כלום.

למדתי בסמינר "בית יעקב" שש שנים. רצייתי שתהיה לי תעודה, על מנת שאוכל לרכוש מקצוע ולהתפרנס בכוחות עצמי. היינו שלוש תלמידות ספרדיות, והיתר אשכנזיות, אבל הייתי מקובלת. חברות שלמדו איתי כתבו לי בספר הזיכרונות – את קצת אחרת. בכיתה י' כבר התחלתי ללמוד בעצמי לימודי חול ולהתכוון לבחינות הבגרות, בעזרת בן דודי שלמד באוניברסיטה.

בבית היו רק האנציקלופדיה העברית וספר אמנות אחד. התפרפרתי מבית הספר, ישבתי בספרייה ולמדתי, והצלחתי לעשות בכוחות עצמי תעודת בגרות. אנגלית למדנו בבית הספר, מתמטיקה השלמתי מאוחר יותר. למרות ההתפרפרויות יצאתי מ"בית יעקב" עם תעודה של תלמידה מצטיינת כולל תעודת הוראה מצוינת. למרות שהבית ניתב אותי לכיוון החרדי, החלטתי על החיים שלי לבר.

בסיום הסמינר ניסו לשדך לי בן משפחה, אבל לא הסכמתי. הייתי נחושה לעשות הכל בדרך שלי, ולא הסכמתי להיכנע לתכתיבים של המשפחה והמסורת. לא התגייסתי לצבא, התחלתי לעבוד כמורה בבית ספר ממלכתי דתי בירושלים, והייתי עדיין דתייה. הטרידה אותי השאלה אם יש אלוהים. במקביל, זכיתי במלגה והתקבלתי לאוניברסיטה העברית. החלטתי להתרחק מהבית. למדתי באוניברסיטת באר שבע, שהייתה אז סניף של האוניברסיטה העברית, ורק בסופי השבוע הגעתי לירושלים. חייתי בסערת רגשות, עד שיום אחד החלטתי שזהו, אני עצמאית. זה היה יום שישי, והחלטתי להדליק את האור בחדרי בערב שבת. עברתי חוויה שכל חוזר בתשובה עובר: כשנגעתי במתג החשמל הייתה לי תחושה שהשמיים ייפלו. כמובן שלא קרה כלום, והרגשתי שחרור. זו הייתה חוויה אדירה.

חברה שלי עשתה גם היא את המהלך הזה. יצאנו כלילות שישי למסיבות, ובאחת מהן פגשתי את מאיר. אחרי כמה פגישות נפרדנו. הוא גר בירושלים ואני בבאר שבע. היה לי חבר רקדן וקיבוצניק, פגשתי עוד חילונים והשלמתי פערים: קניתי פטיפון, והתחלתי לשמוע ולחקור מוזיקה קלאסית. לאחר זמן מה נפרדתי מהחבר הרקדן, ובאופן מקרי לגמרי פגשתי באותו ערב את מאיר. החלפנו מספרי טלפון ונפגשנו, אבל לא הייתי בשלה לקשר של ממש. באיזשהו שלב הרגשתי שאני חייבת לראות עולם. חייתי בצמצום, חסכתי כסף ויצאתי לטיול בן חודש בשווייץ, איטליה, צרפת ואנגליה. דעתי נטרפה.

כשחזרתי מהטיול למדתי בירושלים היסטוריה כללית, ועשיתי גיחות להרצאות בפילוסופיה. הייתי חייבת לסגור את הפינה הדתית, ובעזרת שפינוזה זה הסתדר לי. שפינוזה הציל אותי! התכוונתי תחילה ללמוד ביולוגיה, כי אהבתי את המקצוע, אבל הייתי חייבת להתפרנס ולכן למדתי היסטוריה כללית. בו זמנית לימדתי בבית ספר יסודי בירושלים. התחלתי כממלאת מקום, ובשנה השנייה הייתי כבר מחנכת קבועה. קיבלתי כיתה ב', ולא הלכתי בתלם. לימדתי בעזרת האינטואיציה ונשארתי עם התלמידים שעות נוספות, עד שהשרת התלונן שאני מפריעה למנקים.

אחרי חמש שנים הגיעה לי שנת שבתון, וחברתי הציעה שאצא איתה לחופשה בלונדון. קפצתי על ההצעה, וכמו במטה קסם הכל הסתדר לי. גרנו בקוטג' מקסים, וכיוון שהבית היה גדול השכרנו חדרים לישראלים.

זו הייתה שנה יוצאת מהכלל. שיפרתי את האנגלית שלי והכרתי אנשים מסודן, מאיראן, מהונגריה ומפולין. התעניינתי באנשים, היו לי מפגשים מרתקים, עבדתי קצת במכירת תמונות, אבל הייתי אשת מכירות גרועה. הלכתי להצגות, ביליתי יחד עם חבר, כל שבוע היינו יוצאים לברים לשמוע מוזיקה. התקרבתי בינתיים לגיל 30. הזהות היהודית חסרה לי בלונדון, והתכנסתי בתוך עצמי על מנת לברר לאן פניי מועדות. החלטתי שאני חוזרת ארצה, חזרתי למאיר וכעבור כמה חודשים החלטנו להתחתן.

מאיר עשה חלק מהשירות הצבאי בבארי, הוא הביע געגועים לקיבוץ והציע שנעבור לחיות כאן. זרמתי. ניסיתי את לונדון, ננסה עכשיו את הרפתקת הקיבוץ. וכך היה. מאיר ואני עשינו בשנים הראשונות מחקר על הקיבוץ - מהי החיה הזו, איך זה עובד, איזה דמוקרטיה פועלת פה. היינו הולכים ביוזמתנו לשיבות של ועדות. לא היה לי מושג מה זה קיבוץ. התקבלנו יפה, נקלטנו מהר, רותה גת השלימה לי פערים על ההיסטוריה של בארי - והנה אנחנו כאן כבר 34 שנים. כשבאנו הייתי בהריון עם איתן. אחרי קצת יותר משנה נולד אסף, ואחרונה חביבה הצטרפה דפנה. איתן נולד כשהייתה עדיין לינה משותפת, והיא צרובה אצלי כצלקת. קשה לי לשאת את המחשבה שעשיתי את זה. יחד עם זאת, הייתי מוקסמת מהחינוך המשותף וסמכתי על השיטה. בעצם אני חוקרת, מין אנתרופולוגית. מין "חוצניקית" שחיה בכועה. לא לגמרי שייכת. התזה שלי לתואר שני הייתה על נשים מזרחיות שנקלטות בקיבוץ. גם על זה אני מסתכלת מזווית חיצונית וזה עזר לי - אבל לכל יש מחיר.

מבחינת תעסוקה הקליטה הייתה טובה. עבדתי בהוראה, שהייתה מקצוע נדרש. מאיר עבד במוסך, ואחר כך ניהל אותו במשך 12 שנים. יחד עם זה, בגלל אי-ההיכרות עם צורת החיים הקיבוצית, לא ידעתי איך להתנהל. לא הכרתי את הקודים, ועברתי תקופה ארוכה של הסתגלות.

באתי מירושלים שהיא מקום פוליטי - חילונים, דתיים, יהודים וערבים. בחו"ל הרגשתי חופשייה מהמטענים הללו. פה היו זמנים שהרגשתי שאני כלואה. בכל יציאה מהקיבוץ הרגשתי שאני נושמת אוויר. היה לי קשה גם להסתדר עם התקציב. הוא נגמר לי ביוני. מזל שבשלב מסוים הגיעו הבונוסים, והתחלנו לנסוע לבילויים, בתי קפה, קונצרטים, סרטים והצגות.

במשך שנים עבדתי עם ילדי עליית הנוער. לימים חינכתי כיתה בעומס בלתי רגיל, והיה בקבוצה ילד עם בעיות אישיותיות קשות. זו הייתה כיתה מקבילה לכיתת "תות". ערב אחד הילד הזה הפחיד בן קיבוץ, וההורים התערבו. הוחלט להוציא את התלמיד שלי מהקיבוץ. הייתי בשוק, כי לא התקיים בכלל בירור, והחלטתי להתפטר. הודעתי לילדי הכיתה על החלטתי ועל המניעים שלי, והם היו נסערים. הוריה של אחת הילדות, בת למשפחת "פרץ בוני הנגב", התקשרו אלי ואמרו שהם מוכנים לממן עבורי עורך דין. עברו עלי ימים קשים. כתבתי טקסט בן 15 עמודים, שבו גוללתי את עמדותי. בסופו של דבר התקיימה פגישה, שבה הוחלט להשעות את הילד מכיתתי. הרגשתי שאני עומדת לבדי מול המערכת, ומנסה למצוא את הדרך שתאפשר לי בכל זאת לעמוד על שלי.

■ ■ ■
רק בשנים האחרונות אני מתחילה להשלים עם החיים כאן. אפילו את הנוף אני מתחילה לאהוב. אני אוהבת את השקט בבארי, ששונה כל כך מזעקת ההיסטוריה העולה מבין האבנים בירושלים, האם אני חיה בשלום עם הקיבוץ? אני אולי יושבת עדיין על הגדר, אבל כנראה שזה המקום שלי. העולם היום יותר פתוח, ואני יכולה לנסוע מתי שבא לי.

אני בונה לעצמי עכשיו את מעמדי החדש כסבתא, וצריכה לפנות לכך את הזמן, כי אני עובדת ויש עלי עומס גדול. זה משהו שמרחיב לי את הלב. חוויה פיזית. אלונה כבר ממלמלת. היא סקרנית וכל הזמן מחייכת, ובשבת היא התהפכה. זכינו גם בעדי, שהיא מדהימה.

האם אני אמיצה? לטעמי לא מספיק. יש לי עוד שאיפות שלא הגשמת. בעזרת השם, כשאצא לפנסיה אכוון את עצמי לדברים שחשובים לי באמת. אני רוצה להתקדם בציור. רציתי להיות אוצרת, ושתהיה לי גלריה משלי. רציתי להיות אספנית ציורים, אבל לא הייתי מספיק אמיצה. אני חצויה – גם בפנים וגם בחוץ. כל החיים אני לא בדיוק שלמה במקום אחד, מסתכלת תמיד פנימה וגם החוצה, אל העולם שהשארתי. אני משוטטת בין העולמות.

חשוב לי החיבור לתנ"ך ויש ביהדות הרבה דברים שאני אוהבת. עניין היציאה מהעולם הדתי אינו פתור בתוכי עד הסוף, ועד היום מלוות אותי שאלות של מהות ומשמעות. אני תוהה מהי הדרך לשמר את היהדות, ופה בקיבוץ – מה זו יהדות בשבילנו?

■ (ראיינה: מעיינה הרשקוביץ ב-2014)

הראיון נערך במסגרת הכנות הצוות להוצאת הספר ואינו מקיף את כל מכלול חייה ופועלה של נעמה. בעקבות מותה הפתאומי של נעמה בתאונת דרכים, ב-24 באפריל 2016, החלטנו כמחווה לזכרה, לפתוח לקוראים צוהר לעולמה של נעמה. בני המשפחה הוסיפו פרטים ביוגרפיים.

נעמי שוורץ

נולדה ב-08.08.1934, בחיפה
הגיעה לבארי ב-1973
כי לא הייתה מורה לכיתת "חרוב"

למדתי לאהוב את בארי בדרך שלי

אמי הלכה לבדה לבית היולדות בחיפה התחתית כאשר תקפו אותה הצירים. אבי היה עסוק בהובלת זיפזיף על גמלים. השכיבו אותה ליד יולדת שבכתה וצעקה, אבל אף אחד לא ניגש אל האישה הסובלת, ובסופו של דבר היא ילדה תינוק מת. אמי נבהלה, קמה מהמיטה, והחליטה ללכת ברגל לבית החולים הפרטי "בטר", על הכרמל. היא לא הכירה את הדרך, והגיעה באפיסת כוחות. ליד שער הברזל היא משכה במצילת הפעמון – והתמוטטה מחוסרת הכרה. כשהתעוררה, מצאה את עצמה שוכבת במיטה. לידה עמד רופא. הוא אמר: "מזל טוב, יש לך בת!".

הורי, אסתר וזאב ברודסקי, היו חלוצים סוציאליסטים. הם עלו לפלשתינה מדובוסר שברוסיה, חיו בחיפה בחבורת פועלים, ועברו בהמשך מחיפה לקריית חיים הפועלית – כבר עם שלושה ילדים: מרדכי, רותי ואני ביניהם. אמה הייתה עקרת בית. אבא עבד בימים בחברת "נ. פלדמן ובניו" ובערבים נעלם מהבית. מאוחר יותר נודע לי שהוא היה מפקד "ההגנה" בקריות. זה נודע גם לבריטים, ולא פעם החרידו את הבית דפיקות בדלת של שוטרים שבאו לחפשו. הם לא הצליחו לתפוס אותנו, ולא גילו גם את מכשיר הקשר, שהיה חבוי מתחת למיטה, או את הסליק שנחפר בחצר וכוסה באבן גדולה.

לא אחת אירחנו בלילה פליטים שהגיעו באוניות מעפילים בלתי ליגאליות ומצאו בביתנו מסתור. העירו אותי ואת אחיי באמצע הלילה, אנשים זרים נכנסו – ונתנו להם בגדים. ההורים הקשיבו לסיפורים הנוראים על הזוועות שהם עברו ועל בני המשפחה שאיבדו, אבל אנחנו, הילדים, לא הבנו אידיש וקראנו להם מסריחים. נדף מהם ריח נוראי. המבוגרים לא חשבו שכדאי להסביר לנו מה קורה, רק כעסו שאנחנו צוחקים על האורחים המוזרים. לאחר מלחמת השחרור אבא היה אחראי על הרכוש הנטוש בקרית חיים וגם על באר המים. אבא (חושי, ראש עיריית חיפה), חמד את הבאר, אבל אבא (שלי) שמר עליה מכל משמר. בשביל הפרנסה הוא המשיך לעבוד במכירת ציוד חקלאי, ועשה את זה כנראה בהצטיינות, כי פלדמן הזקן הגיע אל ביתנו שוב ושוב וניסה לשכנע את אבא להיכנס כשותף בחברה. "נתחלק ברווחים", הוא אמר לו, "מגיע לך!", אבל אבא סירב בתוקף: "בשום פנים ואופן

אני לא אהיה מעביד של אנשים אחרים", הוא חזר ואמר. "אני עובד ומקבל את המגיע לי. ברווחים אני לא נוגע".

בבית השכן הייתה נקודת משמר של הגפירים, ה"נוקטה". אחד הגפירים היה אריה איינזלצבכר, שאהב מאוד לשיר. הוא התאמן שעות עם רות אוגול, בתו של הסרג'נט, מתחת לחלון ביתנו, עד שאמי הייתה ניגשת לחלון ומתחננת: "אריה די כבר!", והוא היה עונה: "גברת ברודסקי, יבוא יום ואת תעמדי בתור לקנות כרטיסים כדי לשמוע אותי, אז תיהני עכשיו בשקט!". והוא צדק. קראו לו מאוחר יותר אריק לביא. לימים חלפתי על פניו ברחוב בתל אביב וקראתי: "הי, איינזלצבכר!". הוא הסתובב אלי המום ואמר: "אל תקראי לי ככה. אף אחד לא יודע שזה שמי".

התפקיד ששנאתי יותר מכל בבית היה לקחת תרנגולת מהלול שבחצר בתוך סל פלסטיק אל ידידיה השוחט, האיש היחיד בכל קריית חיים דאז שהיה לו זקן ארוך ולבן. רותי ואני היינו מתיישבות עם התרנגולת בסל ומחכות לתורנו, וכינתיים הייתי מלטפת את התרנגולת ואומרת לה: "זה לא יכאב לך", "זה לא יכאב לך". אבל אז השויחט לקח את התרנגולת, מלק את ראשה ונתן לה להמשיך לרוץ. כיסיתי בידי את עיניה של רותי, ובעצמי עצמתי חזק את העיניים. משם היה עלינו ללכת למורטת, ועם הגווייה העירומה מנוצות בסל חזרנו הביתה. בערב שבת, כשאמא שאלה איזה חלק את רוצה לאכול, עניתי: "אני לא רוצה כלום". זו הייתה תחילתה של תקופת הצמחונות שלי.

באחת הפעמים אמא שלחה אותי עם הסל לצרכנייה, לקנות קרפיון. הבאתי אותו ישר לאמבטיה, עד שאבא חזר מהעבודה, שלה את האומלל מהמים ולקח אותו לחצר. הוא הטיח את ראשו של הקרפיון על האבן שכיסתה את הסליק... והפסקתי לאכול גם דגים.

סבלתי בילדות מהפרעת קשב או לקות אחרת שלא ידעו לאבחן באותם ימים. כולם אמרו שיש לי פוטנציאל, אבל התקשיתי לתקשר עם האנשים סביבי. הייתי "קראנית" אובססיבית מגיל צעיר, וכשגמרתי לקרוא את כל הספרים בספריית הילדים הרשו לי באופן חריג לשאול בספריית המבוגרים. רק שיהיה לי מה לקרוא. בלעתי כל מה שמצאתי על המרדף, בלי הבחנה.

אחי שירת ביחידת עילית בשנות החמישים המוקדמות, בצוות של עשרה אנשים שתפקידו היה למפות את הגבול עם מצרים. לא פעם הם חצו את הגבול, והכל היה כמובן סודי. אחרי השחרור הם המשיכו להיפגש, לקחו גם אותי לטיולי ג'יפים, ולאט לאט התאהבתי באחד מהם, בן גבעת השלושה בשם חיים אטלס. הוא היה קיבוצניק בכל רמ"ח אבריו, ואחרי שהתחתנו עברתי לקיבוץ. גבעת השלושה נחשבה אז ליישוב ספר. טבח כפר קאסם התרחש זמן קצר קודם לכן, והבחורות בקיבוץ היו פטורות משירות צבאי. גם אני לא גויסתי, והודעתי שאני רוצה לעבוד בחקלאות. ביום הראשון סידרו אותי לזריעת סייפנים. החלקה הייתה על גדות הירקון, היתושים שרצו שם בלהקות, והעבודה הייתה נוראית. יום שלם הלכנו עם סל גדול מלא בצלים, וטמנו אותם באדמה.

החזקתי מעמד יומיים, עברתי לכרם ואחר כך שלחו אותי למשתלה. הימים היו ימי הפילוג הגדול. חיים פנה בעקבות טבנקין למאוחד, הוריו נטו לאיחוד – ואני לא הצלחתי להבין על מה המהומה. חיים אמנם שלח אותי לסמינר רעיוני באפעל, אבל הרגשתי קטנה ובורה. באחת המריבות, במשתלה, מצאתי את עצמי בתוך הקלחת, ספגתי קללות בלי שהבנתי למה, ואמרתי לעצמי: לעזאזל, הגעתי לגיהנום. כשחיים בא לחדר, הוא מצא אותי אורזת את החפצים. אמרתי לו: "אני לא רוצה לחיות פה". הוא התיישב לידי וניסה להרגיע אותי. זה לקח לו שעות, ובאותו יום החלטתי שלא איעלב יותר מאף אחד.

למשתלה כבר לא חזרתי. יצאתי ללמוד בסמינר, וזו הייתה תקופה נהדרת. אהבתי את הלימודים, הכרתי אנשים חדשים, והתחלתי פרק חדש בחיי, כמורה. בין תלמידיי היו הצייר אורי ליפשיץ ופרופ' שלמה שגב.

יום אחד הגיע ג'יפ צבאי ולקח את חיים למילואים. נסעתי אחרי הצהריים עם חברה לסרט בתל אביב, וכשיצאנו ראיתי מולי שתי חברות מגבעת השלושה. הן אמרו: "נעמי, בואי איתנו לאוטו". מיד הבנתי. לקחו אותי לתל השומר, ראיתי את חיים שוכב מכוסה על מין "מזבח", וזהו. הוא חצה עם חבריו את הגבול כדי לעדכן את המפות ערב מבצע "קדש", והם עלו על מוקש ליד ניצנה.

לא הצלחתי לישון בלילות. עזבתי את ההוראה ועברתי למטבח, כי התחילו לעבוד שם בארבע בבוקר. אחר כך בת דודתי מניו יורק הזמינה אותי אליה, ולמדתי ספרות באוניברסיטת ניו יורק עם מלגה לסטודנטים זרים. לא סיימתי את התואר. שוטטתי בעיר, מצאתי חברות וחברים מזדמנים, ונקלעתי להרפתקאות.

ערב אחד הגעתי למסיבה בכיתו של טרומן קפוטה. פגשתי שם בחור ממשפחה קנדית אמידה בשם לארי שוורץ, ועד מהרה נעשינו זוג. הוריו התקשו להבין את הבחירה שלו בישראלית דלפונית, כששורה ארוכה של קנדיות עשירות נופלות לרגליו, אבל שום דבר לא עצר אותנו. החלטנו להתחתן ולחיות בישראל.

שלוש פעמיים לארי ניסה להתאקלם בארץ ולא הצליח. אלה היו שנים קשות, על הקו בין פה לשם, כשאני מושכת הנה והוא לשם. בינתיים אביבה, דונדי ורוני נולדו בקנדה, וקני נולד באחת הגיחות לארץ, בכפר סבא. כשנוכחתי שהמעברים פוגעים בילדים, החלטתי לעשות לזה סוף ולקחתי אותם לארץ.

התחנה הראשונה הייתה בית הורי בקריית חיים. הילדים היו בשוק. הם בכו ורצו הביתה, לקנדה. רשמתי את אביבה ודונדי לבית חינוך לילדי עובדים, שבו למדתי. אביבה הסתדרה והשתלטה במהירות על השפה. דונדי היה המום וסירב ללכת לבית הספר, ולימדתי אותו קרוא וכתוב בעצמי. קני הלך לגן. לרוני לא מצאתי מקום, והוא נשאר איתי בבית. כשרוני נולד הרגשתי מיד שהוא לא בסדר. כולם סביבי ניסו להרגיע אותי, נויורלוג נודע בדק אותי ואמר שרוני יהיה אזרח תורם לקהילה – אבל ידעתי שזה לא נכון.

סוללם חייט קולפס. פה יי של: קומה גבוהה, גלגול, נחמד קולפס.
 אפילו בית-המגורים. סמוך לסיכונאי. חיים בן גוש.
 פקד אחר, אחיו של קולפס, למת חיים, סוכנות אג. פה חתונתו של חתונה
 אבנאויים קמתונק, אבנאויים סא.
 1968 תמונת חתונה.
 ג'ורג' סולר? פה קולפס בן גוש. אחיו של קולפס כוס אף סולר.
 איתן גושן של קולפס חתונה. חתונה של קולפס בן חיים של חיים.
 חתונה של חיים חתונה. חתונה של חיים חתונה. חתונה של חיים חתונה.

כעבור תקופה עברנו לנווה מגן. שכרתי דירה ליד שני פלמ"חניקים לשעבר, רינה ומשה קלמן, ודי מהר התיידדנו. גם הילדים התחברו. בחופש הגדול החליטה יעל, בתם של רינה ומשה, שברצונה להתחנך בקיבוץ. הוריה שלחו אותה לבארי לתקופת התנסות, ושבוועיים לפני סוף החופש קיבלתי טלפון מאדם שהציג את עצמו בשם ארקה. הוא אמר לי שחסרה בבארי מורה, וכיוון שהזמן דוחק הוא מבקש שאבוא לראיון כבר מחר.

נסעתי עם אביבה, דונדי וקני. הם הלכנו לבלות עם ילדי המשק, ואני נכנסתי לראיון אצל אילה נטע. די מהר ראינו שיש התאמה, סיכמנו מה שצריך, ואז התעניינתי מה קורה עם יעל. הסתבר שיש בבארי התלבטות. אמרתי לאילה: "אם לא תקבלו את יעל, אני לא באה". כיוון שהצורך במורה היה דחוף, אילה קיבלה את ה"עסקה", ויעל – היום יעל בוכסווילר – התקבלה כילדת חוץ.

ידעתי שאני לא יכולה להביא את רוני איתנו. הרי באתי בסך הכל כמורה שכירה. הייתי חייבת למצוא לו מקום במהירות הבזק, ולמזלי הוא התקבל למוסד שרק נפתח בשרון. פעם בשבוע נסחבתי באוטובוסים ובטרמפים לבקר אותו, למרות שהוא לא דיבר ולא תיקשר. חזרתי לבארי בשעות לילה מאוחרות, ונמנעתי מלהיכנס דרך השער. לא רציתי שהשומרים יראו אותי. אחרי שנים הרופא במוסד אמר לי: "את מגיעה עייפה ורצוצה, אולי תקטיני את תדירות הביקורים?". קיבלתי את המלצתו. בבארי, לעומת זאת, לא התעניינו כל השנים במצבו של רוני. גם כשכבר הייתי חברה. שתיקה והתעלמות מוחלטת.

כשמצבו של רוני החמיר, החלטתי להעביר אותו לעל"ה נגב. הוא הספיק להיות שם שבועות מעטים. בגיל 42 הוא גווע. עמית שלוי היה המזכיר, וטיפל ברגישות בהבאתו לקבורה בבארי. אביבה, דונדי וקני עברו גרסיה עם המעבר לבארי. בנווה מגן הם למדו בבית ספר ששם דגש על מצוינות והישגיות, ופה הדגש היה על התחום החברתי. אני קיבלתי את כיתת "חרוב", ולימדתי אותם שש שנים. בין השאר הכנתי איתם את מסיבת הכר מצווה וביימתי הצגה שכתבתי. נוצרו בינינו יחסים נהדרים, והקשרים נמשכו עוד שנים.

בתום שש שנות ההוראה החלטתי לעזוב את תחום החינוך. הרגשתי שהגעתי לשיא ולא רציתי לסיים שחוקה. בבית הספר כעסו עלי וגם הטיחו עלבונות קשים. אמרו שרימתי את הקיבוץ, כי רק בזכות היותי מורה התקבלתי לבארי. אבל הייתי נחושה. עברתי לעבוד במטבח, והתמדתי שם שנים רבות. במקביל כתבתי וביימתי הצגות לאירועי בר מצווה וחגי מחזור. עבדתי גם באפעל, כאחראית על הקורסים לנקלטים ועל התיכוננייה, עסקתי בתרגומים, ערכתי את עיתון הילדים "פשוש" וגם פיתחתי בבית הספר אמצעי עזר למעבדה הפדגוגית. כיום, בגיל 83, אני עובדת במשתלה, ונהנית לחזור עייפה הביתה.

למדתי לאהוב את בארי בדרך שלי. התרגלתי לנוף וטוב לי, למרות שלא פעם אני מתיישבת בחדר האוכל ושואלת: מי כל האנשים האלה? יש לי חוג קטן של חברות, וכשחגגתי יום הולדת עגול אחד, תמי סוכמן אמרה שתמיד אני גם בפנים וגם בחוץ. היא צודקת. מאז

שאני זוכרת את עצמי, אני בעיקר משקיפה על אנשים ולומדת אותם ואותי. כאילו רגל פה רגל שם.

בסוף ימיו לארי חלה בסרטן. הילדים שמרו איתו על קשר כלשהו, ובינם לבין עצמם יש קשר חזק. הם אחד בשביל השני. והיום אני מרגישה שגם יש לי איתם כזה קשר. יום אחד הייתה בינינו שיחה. אמרתי להם: אני לא אחיה לעד, וההפסד יהיה שלכם. כמו שאני מרגישה היום, שהחמצתי את אמא שלי, לא באתי לקראתה. תחשבו על זה. יש לי ארבעה נכדים, גיא, עידו, יוני וגילי, שדומה לי בחיבור החזק לספרים ולספרות. עכשיו אני מרגישה נחת.

■ (ראיינה: ניבה שגב ב-28.07.2015)

עליזה גורל

נולדה ב- 06.09.1925 בבצרה, עירק

הגיעה לבארי ב-1956

כי התחתנה עם יואב

עברו שנים עד שהרגשתי שבארי היא באמת הבית שלי

”אני עולה לארץ ישראל”, הודעתי להורי מיד לאחר שקמה המדינה. חיינו בבצרה, הייתי בת 18, ומצבם של יהודי עירק התהפך באותם ימים. עד אז לא היו לנו בעיות עם השכנים המוסלמים, וגם לא עם השלטונות.

בבת אחת הכל השתנה. יהודים החלו להיעצר ללא כל סיבה, וגם אחי דוד, שעבד בנמל, נשלח לבית הסוהר לאחר שהורשע בהעלבת שוטר. השוטר אומנם בא לביתנו וסיפר שאיימו על חיינו ועל חיי ילדיו אם לא יעיד עדות שקר, אבל זה כמובן לא עזר. אחרי שבועיים בכלא שלחו את דוד לכפר הכורדי צ'מ'מאל, הרחק בצפון. עזרא סבי הכריז: "אם לא ישחררו את דוד, אני אמות" – וכך היה. סבא שתה כוס תה עם טיפת ברנדי שהכנתי לו, הסתובב לקיר, קרא "שמע ישראל" – והשתרר שקט. זה היה המוות הראשון שראיתי בחיי.

עכשיו כבר לא היה לי ספק. אמא אמנם התנגדה לכך שאעזוב את הבית, ועוד לישראל, אבל התעקשתי. הפשרה הייתה: נתייעץ עם דוד נאג'י. גם הוא הספיק להישלח לבית סוהר. נסענו לשם, הצלחנו להיכנס לכלא, וכשהדוד נאג'י התגבר על התדהמה הסברתי לו מדוע באנו: "אני רוצה לנסוע לישראל, ואמא לא מסכימה". דוד נאג'י הסתכל עלי וענה חר וחלק: "היית צריכה לנסוע כבר אתמול. לא היום!". אמא הייתה המומה, אבל נאלצה לכבד את "פסק הדין". זו הייתה ההחלטה החשובה ביותר בחיי.

אחי גדעון, שהיה פעיל בתנועה הציונית, טיפל בסידורי הבריחה. אחי דוד שוחרר בינתיים מהכלא והיה חייב להתייצב כל יום במשטרה. הוא החליט להצטרף אלי. אדי, אחינו הקטן שהיה בן תשע וחצי, שמע על כך, והודיע שהוא מלשין עלינו אם לא נרשה לו לבוא איתנו. יצאנו מהבית אחד אחד, וחצינו בלילה את הנהר לפרס בסירות משוטים, כדי לא לעשות רעש. כשהגענו לגדה השנייה של הנהר הלכנו ברגל במשך שעות לאהוואז, שם עלינו על אוטובוס לטהרן. האוטובוס היה מלא ביהודים בדרכם לישראל.

הנסיעה מאהוואז לטהרן ארכה באותם ימים 12 שעות, אבל השתוללה סופת שלגים והאוטובוס נתקע. חילצו אותנו על מזחלות לחאן סמוך, ונאלצנו להמתין שם שלושה ימים. בסופו של דבר הגענו למחנה אוהלים שהוקם בבית העלמין היהודי של טהרן.

זה היה מחנה פליטים לכל דבר ועניין, ללא תנאים סניטריים. מנהלי המחנה מינו אותי ל"אמא" של 12 ילדים, וטיפלתי בהם עשרה ימים, בתנאים לא תנאים, עד שהגיע תורנו לעלות על המטוס לישראל. לימים, כשהכרתי את יואב בעלי, התברר שהוא ניהל את המחנה הזה כמה חודשים. מאוחר יותר הסתבר לנו שאפרים לוי ז"ל שהיה שם כילד באותה תקופה.

החיים בבצרה היו נוחים ונעימים, תוך דאגה בלתי פוסקת למי שאין להם. סבתא הייתה אופה מגשי סמבוסק של שקדים וסוכר ומביאה לעניי הקהילה, ואותי שלחו כל יום עם המשרת לתת את שאריות האוכל למשפחה ענייה.

גם היחסים עם המוסלמים, כפי שכבר סיפרתי, היו מעולים. כל תושבי העיר היו יוצאים בחגים היהודיים לנהר שאט אל ערב - "הנהר הערבי" - ובצרה כולה חגגה על המים: משפחות שכרו סירות ושטו, תזמורות ניגנו, רקדניות בטן רקדו, ואפילו בעלי החנויות המוסלמים סגרו את החנויות. אוכל היה בשפע, בעיקר דגים, ובעלי הבוסתנים הסמוכים לנהר הזמינו את החוגגים לאכול מפירות בוסתניהם.

שבת אחת הלכו הורי - משה ומעתוקה דודי - לבקר בן משפחה. אמי הייתה בת 20, מטופלת כבר באחי ובאחותי הגדולים ונושאת אותי ברחמה. בשובם הביתה, הם גילו ששכחו את המפתח. זו הייתה סמטה צרה, שבה בית נשק לבית. הם עלו על גג בית השכנים, אבא שלי קפץ אל גג הבית שלנו, ואמר לאמי: "עכשיו תקפצי את". היא קפצה, אבל נפלה ברווח שבין הבתים ואיבדה את ההכרה.

שלושה חודשים אמא שכבה מחוסרת הכרה, כשמטפלים בה שני רופאים: רופא אנגלי, שהיה גם הקונסול הבריטי בעיר, ורופא יהודי. האנגלי הציע לעשות הפלה, אך עמיתו היהודי התעקש לשמור על ההריון. שבועות אחדים אחרי שאמי התעוררה נולדתי - אחרי נחום ונזימה, לפני דוד, גדעון ואדי.

כשהגענו לארץ שלחו אותי ל"בית החלוצות" בפתח תקווה, דוד נשלח ל"בית החלוצים", ואת אדי לקחו לפנימייה בבן שמן. עבדתי במפעל לייצור חוטים, ובערב, כשחזרתי מהעבודה עייפה ורצוצה, נשכבתי על המיטה ובכיתי. הייתי בודדה, והתגעעתי להורי. למרות זאת, לא הצטערתי על ההחלטה לעלות.

אחרי זמן מה מצא לנו קרוב שעבד בסוכנות דירת חדר בעכו. דוד עבד בבניין, ובכל כמה ימים נסענו למחנה "שער עלייה" בחיפה, לחפש עולים מבצרה שמכירים אולי את משפחתנו. באחת הפעמים נדהמתי לראות מולי פתאום את אחותי נזימה. היא באה עם קבוצה של צעירים, והם פשוט היו רעבים. זו הייתה תקופת הצנע, אבל בעל המכולת הערבי בעכו הסכים למכור לי מצרכים של אונר"א. מילאתי למחרת תיק במצרכים, והבאתי אותו לנזימה. כשרוד התגייס לצבא לא רציתי להישאר לבד בעכו, והחלטתי להצטרף לקיבוץ. בקבוצת שילר היה גרעין עירקי ושהיתי שם שנה. אהבתי את חיי הקיבוץ, אבל לא הסתדרתי עם הגרעין. בגיל 21 עזבתי, והתגייסתי לצבא.

אהרון גורל, שהשתייך קודם לכן לגרעין הבבלי בבארי, התחתן באותם ימים עם ברטה חברתי. כשבת שלאחר החתונה ביקרתי בכיתם בכפר אתא, ופגשתי שם איש נחמד כבן 30. התחלנו לדבר, והתברר שהוא אחיו של החתן. הוא סיפר לי ששמו יואב והוא חי בנגב, בקיבוץ בארי, ועובד בדיר.

גרתי אז בקריית ים, וכשקמתי ללכת יואב התנדב ללוות אותי. נסענו יחד באוטובוס, נפרדנו לשלום, ואחרי שבוע קיבלתי ממנו מכתב. הוא ביקש להיפגש בתל אביב. נזימה, שגרה בתל אביב, בדיוק ילדה, וזה התאים לי. יואב לקח אותי לטיול בחוף הים, וזה היה ערב מהנה.

מהר מאוד הגיע עוד מכתב, נפגשנו עוד פעמיים באמצע הדרך בין בארי לקריית ים, בתל אביב, וכשהוא הזמין אותי לקיבוץ החלטתי להיענות להזמנה. באתי לשישי-שבת, יואב נתן לי לישון במיטתו והלך לישון במקום אחר. תוך זמן קצר הפכנו לזוג. כעבור שלושה חודשים התחתנו, ובאתי לבארי.

בשנה הראשונה הרגשתי זרה ולא מצאתי את מקומי. יואב חש במצוקתי ונענה לבקשה שלי שנעזוב, אבל ראיתי איך נפלו פניו. הוא הודיע ללזר זורע, המזכיר, על עזיבה, והתחיל לחפש עבודה - אבל התוכנית שלו הייתה שנתגורר עם הוריו, והרעיון עורר בי הסתייגות. שקלתי שוב אם המהלך נכון. ידעתי להעריך את גודל ההתחשבות של יואב בי, אבל גם ידעתי איזה קורבן הוא יקריב למעני - והחלטתי שלא שווה לי להסיט אותו ממסלול החיים שהוא כל כך האמין בו.

ניגשתי ללא ידיעתו ללזר, ואמרתי שאנחנו נשארים. אחר כך שוחחתי עם יואב, וראיתי איך אורו עיניו. עשיתי זאת למען הזוגיות שלנו וויתרתי על רצוני. עברו שנים עד שהרגשתי שבארי היא באמת הבית שלי.

כאשר התברר לי שאני בהריון הייתי מאושרת - נולדה חגית. היה לי קשה עם הלינה המשותפת. הרגשתי רע אחרי הלידה, סבלתי מחום גבוה במשך כמה ימים וביקשתי שיביאו אלי את חגית, כדי להיניק אותה בבית, אבל ועדת חינוך לא הסכימה ונאלצתי ללכת לבית התינוקות גם בלילות לכל הנקה. זה כאב לי מאוד.

כשנכנסתי שוב להריון הגיעה מכה: הפלתי בחודש השישי. יואב קיבל את זה קשה, אבל טיפל בי נפלא. חשבת לי לעצמי שזה מיוחד ויפה שבעל מטפל כך באשתו ואינו מזניח אותה. אחר כך לא הצלחתי להיכנס שוב להריון במשך תקופה ארוכה.

אחר כך לא הרשו להוציא את הילדים מהקיבוץ לפני גיל 3, גם לא לביקור אצל הסבים והמשפחה. כשאיתי היה בן שנה וחצי התמרדתי, ולקחתי אותו לביקור אצל אחי. כשחזרתי ציפתה לי קבלת פנים זועפת, שאיני שוכחת עד היום.

עברתי לאורך השנים בעבודות שונות, לפי צורכי המשק. בין השאר טיפלתי בגרעין "אביר" ובגרעין "תל-גב", והייתי המטפלת של המתנדבים במשך תקופה ארוכה. עם רבים מהם יצרתי קשרים מיוחדים, והמשכנו להיות בקשר שנים אחרי שהם עזבו.

כשחגית שירתה בצבא יצאתי לשליחות בקיבוץ ייט"ב בבקעה, ויואב נשאר בבארי. הייתי אם בית במשך שנה, עזרתי להם לארגן בית תינוקות, את המטבח, את המכבסה – ונהניתי מאוד. כשסיימתי את השליחות, יואב היה צריך לבוא לקחת אותי. ירד באותו לילה גשם נוראי. חיכיתי וחיכיתי, עד שביקשתי מהמזכירה בייט"ב לטלפן למזכירות בארי, ולשאול מדוע יואב לא הגיע. איתן זליכה, הבן המאומץ אצלנו, אמר שיואב נסע לקחת אותי. החלטנו להתקשר למטטרה, ונודע לנו שהייתה ליואב תאונה והוא אושפז בקפלן. גיבסו לו יד ורגל, כל יום נסעתי לבקר אותו, עד שהוא החלים והשתקם.

לא היה לי ענף לחזור אליו, וכשזה נודע לחנה ברמק היא הציעה לי לעבוד איתה במשתלה. נדלקתי, הצטרפתי אליה, ואחרי שחנה נפטרה המשכתי לעבוד במשתלה עוד עשר שנים, בעיקר בגינון סביב בתי הילדים. מועדון הקשישים שכן אז בבית הילדים "יובלים", גם שם טיפלתי בנוי, ואיריס גלברד, שניהלה את המועדון, הציעה לי לעבוד איתה בארגון טיולים והרצאות לוותיקים. בניתי לעצמי את התפקיד, ואהבתי את העבודה.

כאמצע י"ב הודיע לי איתי שהוא עוזב את הלימודים ועובר לכפר חרוב יחד עם הגר כפרי. התחננתי שלא יעשה את זה, אבל הוא אמר: "אמא, מה את פוחדת. הכל יהיה בסדר. זה קיבוץ צעיר. הם צריכים אותנו".

כבר באותו שבוע, בכוקר יום שישי התקבל הודעה ממזכירות: "איתי נפצע בתאונה ומאושפז בתל השומר". עבדתי בחדרי חולים והגשתי באותו זמן ארוחת בוקר, כשלפתע הגיעה אלי משלחת: חנן המזכיר יחד עם אסף וצפי, המחנכים של איתי בכיתת "דגן". נבהלתי, כמובן, וצפי מיד אמרה: "הכל בסדר. הראש לא נפגע".

חשבתי שיואב נפל מסולם בפרדס, אבל הם אמרו: "זה לא יואב, זה איתי". הלב שלי הפסיק לפעום. קראנו לחגית, מרים בר-סיני הצטרפה אלינו כחובשת, ונסענו לתל השומר. מצאתי את איתי שוכב במיטה ואומר: "אני לא יכול להזיז את הרגל". באותו רגע נקטעו החיים. הכל השתנה. 13 חודשים הייתי עם איתי בבית החולים, עד ששיחררו אותו. לשמחתי, הוא הצליח להשתקם. בהתחלה הוא עבד בדפוס, יצא ללימודים בקמרה אובסקורה ואז החליט לא להישאר בבארי, הוא המשיך ללמוד צילום בארצות הברית, והיום הוא חי ועובד בתל אביב.

בשנת 2004 יואב חלה בלוקמיה, וקיבל כל שבוע שתי מנות דם. הרופא הסביר לי שאין מרפא למחלה, וכששאלתי כמה זמן נשאר לו הוא ענה: עד שישה חודשים.

כשחזרנו מבית החולים הבאתי אותו ל"נאות בארי". למחרת הוא שאל אותי פתאום: "איפה החברים שדיברתי איתם?". אמרתי לו: "איזה חברים? רק אני ואתה פה". "יכול להיות שחלמתי", הוא אמר. אחר כך איתי הגיע לביקור, ישכנו ביחד עד עשר בלילה, ואז יואב נפרד מאיתנו ואיתי נסע לביתו בתל אביב.

נכנסתי למיטה עם הבגדים. באמצע לילה התקשר אלי הרופא של "נאות בארי" ואמר לי: "עליזה, כוואי! יואב מרגיש לא טוב". הגעתי מיד, אבל אמרו לי: "יואב כבר איננו". נגמר הסיפור.

התייבשו לי הדמעות מאז. החיים לא קלים. לא קלים גם הזיכרונות. יואב אהב מאוד לעבוד. חברי הגרעין האמריקאי שבאו לבארי אחרי מלחמת יום כיפור, ועבדו איתו בפרדס, המציאו את האמרה: "יואב עובד עם שתי טוריות, כי כשאחת מתעייפת הוא לוקח את השנייה".

התברר שיש לי לוקמיה עוד כשיואב היה בחיים. קיבלתי טיפול כימותרפי, ולמולי גאולה בכך ליותר אותי בנאמנות ובאהבה לאורך התקופה הקשה. היא ישנה אצלי לילות רבים – ולא עזבה אותי. תודה לאל, עד היום המחלה לא חזרה. אני הולכת יום יום לעבוד ב"בית איריס", ולורנס שורק תומכת בי בצורה מקסימה. היא אחת החברות הנהדרות שהכרתי מימי.

לפני כמה חודשים ראיתי בטלוויזיה את התוכנית "עובדה" עם מתי מילוא, שחלה במחלה סופנית והחליט לסיים את חייו במרפאה שמבצעת המתות חסד בשווייץ. אני חייבת להודות שהרעיון מנקר במוחי. אני נעזרת במקל הליכה, חוששת מפילה כיוון שאני לבדי בבית, ואני כבר לא נהנית מהחיים. משמח אותי כשחגית באה לבקר עם הנכדים, נווה ונירי, ובכל זאת אני אומרת לעצמי לא פעם: אלוהים אמנם לא רוצה עדיין לקחת אותי, אבל למה אני צריכה לסבול?

התחושה הזו לא מוחקת את ההצלחות שהיו לי בחיי, בדברים שאהבתי והיה לי חשוב לעשותם, ובראשם השליחות בבקעה והעבודה במשתלה.

■ (ראיינה: רותי פרומקין ב-03.05.2014)

אמא סבי
אחרי קום המדינה, האלוף בדיק אל עזר לבאי, ואלו
אל הבדל שלי. עניתי אל הכנסת בעת הצרה.
אחרי שאלו עברו לנגינה ושלחו נשן לסימול.
האלף היום שאלו אל צדס, וצדס אל האל של צדק
במהר הדיברו לנגינה אגאל.
הוא היה 10 ימים בנגינה, אבל לא ידע מהו לנגינה
אלו וכן הלאו אליו אכבר כורג. ליד סולמניה.
סבא שלי אחר שאלו לא ישחררו אל אחי חוק חובס,
הוא לא יסאר בחיים.
מאלו היום, הוא הפסק לנגינה. טיפלו בו רופא ואלו
היה של הפק לנגינה ורובו מנגינה נחלס.
אחרי חובס. הוד שלי ישן אליו בחבר אלני הינג תורנג
לנגינה ליו. הוא הנגידו נאמר: "לנגינה, אלני רודג כוס נה,
אלף בלי ונגינה" אלני שנגע בקול אלני שלי, שנגע
שהוויסקי ירחם אלני, וכן הוסיפי כמה טיפוג.
אלני שנגע לנגינה אלני הוא אלני ל: "אלג כמו האלני אלני,
שקרת אלני". הוא שנגע והסנגידה לקיר. שנגע אלני
אחרי שנגע יסאל" ואלו לא שים אל, הנגידה והנגידה.
הכינה כמה דקיה וצדקתי: "סבא, סבא! וכן שנגע.
הצדקתי אל הבדל שלי ואלו רל" לנגינה אל הסימניה.
הנגינה הפד אל עם שנגע ואלני: "הוא כבר אלני."
צר היה הוולג ההאסן שנגעתי החיים,
ועד היום אלני וצדקתי אל צדס אל
לנגינה לנגינה

עמירי לב

נולד ב-05.05.1945,

במחנה ההכשרה של המייסדים בגדרה

הבן הבכור של בארי

נשאר בקיבוץ כי "זה הבית שלי"

הייתי הילד של כולם

אני הראשון בבני בארי, זכיתי לשאת בתואר "הבן הבכור של הקיבוץ" ובוריס בר-סיני כתב "פואמה" לכבוד הולדתי, אבל אף פעם לא הייתה לכך משמעות בעיניי ולא עשיתי מזה עניין. הייתי הילד של כולם, אפשר לומר שהייתי שפן הניסיונות של החינוך המשותף בגדרה, אבל לא הרגשתי את כובד המשקל של היותי הבן הראשון. דווקא בשנים האחרונות, כשאנשים מבחוץ מגלים שאני הבן הבכור של בארי, הם מתלהבים ומתרגשים. אחת המטיילות באזור ביקשה לצלם אותי לא מזמן, וזה שיעשע אותי. אגב, אמיר אפרת נולד לפניי, אבל הוריו הצטרפו לגדרה מאוחר יותר. אחריי נולדו אודי בר-סיני ושריה, בנם של תקווה ויוקי גרוספלד, שעברו לעיץ דור בעקבות פרשת "המחותרת" בשנות החמישים.

אין לי זיכרונות של ממש מגדרה. לפי הסיפורים הייתי ילד שובב. יום אחד טיפסתי על השער והתנדנדתי עליו עד שהוא נפל ואני איתו. נפצעתי, ויש לי ברגל צלקת עד היום. לעומת זאת, אני זוכר את המעבר לבארי. שיכנו אותנו בבית הערבי שעומד על תילו עד היום, היחיד מבין הארבעה שלא נהרס.

ליד בית הילדים הקימו צריף שחור, וזו הייתה הכיתה שלנו. היינו שלושה בני קיבוץ - אודי בר-סיני, אמיר אפרת ואני - וכשהתחלנו ללמוד הצטרפו אלינו ילדי החוץ. שבעה מהם נשארו עד היום בבארי: מנצ'ר, צ'יקו, צבי סוכמן, חוה יחזקאל, היום בן עמי, רחלי וינר, היום סוויס, רוני לוי ושושקה אלנתן, היום שושקה שטינהרדט. ניבה נטע, היום ניבה שגב, הצטרפה עם משפחתה ב-1956 ונחשבה לכת משק. מרגה פרץ הייתה המחנכת הראשונה שלנו, ואחריה באו תקווה גרוספלד ואסף שלוי.

כילד התקשיתי בקריאה, וכשהגעתי לכיתה ה' זיהו שיש לי בעיה. עברתי בדיקה, והיום אני יודע שיש לי דיסלקציה. שלחו אותי לטיפולים אצל מומחית בתל אביב, ואהבתי מאוד את הנסיעות, כי קנו לי סופגניה עם ריבה לפני החזרה הביתה. נסע איתי תמיד מלווה מהצוות החינוכי. ההורים, לא היו מעורבים בחינוך. הם עשו את עבודתם, והקיבוץ חינך אותי. שעות ההורים היו בין ארבע לשבע. אהבתי לבלות עם ההורים בשעות האלה במוסך ובסככת

הטרקטורים. בערב הביאו אותנו ההורים לארוחת ערב בבית הילדים, והלכו לאכול בלעדינו בחדר האוכל. אחר כך הם באו לומר לילה טוב ולספר סיפור לפני השינה. בלילות מפחידים רצתי מבית הילדים לחדר האוכל, והשומרים החזירו אותי למיטה שלי. לא היו אז מדרכות. בחורף היה בוץ נוראי ובקיץ אבק שקראנו לו פודרה.

בימי שישי, לפני שהלכנו לחדרי ההורים, קיבלנו את שקיות הבר שהאמהות רקמו עליהן את השמות, ובתוכן כמה משבצות שוקולד פרה, ופלים וסוכריות טופי. השקית שלי שמורה עד היום בצריף ה"נוסטלגיה". עד שהגעתי לחדר רוב הממתקים כבר נאכלו, אבל אני זוכר שאמא שלי דאגה שלכל אחד מאיתנו תהיה צלוחית עם ממתקים. ביום שישי היה נהוג לאפות עוגות במטבח, ואמא אפתה עוגות טעימות ביותר.

השריפה במתכן זכורה לי כאירוע טראומטי. בית הילדים היה קרוב למתכן, ובאנו לחזות בלהבות ובחברים שהגיעו בריצה לכבות את האש. אחר כך נודע שהשריפה פרצה בגלל שלושה מילדי הכיתה, שרצו לחמם גורים. צבי נעל את עצמו ב"שמייקה" (בית שימוש), וסירב לצאת משם עד שהבטיחו לו שלא יעשו לו כלום.

גדלתי עם הקיבוץ. כל הזמן בנו מבנים חדשים, ואני זוכר במיוחד את ההתגייסות של החברים לבניית הבריכה. היו בה שתי מקפצות: מהנמוכה קפצו כולם, ומהגבוהה קפצו רק הנועזים. אני הייתי אחד מהם. עשינו סלטות כדי להרשים כל מי שעמד בסביבה.

בגלל הקשיים הדיסלקטיים לא למדתי הרבה, אבל ישבתי בכיתה. בגיל הנעורים לקחתי על עצמי תפקיד: להכין קפה לחבר'ה ולבוכסי, המחנך שלנו – וכדי שיהיה להם קפה בהפסקה, יצאתי כבר באמצע השיעור למטבחון. באיזשהו שלב נשלחתי לעבוד בפירת החי, ובכיתה י' במקום ללמוד חלק מהמקצועות עברתי בפלחה.

לא תמיד הייתי מחובר לבני כיתתי, ולא הייתי טיפוס חברותי במיוחד. הייתי שותף לאמיר אפרת ולעזרא מזרחי מ"בארות" בתפיסת יונים ברפת, והייתי ספורטאי טוב. אהבתי ריצות למרחקים בינוניים והצטיינתי בקפיצה לרוחק בשיעורי ההתעמלות של מיכאל גדיש. שיחקתי גם בקבוצות הכדורסל והכדורגל של בארי, כשעלינו מליגה ג' לליגה ב'. הקבוצות האחרות באו ממושבי הסביבה, משדרות, מדימונה וממצפה רמון, ולא פעם התלקחו קטטות במגרשים. לרוב זה קרה כשניצחנו, והמפסידים התעצבנו.

בטיולי הטבע עם מיכאל למדנו לזהות ולהגדיר צמחים וציפורים. עם רינה הברון יצאנו ל"גבעת שולה" לחפש ממצאים ארכיאולוגיים, ובעיקר חרסים שהיו מפוזרים בשטח. בגיל הנעורים השתלשלנו בחבלים לבורות המים לחפש קיני ציפורים, ובהנהגת אמיר אפרת, נער הטבע, כשנתקלנו בנחשים רוצצנו את ראשיהם. אהבנו לטייל גם לחזירייה כדי לשמוע את קולות החרחור של החזירים, והלכנו המון לאשל הבורד, שבאמת היה יחיד בכל השטח. הוא נראה אז ענק. במסגרת החטיבה יצאנו לטיולי שרשרת במדבר עם קיבוצים אחרים. אלה היו מסעות מפרכים, עם כל הציוד על הגב. השיא היה בטיול י"ב, כשהמדריך שהוביל אותנו התבלבל, ועברנו בטעות את הגבול למצרים.

בכיתה ו' פרצה מלחמת קדש וישבנו במקלט, ולאחר שהרצועה נכבשה ראינו את שיירות הצבא יורדות לסיני. באחד הימים הושיבו ליד התמרור שבויי מלחמה יחפים מוקפים בגדר, כשעיניהם מכוסות בפלגליות וידיהם קשורות מאחורי הגב. באנו לראות אותם יושבים כנועים ומושפלים על החול.

בשנת הבר-מצווה ביצענו כל מיני משימות. אחת מהן הייתה "מבחן אומץ": קפצנו מגג בית השייח לברזנט. בקיץ הלכנו לגיסיס במטעים בשעות הבוקר המוקדמות, לפני הלימודים, ובאחד הגיסיס האלה איברתי את השעון בקטיף אגסים. אחרי שנה, כשחזרתי שוב לקטוף אגסים, מצאתי אותו והוא עדיין עבד.

בתורנויות שבת יצאתי עם עדר הפרות למרעה, בעיקר לאזור המכתש, שהיה בו הרכה עשב. לא פחדתי להיות שם לבדי. ברפת החזיקו פר הרבעה, וכילדים אהבנו לראות איך מביאים אליו פרות מיוחמות והוא מרביע אותן.

התגייסתי לצבא ב-1962 ככ"ל (בעל כושר לקוי), ושיבצו אותי לאחר הטירונות לקורס פקחי טיסה. לא צלחתי את הקורס והצביבו אותי כשק"מיסט בתל נוף, עד שוועדת הביטחון של הקיבוץ המאוחד העבירה אותי לשל"ת ברעים. את החודשים האחרונים של השירות המקוצר שלי כבר עשיתי בבארי. אהבתי לעבוד בפלחה, במיוחד בהשקיה. אחרי השחרור עבדתי בפלחה, וגם יצאתי לקורס מרכזי ענפים במדרשת רופין. קיבלתי שם התקפת אפנדיציט ולא השלמתי את הקורס, ובכל זאת ריכזתי את הגידול של תפוחי האדמה.

את ציפי הכרתי בנובמבר 1967. היא חיפשה עבודה בגרפיקאית, והפנו אותה לדפוס בארי. התחתנו אחרי זמן קצר, יחד עם צבי ותמי סוכמן. ירד גשם באותו ערב, והחתונה התקיימה בצריף של מועדון החטיבה.

פז וניצן גדלו בלינה המשותפת. נטע הספיק להיות כמה שנים בלינה משפחתית. אני תמכתי בהמשך הלינה המשותפת, ועד היום אני חושב שזו הייתה שיטת חינוך טובה.

אחרי 25 שנים נפרדו הדרכים של ציפי ושלי. עברנו את זה במהירות ובלי תקלות. אבל הילדים נפגעו מהגירושים וכעסו עלי.

היה לי ברור שאני מעוניין לחיות שוב בזוגיות, ואחרי זמן קצר התחלתי להשתתף במפגשי פנויים-פנויות. כך גם הכרתי את חנה, בנופש באשקלון. גם היא סיימה פרק א', אבל הגיעה בעיקר כדי לנוח ולא התלהבה להיכנס לקשר חדש. היא מצאה חן בעיניי, "הצקתי" לה, ובסופו של דבר זה הצליח לי. לצערי, בארי לא הלכה לקראתנו בעניין קליטתה של חנה לחברות. העבירו אז תקנון חדש לקליטת בני זוג, והוא היה לטעמי דרקוני ולא מתחשב.

נפגעת, וזה רובץ לי על הלב עד היום, למרות שעברו שנים וחנה השתלבה מבחינה חברתית. יצאתי לשנת לימודים, לקחתי קורסים בתחומי עניין שמשכו אותי, והתגוררתי עם חנה בכיתה בערד. לאחר השנה הזו סוכם שחנה תקבל מעמד של "תושבת, אשת חבר".

■ ■ ■
 אחרי 20 שנה בגד"ש עברתי למכבסה. התנגדתי בהתחלה, אבל קיבלתי את הדין ועבדתי שם 11 שנים. עברתי מהמכבסה למחסן הדפוס, אבל כשיצאתי לטיול בן ארבעה חודשים בדרום אמריקה לא שמרו לי את המקום. הייתי מובטל במשך כמה שבועות, אלא שאני איש עבודה ולא יכולתי לשבת בבית ללא מעש. סידרתי לי מקום עבודה במחלקת העיטוף, ועבדתי שם עד שיצאתי לפנסיה.

השתתפתי בקורס הכנה לפנסיה שוועדת הגיל השלישי יזמה. הוא נתן לי כלים שהקלו את הפרישה מחיי העבודה וגם הדרכה כיצד לתכנן ולמלא את הזמן שהתפנה. אני עושה היום דברים שאני אוהב: מתנדב להסיע חברים בהסעות הבריאות, עוזר לאנשים שמתקשים עם הטכנולוגיה הדיגיטלית במכשירים ביתיים כמו טלוויזיות וממירים, ורוכב על אופניים או צועד בסביבה מדי יום ביומו. בנוסף, התנדבתי לאורך שנים, עד גיל 70, ב"המתמיד".

הייתה לנו חבורה של אוהבי ים, שכללה את שמחלי'ה ירחי, אתי מורדו, אלי ושוש כרסנטי, אסתר בר-לב חנה ואני. בשלב מסוים החבורה התפרקה, ועדיין זה כיף גדול להתרחץ בים או אפילו לשבת סתם ככה על החוף מול הגלים. זה מרגיע ומשרה שלוה ושקט.

חנה הביאה לזוגיות שלנו חברים מהגרעין שלה בצופים, מערד ומשררות, וחוג החברים שלי גדל. יש לנו גם חברים שהכרנו בטיולים בארץ ובעולם. יצאנו לטיולים ארוכים בדרום אמריקה ובמונגוליה, וגם לטיולים פחות ארוכים לכל מיני מקומות על פני הגלובוס.

■ ■ ■
 אני משתדל לשבת עם הורי בערב שבת. יש לי שישה נכדים - יאיר ויובל, נוגה ומעיין ואיתן ואייל - לצערי הילדים, הכלות והנכדים לא מרבים לבקר, כל אחד מסיבותיו. זה בהחלט מצער אותי. תמר, בתה של חנה, מבקרת אצלנו עם משפחתה כל שבועיים. כל חיי אני חי בבארי. טוב לי כאן, ולא ניסיתי לחיות במקום אחר. לא הרגשתי צורך. זה הבית שלי.

■ (ראיינה: ניבה שגב ב-03.02.2016)

17.3.16 - אני גאון חב"ד שלי
 על חובב חב"ד!
 אלוטונוניו לניו יורק. רובים אחווילסלוב
 בליד שגאווה חנה וואן. סטם אספואי גאווה
 למ הנבלת גאווה חנה וואן, זו חנה
 בת אדווה.
 בין לבין - שמה אבה סארי - חביבה
 א אלסניו, אלוטונוניו סאריה בסמבא.
 אלוטונוניו חנה וואן.
 "אן כלו החיים הספית - הליקו המילאלי

ס. חנה

ציקי קריצמן

נולד ב- 26.05.1934, בתל אביב

הגיע לבארי ב-1950

כי-בן-גוריון קרא לנוער לרדת לנגב

חיי הקיבוץ שבו את ליבי

שבן-גוריון קרא לנוער לרדת לנגב הייתי בכיתה י'. שש שנים קודם לכן, בכיתה ד', הצטרפתי כמו רוב ילדי השכונה לנוער העובד, והתנועה הפכה למרכז חיי. בין לבין, כשהסתיימה מלחמת העצמאות, נשלחנו לעזרה בקיבוץ מנרה. פירקנו את הקונצרטינות שהקיפו את הנקודה, עבדנו בסיקול - וחברי הקיבוץ נראו בעיניי כגיבורים מהלכים.

השהות במנרה הייתה קסומה, וחיי הקיבוץ שבו את ליבי. אמרתי לעצמי שאחיה בקיבוץ, אבל רציתי להקים קיבוץ חדש. ואז באה ההצעה שנלך לבארי: אהרון יצחקי, שהיה מרכז התנועה במחוז תל אביב, אסף קבוצות מכמה סניפים ויצר את הכשרת "במעלה". הודעתי לאבי ואמי שאני מפסיק את הלימודים והולך לקיבוץ, שם אין צורך בתעודת בגרות.

הורי התנגדו כמובן. הם ניסו בכל כוחם לשכנע אותי לא לעזוב את הלימודים ואת הבית, אבל עמדתי על שלי. קבעתי עם חיים פריש, היום חיים רענן, שיבוא לאסוף אותי, וארזתי בחשאי תיק עם בגדים. אבי כבר יצא לעבודתו ברפוס "דבר", אמי הייתה טרודה במטבח, וכשחיים שרק את השריקה שלנו התגנבתי מהבית דרך המרפסת.

הייתי בן 16 וחצי, בן יחיד ומפונק. לא נפרדתי מהורי, והשארתי רק מכתב המודיע להם שנסעתי לבארי.

אמי, שרה, נולדה ברוסיה ועלתה ארצה בעקבות שני אחיה. אבי, ברוך, נולד באוקראינה. כחניך תנועת "החלוץ" הוא היה בהכשרה עם יצחק בן-אהרון בעמק חפר, אבל כשהאוהל שלו נפל בליל חורף סוער הוא החליט שדי לו הוא הלך ברגל לפתח תקווה, המשיך לתל אביב, והכיר את אמי.

נולדתי בבית החולים "הדסה", וכשהייתי בן 5 עברנו מרחוב שינקין לשכונת הפועלים "קריית עבודה" שהוקמה מדרום לתל אביב ותהפוך לעיר חולון. השכונה התנהלה כקואופרטיב של כ-200 משפחות, ובימי שישי כולם התכנסו לקבלות שבת משותפות. רק כביש אחד יצא מ"קריית עבודה" דרך השכונות האחרות שנבנו על הדיונות, ובכל פעם שסופת חול כיסתה אותו, מועצת הפועלים גייסה מובטלים לפנותו. למדתי ב"בית חינוך" יחד עם שרה

בנימיני, ולא העלינו על הדעת שנהפוך כעבור שנים למחותנים, כשצפריר וצילה יתחתנו. כשהיינו בני 14, בשלהי המנדט הבריטי, צירפו אותנו ל"הגנה". רוחות מלחמה כבר נשבו, ואנחנו שימשנו בעיקר כקשרים. לרוב העברנו הודעות למפקדה וממנה, ולפעמים סיפקנו מזון ותחמושת לעמדות שהוצבו מול יפו, בשכונת תל גיבורים של היום.

מה שהרשים אותי יותר מכל בבארי היה היחס שקיבלנו מחברי הקיבוץ. נהגו בנו מהתחלה כשווים: עבדנו כמו החברים, עשינו תורנויות וגיוסים כמותם ויצאנו איתם לטיולים. הייתה לנו פריבילגיה אחת: יום לימודים בשבוע.

התגבשנו במהירות לחבורה מלוכדת, עם מוסדות משלנו. היינו אידיאליסטים, ברוח התקופה הספרטנית והבלתי מתפשרת היא, והחלנו על עצמנו חוקים נוקשים ומשמעת ברזל. פעם בחודש קיבלנו "שבת מרוכזת", שבה לא עבדנו. יצאנו למקום מוצל באחד הוואדיות, ודנו בכל מיני נושאים. היו חברים שרצו עדיין להקים קיבוץ חדש, עמדה על הפרק באותה תקופה הקמת עין גדי, אבל כשפנינו למוסדות המיישבים אמרו לנו שהמשבצת הזאת מסומנת ל"איחוד". קיבלנו את דין התנועה. זאב וקסלר, המדריך הנערץ, נטע בנו אהבה לבארי, והפכנו לפטריוטים שרופים.

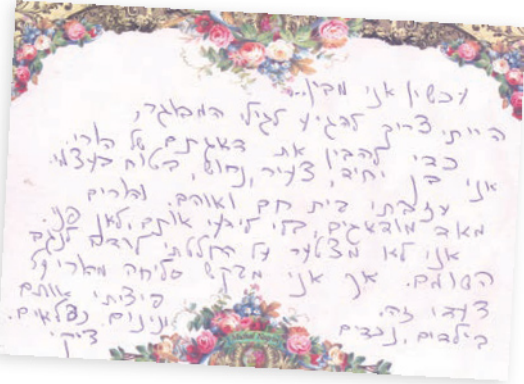
ההתנגשות היחידה אירעה חודש לאחר בואנו, כאשר התקיים בבארי תרגיל צבאי של החברים – ואותנו לא שיתפו. החלטנו לענות על זה בתעלול: החבאנו את כפכפי העץ שהיו במקלחת הציבורית, הורדנו מהקירות את הקולבים, וכשהחברים הגיעו מיוזעים למקלחת נוצרה מהומה.

רציתי מאוד לעבוד בדפוס, כמו אבי, אבל הוא היה עדיין בהקמה וסידרו אותי לגן הירק. הייתי, כאמור, בן יחיד מפונק, האוכל היה דל, ולא יכולתי לאכול את הביצה הקשה של ארוחת הבוקר. כשזה הגיע לאוזניה של האחיות, רות כותני, היא הורתה לעובדות המטבח לטגן לי כל בוקר חביתה, והייתי הראשון בבארי שזכה לאכול חביתה לארוחת בוקר.

העבודה הייתה מפרכת, עם תוספת של תורנויות העמסה ופריקה, ועל זה נוסף העניין הביטחוני. בלילות יצאנו למארכים נגד מסתננים שבאו לגנוב ציוד חקלאי ושתילי זית. בתקופת החריש הייתה עוד תורנות – לשבת על טרקטור השרשראות עם רובה צ'כי ולשמור על הפלח. הייתה גם תורנות לבדיקת ההשקיה בשדות הסתיוון, כדי לוודא שלא חיבלו בצינורות. היום כבר מותר להודות שהיה מפחיד להיכנס בין השורות הגבוהות, שפדאיונים יכלו להסתתר בהן בקלות.

אחרי שעות העבודה הייתי פעיל בוועדת "עזרת קרובים" של "במעלה". היו חברים שבאו ממשפחות קשות יום, וההורים לחצו עליהם לחזור הביתה. ביקרתי באותם בתים, ולא פעם הזדעזעתי מהתנאים שבהם נאלצו חבריי לחיות עד שיצאו מהבית. החלטנו להתגייס לאחר שעות העבודה ולסייע למשפחות הנזקקות: נטענו עצי אקליפטוס ושיטה לאורך כביש בארי-סעד, סייענו בכסף למשפחות – וגם הצלחנו לקנות כמה קומקומים חשמליים להכשרה.

לפני שהתגייסנו לצבא התקבלנו לחברות. עשינו טירונות בבסיס 909 מדרום לנתניה, זאב התנדב לקורס צבאי כלשהו ובא לבקר אותנו מדי ערב, ונהגנו לשבת אחרי האימונים ולשיר שירים רוסיים. בלטנו בגיבוש ובהווי שלנו, ובאמת "היינו אחד בשביל כולם וכולם בשביל אחד".

ערב אחד חזרנו רעבים מהאימונים, וחדר האוכל היה סגור. פרצנו פנימה, הפכנו את השולחנות והכיסאות, ועשינו בלגן עם הסירים. המפקדים החליטו ללמד אותנו לקח: הם הוליכו אותנו לחוף הים, שם חיכו לנו מדריכי הכושר והתחילו "לאמן אותנו". למעשה, הם פשוט החטיפו לנו מכות רצח. את איציק רותם נשכו, לאחרים נתנו אגרופים בבטן, וכשנגמר להם הכוח חזרנו לבסיס בשלשות. למרות שהיינו נפוחים מהמכות, צעדנו בשירה רוסיית אדירה, והבנות עמדו מחאו לנו כפיים וככו.

חזרנו אחרי הטירונות לשנת הכשרה בבארי. הסממן הצבאי היחיד כמעט היה מ"פ בן עין חרוד, אוריאל אדר, שפיקד על מסדר הערב וספר את הנוכחים. היינו מלאי אנרגיה. באותה תקופה הוקמה מעברת גבים-דורות, שתהפוך לשרדות, והחלטנו לתעל את האנרגיה להדרכת העולים כמעברה. נסענו בערכים כטרמפים, לימדנו ילדים ומבוגרים, וכשזה נודע למ"פ הוא פקד עלינו להפסיק את הנסיעות ואיים לפזר את ההכשרה.

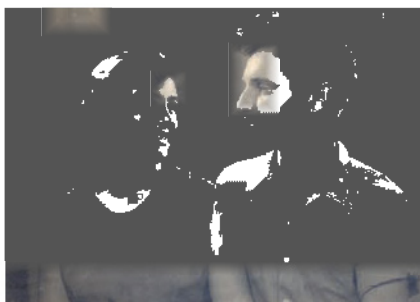
התעלמנו מהאיסור ומהאיום, עד שיום בהיר אחד הגיעו שתי משאיות צבאיות. על אחת מהן העלו את הבנות וכמה בנים, ולקחו אותם לבסיס בנתניה. המשאית השנייה הסיעה את יתר הבנים לטירונות שנייה, בירושלים. היה חורף, ובירושלים ירד שלג. פיזרו אותנו בכמה מחלקות, אבל בריצות הבוקר שרנו את השירים הרוסיים שלנו ולאות מרד גם עשינו קרחת. ההרגשה הייתה נהדרת.

בסיום הטירונות השנייה יצאנו לחצי שנת הכשרה בגברעם, ואז שוב חזרנו לבארי. הדפוס כבר פעל, אבל בכל בישר לי שבחרו בי באסיפה לסדרן עבודה. זה היה תפקיד במשרה מלאה, התרוצצתי כל היום בחיפוש אחרי אנשים ל"שמיניות" (שעות עבודה), אבל לא נטשתי את רצוני לתקוע יתד בדפוס. בכל רגע פנוי רצתי לשם והשתחלתי לאחת העבודות. לרוב, בכל הדרך אותי בסדר. סידרנו יחד אות אות, ואט אט למדתי את רזי המקצוע.

הדפוס קיבל באותה שנה עבודה גדולה לקראת הבחירות, עבור "אחדות העבודה". עבדנו סביב השעון, וששון מזרחי שובץ במקומי כסדרן עבודה לשלושה חודשים. לילה אחד הוא ועוד כמה חברה לקחו את הג'יפ של קק"ל ונסעו לבלות בבאר שבע. בדרכם חזרה קרתה תאונה וששון נהרג. חזרתי לסידור, אבל כשהסתיימה התורנות נשאבתי לדפוס, הבודה הייתה מעניינת ונשארת שם עד הפנסיה, להוציא תקופה באקונומיה.

איתרע מזלי להיות חבר מזכירות כאשר התקבלו כמה החלטות קשות, ולא הייתי שלם עם הרוח הנוקשה. אחת מהן הייתה ההחלטה לסלק מהקיבוץ את חמילו חוטר ישי בגין הפרת מרות העבודה. החוק היה קשוח, מי שהפר מרות סולק אוטומטית מהקיבוץ, ולא הבנתי איך אפשר לזרוק חברים שנתנו כאן את נשמתם. זה נראה לי לא אנושי במיוחד כשמדובר במשפחה עם ילדים. לשמחתי, בצעד יוצא דופן האסיפה דחתה את הצעת המזכירות, ומשפחת חוטר ישי נשארה בבארי.

ב-1954 פרץ המשבר שזעזע את אמות הסיפים בבארי, כשהתברר ששלושה חברים מרכזיים, רפי שלו, יוקי גרוספלד ואשר סרי, ארגנו מפגשים חשאיים עם חברים ב"במעלה", במגמה למשוך את בארי שמאלה, לכיוון הקיבוץ הארצי. האסיפה הסוערת שבה נחשפה הפרשה נמשכה עד הבוקר, הדיון התלהט, ובסופו של דבר עברו שלוש המשפחות לעין דור. אני הייתי בחבורה השמאלנית, אבל חנה פסקה שאנחנו לא עוזבים את בארי.

חנה גוטסדינר הייתה בת 15 וחצי כשהצטרפה להכשרת "במעלה" היינו בהכשרה שנתיים. התאהבנו, ועברנו לגור עם רוחלה ומושקה גלברד באותו חדר. לקראת סוף הצבא החלטנו להתחתן, נסענו לבאר שבע, וכשהגענו לרבנות דרשו מאיתנו שני עדים. הלכנו לסניף "אחדות העבודה", צדנו שני אנשים תמימים, והם הציגו את עצמם כחברים ותיקים שלנו. זה עבר בשלום, ואנחנו חיים יחד עד היום.

השוויון בין החברים באותם ימים היה אבסולוטי, וכולם צייתו לכללים ללא עוררין. בוכסי, מרכז ועדת חברה, בא לחדרנו אחרי החתונה ועשה ספירת מלאי של הריהוט והציוד. קיבלנו עשר מאפרות כמתנות, והעברנו אותן בלב שלם ל"ועדת ציוד". התנאים הכלכליים היו אז כה קשים, עד שנסעתי עם מוטקה מנור באחד הימים לבקש שק מלח ברעים, מאחר שהיינו "סגורים" ב"משביר".

במלחמת סיני פיקדתי על חמשת התותחים שהוצבו ליד בית הקברות וליד בית השיח, כל אחד בזווית אחרת לכיוון עזה. לא יכולתי לבקר את בני צפיר, כתבתי לו כל יום מכתב, ואחד החברים הביא את המכתבים לחנה והחזיר את מכתבי התשובה. במלחמת ששת הימים בארי הופגזה עד שעזה נכבשה. הייתי צלם הקיבוץ. צילמתי את דירתם המופגזת של אליהו ורותה גת ואת גן "שקד" שספג פגז. הנצחתי גם מיטת ילדה מלאה בנתזי בטון, וכדי להעצים את המסר הנחתי על המיטה כובה.

רק כשנולד צפיר, בננו הבכור, הבנתי מה עוללתי להורי כשעזבתי את הבית בלי להיפרד מהם. הייתי בנם היחיד, והדרך שבה נטשתי אותם נשארה בליבי כפצע פתוח. גם לאחר מכן לא היו לנו תנאים לאירוה, הנסיעה עד בארי הייתה ארוכה ומתישה, ולא הייתי ער לכך שקשה להורי לבוא לבקר אותנו. אבי נפטר ב-1973, ואמי חייתה איתנו בבארי מאז ועד מותה.

כשחנה עמדה ללדת את זוהר, בפברואר 1959, לא היה רכב שייקח אותה לבית היולדות. בלית ברירה פרקו את הסחורה שהייתה אמורה לצאת מהדפוס, חנה התיישבה ליד איזי רייך, וכשהוא ניסה להתניע - הרכב לא נענה. הנענו אותו בדחיפה ויצאנו לדרך עם מרים בר-סיני, האחיות, בכיוון "קפלן", כי הדרך לבאר שבע הוצפה בשיטפונות.

הלידה עברה בשלום, אבל כששלומית יצחקי באה כאחות לבקר בחדרנו, היא שמה לב שרגליה של חנה נפוחות ואבחנה שיש לה טרומבוזה. הרופא נתן הוראה שחנה תשכב במיטה ולא תזוז, ורותי פרומקין, שסיימה את הלימודים בבית הספר לאחיות, טיפלה בזוהר ובחנה

במשך היום. זו הייתה תקופה קשה לכולנו.

ב-1965 הגיע תורה של נוגה לצאת לאוויר העולם, והייתי בעננים. רציתי מאוד בת אחרי שני הבנים. כעבור שש שנים נולד זיו, בן הזקונים. הוא נולד קטנטן ופחדתי לגעת בו, אבל התינוק הקטן גדל ככל הילדים.

לכל אחד מארבעת ילדינו יש שלושה ילדים, זכינו ל-12 נכדים: עמית, סתיו ויותם, ליאור, עומר וסוהר, עידו, יעל ונועם, פז, ערד ודודן. יש לנו גם ארבעה נינים: יונתן, איתמר, אדם וגיא. כן ירבו.

■ (ראיינה: שושקה שטינהרדט ב-10.06.2016)

צפי (צפורה) סיוון

נולדה ב-15.09.1941, ברמת רחל

הגיעה לבארי ב-1963

כי שלחו אותה מבה"ד 12 עם הטיירוניות שלה

געגוע אינסופי למחוזות ילדותי

עמדנו ליד החלונות של בית הילדים ששכן מעל חדר האוכל, בקומה השנייה של "הבית הגדול" שבמרכז רמת רחל, ולא יכולנו להסיט את המבט. התאריך היה 29 ביוני 1946. "השבת השחורה". הייתי בת פחות מחמש. עשרות חיילים בריטים ירדו דקות אחדות קודם לכן ממשאיות וריכזו עכשיו את הורינו בחדר האוכל. חלק מההורים הוצאו משם לאחר זמן מה והועלו למשאיות. מאוחר יותר יתברר שהם הובלו למחנות מעצר ברפיח ובלטרון. הילדים פרצו בככי כשזיהו את הוריהם נדחפים על ידי החיילים אל המשאית. הזיכרון הזה אינו עוזב אותי.

הורי - יוכבד וצבי גרינפלד - הגיעו לרמת רחל 14 שנים קודם לכן, מקיבוץ ההכשרה בקולוסובה שבפולין. כשהם נישאו קיבלו "ליפט": חדר קטנטן ללא שירותים וברז מים. אבי עבד כמה שנים במפעל האשלג בסדרום, וחברים אחרים עבדו בפיצוץ סלעים בירושלים. המייסדים היו מגרוד העבודה, והסתכלו על חברי ההכשרה בזלזול. כולם מצאו את עצמם באותה סירה במאי 1948, אחרי הכרזת המדינה, כשהירדנים התחילו להפגין את רמת רחל. עד אז טיילנו באופן חופשי לא רק לשכונת ארנונה הסמוכה, אלא גם לצור באחר. פתאום לא יכולנו לצאת מהקיבוץ. בחצר נחפרו תעלות, והלכנו ממקום למקום בתוכן. כשהייתה מתיחות רצנו בתעלות לחדר האוכל, והתחבאנו מתחת לשולחנות. ההחלטה הייתה להיאחז ולא לנטוש את המקום.

אחרי שבועות ארוכים של הפגזות וקרבות התקבלה פקודה שהנשים, הילדים וכל מי שאינו לוחם יתפנה. תוך כדי הפגזה עלינו על אוטובוס משוריין, ונסענו כפנסים כבויים וחושך מוחלט. הייתה איתנו תינוקת בשם לאה, שחלתה בדלקת ריאות. השיירה השתרכה באיטיות, ולאה נפחה את נשמתה תוך כדי נסיעה. הורידו אותנו בבית הספר לבנים. פצועים לא הפסיקו לזרום לשם, וגם היום, כשאני רואה בטלוויזיה פיגוע, אני מריחה את ריח הדם מתש"ח.

בהפוגה עברנו לרעננה, ויותר מכל התגעגעתי שם למפוחית שקיבלתי מהורי ליום הולדתי השישי. בחרתי אותה בעצמי, לימדתי את עצמי לנגן - ואני זוכרת עד היום את הריח שלה. בתום הקרבות אבא הצליח להגיע לליפט השרוף, נבר בהריסות, ומצא את המפוחית המפויחת.

בידיים רועדות הוא הביא לי אותה. הייתי מאושרת, אבל הבנתי שרמת רחל עלתה באש, והבית שאהבתי בכל נימי נפשי - איננו עוד.

כעבור זמן מה התחילה תקופה חדשה, בקיבוץ החדש עין כרמל, למרגלות הכרמל. לא הזכירו יותר את רמת רחל, לא סיפרו לנו מה עלה בגורלה - ולא דיברו על הנסיגה הכואבת. ה"מאושרים" שזכו לבקר שם היו הילדים שאבותיהם נפלו במלחמה, ונסעו מדי שנה לאזכרה בבית הקברות של רמת רחל. "קניאנו" בהם. אני שבתתי לשם לראשונה בגיל 24. אחר כך ביקרתי במקום עוד כמה פעמים, אבל לא מצאתי מזור לנפשי.

סיפור רמת רחל נצרב בזיכרון הלאומי כמחדל. רמת רחל נחשבה לקיבוץ שלא נלחם והרים את ידיו. האמת היא, שחברי הקיבוץ עשו את מה שהצטוו לעשות. מפקדי הצבא בירושלים לא ראו ברמת רחל מקום שכדאי להילחם עליו, והמגינים לא קיבלו עזרה של ממש. יותר מזה: את לוחמי הפלמ"ח שהיו מוצבים שם העבירו לגזרות אחרות בירושלים. באסיפת הקיבוץ, כשרמת רחל הייתה כבר הרוסה, חברים רבים עדיין מחו על הפינוי. הם דרשו להישאר ולהילחם בשארית הכוחות.

הקרב האחרון היה קרב פנים אל פנים, עד שהקיבוץ נשרף כליל. המגינים נסוגו בזחילה של שעותיים עד ארנונה, בתחושה שהפקירו אותם. הם נלחמו באומץ ובהקרבה, אבל בהגיעם לעיר הביטו בהם בבוז. הם היו מותשים, ולא היו לאיש מהם משאבי נפש לצאת למאבק לטיהור שמם. וכך, רק מספר משפחות חזרו בסוף המלחמה לרמת רחל. רוב החברים לא היו מסוגלים לחזור למקום אותו נאלצו לעזוב פעמיים - לראשונה במאורעות תרפ"ט ובפעם השנייה במלחמת השחרור.

פינוי גוש קטיף ב-2005 הזכיר לי את הכאב ההוא. הבנתי את המפונים, וכתבתי להם מכתב כמי שחוותה את אותה חוויה איומה - וחווה עד היום געגוע אינסופי למקום שממנו פונתה. המכתב פורסם בעיתון "קיבוץ", ונסעתי לשיחות עם המפונים בצומת סעד.

המציאות בעין כרמל הייתה שונה. בכיתה ו' התחלתי לנגן בצ'לו, וזו הייתה נקודת מפנה בחיי. נסעתי לשיעורי נגינה בחדרה, אחר כך למדתי בחיפה, ומהיום הראשון התיידדתי עם הכלי: ידעתי לכוון את המיתרים והגעתי לצלילים מדויקים. בגיל הנעורים החליטו שני בני כיתה לשנות את שמי מציפורנה לצפי, ודי מהר התרגלתי לשם הקצר החדש. רק אבי המשיך לקרוא לי ציפורנה.

החיים בחברת הילדים היו נעימים ורוויי חוויות, והמוזיקה הפכה למרכזי. בשנת הבר מצווה של קבוצת "אורן" הקים המורה למוזיקה תזמורת מבני הכיתה - שתי חליליות, אקורדיון, כינור ואני בצ'לו. במקביל הוא הקים גם מקהלת ילדים, והשתתפתי גם בה. השתתפנו בכנסים השנתיים של מקהלות ילדים בחיפה, ותמיד זכינו במקום הראשון.

בכיתה י"א יחד עם חברי לכיתה עוזי הקמנו צמד. הוא ניגן בגיטרה והיה לו קול נהדר. שרנו במסיבות וחגים בעין כרמל וגם בכל כנסי החטיבה, בעיקר שירים של "רן ונעמה".

את הצ'לו שמרתי מאחורי הווילון בבית הורי, וניגנתי בו עד י"ב. העיסוקים החברתיים השתלטו אז על זמני הפנוי, ומקומו של הצ'לו הצטמצם. יום אחד נפל עליו קרניז הווילון, והוא נשבר. זה היה סמלי, כי תשומת ליבי כבר הייתה נתונה לגיוס.

כשהתגייסתי לצה"ל עמדתי בפני דילמה. חברתי שרה שוב, שהייתה אקורדיוניסטית מחוננת, שירתה בלהקת הנח"ל והציעה לי לבוא למבחני הקבלה. בו זמנית קיבלתי זימון לקורס מ"כיות. זה היה הקורס הכי יוקרתי לבנות, התלבטתי – ובסופו של דבר ויתרתי על המבחנים ללהקה. כפי שמיד אספר – מעז יצא מתוק.

עברתי טירונות וקורס מ"כיות, וכשהפכתי למדריכה בבה"ד 12 היה נהוג לשלוח את הטיירוניות לעזרה בקיבוצים לעשרה ימים. יצאתי עם קבוצת טירוניות לבארי, ופגשתי את המקשר מטעם הקיבוץ, בחור בשם אבינועם. נוצר בינינו קשר, הוא בא עם חברים לטקס הסיום של הטיירוניות, ופרץ רומן. התכתבנו המון, והתברר לימים שאבינועם שמר את כל המכתבים שלי וגם אני שמרתי את שלו. כשיצאתי לגמלאות סידרתי את המכתבים בקלסר גדול, ואני מקווה שיגיע יום וילדינו יגלו בהם עניין.

אחרי השחרור חזרתי לכמה חודשים לעין כרמל, והצלחתי לקבל אישור לצאת ל"שנה שלישית" בבארי, למרות שהיא לא נכללה ברשימת המשקים הנזקקים. הייתי בת 22, ובמיק היה המזכיר. הוא קרא לאבינועם ולי לשיחה, וניסה לשכנע אותנו להצטרף לזוגות שמתחתנים. לא הסכמנו. התחתנו בפברואר 1963 ברכנות בתל אביב, ומסיבת החתונה נערכה בחדר האוכל של בארי ביום חורף גשום.

כבת קיבוץ, לא רציתי להכיר את בארי דרך ענפי השירות. סידרו אותי ללול, ונקלטתי שם נהדר. אחרי כמה שנים הרגשתי שמיציתי, והציעו לי להיות המטפלת של הכיתה החדשה שנכנסת לבית הספר. זו הייתה כיתה "רותם", וטיפלתי בהם עד י"ב לצידם של המחנכים יעקב ברקאי ונילי וידן.

לא יצאתי ללימודים ולא הייתה לי הכשרה פורמלית בתחום החינוך, אבל הייתה לי הרבה אינטואיציה והיא עזרה לי לקבל החלטות נכונות. התייחסתי אל החניכים כבוגרים, והסתכלתי עליהם בגובה העיניים. השתדלנו לאפשר לכל נער את מה שמתאים לו, היו אפילו דברים חריגים שאפשרתי עד גבול מסוים – אבל ידעתי גם לעצור ולשים גבול. דווקא ילדים שניחנים באינטליגנציה טבעית גבוהה אינם מסתדרים פעמים רבות עם המסגרת. עזרנו לילדים כאלה לפתח את הכייונים המיוחדים שלהם וללמוד בכוחות עצמם. הייתי רגישה במיוחד לילדים עם נטיות אמנותיות, ועזרתי להם לפלס דרך. כשאני רואה היום לאילו הישגים הגיעו אותם ילדים, יש לי המון סיפוק מכך שיש לי חלק קטן בכך.

עברתי בנעורים 23 שנים, והשקעתי שם המון. בערבים נפגשתי עם נערים באחד על אחד, והם סיפרו על המצוקות שלהם. הייתי כתובת למי שהיה צריך, והרגשתי שאני משמשת צינור שמנקז את הרגשות השליליים. בערבים האלה אבינועם לקח על עצמו את הטיפול בילדים הפרטיים שלנו ואת ההשכבה, ואני מוקירה אותו על כך.

■ ■ ■
בכל שנות עבודתי בחינוך מילאתי גם תפקידים בקיבוץ: הייתי סדרנית עבודה, ריכזתי את ועדת עזרת קרובים ואת ועדת חברה וניהלתי את מערכת הבריאות והרווחה. תמיד העמדתי במקום הראשון את הקשר האישי עם החבר, הקשבה, אמפטיה ודיסקרטיות. לא פעם נסעתי עם חבר לבקר את משפחתו, וראיתי כמו עיניי כמה דברים אמורים. יש אנשים שזוכרים זאת עד היום.

במסגרת שליחות בתק"ם עסקתי בארגון מערכות החינוך בדרום. נפגשתי עם צוותים רבים, והעברתי מניסיוני. כשחזרתי, הציעו לי להיכנס לארכיון. התלבטתי, והחלטתי לקפוץ למים וללמוד משהו חדש. אחרי כשנה בארמי חרובי עם הרעיון להקים את "צריף הנוסטלגיה": לעצב צריף כבית כולל - כיתה, חדר אוכל, חדרי שינה, מקלחות ושירותים. ליקטנו את החפצים, התמונות והאביזרים האוטנטיים, חלק מהפריטים שחזרנו, שתלנו קלטות שמע, וצירפנו סרטים שצולמו בבארי בעשורים הראשונים. רמי החל לשפץ את הצריף בעזרת ברנדי, רכז הבניין, ובוריס בר-סיני, שעשה עבודות נגרות. חברי הצוות היו זיוה ילין, גיא ברוך, דגן פלג, רמי חרובי ובוריס. היינו ממוקדי מטרה, דיברנו בשפה אחת, וזו הייתה חוויה נפלאה, עם המון חדרות יצירה.

חנכנו את הצריף בדקה ה-90 לפני חג ה-55, בטקס מרגש. אסתר בר-לב גזרה את הסרט בשמו של ברנדי, שלא זכה לראות את המבצע מסתיים, והכיבוד היה ברוח הימים ההם - מיץ פטל ועוגיות פתי-בר. עד אז לא אפשרנו לאנשים להיכנס לצריף, וזו הייתה הפתעה ענקית כשראו את התוצאה.

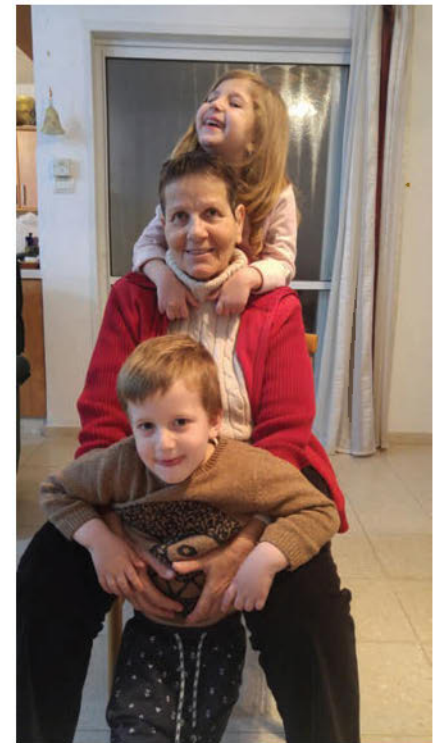
ב-1996, כשסיימתי לעבוד בכלבו, החלטתי שזה הזמן לצאת ללימודים. אישרו לי ללמוד במכללה למינהל קורס בן שנתיים בפרסום, שיווק ויחסי ציבור, הייתי הסטודנטית המבוגרת ביותר, וגם זו הייתה חוויה.

■ ■ ■
אין לי חרטה על מעשיי בעבר, ואני גאה במיוחד במשפחה שלי. אבינועם הוא פרטנר נהדר, ויש לנו שלושה ילדים נהדרים. אוהד, הבכור, חי פה איתנו ועובד בדפוס. רינת היא פסיכולוגית התפתחותית ב"שניידר", ויש לה ולדני שלושה ילדים - אלון, אייל וגבע. כפיר צלם עיתונות מבוקש, ויש לו וליעל שני ילדים - ליה ורני. בנוסף, אימצנו את שירי, בתה של יפה, אחותו של אבינועם שנפטרה ממחלה, והיא גדלה אצלנו מגיל 7.

גידלנו את הילדים בלינה המשותפת, ועשינו את המקסימום כדי להעניק להם חום ואהבה. בשנים האחרונות היה גל של ביקורת שלילית על הלינה המשותפת, אבל אני מרגישה כמו ידידי היקר עלי אלון, שהעלה את זיכרונותיו כילד בעין שמר בספרו "קהלת של הצרצרים", וכתב על "לילות של פחד מתוק".

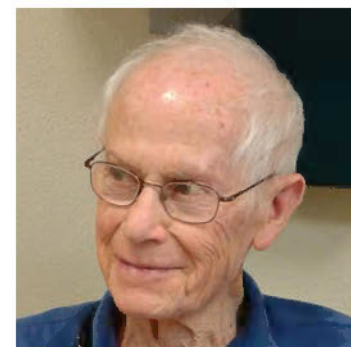
אני שמחה לחיות פה, ואני מתפללת שהדפוס ימשיך להרוויח היטב, ושנוכל להמשיך לקיים את רמת החיים - ויותר מזה את איכות החיים שלנו.

■ (ראיינה: רותי פרומקין ב-15.4.2016)

ראובן קלמר

נולד ב-27.01.1926, בחיפה
ממייסדי בארי, חבר גרעין הצופים ב'
כי זה מה שצריך היה לעשות

אני קיבוצניק שמסתפק במועט

המשלחת של הקיבוץ המאוחד כינסה בבהילות את המזכירות של ההכשרה לדיון חשאי. הרגשנו שזוהו רגע דרמטי. חלק מהחברים טיפסו על הגג ואחרים נצמדו לחלונות בניסיון לצותת לשיחה. הם ידעו לספר שמדברים בפנים סוף סוף על עלייה להתיישבות. כעבור שעה הם אספו את כל החברים ובישרו על ההחלטה: אנחנו עולים להתיישבות בנגב במוצאי יום כיפור תש"ז. המועד המוזר נבחר כדי שהבריטים לא יכחינו בהכנות. ההתרגשות הייתה עצומה, ומיד גם החלו ההכנות.

החברים שנבחרו לעלות בקבוצה הראשונה, ואני בתוכם, נסעו לקראת יום הכיפורים לבארות יצחק, ישיבה אז חמישה קילומטרים מעזה, ובחמש בבוקר יצאנו ברגל לעבר נחביר. היינו 15 בחורים וארבע בחורות, ואחרי כמה קילומטרים אמרו לנו שני האנשים שהובילו אותנו: פה יהיה הקיבוץ שלכם.

המקום היה שומם. תוך כמה שעות, בעיצומו של יום הכיפורים, הגיעו משאיות עם ציוד ראשוני. הקמנו גדר וצריפים ומיהרנו להשלים את הגגות, כדי שהבריטים לא יוכלו להרוס את הצריפים. כך אמר החוק שנחקק עוד בימי הטורקים. כשהצריפים עמדו הוקם גם מגדל עץ, והוצב עליו טנק מים. עם ערב כל האחרים נסעו, ונשארנו לבדנו בנקודה. בארי קמה! כעבור שלושה ימים הגיעו שלושה חיילים בריטים, הסתכלו על מה שנבנה, רשמו מה שרשמו, ונסעו.

הורי נולדו בעיירה הקטנה ז'יכלין שבפולין, ורק אחרי שהחליטו להתחתן אבי אמר לאמי: "ראי, ידידתי, אני עולה לארץ ישראל. אם תרצי, תצטרפי אלי".

וכך היה. אבי, יצחק, עלה ארצה, עבד כפועל בניין בירושלים ועבר משם לחיפה. הוא שכר חדר בעיר העתיקה, שהייתה מאוכלסת בעיקר בערבים, ואז כתב לאמא שהסדר בעבודה ובמגורים, והזמין אותה להצטרף אליו. השנה הייתה 1925, ואמי, רחל, נפלה והתעלפה כשהגיעה וראתה את דירת החדר. למרות זאת הם נשארו לגור שם, וכעבור שנה הגחתי לאוויר העולם.

כשהמזב הכלכלי השתפר, עברנו לצריף בשכונת הדר הכרמל. היו שם כבר שני חדרים שינה, מטבח ושירותים, ולאחר שאבי התבסס כבעל מקצוע הוא הרס את הצריף ובנה במקומו בית דירות בן שלוש קומות. אנחנו התגוררנו באחת הדירות, והשאר הושכרו. היה בדירה חלון קטן, שדרכו היה

החלבן מכניס את בקבוק החלב כל בוקר. יום אחד חזרנו הביתה ולא מצאנו את מפתחות הדירה. ניסיתי להיכנס דרך חלון החלב, ובקושי הצלחתי להשתחל פנימה. כאשר ביקרתי בדירה לפני כמה שנים, גיליתי שחלון החלב איננו. אין היום חלבנים, וחלב קונים בסופר.

באחד הימים מצאתי עם חברים קופסת סיגריות והחלטנו לבדוק את טעמן. הצלחנו להשיג גם קופסת גפרורים, נכנסנו לבניין בבנייה, ועישנו להנאתנו באחד מחדריו. הרגשנו גדולים. אחר כך התחלקנו בשאר הסיגריות, חזרנו כל אחד לביתו, וכשהתחשק לי לעשן סיגריה נוספת הסתגרתי בשירותים. הריח התפשט בחלל הדירה. אבא קרא לי ואמר: "מדוע אתה מעשן בשירותים? שב ועשן פה לידי" – ומאז לא עישנתי אף פעם. היה לי אבא חכם.

במקרה אחר נשלחתי למכולת לקנות מצרכים, ואיבדתי מטבע מתוך העודף. כשבאתי הביתה, סיפרתי בבושת פנים שהמטבע אבד לי. אבא החטיף לי סטירה מצלצלת ואמר: "כסף לא מאבדים". זו הסטירה היחידה שהוא נתן לי בחייו.

למדתי בבית הספר "ביאליק", כי להורי לא היו המשאבים לשלוח אותי ל'ריאלי' היקר והיוקרתי, אבל כשאבא הפך מבנאי לקבלן, ומצבנו הפיננסי השתפר, עברתי ל'ריאלי'. בדרכי לשם, בפנית הרחוב, גרה ילדה בשם מנוחה שטרנפלד. לא הכרתי אותה ולא הבחנתי בה כלל, אך לימים היא סיפרה לי שצפתה בי מהמרפסת בכל פעם שעברתי וישמה עלי עין".

אני הבחנתי בה לראשונה בצריף "הצופים". פתחתי את הדלת של אחד החדרים, וישבה שם חניכה יפהפייה. כעבור זמן מה התקיים בטכניון מפגש בענייני ביטחון, שוב הצטלבו המבטים שלנו, וכשתמה הפגישה אזרתי אומץ והצעתי ללוות אותה הביתה. היא הסכימה, ומאותו יום הפכנו לזוג.

מרגע שהצטרפתי ל"צופים" היה לי ברור שאהיה קיבוצניק, וכיוונתי את עצמי למטרה הזו. בשלב מסוים התארגנה קבוצת נערים מבית הספר ויצאה לשנת הכשרה. עבדנו בחקלאות, ואחרי שנה חזרתי לחיפה ונרשמתי לבית ספר מקצועי. החלטתי ללמוד מסגרות, כדי להכשיר את עצמי למלאכת כפיים. ניסו לגייס אותנו לצבא הבריטי או להגנה", אבל הודעתי שאני מתעתד ללכת לקיבוץ ופטרנו אותי מגיוס. כך יצא שלא שירתתי בצבא, ובכל פעם שאני מספר את זה, אני עצמי איני מאמין שלא שירתתי במסגרת צבאית!

התגבשנו כגרעין הצופים ב'. ישבנו בבנימינה, ועבדנו בעיקר בעבודות חוץ. אני עבדתי בסלילת כבישים כמפעיל מכונה, והתגאיתי בכך שהשכר שלי – שנכנס כמוכר לקופת ההכשרה – היה הגבוה ביותר. מאוחר יותר איחדו אותנו עם הכשרת מעוז חיים של הנוער העובד, ועברנו יחד לגדרה. הוגדרה לנו גם מטרה: להקים קיבוץ. פרנסה הייתה בדוחק, אבל הצלחנו לחסוך מעט כסף וקנינו פרה, כבשה וגדי.

אחרי המעבר לנחביר עבדנו בעיקר במחנות הצבא הבריטי. באחד הימים הראשונים התיישבתי על ספסל להפסקת אוכל, הוצאתי את המנה הארוזה שקיבלתי במטבח בנחביר, ולידי התיישב בחור לא מוכר. שמתי לב שהארוחה שלו ארוזה כשלי, ושאלתי: "מאיפה אתה?". "מקבוצת בארות ב'נחביר". "באמת, גם אני משם. איך קוראים לך?". "בוריס".

כדי לרכוש ניסיון של ממש בבניין קיבלתי אישור לעבוד עם אבי בחיפה במשך חצי שנה, וגם

נשלחתי לקורס רכזי בניין בטכניון. לאחר שלושה חודשים הגיעה קריאה בהולה לחזור מיד לגדרה. ספינת המעפילים "שבתאי לוז'ינסקי" עלתה על שרטון בחוף ניצנים, והזעיקו אותנו לסייע בהורדת המעפילים ולהבריחם ליישובי הסביבה. ידעתי שסיכויי להגיע בזמן לא רבים, אבל יצאתי לדרך ונכנסתי לשעות העוצר. עם אור ראשון המשכתי בדרכי, וכשהגעתי לגדרה מצאתי את המחנה ריק מאדם. כל החברים היו בחוף. הבנתי שהפסדתי את מבצע החילוץ, חזרתי לנחביר, ופרשתי מהקורס בטכניון.

כשפרצה מלחמת השחרור חפרנו תעלות ושוחות וקיבלנו נשק. כמפקד עמדה היה לי רובה צ'כי, אבל הזהירו אותי: אל תירה אם אתה לא חייב, אין לנו מספיק כדורים. המצרים אכן התקרבו לאזור, ואנחנו נכנסנו לעמדות וחייבנו להתקפה. המתח היה גדול, ספגנו הפגזות ויצחק בן יהודה נהרג - אבל לתדהמתנו ראינו את המצרים פונים אחורה ונסוגים. בדעבד הסתבר שהם שינו את תוכנית התקיפה ואת תוואי ההתקדמות, והחליטו לוותר על כיבוש נחביר לטובת קרבות הבקעה בבארות יצחק ויד מרדכי. במהלך המלחמה נהרגו בקרבות שונים גם חברינו רפא פרנק בתאונת מיקוש, יצחק גראופה בהפגזה על בארות יצחק, חיים טייבלום בהתהפכות משוריין, וגדעון בן דוד הוצא להורג בעינויים על ידי המצרים. שרידי גופתו הובאו לקבורה רק ב-2004.

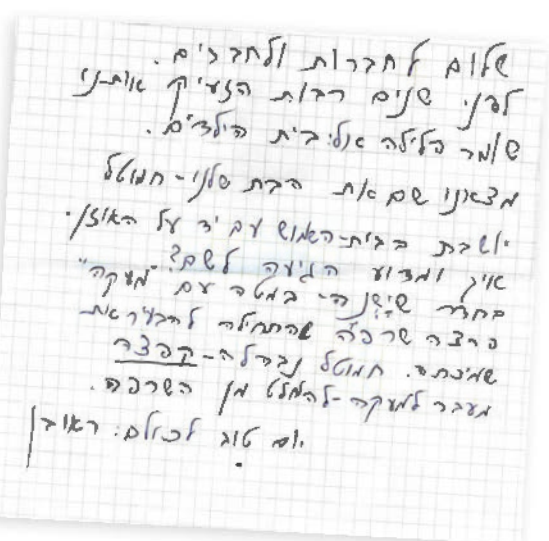

שאלו אותי לא פעם מדוע קק"ל קנתה את אדמות נחביר דווקא. התשובה פשוטה: בעל האדמות הערבי היה מעוניין למכור אותן. הוא התקשה לעבדן בגלל הוואדיות שחרצו את השטח. כשאנחנו שאלנו: איך נעבד את השטח המחורץ והמבותר? ענו לנו: מה הבעיה, קחו טוריות ותסתמו את הוואדיות!

למרות זאת, בסיום המלחמה קיבלנו אישור למצוא בסביבה מקום מתאים יותר לחקלאות. יצאנו מנחביר חמישה חברים, הגענו לאזור בית הקברות דהיום, והשקפנו סביב. ממזרח לנו עמדו שלושה בתים ערביים נטושים. חשבנו לעצמנו: אם הערבים בנו כאן בתים זה ודאי המקום הנכון, והחלטנו להעביר לכאן את המחנה. זאת הייתה טעות. היינו צריכים להמשיך עוד כמה קילומטרים מזרחה, אל אדמות המישור הגדול, שמתאימות יותר לפלחה. כך או כך, מאז אנחנו כאן.

מנוחה נכנסה בינתיים להריון, וכשהלידה התקרבה הוחלט שהיא תשוב לגדרה. עומרי, בנו הבכור, נולד בבית היולדות ברחובות, ואני לא זוכר אם הצלחתי להגיע מנחביר ללידה. לצערי, גם הוא לא זוכר.

זאת הייתה התקופה המאושרת בחיי. פתאום אני אבא. יש לי ילד. אנחנו משפחה. אחרי עומרי נולדה חמוטל, ובאחד מלילות החורף, כשהייתה קטנה, השומר הריח ריח עשן באחד מסיבוביו ליד בית הילדים. הוא מיהר להיכנס, וראה את השמיכה של חמוטל חרוכה. האש של תנור הנפט שעמד ליד מיטתה אחזה בה - והמיטה הייתה ריקה. השומר מצא את חמוטל יושבת על סיר בשירותים, מוצצת אצבע ומשפשפת בידה את אחת מאוזניה, שנכוותה קלות. איך הילדה הקטנה הצליחה להיחלץ ממיטת הסורגים ולהציל את עצמה משריפה? עד היום לא הצלחנו לברר. נס!

אחרי חמוטל נולדו רותקה ובוועז. ארבעה ילדים היה הסטנדרט, וגידלנו אותם בלינה המשותפת בלי נקיפות מצפון. במסגרת תפקידי כמרכז בניין הייתי צריך לא פעם להשקות בטון בשבתות, ובילוי השבת המיוחד הזה זכור לטוב אצל ילדיי וגם אצלי.

עומרי למד פיזיותרפיה אבל שינה כיוון והפך לדמות מרכזית בדפוס. חמוטל גם היא עבדה בדפוס עד שיצאה לפנסיה, ומאז היא בעיקר לומדת, רוכבת ומציירת, וגם מתנדבת במחסן הבגדים ובקונדיטוריה "ללוש". רותקה עבדה במשך שנים ב'אמדוקס' וחיה עם משפחתה בארצות הברית. עכשיו הם בארץ והיא בעיקר מציירת. גם בוועז חי שנים בארצות הברית ועובד בהייטק. יש לי עשרה נכדים – סהר, דובי, אבנר, עירד, נימרה, איתמר, נועה, עדי, דנה ויעל – וזכיתי גם בנינים: גלי, אלון, גוני, ארי, אור, ניצן, עמוס, צוף, עלמה וליה.

הייתי מרכז הבניין כעשרים שנה. מהבניין עברתי לדפוס, והפעלתי כמה מכונות. בשנים האחרונות עברתי עם קבוצת חברים מבוגרים ליד שולחן אחד, עד שהשולחן "התפרק". ביקשתי עבודה אחרת, ונענית: "נחשוב על זה". אחרי זמן מה שאלתי מה קורה, והתשובה הייתה: "אין לנו עבודה בשבילך". התרגזתי, אבל לא חזרתי לבקש. אם לא רוצים אותי, לא צריך. יצאתי לפנסיה.

בעבר אהבתי מאוד לשחות, ובשנות השישים השתתפתי כמה פעמים בצליחת הכנרת. תחביב אחר שלי היה צילום. היה זמן שהייתי צלם הקיבוץ וגם הדרכתי ילדים בצילום. בשנים האחרונות אני יוזם לעצמי עיסוקים: אני מוצא, למשל, כדורים אבודים מסביב למגרש הטניס, ומחלק אותם בכתי ילדים. יום יום אני מתאמן במתקנים שליד הספרייה, משחק לפעמים באולם הכדורסל כמיטב יכולתי, ומעמל את המוח במשחקי חשיבה וזיכרון במחשב. עשיתי כמה עבודות יפות בחוג לקרמיקה, אבל כפות ידיי כואבות בזמן האחרון.

לצערי, אין לי חברים מהסוג שנכנס לשתות קפה ולשאול מה נשמע. האמת היא שאף פעם לא היו לנו חברים. לעומת זאת נעשיתי חבר מצוין של הפיליפיניות. אנחנו יושבים במרפסת ושותים קפה, ובחגים אני נותן להן מתנות. דונה, שמסייעת לי, היא ילדה עם לב זהב.

אני קיבוצניק שמסתפק במועט, עוד מימי הדלות שבהם היו לנו רק ביצה, פרוסת לחם וריבה בנחביר. אינני מצטער על האופן שבו חייתי את חיי, ואני אומר לילדיי בגלוי שמספיק לי. אשמח לקום יום אחד מת. בלי לסבול מכאבים. אני מקווה שאספיק לראות לפני כן את בוועז בני חוזר לחיות בארץ.

מנוחה הייתה אישה בעלת יכולות אדירות, שהייתה עסוקה תמיד בענייני ציבור, בעיקר בענייני חינוך. תפקידה הראשון היה המחנכת של חברת הנוער "בארות". אחד הנערים היה רפי נקש, שהקים לימים עם אחיו את אימפריית הבגדים "ג'ורדאש", ובכיקוריו בארץ הוא הקפיד לבקר את מנוחה. בהמשך היא ניהלה את בית הספר וריכזה את ועדת החינוך של הקיבוץ המאוחד.

היינו שנים רבות ביחד, וחיינו יפה עד יום מותה. מאז יש לי במיטה כרית שעליה מורפסת תמונתה של מנוחה. כל לילה אני ישן על יד הכרית שעליה צילום של מנוחה.

■ (ראיינה: אסתר בר-לב ב-28.5.2014)

רבקה בירה

נולדה ב-16.02.1941 בתל אביב
הגיעה עם משפחתה לבארי ב-1966
כי נשארו חוויות נהדרות מחברת הנוער

לא הייתה אפילו בובה אחת

סבלתי מדלקת עיניים חריפה בערך בגיל 5, ואמי החליטה לקחת אותי לרופא ביפו. בדיוק באותו יום הכריזו הבריטים על עוצר בנווה צדק, השכונה שבה גרנו, חסמו בקונצרטינות את רחוב שלוש וסגרו את המעבר ליפו. אמא ניסתה להסביר לחייל הבריטי שמנע את המעבר שאני חייבת להגיע בדחיפות לרופא. הוא הסביר לה שהוא לא יכול לתת לנו לעבור, כי המצב ביפו מתוח ואין מעבר ליהודים. כשהיא המשיכה להתעקש וללחוץ הוא מצא פתרון: הרים אותי בזרועותיו, אמר לאמא לחכות בעמדה, ולקח אותי על הידיים לרופא.

הרופא בדק לי את העיניים, אמר מה שאמר, מרח לי משחה, והחייל האנגלי נשא אותי שוב על ידיו – בחזרה אל אמא. הזיכרון הזה, של החייל שנושא אותי בעדינות, אל אימי, זכור לי היטב.

הורי נפרדו כשאמי הייתה עדיין בהריון, וגדלתי ללא אבא. שמו היה נסים ושם משפחתו קסורלה, אבל עד היום איני יודעת כמעט פרטים עליו ועל משפחתו, מעבר לכך שמוצאם כנראה מיוגוסלביה, והם נדרו משם למצרים. אמי אסרה עלי לפגוש אותו. כשהם נפרדו, אבא הודיע לאמא: "לך תהיה התינוקת שתיוולד, ואצלי יישאר הבן הבכור". הבן הזה נפטר בילדותו, ולא הכרתי אותו.

רציתי מאוד להכיר את אבא, גם הוא ניסה לפגוש אותי, אבל אמא דיברה עליו רעות והצליחה להכניס בי פחד מפניו. זה הגיע עד כדי כך שכאשר ראיתי אותו ברחוב, ברחתי. אחרי שלושים שנה, כשנסעתי לארצות הברית, פגשתי אותו. הוא התגורר שם עם משפחתו, ואני נמצאת עד היום בקשר עם בנו משה. סגרתי מעגל.

אמא, צביה לבית יעקובסקינד, חזרה לאחר הפרידה מאבי להתגורר עם הוריה וחמשת אחיה בביתם הקטן ברחוב שלוש בנווה צדק. בחדר אחד ישנו סבי וסבתי עם בנם הצעיר גדעון, ובחדר השני אמא ואני במיטה צרה אחת. בחדר "שלנו" עמדו גם ארון הבגדים ושולחן האוכל. השירותים היו בחצר. סבא וסבתא כעסו על אמא, שחזרה לביתם הקטן והצפוף כשהיא בהריון, ונתנו לה – ואחר כך גם לי – להרגיש שאנחנו עול על צווארם. סבתא לא

נתנה לאמי גישה למטבח הקטנטן, אבל גם לא הייתה מוכנה להכין לי אוכל.

נולדתי בבית החולים "הדסה", ומיד לאחר הלידה אמי יצאה לעבוד במשק בית. דודי גדעון, שמבוגר ממני בתשע שנים בלבד, טיפל בי בהיעדרה, ונקשרתי אליו מאוד. בתמורה, אמא נתנה לו דמי כיס ממשכורתה, והוא היה גאה במעות שקיבל. לימים הוא היה חבר קיבוץ החותרים, היגר לקנדה עם משפחתו, וחי שם עד היום.

דוד אחר, אברהם, התגייס לצבא הבריטי זמן קצר אחרי שנולדתי והוצב במצרים. לפני צאתו הוא ביקש מאמא תמונה שלי, וצורף מצרי הכין לו צמיד שהוטבע עליו שמו, המספר האישי שלו והתמונה שלי, עם שתי פירמידות ועצי דקל. כשראיתי את הצמיד הוקסמתי. לימים הוא עבר לרשותי, ונמצא אצלי עד היום.

צלפים ערבים ירו באופן קבוע לעבר נווה צדק במלחמת השחרור, בשלב מסוים פינו אותנו לבית הספר "תחכמוני". גרנו כפליטים, עשר משפחות בכיתה אחת. חלק מבתי השכונה נפגעו קשה ואף נהרסו בהפגזות, ובעליהם קיבלו מאוחר יותר דיור חלופי. ביתם של סבי וסבתי לא נפגע, ולמגינת ליבם חזרנו בשוך הקרבות אל אותו בית קטן.

למדתי בבית הספר לבנות ברחוב יחיאלי, שהיום הוא חלק ממתחם סוון דלל. ידעתי מהר מאוד לקרוא – ומאז אני בולעת ספרים. כל יום בצהריים הלכתי ברגל, מרחק די גדול, למסעדת הפועלים ברחוב ברנר, נתנו לי לאכול כל מה שביקשתי, ולאחר הארוחה התיישבתי ליד הקופאית, קראתי ספר וחיכיתי לאמי. בסיום העבודה היא באה לאסוף אותי מהמסעדה, שילמה עבור הארוחה שלי, וצעדנו יחד הביתה.

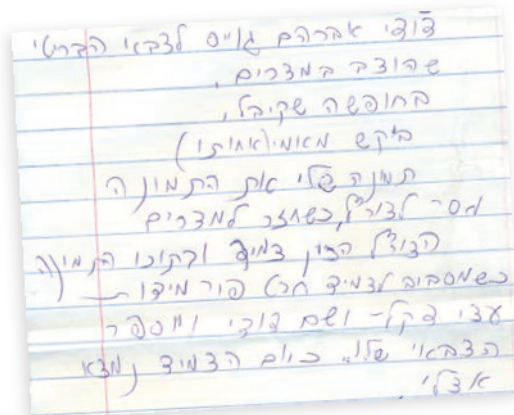
האווירה בבית סבי המשיכה להיות מתנכרת ועוינת, והעוני העיקר מאוד. לא היו לי צעצועים, ולא הייתה לי אפילו בובה אחת לרפואה. אמא לא הצליחה להעניק לי אהבה, ושיררה רק דאגה וחרדה. גידלתי את עצמי, ובגדעון ראיתי דמות אב. למזלי, בתם של השכנים, תמימה, שהייתה מבוגרת ממני בחמש שנים, פרשה עלי את חסותה והייתה לי כאחות גדולה ואוהבת. היא הייתה קרן האור של חיי.

יום אחד סיפרה לי חברה, כי אחותה הגדולה "מסדרת לילדים מקומות בקיבוצים". הייתי בת 11, וזה הדליק אצלי רעיון: זו ההזדמנות שלי לצאת מהבית. סיפרתי על כך לאמי, אבל היא אמרה: "מה פתאום קיבוץ. את בכיתה ה'. תגמרי כיתה ח' ואז נדבר". התעקשתי ואמרתי: "אני לא נשארת פה עד כיתה ח'. אני כבר לא יכולה לישון איתך במיטה אחת".

הנימוק הזה עשה את שלו. אמא קלטה שאני במצוקה. למחרת היא אחזה בידי (תמיד היא החזיקה אותי כשהלכנו יחד), וניגשנו ל"עליית הנוער". אמא הסבירה את המצב שבו אנחנו חיים, אני אמרתי שאני רוצה מאוד לעזוב את הבית ולעבור לקיבוץ – ועוד באותו יום אמרו לאמא: סעי עם הילדה מחר לקיבוץ החותרים. יש שם חברת נוער, והיא תצטרף אליהם.

הייתי המאושרת באדם. קיבלתי מיטה משלי! בתחילה אומנם גרתי באוהל והמיטה הייתה מיטת שדה צבאית – אבל מיטה משלי.

סדר היום שלנו כלל חמש שעות לימודים ושלוש שעות עבודה. אני עבדתי כמשתלת הסייפנים ובמטבח. הייתי צעירה בשנתיים משאר בני חברת הנוער, ותוך זמן קצר התברר לי שלא הגעתי לגן עדן. הבנים היו נערים קשים, והציקו בלי הפסק לבנות. הצוות החינוכי התקשה לשלוט בהם, עד שיום אחד הבנות החליטו שהן לא מוכנות יותר לחיות תחת הטרור של הבנים, וכולנו כאחת ברחנו.

החזירו אותנו לקיבוץ, אבל היה ברור שהמצב הזה לא יכול להימשך. תוך זמן קצר הצוות הרים ידיים וחברת הנוער פוזרה. למעשה, חילקו אותנו לשתי קבוצות: קבוצה אחת עברה לנחשולים, והשנייה, שבעה נערים ובהם גם אני, לבארי. רינה הכרון באה לקחת אותנו, והצטרפנו לחברת הנוער "איתנים", שהייתה כבר מגובשת.

השנה הייתה 1954 כשהגעתי לכאן, ובארי הייתה שונה מאוד מהחותרים ביחסה אלינו. קיבלו אותנו במאור פנים, וממש נשאו אותנו על כפיים. התרגשתי במיוחד כשהזמינו אותנו להשתתף במסיבת חתונה על הדשא, הושיבו אותנו בראש השולחן... וכיבדו אותנו בפרחי המרציפן שהיו על עוגת הכלה. בשבילי זה היה אושר גדול. גם פה למדנו בקושי ובעיקר עבדנו בענפי הקיבוץ, אבל היחס והחברה היו טובים לאין שיעור.

גם ב"איתנים" הייתי הצעירה בחבורה, וכשהגיעה שעתם של חבריי להתגייס לצבא הייתי בת 15 וחצי בלבד. הם הלכו לנח"ל, ואני נשארתי לבדי בבארי. לא הרגשתי בנוח, ויום אחד פשוט קמתי והלכתי בלי להודיע, וחזרתי לבית אמי.

אמא שלי נישאה בינתיים לאלמן בשם אפרים בירה, והם התגוררו בבית מבודד בפרדס של מושב אביגדור. בתו הגדולה של אפרים הייתה חברת מושב, ובזכותה הם קיבלו את הבית שבפרדס. הצטרפתי אליהם, אבל התנאים היו תנאי דלות ועוני. בנו של אפרים, אביגדור, חי גם הוא בבית, ועבד כפועל שכיר אצל המושבניקים.

הייתי בת 17 כלבר כאשר הגיע אלי צו גיוס, וניצלתי את ההזדמנות כדי לצאת מהבית הקטן והמבודד ומלחצה של אמי. זה היה פתח הצלה בשבילי. עברתי טירונות, נשלחתי לקורס מקפלות מצנחים - וכשהבנים של "איתנים" הגיעו לקורס צניחה בתל נוף שמחתי לפגוש אותם ולחלק להם מצנחים.

בעיות קשב וריכוז מנעו ממני לסיים את הקורס, אבל השאירו אותי לשרת בתל נוף. נסעתי כל ערב לישון במושב אביגדור, ואט אט התרקם קשר רומנטי ביני לבין הבחור אביגדור. הפרש הגילים בינינו היה תשע שנים, אבל זה לא הפריע לנו, וכשהייתי בת 18 החלטנו להתחתן. אמי הייתה מאושרת. החתונה התקיימה בבית העם, ועברנו לגור בבית קטן במושב. גיסו של אביגדור נפצע קשה במבצע קדש, ואביגדור התגייס לעבוד ברפת הגדולה שלהם. עם הזמן נולדו לנו שלושה ילדים: בתיה, הבכורה, ואחריה טל ועמית. אביגדור עבד קשה, אבל לא הצלחנו להתייצב מבחינה כלכלית. התחלתי לגלגל את הרעיון של חזרה לבארי, שהייתה זכורה לי לטוב מימי חברת הנוער. תמר שלוי ריכזה אז את ועדת הקליטה. יצרנו

איתה קשר, ולאחר שיחות ודיונים הוחלט לקבל אותנו. ארזנו את חפצינו, העמסנו על המשאית של בארי את הרהיטים – ובאנו לדירה קטנטונת.

הבעיה העיקרית שלי הייתה הלינה המשותפת, וזה היה שינוי קשה גם לילדים. לא היו אז כלים לתמיכה בילדים ובהורים, ולא תמיד קלטנו עד כמה הקשיים מעיקים על הילדים.

אביגדור נשאב באופן טבעי לרפת, והתאקלם שם במהירות. הוא עבד ברפת 11 שנה עד שכאבי הגב הכריעו אותו, ואז הוא עבר לחשמלייה ועבד שם עד שיצא לפנסיה. אני עבדתי במחסן הבגדים ובמטבח. בגיל 28 נולד לנו בן הזקונים הקיבוצניק, אורון. עברנו לדירה בקומתיים ורווח לנו.

אחרי כמה שנים במחסן הבגדים ביקשתי לעבוד לדפוס. במיק, שהיה מרכז הדפוס, שאל אותי: "יש לך ידיים טובות?". עניתי "כמובן", והתחלתי לעבוד במכונת האיסוף. אהבתי מאוד את העבודה והייתי גאה בה. הרגשתי שאני יצרנית ועובדת במקום שמכניס כסף. דאגתי לתחזוק היטב את המכונה שלי, שהייתה פרימיטיבית לעומת המכונות המשוכללות של ימינו, והתמדתי שם עשרים שנה.

מטבעי אני סקרנית ואוהבת ללמוד, וכשהגיע תורי יצאתי ללימודים בתיכונה באפעל כדי להרחיב את האופקים. כשהמצב הכלכלי בבארי השתפר התחלנו לצאת לטיולים בחו"ל, ושמחתי במיוחד לבקר בקנדה את מי שהיה לי כאבא בילדותי, דודי גדעון, ואת מי שהייתה לי אז כאחות בוגרת, שכנתי תמימה, שחיה בארצות הברית.

כילדה לא הייתה לי ולו בובה אחת, וכעת יש לי בבית אוסף בובות. מכל מקום שביקרתי – הבאתי בובה למזכרת. במרוצת השנים גם גיליתי שאני אוהבת את מלאכות היד – לרקום, לסרוג, לצייר, לפסל בעיסת נייר – ויש לי אוסף של מפיות סרוגות במסרגה אחת.

ילדיי ונכדיי הם היקרים לי מכל. הם האושר והתיקון של חיי. בתיה עזבה את בארי אחרי הצבא והיא מורה לחינוך גופני. לה ולאיל בעלה נולדו שלושת נכדיי הבוגרים – שי, דוד ויובל. בבארי חיים אורון ויסמין ושלושת ילדיהם – תאיר, יהב ותהל. גם טל חי בבארי, ועמית חי עם בת זוגו אדריאנה בוונצואלה.

אביגדור נפטר ב-2003. הוא נמצא בליבי וכליבם של כל בני המשפחה. היום אני גמלאית. את הימים אני מעבירה בסדרת הקרמיקה של זוהר לב, ואני ממשיכה לטייל בארץ ובעולם. גדלתי באווירה של חוסר אמון ושנים רבות הייתי מפוחדת מיחסים עם אנשים, אבל משהו השתנה בי לטובה – והיום אני אופטימית. הילדים והנכדים האהובים שלי משמחים אותי.

■ (ראיינה: חנה ברין ב-31.12.2015)

רוחל'ה גלברד

נולדה ב-30.10.1934 בתל אביב
הגיעה לבארי באוקטובר 1950
כי אמרו שגם לומדים בהכשרה

שום דבר לא הלך בקלות, אבל השגתי מה שרציתי

מי, חנה, באה מהעיר בריסק שבפולין (היום ברסט בבלארוס), ממשפחה דתית ששאפה לעלות לארץ הקודש. אבי, יצחק, בא מהעיירה ולודבה שבפולין. הם נפגשו בפעילות ציונית, התחתנו והחליטו ב-1925 לעלות לארץ. חברים מצאו עבורם מקום מגורים ביפו, ואבא התחיל לעבוד בבניין. כשפרצו המאורעות וערבים פרעו ביהודי יפו הם עברו לשכונת שפירא, ואבא פתח מוסך יחד עם דודי יוסף.

כשנולדתי בשנת 1934 היו במשפחה שני אחים בוגרים שלמה ושרה. שני אחים נוספים – אריה וזהבה, נפטרו ממחלת הדיפטריה כמה שנים לפני כן. אחות נוספת – לאק'ה הצטרפה למשפחה כשנתיים לאחר לידתי. בבית דיברו רוסית פולנית ויידיש, התעקשתי ואף הכנתי שלטים בהם היה כתוב שבפלסטינה מדברים עברית, כשבגרתי הצטערתי על כך שלא למדתי חלק מהשפות אותן דיברו, למרות שיידיש הצלחתי לקלוט. אחי בן ה-16 היה מגויס צעיר ב"הגנה", ולא ידע שגם אבא התגייס ל"הגנה". באחת המשימות ירו חיילים בריטים ממשוריין באבא – הוא נפצע קשה. על שולחן הניתוחים הוא הספיק לומר לרופא: "יש לי בבית אישה וארבעה ילדים", ונפטר. הלכנו לזהות אותו בבית החולים, וזו הייתה טראומה נוראית.

אמא התקשתה לפרנס אותנו, וחיינו בעוני. הייתי בת 14. הלכתי לעבוד בבקרים בספריית "שערי ציון", ובערבים למדתי. דודי סייע לנו, אבל הוא נפטר כעבור שנה משברון לב.

כשאבא היה בחיים הוא לחץ עלי ללכת ל"בני עקיבא". אחרי מותו עברתי עם לאהקה ל"נוער העובד" והצטרפתי לקבוצת "במעלה". המדריך שלנו היה אהרון יצחקי, והוא שכנע אותי לצאת להכשרה. הוא סיפר שעובדים וגם לומדים שם, רציתי מאוד ללמוד, וזה מצא חן בעיניי. חלק מחברי הקבוצה שהו אז כבר בבארי, ואמרתי לאמא שאני נוסעת לבקר אותם. הגעתי לבארי וראיתי שמיים, ארץ ועץ אקליפטוס אחד. סידרו לי מקום לינה עם חנה'לה קריצמן, באותה מיטה, ובבוקר היא מצאה את עצמה על הרצפה.

לא הייתי משוכנעת שרצוני לחיות בקיבוץ, אבל כשנסעתי הביתה התקשיתי לחיות עם אמי, שלא התגברה על מותו של אבא ולא הפסיקה להתאבל ולבכות עליו. החלטתי שאיני

זוג, ובאמת התחברנו. נדבקנו אחד לשני, כל הזמן היינו ביחד, והאישור הסופי הגיע כשאמא שלו באה לבקר אותנו: כשהיא ראתה אותי היא אמרה "א-שיינע מיידלע". ילדה יפה.

התחתנו על הדשא ליד חדר האוכל חצי שנה אחרי השחרור. את שמלת הכלה ירשתי מאחותי שרה. בבארי לא תפרו אז שמלות כלה, ולמי היה כסף לקנות שמלה?! עד אז לא הסכמתי שנגור ביחד, ועכשיו נכנסנו לחדר משפחה מסודר, כי זוג חברים בדיוק עזב. הבעיה הייתה שמושק'ה היה חבר בוועדת שיכון, וכשהגיע זוג חדש הוא הציע שנפנה להם את החדר. לא יכולתי להגיד לא, ועברנו לחדר פחות מוצלח.

צחי נולד סמוך למלחמת קדש בשנת 1956. קראנו לו יצחק על שם אבא שלי. בזמן המלחמה הציבו אותי בעמדה בקצה הקיבוץ, במקום שבו נמצא היום הדפוס. באחד הימים לא הסכימו להחליף אותי כשהגיעה שעת ההנקה, אז פשוט עזבתי את העמדה. צחי היה חשוב יותר. רצתי דרך תעלות הקשר למקלט שאליו התינוקות הועברו, ומצאתי אותו בוכה. יותר לא חזרתי לעמדה, ונשארתי איתו במקלט.

כשהדר נולד בשנת 1958 לא היה מקום לבית תינוקות. פינו חדרי חברים, ובכל אחד מהם שיכנו חמישה תינוקות. ירדנה הייתה המטפלת, וכדי לשמור על ההיגיינה היא הרשתה רק לאמהות להיכנס לחדרים. הפוליו התפרץ באותה תקופה, והאבות נדרשו להתקלח לפני שנכנסו. לא היו בימים ההם עגלות ילדים, יניב נולד בשנת 1962 וכבר היה לי קשה לסחוב את שלושתם על הידיים. לשמחתי, אבינועם, חברו הטוב של מושקה מילדות, היה עדיין רווק ונחלץ לעזרתי לא פעם.

אורית שנולדה בשנת 1970 זכתה להיות איתנו בחדר בשבועות הראשונים. אחרי שלושה ילדים שלא ישנו אף לילה בבית, הייתי חסרת ביטחון, בייחוד כלילות, ואחרי שלושה שבועות הבאתי אותה לבית התינוקות. בשעה טובה קיבלנו אז גם עגלת תינוקות, ויכולנו לטייל לרפת בשעות החליכה.

מושקה היה מוותיקי הדפוס. מלבד העבודה ליד המכונות לאורך שנים הוא היה גם בא כוח הדפוס, ונסע הרבה לתל אביב. לא פעם הוא לא הגיע הביתה ב"שעות הילדים" ואכזב את הבנים שאהבו לשחק כדורגל. בעניין הזה לא הייתה בי תועלת.

העובדה שעזבתי את הלימודים בגיל 15 הציקה לי תמיד. כשעבדתי כמטפלת בכיתת "אשל" בוכסי היה המורה, ונהגתי להתיישב ליד דלת הכיתה ולהקשיב לשיעורי היסטוריה. חשבתי לעצמי: הילדים לומדים ואני, המבוגרת, לא יודעת כלום. חסרת השכלה. החלטתי שאני רוצה ללמוד, וניצלתי כל הזדמנות. למדתי היסטוריה, ספרות ותנ"ך בקורס ערב למבוגרים ב"אשל הנשיא", וכשנפתחה המכללה בשער הנגב לקחתי גם שם קורסים מעניינים.

בשלב מסוים רציתי ללמוד מקצוע. כשבארי נזקקה לפדיקוריסטית ביקשתי ללמוד ולעבוד בזה, אבל בחרו מישהי אחרת. ערערתי, זו הייתה הפעם הראשונה שדיברתי באסיפה – והצלחתי לשכנע את החברים. באותו רגע העולם חייך אלי. למדתי אחרי הקורס הבסיסי גם במחלקה האורטופדית בתל השומר, ואחר כך בקורס קוסמטיקה בחיפה.

אורית הייתה עדיין קטנה. נסעתי עם באי הכוח של הדפוס לתל אביב, ומשם ברכבת לחיפה. בסיום הלימודים חזרתי באוטובוסים. זה לא היה קל, אבל השתוקקתי ללמוד ולהתפתח. לימד שם פרופ' פוירמן, מנהל מחלקת עור בבילינסון. הוא טיפח אותי ולקח אותי תחת חסותו, לימד אותי לקוח משחות דרגליים, ועודד אותי להמשיך ללמוד. כך עברתי, למשל, תקופת השתלמות עם הסטודנטים לרפואה במחלקה שלו בבילינסון. זה קידם אותי מאוד מבחינה מקצועית.

התגאיתי בהישגיי, אבל בבארי לא העריכו את המקצועיות שלי ונאלצתי להיאבק על מקום העבודה. שנים רבות עבדתי במקביל לקוסמטיקה ולפדיקור גם בבישול, למרות שרציתי לעבוד שבוע מלא במקצוע. לעיתים הסתכסכתי עם בעלי תפקידים והיו צעקות, בכי ומריבות, אבל ידעתי שאם לא אלחם - יסגרו לי את הענף. שום דבר לא הלך בקלות, אבל בסופו של דבר השגתי את מה שרציתי. טיפלתי בכל האוכלוסייה - חברים וחברות, הורי חברים, אפילו חיילים שבאו אלי בשישי ושבת כמו כן טיפלתי במשך שנים בקשישים בנאות בארי. למדתי לטפל בחולי סכרת ואכן הגיעו אלי מטופלים מהאזור.

אחרי שנים היה לי כבר ניסיון רב, והרגשתי שיש בי יכולות ורצון לפתח את עצמי הלאה. רציתי לפתוח יזמות, אם כי הרעיון עדיין לא היה מקובל בבארי, ולהקים בית ספר לפדיקור. פניתי למרכז המשק, עדי דגן, והוא עזר לי בתקציב לרכישת ציוד. קיבלתי גם אישור ממשרד הבריאות, ומשרד החינוך הבטיח למשתתפות גמול השתלמות. תליתי בשדרות מודעות על פתיחת בית הספר, באו גם נשים מגוש קטיף - והרגשתי בעננים. הנה, אני מצליחה. זה ממש העצים אותי. אחת מתלמידותיי היגרה לאוסטרליה, פתחה שם מכון פדיקור, ותלתה על הקיר את התעודה שקיבלה בבית הספר שלי. הייתי פעילה בארגון הקוסמטיקאיות הארצי ואף נתתי הרצאות לקוסמטיקאיות בתל אביב.

במבט לאחור, הצלחתי גם אם ניסו לרפות את ידיי כי הייתי נחושה להמשיך בדרכי. לצערי, בגיל 80 הפסקתי לעבוד בגלל בעיות בריאות, ועד היום אנשים זוכרים ומוכירים את מה שעשיתי. ייתכן שהייתי לוחמת עקשנית, שלא מוותרת, עוזר לי עכשיו במאבק עם המחלה. אני מקבלת תרופות ועוברת טיפולים, אבל האופי וההתייחסות שלי לדברים תורמים גם הם את חלקם. אני בוחרת את האמצעים התרופתיים שאקבל, לא תמיד לוקחת כל מה שמציעים לי, מתווכחת ונלחמת. אני יודעת היום להעריך את עצמי, את כוח הרצון והעוצמה שלי, ואני סומכת על תחושותיי. היו כאלה שלא נתנו אמון במפעל שלי, אבל חשוב לי יותר להודות לכל מי שתמך בי, במיוחד למשפחתי שטיפלה בי במסירות.

מושקה היה איש משפחה אוהב ומסור. חוץ מעבודתו בדפוס ומהתפקידים שמילא, בבארי ובמפלגה, הוא היה פעיל בספורט. מילדותו הוא היה אוהד של הפועל תל אביב, שפט כמשחקים של הפועל בארי והיה נציג הפועל בהתאחדות לכדורגל. הוא נסע פעמים אחדות במשלחות ישראל לתחרויות בחו"ל, השתתף בצליחת הכנרת והיה בין מארגני "מרוץ הרצועה". מושקה ללמוד בקורס הדו-שנתי באפעל שהיה קורס יוקרתי באותן השנים. הוא חלה במחלת כליות ולאט ולאט התדרדר מצבו. כשהיה מאושפז בבית החולים בירושלים

לא זזתי ממיטתו. ילדינו תמכו, עזרו ועודדו אותי לאורך כל התקופה הקשה בסיומה, בכאב גדול נפטר והוא בן 67 בלבד.

אהבת הספורט עברה בירושה לילדינו. צחי היה שחקן כדורגל וכדורסל, מאמן ומנהל הפועל בארי, שהגיעה בימיה הטובים לליגה הלאומית. כיום עובד צחי כמנהל מחלקת הרציף בדפוס. הדר שיחק מספר שנים אבל היה בעיקר מאמן של קבוצות כדורסל. היום הוא מטפל בשיאצו ועובד בדפוס. יניב שיחק גם הוא כדורסל מספר שנים, גם הוא עבד בדפוס, למד תואר ראשון ושני במנהל עסקים ונבחר למרכז המשק. עכשיו הוא מלווה פרויקטים כגון בניית השכונה החדשה. אורית בת הזקונים הקימה משפחה, למדה גרפיקה ועשתה תואר ראשון בחינוך. עובדת כגרפיקאית בדפוס ומגיעה להישגים יפים בריצות למרחקים ארוכים.

כל ילדינו חיים בבארי וכולם פעילים, וזה משמח אותי. זו תוצאה של החינוך שקיבלו בבית. יש לי נכדים מקסימים - מירי, בן, עידן ועדי של צחי ועליזה, ארי, ירון ודניאל של הדר ואיריס ז"ל שנפטרה מסרטן וחסרה לכולנו מאוד. תומר, עידו, רוני ושני של אלה ויניב, ואופיר, אפק ושובל של אורית ויניב. יש לי גם נינים - איתם, יהל ואורי ממירי ואלי, דניאלה מבן וענת - ועוד היר נטויה.

■ (ראיינה: עליזה גד ב-07.12.2015)

רוני אפטלון

נולדה ב-05.02.1947 בעפולה

הגיעה לבארי ב-1980

כי הבאנו לדפוס "נדוניה"

אמא משקיפה מלמעלה ולא מבינה איך הפכתי לקיבוצניקית

היינו זוג קפיטליסטים די מצליח, עם עסק מתקדם של הכנה לדפוס, שנקרא אז מונטאז' ואין בו צורך בעידן הנוכחי. יוסי עבד בבית דפוס עוד כנער, ונדבק בחיידק. רוב העבודה שלו הייתה עם טקסטים, וגם אני התחברתי לעניין. יחד עם זה, שנאתי את מרוץ העכברים של להשיג עוד ועוד. בסוף שנות השבעים, אחרי עשר שנות נישואים, התחלנו לדבר על אפשרויות אחרות. הצעתי לו שנצטרף לקיבוץ בעמק, אבל ליוסי קסמה אמריקה.

חלק ניכר מבני משפחתה של אמי היו חברי מושבים וקיבוצים בעמק יזרעאל. כילדה נסעתי אליהם בחופשות, והייתה לי חיבה גדולה לצורת החיים הזאת. מצד שני, אחותו של יוסי הקימה משפחה באמריקה. אני משכתי לעמק, הוא משך לניו יורק, עד שאמרתי לו: סע לאחותך, ותראה איך אתה מרגיש ואם אפשר לחיות שם. אם זה לא ימצא חן בעיניך, נלך בדרך שלי. כך היה. יוסי טס לגוש, אני נשארתי עם נטע וזוהר בתל אביב, והעסק הניב רווחים נאים. כעבור זמן הוא חזר, והכריז: "אני לא אגדל את הילדות שלי שם".

התחלנו לחפש קיבוצים עם בתי דפוס, וידענו שיש לנו בעיה בגלל המגבלה הפיזית של יוסי. בקיבוץ הארצי אמרו לי בפירוש: "אנחנו לא מקבלים נכים. יש לנו מספיק משלנו מאז מלחמת יום הכיפורים". בתק"ם שלחו אותנו לתל יוסף, ואז נזכרתי שעבדתי בשעתו בדפוס "חידקל" עם סמדר זורע ודודו הברון, כשהיו בשנת חופש. יצרנו קשר, אביגדור אלון, שהיה מרכז ועדת קליטה, נפגש עם יוסי במשרד, והוא זיהה שיוסי יוכל לעזור בפיתוח הדפוס והתלהב.

כעבור כמה חודשים הבאנו לבארי את העסק, עם הידע והמכונות, והתקבלנו בזכותו, ללא מבחני קבלה. הבאנו מכונות אלקטרוניות מתקדמות, במקום מכונת הסדר הישנה שיאר צירוני עבד עליה, והן היו הנדוניה שלנו.

אמי, צילה גולדמן, התגייסה לצבא הבריטי ושירתה במצרים כנהגת בחיל הנשים במלחמת העולם השנייה. היא הכירה שם את יצחק קופרמינץ, הם התאהבו וכשחזרו ארצה החליטו

להתחתן. הוא היה איש רך, וציפה שאשתו תהיה אשת בית, אבל ראשה ונשמתה לא היו מכוונים לבית ומשפחה. היא פעלה על פי דחפים, והעדיפה לשחק קלפים בבתי קפה. בזיכרונות המוקדמים שלי אבא יושב ומאכיל אותי, ואמא איננה בבית.

כשהייתי בת 6 אמא עזבה את הבית. אבא נפגע, ומהר מאוד מצא אישה חדשה. אני נשלחתי אל הרודים ביגור. רק אחרי שנה וחצי אבא לקח אותי אליו, לבת גלים. אביבה אשתו הייתה אמא לתינוק, ופתאום נפל עליה תיק והיא צריכה לגדל ילדה לא שלה. מין סרח עודף. הייתי איתם בערך שנה, והיה רע ומר. הרגשתי לא רצויה. הייתי הבת החורגת.

ככיתי לאמא, ולבסוף היא לקחה אותי אליה לתל אביב. הראש שלה המשיך להיות עסוק בהמון דברים חוץ מבית ומשפחה. היא לא בישלה לי וגם לא הייתה בבית, אבל היו לזה יתרונות. לא הכנתי שיעורים, אכלתי ב"כסית", והכרתי את הברנז'ה.

גרנו ברחוב דיזנגוף, ואמא עבדה כפקידה ב"עמידר". כשהיא לא הצליחה לקום בבוקר מהמיטה, עברתי במשרד שלה בדרך לבית הספר וחתמתי נוכחות במקומה. למדתי לזייף את החתימה שלה, וזה עזר לי כשהייתי צריכה להביא חתימת הורים ליד תוצאות של מבחנים.

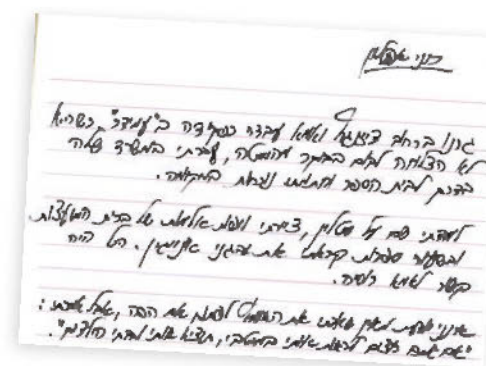

בכיתה ח' עשינו את ה"סקר", ומי שלא עבר את המבחן בהצלחה נחרץ גורלו לא ללמוד בתיכון עיוני. אני כמוכן נכשלת, ואמא הציעה שאהיה ילדת חוץ בגבעת השלושה. למדתי שם על סטלין, ציירתי מפות אילמות של ברית המועצות, ובשיעורי ספרות קראתי את יבגני אונייגין. הכל היה קשור לאמא רוסייה. במקביל עבדנו בענפים, ובעונה הבוערת קטפנו כותנה בידיים. לא היה לי רע, אבל רציתי לחזור הביתה והפרק של גבעת השלושה הסתיים אחרי שנה אחת.

התחנה הבאה הייתה גימנסיה "גאולה". התקבלתי בקושי לכיתה י', וזה לא גרם לי להפוך לתלמידה חרוצה. הפרעתי בשיעורים וברחתי לים ולסרטים. בערבי שבת הלכתי ל"מסיבות סלוניות", ונחשבתי לנערה מבוקשת. הבנים רצו תמיד לרקוד איתי, והמסיבות היו מרכז חיי. היינו "דור האספרסו". המסיבות כללו רק סיגריות, בלי סמים ובלי אלכוהול. התפוצצנו מהורמונים, אבל היינו די חנונים.

כשהייתי בת 16 החליטה אמא לנסות את מזלה בגרמניה, והסתפחתי שוב למשפחתו של אבא. הוא עבד כמסגר ובקושי ראינו אותו בבית. אני הייתי נערה סוערת, חתיכה, שאוהבת לבלות, ופתאום, מהסנטר של הסנטר, מצאתי את עצמי בבת גלים המנומנמת, עם שני אחים קטנים, בלי חלונות ראווה, בלי בתי קפה, בלי מסיבות. משפחה נורמטיבית עם סדר יום: קמים בבוקר, המבוגרים הולכים לעבודה, הילדים הולכים לבית הספר, יש ארוחת ערב משותפת ויש חובות בבית.

המטלה הראשונה שקיבלתי הייתה שטיפת הכלים. ביום שהגעתי אבא פשוט אמר: "מעכשיו את שוטפת כלים", לא היה דיון, ועד היום אני שוטפת כלים כמו שלימדו אותי אז: קודם צלחות גדולות, אחר כך צלחות קטנות, אחריהן את הכוסות ובסוף הסכו"ם. תוך חודש פיטרו את זכיה, הדרוזית מדליית אל כרמל שבאה לגהץ, וגם זה הפך לתפקיד שלי. אחר

כך הפסיקו להזמין את הבייביסיטר, ואני החלפתי אותה. אם כל זה לא הספיק, לא היה לי חדר משלי, וישנתי בסלון. לא התלוננתי ולא התמרדתי, אבל חייתי בתחושה של עלבון ועוול. את החוגה של הטלפון נעלו במנעול, כדי שלא אוכל לטלפן לתל אביב. אף אחד לא אמר לי "אל תצלצלי", פשוט נעלו את הטלפון. הרגשתי סינדרלה.

התגייסתי ב-1965 ונשלחתי לקורס אלחוטנים. כולם ניבאו שלא אחזיק מעמד, אבל הציבו אותי בתל-נוף והפכתי לאחראית משמרת. יוסי שירת כאיש קשר, ושם החל הרומן שלנו. הוא היה בחור נאה, לא מהרקדנים, וזה התחיל בהתערבות עם חברה: עשיתי לו עיניים, הוא נדלק, ופתאום מצא חן בעיניי שהוא "תמוי". לא היינו קרביים, אבל לתפקידים שלנו היה סיווג ביטחוני גבוה. השתחררתי בנובמבר 1966 וטסתי לאמא בגרמניה, אבל יוסי סיפר שהחברה מארגנים טיול לאילת, ואמרתי לעצמי: לא יכול להיות שהוא ייסע ואני לא. התגעגעתי אליו, וחזרתי ארצה עם 13 זוגות נעליים וערימות של בגדים שאמי הפזרנית קנתה לי.

שכרנו ג'יפ לשמונה אנשים, ישנו באכסניית הנוער בערד, ולמחרת עלינו שוב על הג'יפ. אני ישבתי מאחורי הנהג ויוסי מימיני. התחלנו לרדת לסדום, צילמתי את הירידות - וזה הדבר האחרון שאני זוכרת. אחר כך נודע לי שמק דיזל פגע בג'יפ. יוסי הספיק לשים את היד על הכתף שלי, להגן עלי, ונקטעה לו היד. הנהג נפטר בבית החולים. אני עפתי מהג'יפ ואיבדתי את ההכרה.

התעוררתי בדרך ל"סורוקה", והסתבר ששברתי את אגן הירכיים ויד שמאל. את יוסי לא ראיתי. הוא שכב במחלקה האורטופדית, ולא סיפרו לי שהיד שלו נקטעה. כשהוא בא לבקר אותי על כיסא גלגלים היא נראתה כמו יד מגובסת. בשלב מסוים עברתי למחלקה האורטופדית. בחדר של יוסי שכב שמוליק אבני, אחרי שנקטעה לו אצבע בתאונת עבודה. במיטה לידי שכבה מרים מאיר עם בעיות גב, והתיידדנו.

אני אופטימית מטבעי, והבראתי מהר. הדבר היחיד שחטפתי בו שיתוק הוא הריקוד. יוסי מתמודד עם הנכות בצורה בלתי רגילה, לא מוותר לעצמו ולא מבקש עזרה. הדבר היחיד שקשה לי הוא שיוסי לא מחבק אותי בשתי ידיים.

פחות משנה אחרי התאונה התחתנו. אל החופה הובילו אותי הרודים מיגור, כי הייתה אמונה שהורים גרושים מביאים עינא בישא. היו כאלה שרמזו לי שיהיה לי קשה לחיות עם נכה, אבל לא עצרתי לחשוב על זה. שכרנו דירה בבית ים, שירתתי בקבע, ודי מהר נכנסתי להריון. זה זיכה אותי בשתי פריבילגיות: לא הייתי חייבת ללבוש מדים וקיבלתי קו טלפון.

הלידה של נטע עברה בקלות ובמהירות. הבעיה הייתה שקיבלתי אחרי התאונה מנות דם לא מתאימות. נוצרו בדם שלי נוגדנים, וכשזוהר ועדי נולדו היו להן בעיות דם, הבעיה התפרצה. עדי שכבה חודשיים וחצי, רגל פה ורגל שם, והחליפו לה שלוש פעמים את הדם. בהריון עם תומר כבר הייתי בהשגחה, וילדתי אותו לפי תכנון מוקדם בחודש השביעי, ציפלון במשקל 1.6 ק"ג. יוסי היה גאה בעובדה שיש לו בן, אבל הכי גאה היה אביגדור אלון, שהתנבא: "כשתבואו לקיבוץ ייוולד לכם בן".

היה ברור שיוסי יעבוד בדפוס כאשר באנו, גם אני ביקשתי לעבוד שם, אבל התשובה הייתה: אצלנו אמהות עובדות בבתי ילדים. אמרתי שבחיים לא עבדתי עם ילדים, אבל שיבצו אותי בגן "חצב".

עבדתי שם חצי שנה וסבלתי. אני לא שמה לב אם יש אבק, לא אוהבת לשטוף רצפות ולקרצף כלים ושונאת לרוץ אחרי ילדים. חוץ מזה, היו אז כללים כמו "שעת אהבה" באמצע יום העבודה. הורים, בעיקר אמהות, באו לבקר את הילדים, ואני התנהגתי כמו בעיר: כשעובדים – עובדים. חטפתי ריקושטים מהמטפלות, התחלתי לבקר את הילדות, ואז הגיעו טענות הפוכות: למה את הולכת לכל כך הרבה זמן. אף אחד לא הדריך אותי, ולשונות רעות החלו לרכל.

הייתי במצוקה. הרגשתי שלא רואים אותי. בארוחת הערב אף אחד לא ניגש אלינו, ולא הבנתי על סמך מה יצביעו אם לקבל אותנו לחברות. מצבנו של יוסי היה שונה. הוא זכה להכרה מקצועית והכיר אנשים. אני נבחנתי רק לפי איך שאני מטפלת בילדים ואם אני מנקה טוב.

אחרי חצי שנה באה ל"חדר" שלנו משלחת: חנן בשוראי המזכיר, ארנון שזר רכז העבודה, צפי סיוון רכות הגיל הרך ואביגדור. הם שפכו עלי קיתונות: את גורמת ליוסי נזק, ואם המצב יימשך כך הקיבוץ יוותר גם עליו. כל אחד בסגנונו תקף אותי, וכולם ניסו להכפיף אותי למוסכמות. אינני יודעת מאין שאבתי את האומץ לפתוח את הפה, אבל אמרתי: "אם אתם רוצים לראות אותי במיטבי, תוציאו אותי מבתי הילדים". המצוקה הייתה כל כך גדולה, שהייתי מוכרחה.

אין לי מושג איך זה קרה, אבל שחררו אותי מעול בתי הילדים. אולי הייתי אסון חינוכי וגרמתי נזק לבני הקיבוץ. עבדתי בעיטוף צ'קים עם ה"בווה", שהיה בחיתוליו, והתחלתי לפרוח. בבת אחת ההרגשה השתנתה, ואחרי זמן קצר במיק דיווח ל"שלטונות" שאני עובדת מצטיינת. נאלצתי אמנם לעבור זיבור, אבל התחלתי. אולי בזכותי התחילו להבין שלא כל נקלטת חייבת להתחיל את המסלול בבתי ילדים, ושלא לכל אמא מתאים לעבוד בחינוך.

כאם הסתדרתי מצוין עם החינוך הקיבוצי, כולל הלינה המשותפת. אולי משום שגדלתי בבית שלא יכול לתת דוגמא, ולמדתי שילדים יכולים לגדול לבד. לילדיי היו מטפלות נהדרות, והם פרחו. לא הסתובבתי עם תחושת אשם שהזנחתי אותם, והצבעתי נגד המעבר ללינה משפחתית. למזלי, יוסי הוא איש משפחה מסור.

יש לנו 11 נכדים – שני, הדס ועמית, נהר, גומא ואלין, ניר, שחר, מעיין ואלה, ועומרי – אז כמו שאני אומרת: אלוהים אוהב אותי, הפרויקט הצליח.

אמי נפטרה בגיל 51, במלון בכיכר דיזנגוף. היא סירבה להתאשפז, וגם לפני מותה לא הפסיקה לעשן. מדי פעם אני צוחקת, אולי היא משקיפה מלמעלה ומתהפכת בקברה, לא מבינה איך הפכתי לקיבוצניקית.

■ (ראיינה: ניבה שגב במהלך 2014)

רוני לוי

נולד ב-14.09.1943, באלג'יר בירת אלג'יריה

הגיע לבארי ב-1956

כי ברעים לא היה בית ספר

באתי, ראיתי, ניצחתי

למים אחדים אחרי התאונה הנוראית שבה נהרגו, במרץ 1973, שישה מחברי בארי, מצאנו את המתנה שצפרייה שומרונני הכינה ליום הולדתו השמיני של בנו יובל, ולא הספיקה לתת לו. צפרייה וגדעון היו בשבילי סמל. היא לימדה אותי עברית, הוא היה שחקן כדורגל וגם המורה שלנו לחינוך גופני, והייתי מאושר כאשר היא הציעה לי, זמן קצר אחרי שהצטרפתי לכיתת "אשל", להיות מאומץ אצלם. כמובן שהסכמתי מיד.

לאחר שנולדו ילדינו, יובל ואלדד, המשכנו לבוא אליהם מדי יום שישי. כשנסעתי עם נועה לבקר את אחי בצרפת, שמרה צפרייה על יובל, שהיה בן שנה וחצי. כשצפרייה הצטרפה לגדעון בטיולי סיני, אנחנו שמרנו על ירון ועינת.

וכך, כשהתעוררה אחרי התאונה השאלה איפה עינת וירון יהיו מעתה, הצענו לחדווה, אחותה התאומה של צפרייה, שאנחנו נאמץ את הילדים. נראה לנו הכי טבעי שהם יישארו בבארי, הבית שלהם, והכי הגיוני שיהיו אצלנו. ואכן, עינת וירון הצטרפו אלינו, ועד היום אנחנו משפחה מורחבת.

אלג'יריה הייתה תחת שלטון צרפתי כאשר נולדתי. לאבי, מכלוף, היה מפעל לנעליים, אבל הוא נאלץ לסגור אותו אחרי מלחמת העולם השנייה. כשמצבנו הכלכלי הורע, גם אמי, פורטונה, יצאה לעבוד, אבל כבן הזקונים של הורי זכיתי לפינוקים.

אחי הבכור, ז'ק, גויס לצבא הצרפתי. שני אחיי האחרים, אריה ואילן, הצטרפו לתנועת "דרור" ועלו ארצה בגרעין לרעים. עם פרוץ מלחמת אלג'יריה - בין צרפת לבין החזית הלאומית לשחרור אלג'יריה - החליטו גם הורי לעלות, ובאנו אל אחיי ברעים. זמן קצר אחר כך החל מבצע קדש. אומנם חוויתי באלג'יר אירועי לחימה, עוצר ומהומות, אבל כאן נדרשנו לרוץ למקלט וזה היה מפחיד יותר.

מרעים עברתי לבארי, מאחר שלא היו שם ילדים בגילי ולא היה בית ספר. יחד איתי בא אמנון מלילי. הצטרפנו לכיתת "אשל", למרות שהיינו בוגרים בשנה, כי לא הייתה כיתה אחרת. הייתי בן 12 וחצי, לא ידעתי עברית, וזו הייתה הפעם הראשונה שנפרדתי מהורי. הייתי קשור אליהם מאוד, ופתאום מצאתי את עצמי לבד. למזלי, צפרייה אימצה אותי. היא

הייתה בהריון עם עינת, לימדה אותנו עברית כמה שעות בכל יום, ובשיעורי המתמטיקה הצטרפנו לכיתה.

המעבר לקיבוץ חולל שינוי דרמטי בחיי: חייתי פתאום באזור פתוח וחופשי, עם פינת חי וסוסים, בתוך קבוצת ילדים – ובלי משפחה. תוך שלושה חודשים תפסתי את השפה, והשתלבותי בחברת הילדים למרות המבטא הצרפתי. היו דברים שלא הבנתי, חיפשתי עדיין את מקומי, וכדי לשפר את מעמדי לימדתי את החברה שירים בצרפתית. גרנו בצריף שהיום הוא צריף הנוסטלגיה. סולם הוביל לגלריה גבוהה מעץ, ואני אהבתי לטפס לשם ולעשות הצגות. אבל מעל הכל: הצטיינתי בכדורגל, וזה היה כרטיס הכניסה הכי טוב לחברה.

ההתייחסות ללימודים לא הייתה רצינית באותן שנים. הגשנו עבודת גמר בסוף י"ב, ולא ניגשנו לבחינות בגרות. יצאנו לטיולים בארץ, היינו פעילים בחטיבה ובחברת הילדים, עבדנו במשק – והרגשתי שחיי הקיבוץ מתאימים לי. כששלחו אותי, העולה החדש, לקורס מדריכים ונבחרתי להדריך את כיתת "דרור" – ידעתי שהתקבלתי וראיתי בזה כבוד.

מאחר שהייתי הכי מבוגר בכיתה, קיבלתי לפני כולם זימון ללשכת גיוס והחלטתי להתגייס בגיל 18, לפני סיום י"ב. לצוות החינוכי היה חשוב שאתגייס עם כל בני הכיתה, אבל הייתי נחוש בדעתי: עזבתי את הלימודים והתגייסתי. בקיבוץ הוחלט שאעזוב, ואחר כך אבקש לחזור.

זה קרה ממש מהר: כשחבריי סיימו י"ב פנו אלי צפרייה וגדעון וביקשו שאחזור לקיבוץ. שמחתי, ואפילו השתתפתי בחג המחזור. צפרייה רקמה לי "חולצה רוסית" כמו לכל הבנים, התקבלתי עם כולם לחברות, ואת המשך השירות הצבאי עשיתי ככך בארי. שירתתי בגדוד 890 של הצנחנים, וכלוחם ביחידה קרבית הגשמת את מה שציפו אז מבן קיבוץ.

בסיום קורס מ"כים החלטתי ללכת לקורס מדריכי צניחה. פחדתי מאוד לצנוח, אבל כל כך רציתי להיות מד"צ שהתגברתי על הפחד. צנחתי מאז מאות צניחות, במשך 30 שנה, וכיוון שדיברתי צרפתית זכיתי להדריך קצינים מקונגו ומקמרון ואנשי פלנגות מלבנון. זה פתח בפני עולם של תרבויות שהעשיר אותי.

חזרתי אחרי השחרור לחשמליה שבה עבדתי כנער. הייתי בן 21, וכבר באותה שנה נועה ואני התחתנו. היא נולדה ב-1945 בבנימינה, דור שלישי למשפחת כהנוביץ', ממייסדי המושבה. אמה רינה הייתה הילדה הראשונה של המושבה. אביה משה עלה מהונגריה, והם נפגשו כאשר הגיע בשליחות הסוכנות לעבודה חקלאית אצל משפחת כהנוביץ'.

נועה למדה בבית הספר החקלאי "עירון", ובמסגרת זו הגיעה עם חבריה לכיתה לבארי, למחנות עבודה בחופשות הקיץ. הכרנו, שמרנו על קשרי החברות עד סיום השירות הצבאי שלי, ואז החלטנו להתחתן ולבנות את ביתנו כאן.

תוך זמן קצר באו נציגי צה"ל לבקש את אישור הקיבוץ לכך שאצא להדריך בנפאל. לא היה אז חשמלאי בבארי, כי הגי'נג'י המפורסם, דוד רבשייד, עזב. נאלצתי לוותר על ההצעה

המאתגרת. יצאתי לקורס חשמלאים ברופין, לקחתי על עצמי את ריכוז הענף, והחלטתי שהחשמליה תבצע מעכשיו את כל עבודות החשמל בבארי, כולל תחזוקה ופיתוח.

במילואים המשכתי לשמש מדריך צניחה, בעיקר לאח"מים מחו"ל. הייתי, למשל, המדריך האישי של הנשיא וסגן הרמטכ"ל של קונגו. סגן הרמטכ"ל הציע לי להדריך שם, אבל פחדתי להיתקע לתוך אחת המהפכות שהתחוללו שם פעם אחר פעם – ושוב ויתרתי על הצעה.

השינוי בא ב-1976, כשהציעו לי לרכז את סניפי תנועת "דרור" בצרפת. גם הפעם לא הצליחו למצוא לי מחליף, אבל לא ויתרתי והובא במקומי שכיר. זו הייתה חוויה מיוחדת של חזרה למקורות – לשפה הצרפתית. שנתיים מעצימות של נתינה וקבלה, וגם החזר חוב לסוכנות, שהעלתה אותי לארץ. חיינו ליד אחי ז'ק במרסיי, הכרנו עולם ואנשים, ויצרנו קשרים עם חברים חדשים, שנשמרים עד היום. בשנה השנייה יובל חזר לבדו לבארי, לקראת הכר מצווה, כי רצינו שיעבור את החוויה עם כל חבריו לכיתה.

תוך כדי השליחות יצאתי ממרסיי למפגשים עם אסירי ציון בברית המועצות. הצטרף אלי להרפתקה אדם נוסף, טסנו לפינלנד, ומשם הפלגנו בספינת טיולים ללנינגרד. קיבלנו שמות עם מועד ומקום למפגש, שוחחנו עם האנשים על חייהם ועל ישראל, והשארנו להם חומרי לימוד.

למרות שחזרתי לרכז את ענף החשמל, בראש כבר תכננתי ללמוד מקצוע נוסף, בתחום שאני אוהב. אפילו נרשמתי בתור ללימודים, אבל התהליך של העברת הענף לידיים אחרות התארך משנתיים לארבע, וב-1985 התבקשתי לצאת לצרפת כדי לשווק את ה"מעטפית". הייתי שם כמעט שנה, קשרתי קשרים עם אנשי מקצוע והתנסיתי בשיווק, אבל המהלך לא הצליח.

ב-1987 יצאתי לשליחות נוספת ברוסיה. אלה היו ימי ה"גלסנוסט". נפגשתי עם אסירי ציון מפורסמים, כגון יוסף ביגון ואידה נודל, וגם אנשים לא מוכרים. באחד הערבים פגשתי בחור ובחורה לא מוכרים. הוא דיבר עברית רהוטה, וכששאלתי איך למד לדבר עברית כל כך טובה, הוא ענה: מהספרים ששני שליחים הביאו ללנינגרד ב-1977. שמו של הבחור הוא יולי אדלשטיין, יו"ר הכנסת הנוכחי. כשחיים ילין נבחר לכנסת, ביקשתי ממנו לתת ליולי את התמונה שהצטלמנו יחד במוסקבה. הוא הזמין אותנו לביקור בכנסת, סיפר על האנשים האחרים שנפגשתי איתם בחשאי במוסקבה, והצטלמנו יחד שוב – נועה, חיים, יולי ואני. נסגר עוד מעגל.

בגיל 45, אחרי דחיות חוזרות ונשנות של הלימודים, ראיתי מודעה בעיתון על פתיחת מגמת עיצוב אדריכלי בתל אביב. הייתי סקרן לבדוק את יכולתי בתחום הזה, עברתי את המבחנים – והחלטתי לעשות הסבה מקצועית. בסופו של דבר ויתרתי על הזווית האדריכלית. למדתי ארבע שנים עיצוב פנים ומוצר, וסיימתי בהצטיינות. אחר כך הציעו לי להצטרף לסגל ההוראה, ולימדתי שרטוט, עיצוב וחומרים.

רציתי להמשיך להתמחות בעיצוב, אבל אחרי שלוש שנים התבקשתי לעסוק בשיווק הכרטיסים של הדפוס. הרגשתי שתרמתי הרבה לבארי, היה לי צורך לעסוק בדבר שאני אוהב, והגענו לפשרה: אעבוד בדפוס שלוש שנים, עד שתחום הכרטיסים יתייבב, ואז אקבל סטודיו לעיצוב.

השנה הייתה 1991 כשקיבלתי את הבית הערבי. רק החלו אז ניצנים של פיתוח יזמויות, התבקשתי לעבור מבחנים, וחברה תל אביבית בדקה את הסטודיו ואת העבודות שלי. הרו"ח שלהם המליץ עלי כיום בעל פוטנציאל. קיבלתי חיזוק לשאיפותי המקצועיות, ולקחתי על עצמי את שדרוג ועיצוב אולמות העבודה והמשרדים ברפוס.

בפעם הבאה שהוצעה לי שליחות, ב-1995, יצאנו לדרום צרפת ושימשתי שליח עלייה מרכזי. הגישה שלי הייתה לשקף ליהודים שהתעניינו בעלייה את המציאות כפי שהיא ולא למכור אשליות – והדבר הוכיח את עצמו. צעירים רבים עלו לארץ, ביניהם רופאים ועורכי דין. כרגיל, הייתה גם בשליחות הזו סגירת מעגל: זוג הורים, שבניהם עלו לארץ במהלך שליחותי הראשונה, החליטו הפעם לעלות בעקבותיהם, וסייעתי להם להתאחד בישראל.

כשהגיעה העת לחזור ביקשו בסוכנות שנישאר בצרפת לשנה נוספת, מצד שני הציעו לי בבארי לקחת את האחריות על בניית שכונת "אשלים" – ומי שהכריעה את הכף הייתה בכלל הנכדה הראשונה שלנו. אלדד ושרון נישאו וחיו בבארי, וכשקיבלנו את הבשורה על הנכדה שבדרך, היה ברור שאנחנו חוזרים הביתה. ליוויתי את בניית השכונה למעלה משלוש שנים, ורק אז התחלתי סוף סוף ביזמות שלי באופן מלא.

אני משתדל לא להחמיץ הזדמנויות, וכשמציעים לי לעשות מעשה אני קופץ למים. בדרך כלל אני מרוויח מכך ומתעשר בחוויות. פעמים רבות אני מרגיש שאני מחזיר חוב למי שסייע לי, וזו זכות גדולה. מעבר לכך, כל השנים תכננתי וסימנתי לעצמי מטרות. תמיד התחלתי במשהו קטן, גדלתי וצמחתי ממנו – ובכל דבר שעשיתי נפתחתי לעולמות חדשים. לשמחתי, תמיד היה מאחוריי הגב החזק של בארי – לא רק בפן החומרי, אלא גם בצד החברתי והאידיאולוגי.

למרות הזקנה הראש עדיין צלול וחד, וגם בפנסיה אני ממשיך לעסוק בעיצוב. אני מלווה את העברת משרדי הדפוס לראשון לציון, רוכב כמעט יום יום, ומשתדל לצאת עם הילדים ועם חברים לטיולים בארץ ובעולם.

כל חיי שמרתי על הבריאות, תמיד עסקתי בספורט – כדורגל, טניס ובשנים האחרונות רכיבה על אופניים – ואני בודק כל הזמן את גבולות היכולת שלי. רכבנו כבר פעמיים את "חוצה ישראל", וזה נותן לי כוחות.

ב-1965 נולד יובל, שחי היום בבארי עם נורית והבנות דניאל ואילון, וב-1969 נולד אלדד. הוא חי בבארי עד 2005, אז עבר לאוסטרליה עם שרון וילדיהם שוני, ליאם ודין. עינת ורני התחתנו ובנו משפחה באבן יהודה. ירון הקים עם אליסון את משפחתו כאן, ולשמחתנו הילדים שלהם – גדעון, מילי ויובל – רואים בנו סבא וסבתא.

כשאלדד ושרון החליטו לפני כעשר שנים לעבור לאוסטרליה, זה היה בום בשבילי. שוני, ליאם ודין, שגדלו פה וראינו אותם יום יום, יעברו לארץ רחוקה! היה ברור לי שחיינו משתנים: נצטרך לטוס לשם כדי לא לאבד את הילדים. ואכן, טסנו לשם כל שנה-שנתיים, ושוני

26.3.2017 קארי

היום, 60 שנה אחרי הנסיון לקבלי
הואך ילדתי קמפלים קדומים
בזמן הנסיון ללידהם של ילדים
אני, ענני הנני! חבל אלה שבה אלה
הנין, קארי סאלי (נשאתי), ניצחתי.....
ניני, יוני

ניסתה לחזור ארצה. הניסיון לא הצליח, והיא לומדת באוסטרליה פסיכולוגיה. איילת, בתה של עינת, לומדת רפואה, ואנחנו מסודרים: יהיה מי שידאג לבריאותנו הפיזית והנפשית... כשאני עושה לעצמי חשבון נפש על חיי, אני מודה לשני אחיי שפילסו את הדרך לארץ ולקיבוץ, ולהורי שהיה להם האומץ לעלות בעקבותיהם. קשה לי להאמין שהייתי מתפתח במקום אחר לידי עשייה ופעילות רבות כל כך. האמירה המאפיינת את חיי היא "vini, vidi, vici" - באתי, ראיתי, ניצחתי. אני שואף תמיד גבוה, ומרגיש שהגשמת את מה שרציתי.

■ (ראיינה: חנה ברין ב-20.04.2016)

רחל צייג בכור

נולדה ב-24.10.1925, בבגדד, עירק

ממייסדי בארי, הגיעה ב-1946 עם הגרעין הלבלי

כי הבנים של הכשרת הלבליים אכלו ב'מטבח הפועלים'

מאז שאני זוכרת את עצמי אני צוחקת

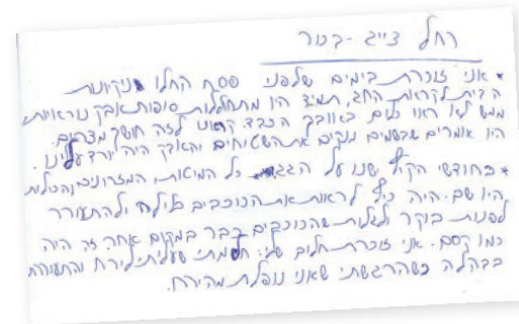
הרגשתי שיצאתי מחושך לאור כשחצינו את הגבול ועברנו מעירק לירדן. ישבתי בתוך משאית שהובילה דגים לצבא הבריטי, ואחרי 40 שעות הגעתי ליריחו. הייתי בת 17 וחצי, לבדי, ולא ידעתי עברית. בניגוד לאחיי נעים ויעקב, שהיו חברים בתנועת "החלוץ" ועלו לארץ שנה לפניי, לא הייתה לי שום כוונה לעזוב את בגדד עד שפרצו פרעות ה"פרהוד". רק בעקבות הפרעות ורק כשהתחלנו לקבל גלויות מחיפה, יפו וירושלים הלכתי להוציא דרכון והצלחתי לקבל סרטיפיקט.

יעקב אחי הצטרף בינתיים להכשרה בבית אורן והתגייס לצבא הבריטי. הוא נפל בשבי הגרמנים בכננזי שבלוב, נלקח למחנה שבויים בגרמניה, ונכלא שם עד סוף המלחמה. אני המשכתי להיות מרדנית ועצמאית. כשרצו לחתן אותי סירבתי בתוקף, והודעתי שאני עולה.

הנוהג בעירק היה שמתחתנים בתוך המשפחה, והורי היו בני דודים. האמהות שלהם, כלומר שתי הסבתות שלי, היו אחיות (אח נוסף שלהן היה הסבא של דוד עברי). גדלתי בבית דתי, ועולמו של אבי, מנשה, סבב כולו סביב תורה וגמרא. הוא ואמי, פרחא, אהבו מאוד זה את זה וחיו כזוג יונים. כשנולד בנם הבכור נעים, אביו של אפי צורף, הם החלו לקרוא אחד לשני "אבו נעים" ו"אום נעים". אני הייתי הבת הראשונה שנותרה בחיים. לפניי נולדה ילדה שמתה בינקותה. נשארנו שמונה אחים ואחיות, ואמא הניקה כל אחד מאיתנו שלוש שנים. כל הלידות היו בבית, עם אותה מיילדת. בפעמים שגם אני הייתי בחדר - אמא לא הוציאה הגה.

אבי היה צורף במקצועו, אבל העדיף ללמד ילדים בבית המדרש. הכנות לא למדו, אבל אבא לקח אותי איתו לבית המדרש, שם הוא לימד רק בנים. להם היה מותר גם לשחות בחידקל. את האותיות העבריות כתבו בכתב רש"י, והגו אותן בעגה ערבית שנקראה "עובראני". כשילד טעה הוא חטף מכות סרגל על ידיו, ורק בימים שהלכתי עם אבי אף אחד לא נענש. ביקשתי ממנו לא להכות. אמא דאגה לחינוך שלנו ולאחזקת הבית. היא הייתה אישה חרוצה, ולא הרשתה לנו לסייע לה בעבודות הבית או לבשל. "תעב כאפי וולא תעב גלבאכ", היא נהגה לומר: עדיף לעייף את הידיים ולא את הלב. דודתי חניני הייתה הראשונה במשפחה שעלתה לארץ עם ילדיה, בתחילת שנות השלושים,

לאחר שהתאלמנה. אחרי זמן מה הם באו לביקור, והביאו חול מארץ הקודש. ערכבו את החול במים ומרחו על הראשים של כולנו, כדי שקדושת הארץ תדבק בנו.

גרנו בשכונה מעורבת של יהודים ומוסלמים, בבית בן שתי קומות, שבמרכזו פטיו וסביבו החדרים. בחודשי הקיץ ישנו על הגג והתכסינו בכוכבים. הבית היה סמוך לשוק הקחוואה, שם אכלנו לפעמים שישליק בלאפה, מישווי (על האש) או קובה בסגנון מוסול, שהייתה גדולה ועגולה, בשונה מהקובה הבגדדית.

את ימי הראשונים בארץ עשיתי בביתה של הרודה חניני בעיר העתיקה של ירושלים, והדבר הראשון שהיא ביקשה, כשנכנסתי לביתה, היה לשמוע את צחוקי המתגלגל. אבל הפשפשים אכלו אותי, וכשגם ניסו לשרך לי את הנכד של הרודה חניני החלטתי לעבור דירה. נסעתי באוטובוס לחיפה, והתגוררתי עם אחי נעים, אשתו ובתו בפחון על גג בניין. למדתי עברית, כיליתי עם חברים ואחרי זמן מה התחלתי לעבוד במטבח הפועלים ברחוב החלוץ. זה היה מקום מפגש של פועלים, שאכלו בשר ושתו גזוז, ושל סטודנטים דלפונים מהטכניון, שלא היה להם כסף למסעדה ואכלו כאן פעם בשבוע בשר.

באחד הימים הגיעה למקום קבוצת בבלים מההכשרה באלונים. הם סיפרו שמטרתם היא להצטרף לקיבוץ צעיר, ושאלו אם אני מעוניינת לבוא איתם. נדלקתי, בישרתי על כך במטבח – וקיבלתי את ברכת הדרך. קיבוץ נחשב אז לדרגה הגבוהה ביותר של ההגשמה הציונית. גרתי כמו כולם באוהל, ועבדתי במטבח. החברה היו מאושרים. הם לא הסתדרו עם המאכלים של המבשלות האשכנזיות, ופתאום הופיעו בצלחות שלהם מאכלים עם טעם מוכר. למחרת בואי הלכתי למחסנאית של הגרעין, נתתי לה את הבגדים שלי, וביקשתי במקומם בגדים קרועים עם טלאים. רציתי להיות כמו כולם.

היינו אמורים להצטרף להכשרת "קדמה" או ל"בארות", ב"קדמה" החברים היו מבוגרים מאיתנו ובעלי משפחות. ב"בארות" רוב החברים היו עדיין רווקים, וחיי החברה היו תוססים יותר. היינו כחמישים חברים, והחלטנו להצטרף ל"בארות". כבר בלילה הראשון לקחו אותי לנחביר, ולא ישנתי אפילו לילה אחד בגדרה.

כימי הראשונים בנחביר גרתי עם אהרון יצחקי והספרייה שלו ועבדתי במטבח. את האספקה קיבלנו מגדרה, והגיעו גם מצרכים שנותרו במחסני המזון של הבריטים: אבקת בשר ואבקת ביצים שהיה צריך להשרות במים. כשמישהו קיבל חבילה מהמשפחה, הוא הניח אותה על השולחן וכולם אכלו. סבלנו ממחסור, והרגשנו שהחברים בגדרה לוקחים לעצמם את ה"שמנת". כעסנו גם על כך שחברי המזכירות שבאים לשיבות בנחביר אוכלים את האוכל המועט שלנו.

תוך זמן לא ארוך עזבו רוב חברי הגרעין. גם אנשים משכמם ומעלה לא החזיקו מעמד. חלקם עזבו במלחמת השחרור. ישבנו בחפירות תחת הפגזות, והם רצו להיות לוחמים. חלק מהם הוצבו ביחידות מסתערבים ומודיעין, כיוון שדיברו ערבית. המשפחות שהגיעו מעירק אחרי המלחמה גרמו אף הן לעזיבות, כי אנשים חשו צורך לעזור להוריהם.

אבי נפטר בעירק ממחלה קשה. הוא לא זכה להתאחד איתנו בישראל. אמא ויתר בני המשפחה עלו ב-1950, בעלייה הגדולה של יהודי עירק. הם מכרו את רכושם בפרוטות, ועלו בחוסר כל.

נעים אחי לא אהב להתאמץ ולקחת אחריות, וכשאשתו הראשונה, נעימה, נפטרה והשאירה אותו עם שני ילדים – יוסי ואפי – הוא העביר אותם למוסדות. בתקופה הראשונה הם היו ביחד בבית יתומים בתל אביב, ויוסי שמר על אפי הקטן, עד שהפרידו ביניהם ויוסי נשלח לבן שמן. נעים ניתק עימם קשר ולא גילה לאשתו השנייה (מתוך שלוש) על קיומם, וכשאמי עלתה ארצה היא ביקשה ממני לחפש את הילדים, שהיו נכדיה הבכורים. חיפשתי ומצאתי.

כשיוסי השתחרר מהצבא הוא הפך לנהג אגד. אפי לא מצא עבודה, והצעת לי לו להצטרף לחבורת "במעלה". הוא קנה את הרעיון, השתלב בין חברי "במעלה" והתחתן עם שמחה'לה. אחרי כמה שנים הם נפרדו, ושמחתי בשביל אפי כאשר הוא התחבר עם פנינה. כאב לי מאוד כשהתגלה אצלו סרטן בכליות. כליה אחת נכרתה בעודו צעיר, ובשנותיו האחרונות הסתבר שגם השנייה נגועה. הוא סבל מאוד עד שנפטר.

את מיכאל בכור הכרתי בנחביר. ליד חדר האוכל הייתה פינת ורדים רומנטית, וזה היה מקום נהדר לשבת ולדבר. כדי לעשות אהבה ירדנו לוואדי. כך באה לעולם מאירה, לפני שנישאנו. בחודש השביעי להריון, בלילה אפל, פינו אותי ואת מנוחה קלמר לגדרה. בנחביר נשאר רק רבקה שורק, רינה הברון, שרה רייך ולילי שפיץ. הצטרפנו אל יתר הבחורות שהיו בהריון – גנוסיה, יונה וקסלר, רחל שזר, מרים בר-סיני, חיה'לה לב וירדנה אבני. כעבור חצי שנה, כשמאירה הייתה בת שלושה חודשים, התחתנו בגדרה עם עוד כמה זוגות. קראנו לה על שם אביו של מיכאל, ומאיר היה גם שמו השני של אבי.

זאת הייתה שנת ברכה מבחינת הלידות. בית התינוקות היה בעצם חדר אחד גדול לשמונה תינוקות, ולא הייתה מיטה לכל ילד – ככל מיטה שכבו שניים. כלילות שמענו את ההפצצות על תל-נוף, ולא פעם התעוררתי בבהלה מסייט שחזר על עצמו: אני רצה עם מאירה על הידניים, מגיעה למקלט – והוא נעול.

לילה אחד שמעתי את מאירה בוכה. רצתי אליה וגם מנוחה הגיעה, כי שמעה את עומרי בוכה. החלפנו להם חיתולים, נתנו להם תה, אבל הם המשיכו לבכות. אסור היה לנו להאכיל אותם. הכלל היה שמותר להאכיל רק כל ארבע שעות ורק עד משקל מסוים של הילד, כי זה מה שהמטפלות למדו בוויצו, ומה שהמטפלות אמרו היה תורה מסיני. וכך, הסתכלנו אחת אל השנייה ולא ידענו מה לעשות. ההרגשה הייתה איומה, אבל לא העזנו להפר את הכללים.

היינו הזוג הראשון שהתגרש בבארי. מיכאל שר במקהלה, הכיר שם את ורדה מרביבים, ואמר לי: "מצטער, אני מהמערב ואת מהמזרח". זה היה עלבון נורא. חשבתי שעולמי התמוטט וחרב, ולא ידעתי איך אסתדר לבר עם ילדה בת ארבע ויונתן בן שנה. למזלי, זאב ויונה וקסלר היו השכנים שלי. הם עזרו לי מאוד, ובדיעבד הפרידה ממיכאל היא הדבר הכי טוב שקרה לי. ניתבתי את חיי בדרכי שלי, ואני שלמה ושמחה בהם. לא רציתי להתחתן שוב, כי לא האמנתי יותר באהבה. אהבתי את מיכאל, ולהכניס מישהו הביתה בלי אהבה לא בא בחשבון.

מיכאל נשאר תחילה בבארי, בחדר אחר, ובשעות שמאירה ויונתן באו לחדר שלי הייתי צריכה ללכת להעיר אותו. גם כשהיינו נשואים עשיתי את זה, אבל עכשיו זה הוציא אותי מדעתי, עד שיום אחד אמרתי לו: או שתתפקד כאבא לילדים או שתלך מפה. אי אפשר להמשיך עם המנהג הזה, שאתה ישן ואני צריכה להעיר אותך.

מאירה כעסה עלי הרבה שנים. וטענה שגירשתי את אבא שלה מבארי, אבל אני רק נתתי לו להחליט. הוא זה שעשה את הבחירה. קרוב למותה של מאירה דיברנו על הכעס שהיא הפגינה כלפי במשך שנים. סיפרתי לה מה בדיוק קרה, וסגרנו מעגל.

משפחתי היא הנשמה שלי. אני זוכה להרבה נחת מנכדיי – אשרי, גתית, אלעד, דותן ואילן, ומהנינים: עמית, לינוי, שקד, הילה, ארז, דרור, אגם וכליל. יש בי עצב גדול על אמיר, שסבל מדיכאון ובחר לסיים את חייו לפני הגיעו לגיל 30. בשלוש השנים שיונתן והדר חיו בבארי עם ילדיהם הוא הסתגר בבית ולא יצא. ילדים עשו לו את המוות בכיתה, וכל דרך שבה ניסו לסייע לו לא צלחה. רק ביום הטיסה הוא יצא מהבית, אבל גם בארצות הברית המצב לא השתפר. הוא למד בקולג', אבל סבל מאוד במחלתו ובחר לסיים את חייו. הדר ויונתן מתכוונים לחלק את חייהם בין ארצות הברית וישראל.

לצערי, הקיבוץ שלנו יודע לפעמים להתאכזר לאנשים. לא מזמן הנחיתו את ההחלטה להפסיק את תהליך קבלתה של כרמית, אשתו של נכדי אלעד, לחברות. זו לא פעם ראשונה שמאלצים אנשים לצאת מבארי, ואני שואלת: ריבוננו של עולם, למה? אין לכם לב? הם היו מאושרים פה, עם ילדה מתוקה ועוד אחת בדרך, בעיניי זו התנהגות לא אנושית.

אני עצמאית מאז ומתמיד, קלת תנועה ופייטריית, אבל אין לי יותר חשק לנסוע לחו"ל ולא חידשתי את הדרכון. מספיק לי. כל חיי הייתי בריאה וחזקה, ואני מרגישה בת מזל. מאז שאני זוכרת את עצמי אני צוחקת, ובקול רם. עד היום אני אוהבת להתלבש יפה, ומורחת אודם יום יום.

■ (ראיינה: ניבה שגב במהלך 2012)

שולה שרמק

נולדה ב-03.02.1940 בטבריה

הגיעה לבארי ב-1980

בעקבות גדעלה הלמן

”שולה, את הייבת להמשיך”

הייתי ”שייכת” לקיבוץ ורק אחר כך למשפחתי. ככל ילדי הן לא קראתי להורי אבא ואמא אלא בשמותיהם הפרטיים. הפעם היחידה שבה אמני התקוממה, התעקשה ועמדה על שלה הייתה כאשר נולדתי: הייתי הבת הבכורה של גרעין ”אחוזה”, שהקים את הן, ובאסיפת הקיבוץ החליטו החברים לקרוא לי עטרה. אמני סירבה בתוקף, מאחר שזה היה שמה של אמה, והיא הייתה עדיין בחיים. ”זאת הבת שלי, לא שלכם”, היא צעקה, וקראה לי שולמית משום שהבתה לצמח ”שערות שולמית”, הגדל בנחלי הצפון. חוץ ממנה אף אחד לא קרא לי שולמית. מאז ומתמיד קראו לי שולה.

הורי - רינה לבית דרבנה ויוסף עציוני - נולדו שניהם בעיירה גורדנו-מזוביצק שבפולין. משפחתו של אבי נספתה כולה בשואה. לא נשארו אפילו תמונות, ואיני יודעת על בני משפחתו דבר. אבא לא דיבר ולא סיפר. אחיה ואחותה של אמני הצליחו לברוח לברית המועצות, ושרדו. אמה נהרגה בהפגזה גרמנית, כשהלכה לשאוב מים מהבאר. כעבור שנים, כשרציתי לקחת את אמא לביקור שורשים בפולין, היא סירבה ואמרה: ”כף רגלי לא תדרוך בפולין”.

ממש לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה הורי עלו לארץ יחד, במסגרת גרעין ”אחוזה” של ”השומר הצעיר”. הם נשלחו למחנה הכשרה בכפר סבא, והקימו אחר כך את קיבוץ הן באחד ממבצעי ”חומה ומגדל”. הוא נקרא תחילה ”מצודת אוסישקין ב”, כי נוסד יום אחרי דפנה, שנקראה ”מצודת אוסישקין א”. הם חיו בשנים הראשונות באוהל עם ”פרימוס”. אני חלקתי את המיטה בבית התינוקות עם יחד תינוק נוסף.

במלחמת השחרור הן הופגזו קשות. טנקים סוריים הגיעו כמעט עד גדר המשק, והוחלט לפנות את הילדים והנשים לחיפה. אני הייתי בת 8 ואחי אילן בן 4 וחצי. בניגוד לרוב האמהות, אמא שלנו נשארה בדה, כי הייתה קשרית. הוציאו אותנו בשקט, בחושך, והאוטובוסים נסעו קילומטרים ללא אורות.

אחרי המלחמה החיים חזרו לשגרה, ונולד אחי הצעיר דוד. כל יום התאספנו כולנו מארבע עד שבע בחדר ההורים, ולקראת ארוחת הערב החזירו אותנו לבתי הילדים, כי אסור היה

לילדים להיכנס לחדר האוכל ולאכול עם המבוגרים. המטפלת הייתה הדמות הדומיננטית, ובית הילדים היה מרכזי חיי. לא אהבתי את זה, אבל לא יכולתי להתנגד.

אבי היה נגר מעולה, והכין לנו בשעות הפנאי צעצועי עץ. אחר כך הוא עבד במדגה, והיה זה שפיתח את ענף הפורלים. הוא נסע לנורכגיה להשתלם בנושא, וכל עולמו סבב העבודה. לא פעם נסעתי איתו בטנדר לבריכות הקרפיונים לפני הדיג. אמי התחילה כסוללת כבישים ועברה להיות סנדלרית, עד שהגיעה למטבח כמבשלת וגם עבדה בבתי הילדים. היא לא אהבה את חיי הקיבוץ, ואמרה לא פעם: "כל הטובים עזבו". המצב הכלכלי אז היה קשה, אנשים נדרשו להסתפק במועט שבמועט, והדרישה הקיצונית לשוויון מוחלט הניעה אנשים לעזוב. לא פעם אלה היו באמת דווקא הטובים.

מכיתה ט' למדנו משום מה במוסד החינוכי בשריד, למרות שהיה מוסד קרוב הרבה יותר, בעמיר. נסענו הביתה אחת לשישה שבועות, וההורים כלל לא היו מעורבים בחיי. הם סמכו על המחנכים בעיניים עצומות.

שיכנו אותנו בנים ובנות ביחד, בתקופת ההתבגרות. למזלנו, החליטו בדיוק לבטל את המקלחת המשותפת. היינו חניכי השומר הצעיר, והשייכות לקבוצה ולקיבוץ עמדה אצלנו בראש. חייבו אותנו לעבוד בחקלאות – באיסוף תפוחי אדמה, בכציר, בקטיף כותנה – ולמרות שביקשתי לעבוד בבתי ילדים, לא התחשבו ברצוני. כשסטלין מת, היינו חייבים להתאבל.

בכיתה י"א נערכו "שיחות תנועה" לקראת קבלת סמל הבוגרים, ומי שרצה לזכות בסמל הנחשק היה צריך להתחייב לא לעזוב את הקיבוץ. אלה לא היו שיחות, אלא חקירת שתי וערב מול כל הקבוצה, עם חשיפה אישית לוחצת, וזה היה סיוט. הלחץ החברתי היה אדיר, ואסור היה להשמיע דעה שונה או קול אחר. מי שהעז לפרוץ את הגבולות, שילם מחיר כבד. אף על פי כן, רוב בני דן נשארו בקיבוץ, וגם בני הכיתה שלי בחלקם עדיין שם.

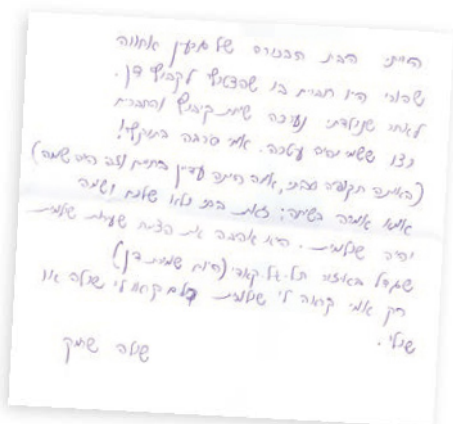
בסיום י"ב התגייסו כל הבנות יחד לטירונות בבה"ד 12. היה לי קשה עם הריצות ומסלולי הכושר, לא אהבתי את המשטר הצבאי, אבל שרדתי ושיבצו אותי כנהגת בפיקוד מרכז, ליד רמלה. בנסיעה הראשונה הייתה לי תאונה, חטפתי שוק – ומאז לא נהגתי יותר והפכתי לפקידה בגרוד מילואים.

כשחזרתי לקיבוץ התחלתי לעבוד בבית תינוקות, ותוך זמן לא ארוך מצאתי את עצמי כמטפלת התינוקות הראשית. גידלתי קבוצות רבות של תינוקות, הדרכת מטפלות ואמהות חסרות ניסיון, למדתי במכללת תל חי, וזכיתי לאמון והכרה.

את מיכאל, בעלי הראשון, הכרתי בקיבוץ. משפחתו נדדה לפני המלחמה מגרמניה למרוקו, והוא נולד שם. כשהם עלו לארץ מיכאל הצטרף לחברת נוער בדרן, והפכנו לחברים. התחתנו בחתונה קיבוצית, עם עוד כמה זוגות וארוחה משותפת. שמלת כלה הם מלהזכיר. הכל היה פשוט וצנוע כיאה לקיבוץ של אז.

מיכאל התקשה להשתלב בחיי הקיבוץ. ככל שעבר הזמן זה הכביד מאוד גם עלי, עד

שאמרתי לו: "די, בוא נעזוב". הורי קיבלו את ההחלטה קשה, אבל הייתי נחושה. עזבנו ללא רכוש, אפילו בלי מיטה וכמובן ללא דמי עזיבה. לא היה עדיין מושג כזה. גל היה בן שנתיים. עברנו למושב השיתופי רגבה, אבל הקליטה לא צלחה. הוריו של מיכאל רכשו עבורנו דירה בנצרת עילית, קנו לנו אוטו, והוא התחיל לעבוד במסגרייה.

הייתי בראשית ההריון עם ניר כשבאו לבשר לי על תאונת הדרכים שבה מיכאל נהרג, עם שניים מחבריו לעבודה. בגלל ההריון מנעו ממני לנסוע לבית החולים ולהיפרד ממנו. זה הוסיף אולי לכך שהתקשיתי להשלים עם מותו, ושנים רבות ציפיתי שיחזור.

ההלוויה התקיימה בדרך. במהלך השבעה הציע לי המזכיר שאשאר בקיבוץ עד הלידה, ורק אז אחליט היכן לחיות. קניתי את הרעיון, והשהות הזמנית הפכה לקבועה.

עבר זמן רב עד שהחלמתי מהטראומה. כשיכולתי לחשוב על בניית זוגיות חדשה חברה הציעה לי להכיר את גדעל'ה הלמן מבארי, שהיה פרוד מלאה'לה. ידעתי שהוא אב לשלושה. נפגשנו בתל אביב, ואז הוא בא לבקר אותי בדרך. היה לו שיער כהה ושפם עבות, ואמי שאלה אותי בלחש: "מאיזו עדה הוא?". גדעל'ה שמע את לחישתה הרועמת וענה: "לצערי, אני פולני".

הוא מצא חן בעיניי, אבל זו לא הייתה אהבה ממבט ראשון. בניית הקשר לא הייתה קלה, כבר חשבנו אפילו שזה לא יילך, אבל פתאום נדלק בי משהו: צלצלתי מהמזכירות של דן לטלפון הציבורי שעמד בקרבת ביתו של גדעל'ה, ומישהו שמע את הצלצול וקרא לו לבוא. שוחחנו קצת, וגדעל'ה ביקש שאבוא לבקר בבארי. באתי ליום כיפור, ואני זוכרת עד היום את הכניסה הראשונה שלי לחדר האוכל. הייתה לי הרגשה שכולם מסתכלים רק עלי.

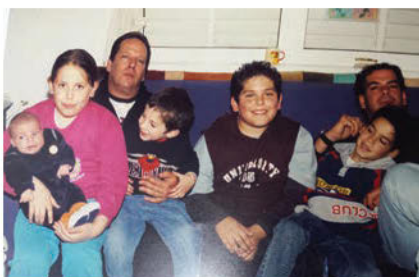
בסוף הביקור קבענו הסדר – פעם אני באה לבארי ופעם גדעל'ה בא לדרך – אבל אחרי תקופה מסוימת זה נעשה מתיש. גדעל'ה הציע שנעשה ניסיון של שנה ביחד בדרך ואחר כך שנה בבארי, ואז נחליט איפה נחיה.

כך היה. גדעל'ה חי שנה בדרך, ובאוגוסט 1980 באתי עם גל וניר לבארי. התקשיתי להתרגל למעבר מהגליל הירוק והנחלים הזורמים לנגב הצהוב והצחיח, זו גם הייתה שנה כלכלית רעה, עם צמצומים בכל תחומי המחיה, אבל מצאתי את מקומי בעבודה ובחברה, והחלטנו שנישאר בבארי. אבא שלי ממש בכה.

יעקב ברקאי "חטף" אותי לעבוד לצידו כמטפלת של קבוצת "זית", ועברתי איתם מכיתה ג' עד כיתה ז', כולל הבר מצווה. עברתי משם לבית התינוקות, ואחרי מספר שנים, כשאריאן נכדתי נולדה, יצאתי מבית התינוקות ותפקידי היה לקבל את פני היולדות שחוזרות הביתה. הכנתי להן את הבית, דאגתי לכיבוד ופרחים, ליוויתי אותן לפי הצורך בשבועות הראשונים והדרכתן אותן בטיפולים בתינוקות. זו הייתה תקופה נהדרת. סיום מצוין לעבודה שלי בתחום החינוך במשך רוב חיי הבוגרים.

מעבר לעבודה הייתי צריכה להשקיע במשפחה – בילדיי, בגדעל'ה ובילדיו: בתו הבכורה מיכל, שנישאה וחייה בגבעת ברנר, גילי וגליה, שחיה היום בבאר שבע. המצב היה סבוך.

גדעל'ה היה קשוח, אבל ייאמר לזכותו שהתפתח קשר טוב בינו לבין גל וניר. עד אז הייתי סגורה. חששתי לחשוף את רגשותיי או לשוחח על דברים קשים. גדעל'ה לימד אותי להיפתח ולומר את מה שעל ליבי. לא אשכח איך גילי בא לספר לנו על מחלתו ועל תוחלת החיים הקצרה שצפויה לו. הוא ביקש שנספר לכל הקרובים והחברים, כי רצה שהדברים יהיו גלויים. גם בצפון נחתו עלי בשורות כואבות: אבי נפטר בעקבות שבץ, וזמן מה לאחר מכן אמי עברה לבית הסיעודי. היא אהבה מאוד את גדעל'ה, וכשהוא נפטר היא הרגישה בחסרונו. אמרתי לה שהוא מרגיש לא טוב. לא רציתי לצער אותה ולומר שהוא איננו. היא הייתה כבר בת 97.

גדעל'ה נפטר ב-14.5.2009. חיינו יחד כ-30 שנה, הוא נותר צעיר נצחי ברוחו - אהב לרקוד ריקודי עם והשתתף בכל פסטיבל ריקודים בארץ. היו לו חברים רבים ברחבי הארץ, והיה לו חשוב שנשמור על הקשרים החברתיים הללו. בשנים האחרונות לחיינו נסענו כמה פעמים לחו"ל. הטיול האחרון היה לאירלנד. כבר שם הוא הרגיש לא טוב. חזרנו ישר לחדר מיון, והחלה תקופה קשה. לא היה שבוע שלא נסענו לבית חולים, אף פעם לא ידעתי מתי נצטרך לנסוע שוב, וחיינו במתח אינסופי. למרות זאת, הייתי נותנת המון בשביל לחזור לאותם ימים אחרונים, ולו בשביל לתקן את מה שפספסתי ולדבר מנפש אל נפש על הפרידה מהחיים.

אחרי שגדעל'ה נפטר הלכתי יומיום אל הקבר עם הפנים לשמיים. בכל פעם שראיתי ציפור מעופפת חשבת, אולי זה אות מגדעל'ה. אחרי תקופה מסוימת אמרה לי מיה, אשתו של ניר: "שולה, את חייבת להמשיך את חייו ולהשלים עם מותו של גדעל'ה". דבריה השקטים והנבונים פעלו עלי, ובזכותה התחלתי בתהליך הפרידה וההשלמה. הקטנתי את תדירות הביקורים בבית הקברות, והיום אני מגיעה לשם כדי להשקות את העציצים. לצערי, לאחר מותו של גדעל'ה נותק הקשר עם מיכל ומשפחתה.

סבלנו מכמה רעידות אדמה. ניר התגרש, עזב את בארי וחי בצאלים עם מיה, מתן בנם המשותף ומיכאל בנו מנישואיו הראשונים. גם גל התגרש, וזה לא היה פשוט לילדים - אביה, אריאן ואדם. היום אריאן נמצאת בבארי במסלול בנים, וגל חי בזוגיות עם רותי אפרת.

למזלי, אני בריאה. אני נוסעת לדרך לאזכרות של הורי ושל מיכאל, ומעבר לכך ממעטת לצאת מהקיבוץ. הבית אומנם התרוקן ונהיה שקט, אבל אני שמחה בעיסוקיי. עברתי מטיפול בתינוקות לעבודה עם קשישים, ותקופה מסוימת ליוויתי את החברים המבוגרים ואת הורי החברים שהתקשו בתפקוד היומיומי. לקחתי על עצמי לתקופה גם את הקשר בין משפחות הנופלים למשרד הביטחון, וכשהתחילו להגיע לקיבוץ מטפלות פיליפיניות הייתי המקשרת שלהן. אחר כך נכנסתי לצוות של "בית איריס", ואני מנהלת את רכישת תוספי המזון ואת נושא מכשירי שמיעה.

בקיצור, אני עדיין עסוקה בענייני הרווחה בקהילה ומקבלת פידבקים חיוביים מחברים. זה מחמם את הלב. אני מוקפת בבניי הנהדרים, הכלות הנחמדות, חמשת נכדיי וילדיה של רותי, ומשתדלת לשמור על אופטימיות ועל הבריאות ככל האפשר.

■ (ראיינה: מרב קינג ב-02.12.2015)

שוש כרסנתי

נולדה ב-03.08.1934, בירושלים

הגיעה לבארי ב-1963

כי שמוליק ודינה צפוני המליצו

”את חייבת לרכז את בית הספר”

כשפרצה מלחמת השחרור התגוררנו בשכונת רוממה, שהייתה אז שכונת ספר ליד הכפר הערבי ליפתא, בקצה ירושלים. הייתי בת 11, ואחותי רותי בת 4. אבי גויס לצבא, ואמי בישלה אוכל לחיילים שהגנו על רוממה. כיריים ענקיות נבנו בחצר של “בית עלית”, שהיה בית נופש לפועלים, ואמא בישלה עליהן.

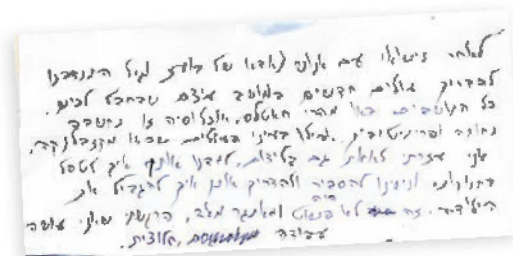
המרתף של הבית הפך למקלט, וארגזי הבקבוקים שאחסן שם חבר של ההורים הפכו למיטות – לנו, לשכנים ולכלבה שלנו. באחד הלילות דאגנו מאוד כאשר היא לא ירדה איתנו למרתף באחת ההפגזות, אבל כשעלינו הביתה גילינו אותה שוכבת במיטה שלי ולצידה חמישה גורים. פעם ביום הגיע לשכונה טנקר עם מים. אנשים עמדו בתור עם דליים ופחים וקיבלו מים במשורה – לפי מספר הנפשות במשפחה. למדתי בבית ספר בבית הכרם. וכשהנסיעה באוטובוסים הפכה מסוכנת מדי, עברתי לבית הספר “למל” במרכז העיר. מפעם לפעם שלחו אותי להביא תחמושת לעמדות או חלב לפצועים. באחת הפעמים תפסה אותנו הפגזה. השכבתי את רותי על האדמה, ונשכבתי עליה.

אבי, בוריס צימברג, נולד ברוסיה, ומשפחתו עברה לפולין כשפרצו פרעות בעירם. ב-1932 הוא בא ארצה כמאמן נבחרת האגרוף של פולין למכביה הראשונה, ולא חזר יותר לפולין. הוריו ואחותו נספו בגטו ורשה.

אמי, פאני פרידמן, נולדה בדרזדן שבגרמניה. כשהיטלר עלה לשלטון והקרקע החלה לרעוד מתחת לרגלי היהודים, אמא – שהייתה ציונית – החליטה שזה הזמן לעזוב את גרמניה ולעלות לארץ. היא ניסתה לשכנע את בני משפחתה, אבל הם סירבו לעזוב – ואמא עלתה לבדה. אבל היא דאגה והצליחה לארגן סרטיפיקטים לבני משפחתה, והסבים והרודים שלי הספיקו לעלות לארץ לפני שהחלה השמדת היהודים באירופה. סבא וסבתא פתחו מעדנייה ליד בית החולים “ביקור חולים”, ומכרו נקניקיות וסלטים שסבתא הכינה.

בארץ אמא הכירה את אבי, הם התחתנו ואני נולדתי. לימים התברר לי שהרופא שיילד אותי, ד”ר סדובסקי, יילד גם את דובי בעלי. הלכתי לגן של הגנת הנודעת חסיה סוקניק, אמם של יגאל ויוסי ידין, וגם דובי גדל בגן הזה.

אבא היה מהנדס כבישים וביוב. אמא עסקה בעבודות שונות, ובעיקר בישלה ומכרה ארוחות צהריים עד שפרצה מלחמת השחרור.

לא היה לנו בית באותה תקופה, ובכל שנה עברנו לדירה שכורה אחרת. את כל הרהיטים העמיסו בכל פעם מחדש על עגלה רתומה לסוס, בדרך כלל באפריל - ונדרנו.

עבודתו של אבא הייתה כרוכה בנסיעות מחוץ לירושלים עם עובדים ערבים. לאחד מהם הייתה חווה בבית ג'אלה, ולא פעם היינו מוזמנים לחאפלות. הוא נהג להזהיר את אבא כשנשקפה סכנה בתקופת המאורעות, והיה אומר לו: אל תבוא מחר לעבודה. יהיו פרעות.

יום אחד הורי הלכו לבקר חברים שגרו ליד בניין הבולשת הבריטית, והאצ"ל בדיוק פוצץ את הבניין. הבריטים עצרו את כל הגברים שנמצאו באזור הפיצוץ, וגם אבא נלקח לחקירה. כעבור זמן קצר הוא שוחרר בעזרת מכר שהיה בכיר במשטרה הבריטית. באירוע מפחיד אחר שמענו בכיתה פיצוץ נוראי. זה היה פיצוץ מלון המלך דוד.

המצב הכלכלי של משפחתנו לא היה משופר באותן שנים. אמא הכינה חוץ מארוחות צהריים גם ריבות מפירות העונה, לקחה אותי בעגלה, ומכרה צנצנות ריבה מדלת לדלת. כשגם זה לא הספיק, היא תפרה חפתים וסרגה סוודרים ואפודות. וכך, גם בימי מלחמת השחרור, כשאבא היה מגויס, היא הצליחה לפרנס את המשפחה. בנוסף, היא הייתה מחביאה במעיל תחמושת ומעבירה מסליק לסליק של ה"הגנה".

להורי הייתה חלקת אדמה בהרצליה (היום הרצליה פיתוח), והם בנו עליה בית שנועד לשמש אותנו בחופשות הקיץ. בעיצומה של המלחמה, כשהתגבר החשש שהירדנים יכבשו את ירושלים, הוחלט שאמא, רותי ואני, עם הדודה שהייתה בהריון מתקדם, נעבור להרצליה. נסענו בלילה כמשאית בדרך בורמה, הגענו להרצליה, והתברר שצה"ל השתלט על הבית הריק. אחרי משא ומתן ארוך קיבלנו אישור להשתמש בשני חדרים. לימים הבית הפך ל"פנסיון צימברג". אבא ניהל את העסק, ואמא בישלה. שמו של הפנסיון הלך לפניו, התארחו בו תיירים ונופשים מהארץ, ובשבתות נהרו לשם יקים לשחק ברידג' ולאכול את ה"שלאג זאנה" (קצפת) המפורסם של אמא. אלה היו ימי הצנע, שמנת מתוקה הייתה מצרך נדיר, אבל אמא הצליחה להשיגה במחלבת "נגה" בכפר שמריהו.

התחלתי ללמוד ב"תיכון חדש" וזה דרש ממני לנסוע כל יום באוטובוס מהרצליה לתל אביב ובחזרה, לפני שנסלל כביש החוף. "תיכון חדש" היה מעוז סוציאליסטי, ולמורת רוחו של אבא, שהוא איש "הציונים הכלליים", הצטרפתי לנוער העובד בכפר שמריהו. השיא הגיע במצעד האחד במאי, כשנשאתי את הדגל האדום כל הדרך לשפיים. אבא כל כך כעס עלי, שלא דיבר איתי שלושה חודשים. אבל אני הייתי גאה ושלמה עם החברות בנוער העובד ועם הדגל האדום. זה היה מרד הנעורים שלי.

בסיום התיכון החלטתי להיות מורה לחינוך גופני והלכתי ללמוד ב"וינגייט", ששכן ב"מחנה יונה" בתל אביב, מלון "הילטון" של היום. התנאים היו עלובים, והלימודים התנהלו בכמה אתרים: באיצטדיון "המכביה" בשפך הירקון למדנו אתלטיקה, בבית הספר "שלוש" למדנו

כדורעף, ובבית הספר "לדוגמא" – התעמלות. הלימודים נמשכו שנה, ואז התגייסתי לצבא ושירתתי כמדריכה בגדנ"ע כבאר אורה שליד אילת ובמחנה "דורה" בפאתי נתניה.

בדורה הכרתי את אנוש וזונדרלינג, בעלי הראשון, והחלטנו להתנדב כזוג נשוי להדרכת עולים חדשים במושב עוצם בחבל לכיש. רוב תושבי המושב היו עולים מהרי האטלס – אוכלוסייה שנחשבה נחותה ופרימיטיבית בעיני העולים מקזבלנקה. אנוש שימש מדריך חקלאי. אני לימדתי התעמלות בבית הספר האזורי שהוקם במושב נהורה, ועזרתי לאחות המבוגרת במרפאה. נשים בהריון פחדו לנסוע לבית החולים ללדת, והתעקשו ללדת בבית. כשהצלחנו בסופו של דבר לשכנע את היולדת, לא תמיד היה רכב זמין, והיינו מתקשרות לבסיס הצבאי ב"עירק סואיין" ומבקשות שישלחו טנדר. לא פעם, עד שהטנדר הגיע הלידה כבר הסתיימה. זה הגיע עד כדי כך שהגענו פעם לבית היולדות עם ארבעה תינוקות שיילדנו שעה קודם לכן.

לימדתי את הנשים עברית בסיסית והדרכנו אותן איך לטפל בתינוקות. ניסינו גם להדריך אותן בהגבלת היולדה. באחד השלבים סייעתי לאנתרופולוגית ממכון סאלד, שערכה מחקר על הנשים במושב. שמעתי את סיפוריהן והעליתי אותם על הכתב. רבות מהן היו קורבנות של אלימות מצד בעליהן. יום אחד שמעתי שכנה צועקת ויצאתי להגנתה, וחטפתי בעצמי מכות מקל מבעלה.

התחברנו באותה תקופה עם בני הזוג רבקה ומרדכי גובר, ששכלו את שני בניהם במלחמת השחרור ועברו לחבל לכיש כדי לסייע לעולים. קשרתי איתם קשר חברי. מאוחר יותר קנינו את המשק שלהם בכפר ורבורג. את הכסף הם תרמו ל"קרן המגן".

עברנו קשה בכפר ורבורג בגידול עגלים לבשר וגידול ירקות. היינו כבר הורים לגיל ולבועז, ולא פעם לקחתי אותם איתי לשדה עם לול, והם שיחקו בתוכו עד שסיימתי את העבודה. המשק הצמוד למשק שלנו היה המשק של דובי פלד. באחד הימים דובי נסע מולנו על הטרקטור, ואנוש אמר לו: "אני מוכן למכור לך את שוש". דובי ענה: "אני מוכן לקבל אותה". עד אז לא היה בינינו קשר. הוא לא ידע כמובן שהחלטתי זמן רב קודם לכן להתגרש, ולי לא היה שום מושג שגם נישואיו עלו על שרטון.

עברתי אחרי הגירושים עם גיל ובוועז להרצליה, לבית הורי, עזרתי להם באחזקת הפנסיון והעברתי שיעורי התעמלות למבוגרים. הקשר ביני לבין דובי התהדק, התחתנו, ובתיווכם של דינה ושמוליק צפוני, בני כפר ורבורג, עברנו לבארי. דובי הפך למורה ואני נכנסתי לעבוד בגן "חצב". חנה'לה קריצמן הייתה הגננת, ושושנה אלון המטפלת. כשפרצה מלחמת ששת הימים היא אמרה לי: "לא הייתי אף פעם במלחמה. אני לא יודעת מה זה. תגיד לי מתי אנחנו צריכות לרוץ למקלט". כבר באותו יום נאלצנו לעשות את זה, ושהינו במקלט גם בלילה, כי בארי הופגזה.

לאחר מכן הייתי רכזת חדר האוכל למשך שנה. בימי שישי חילקנו חביתות בארוחת הבוקר, ובאחד הימים הגיעה אחת החברות הוותיקות בשעה מאוחרת, כשכבר סיימו לטגן חביתות.

היא התנפלה עלי בצעקות. ניסיתי להתנצל ולפייס אותה, אבל היא המשיכה לצעוק ולא הרפתה ממני. אני, שבאתי מהפנסיון של הורי עם תודעת שירות גבוהה ומוטו שהלקוח תמיד צודק, נעלבתי עד כדי שפרצתי בכבי. הלכתי למזכירות, והנחתי את המפתחות על שולחנו של ספי כהן ז"ל, מרכז המשק. כמובן שהוא שכנע אותי להמשיך...

בתום אותה שנה חזרתי להוראת חינוך גופני. בבית הספר למדו ילדי בארי מב' עד י"ב, וטיפלתי גם בילדים עם קשיים מוטוריים. הפעלתי חוג התעמלות למבוגרים במשך שנים רבות, ואני מפעילה מטופלים ב"נאות בארי" מאז שנפתח הבית. כשיצאתי לפנסיה החלטתי לעבוד בנוי. כשהקימו את "גן השישים" קיבלתי את האחריות עליו, וזה המקום האהוב עלי ביותר בבארי.

חיי עם דובי היו מאושרים, אבל קצרים. דובי נפטר בפתאומיות, והותיר חלל גדול לילדיו הבוגרים, לירנין ולי.

זמן קצר אחרי כן חיפשו מרכזת לבית הספר. המועמדות היו יהודית רפפורט ואני, והאסיפה בחרה ביהודית. היא לא הסכימה בשום פנים ואופן לקבל את התפקיד, ואמרו לי: "אין ברירה, שוש, את תהיי רכזת בית הספר". לא העזתי לענות בשלילה, למרות שמצבי האישי לא היה פשוט. ירנין היה קטן, והטיפול בכוזו היה מורכב. הכל היה טרי וקשה, ולא התחשבו בי. אבל אני, בת יקים אידיוטית, לא עמדתי על שלי, והסכמתי. זו הייתה שנה קשה, ועד היום אני לא מבינה איך בארי עשתה לי את זה. אני לא סולחת על כך.

השנים חלפו, לא חשבתי על נישואים בפעם השלישית, אבל כשלימדתי את כיתת "חרוב" ליווית את הילדים לחוג ג'ודו במועצה והכרתי את אלי המאמן. נראה שמצאתי חן בעיניו, הוא התחיל לבקר אותי בבארי, וכשראינו שאנחנו מאושרים ביחד החלטנו להתחתן. אלי הצטרף אלי כאן, בהמשך הגיעו מעיינה ונוח עם ילדיהם, ונעשינו חמולה. שלושה נכדים שלי גרים פה - אור, יהל ונוגה של ירנין וניצן - ושלושה חיים בחוץ: יובל, אורי ועדי של גיל ודפנה.

אלי ואני מפסלים בעץ ובאבן שנים רבות. בהתחלה פיסלתי בחימר, בעקבות לימודים בשער הנגב, וכיום אנחנו נוסעים פעם בשבוע לסטודיו של הפסל זאב קרישר בקיבוץ חצור. הפיסול הוא עבודה פיזית קשה, אבל גורם לי סיפוק רב.

אנחנו מזדקנים יחד, והגוף מאותת שכבר לא קל לו. במבט לאחור, חייתי חיים מלאים, עם כל הקושי והאבדנים, וזכיתי לסיפוק בעבודה, בפעילות הגופנית, במשפחה וביצירה. אני אוהבת את בארי, וחשה שזה ביתי. ידעתי בו גם שמחות וגם עצב.

■ (ראיינה: שושקה שטינהרדט ב-24.08.2015)

שושנה עברי

נולדה בסוכות תרפ"ז (1927), בבגדד, עירק

הגיעה לבארי ב-1952

כי דוד התעקש

המקום שאליו אני הכי קשורה הוא בית הקברות

בשעת לילה מאוחרת יצאנו במשאית מבגדד, כ-40 צעירים חברי התנועה, לעבר הגבול הפרסי. זה היה הצעד הראשון במסע המפרך של העלייה ארצה. התפלאתי כשהורי הסכימו שאעלה לבדי, בחורה בת 22. נאלצנו לשחד את השוטרים בגבול, וצעדנו לפנות בוקר לתוך שטח פרס. למרות החורף ולמרות שהיה שלג על ההרים מסביב, היום היה שרבי ולא היו לנו מים. המסע התארך, הצמא גבר, וכשראינו שלולית כרענו על הברכיים וליקקנו מים עכורים.

לאחר הליכה מתישה הגענו למחנה צבאי. את השרב החליף קור. שלג חסם את הדרכים, ולא יכולנו להתקדם. הלינו אותנו בצריפים, עם שמיכות שורצות כינים ופשפשים. הגירוד היה בלתי נסבל, ולא היו בגדים להחלפה. הבנים תפסו תרנגולות ששוטטו במחנה, והכינו מפעם לפעם ארוחות. אני שמרתי על כשרות, והתקיימתי מלחם ותמרים.

הדרך נפתחה אחרי כמה שבועות, ונסענו במשאית למחנה מעבר בשם קסר שירין. כשיצאתי לדרך קיבלתי מהורי עשרה דינר. קניתי בהם מעט אוכל ובגדים, ויכולתי סוף סוף להחליף בגדים ולכבס את המלוכלכים. כעבור ימים אחדים הסיעו אותנו לשדה התעופה בטהרן, עברנו בידוק קפדני, לוודא שאנחנו לא מוציאים כסף ורכוש, והמראנו ללוד.

■ ■ ■
נולדתי בבגדד, בת שביעית להורי, לולו ועובדיה אגליהו. את אמי חיתנו בגיל 11, והיא ילדה חמש בנות וחמישה בנים. התגוררנו בבית דו קומתי שבמרכזו פטיו וחצר גדולה, וכלילות הקיץ החמים ישנו על גג עם מחצלות ומזרונים. הבית עמד סמוך לרחוב הראשי ולא בגטו היהודי. רוב שכנינו היו מוסלמים, והיחסים היו טובים.

לא היינו עניים וגם לא עשירים. אבי התפרנס מסנדלרות, אחיי הבוגרים עזרו בפרנסת המשפחה, ואחיותיי הבוגרות עזרו לאמא בבית. שמרנו שבת וכשרות, אבל אבא היה היחיד שהלך בשבתות לבית הכנסת. אני הייתי הילדה הטובה והבת המפונקת, הנסיכה, ואבא נתן לי כל מה שביקשתי.

ב-1941 התחילה היציבות הפוליטית בעירק להתערער. המלך הודה, ולתקופה קצרה תפסו את השלטון פרו-נאצים. אחר כך הבריטים חזרו לשלוט, אבל שררה מתיחות גדולה. החלה

גם הסתה נגד היהודים, ובערב חג השבועות פרצו מאורעות דמים - ה"פרהוד". הסתגרנו בבית וערמנו ליד הדלת הדייטים, כדי לחסום כניסת פורעים, אבל שכננו המוסלמי קרא לנו לברוח לביתו דרך הגג. הוא הבטיח להגן עלינו, והכריז שכל עוד הוא חי איש לא יפגע בנו. ייתכן שהוא באמת הציל את חיינו, כי הפורעים פרצו לביתנו וגם בזזו את החנות של אבא. כשנרגעו הרוחות שבנו הביתה, והמחזה היה קשה. החדרים היו עירומים מרהיטים. הפורעים לא הותירו אפילו מטאטא לרפואה. אמא הייתה הראשונה שהתעשתה. לא נורא, היא אמרה, כולנו בחיים. תעבדו, ותעזרו לנו לקנות כל מה שנחוצ.

כמו רוב בני הנוער היהודים, אחיותיי ואני הצטרפנו לתנועת "החלוץ". אחד המדריכים שלנו היה דוד, שהיה גם בן משפחה קרוב-רחוק. לא נוצר בינינו קשר, אבל נראה שמצאתי חן בעיניו.

אחי באדרי (שפירושו אור בערבית, ועל שמו קראנו לכננו אורי) כבר היה בארץ. הוא עלה באמצע מלחמת העולם השנייה, בטרמפ על משאית, והשאיר רק מכתב פרידה. ב-1946 הגיע תורי להצטרף לעלייה הבלתי-ליגאלית. אבל הניסיון הראשון שלי נכשל. יצאתי עם אחותי לדרך, והודיעו לפתע שהגשרים על הנהר נהרסו, ואין מעבר. חזרנו כלעומת שבאנו, וזמן קצר אחר כך הורי חיתנו את אחותי. לא הסכמתי לוותר על רעיון העלייה, ובניסיון השני הצלחתי.

נחתנו בלוד, נשלחנו למחנה "שער עלייה", וכבר למחרת הגיע דוד. הוא הציע לי לנסוע איתו לשער העמקים, אל חברים מהתנועה שהיו שם בגרעין הכשרה. הייתי המומה למראה עיניי: הגרעין כולו השתכן באותו צריף, ולפני השינה הבנות ביקשו מהבנים להסתובב ולבשו פיג'מות. אחר כך הבנות הסבו את פניהן והבנים התלבשו. הייתי בשוק מהמחזה, ו...לא הייתה לי פיג'מה. החלטתי שאני לא מעוניינת לחיות בקיבוץ.

גרתי כמה חודשים אצל דודתי ביפו, ומצאתי עבודה במפעל תפירה קטן. תפרתי אוברלוק בחוט ומחט, בלי מכונה. עם הורי לא היה לי שום קשר. מאוחר יותר הם ניצלו את הדרכון הפרסי של אבי, ועלו גם הם דרך טהרן. בן דודתי סיפר לאחיי שבתים רבים ביפו ננטשו על ידי בעליהם הערבים, ומקובל לתפוס אותם. גם אנחנו פלשנו לבית נטוש, ושיכנו בו את ההורים.

שמחתי כשדוד בא להציע לי חברות, אבל לא רציתי לחיות בקיבוץ. לקח לו זמן לשכנע אותי. למזלנו הוא לא ויתר, והאהבה ניצחה. התארסנו, והצטרפתי אליו להכשרה ביגור. סידרו אותי מיד לבית ילדים, אבל חטפתי בחילה והקאתי בכל פעם שנאלצתי להחליף חיתול, אז העבירו אותי למטבח. קרובת משפחתו של דוד, רחל צייג, כבר חיה בבארי. דוד נסע יום אחד לבקר אותה, והקיבוץ הצעיר בנגב מצא חן בעיניו. מאחר שהגרעין כולו עבר מיגור לבארי, הגעתי הנה גם אני. עבדתי בגן הירק, בנוי ובנטיעת אקליפטוסים בוואדיות. סידרו אותי לפעמים גם בבתי הילדים, הפעם ללא בחילות והקאות.

התחתנו בבארי ב-1952, וקיבלנו חדר בצריף השחור, עם מיטה זוגית ועליה מזרון ליחיד...

הלוא שיש לזכור את הסיפור בלוד ששנתנו דגני הצינן,
 שנתנו בשם פרחים.
 בלוד הדייטים צעו מהלוד לא חצונו רחוקה כמינה הוואדיות.
 (המגנני הדייט - זינעו לי את כלת הנשים וסילת עבדים אמריקני)
 ארבעה יום כנסת הפורעים.
 שכנעו הנשיא שרוב אומנו, קטן לנו ארבעה יום כנסת אלו הדייטים.
 היה גם לנו: כל צענו ימי חיו לא את כל הדייטים. אני זמן ארבעה יום.
 רגורני, זכרתי אמרתי טחתי הדייט, וזכרתי הפורעים ארבעה יום.
 וארבעה יום. שני ימים" של הדייטין ארבעה יום, נשמתו וזכרתי
 את זכרתי שנתנו טחתי.
 ארבעה יום, בק אווהאזו. צו הפורעים שנתנו ארבעה יום וזכרתי שנתנו
 שנתנו. ארבעה יום שנתנו ארבעה יום. שנתנו ארבעה יום. שנתנו ארבעה יום.
 וזכרתי הדייטים שלנו ולא זכרתי הדייטים. את הדייטין וזכרתי הדייטים.
 זכרתי את הדייטים שנתנו ארבעה יום. זכרתי את הדייטים שנתנו ארבעה יום.
 שנתנו ארבעה יום.

זה לא הפריע לנו. המצב הכלכלי בבארי היה קשה, אבל הרגשנו שאנחנו חלק ממעשה חשוב. חגיגה נולדה בינואר 1953, ומבית החולים לקחנו אותה ישר לבית התינוקות. זה היה נורא למסור אותה, אבל החוקים היו נוקשים. המטפלת הייתה הסמכות הראשית, שאין לערער עליה. בנו, ההורים, לא התחשבו כלל. הגדירו אפילו זמנים שבהם מותר לאמהות לבוא להאכיל.

זה היה הדבר הקשה ביותר שחוויתי בכל עשרות שנותיי בקיבוץ, ועד היום אני שוכחת איך קמתי בלילות החורף והלכתי בקור, בגשם ובכוץ להיניק בבית הילדים. אמא שלי בכתה כשהיא ראתה את זה פעם. זה לא היה אנושי. רציתי לעזוב את הקיבוץ, אבל דוד אמר "תראי, ככה מגדלים ילדים פה, והם גדלים יפה", ונכנעתי. אחרי שנים הסתבר לי שלא הייתי היחידה שחשה כך, אבל אף אמא לא העזה לדבר על זה בקול רם. רק כשהתפרסם הספר "שיחת קיבוץ" הכל יצא.

הספקתי לעבוד כמטבח שבועיים אחרי הלידה לפני שהמבשלת עזבה את בארי. בקושי ידעתי לבשל, ומצאתי את עצמי בתפקיד המבשלת הראשית. לא נרדמתי בלילות הראשונים. מה יהיה אם לא אספיק לבשל לכולם? ואם האוכל יישרף ולחברים יהיה מה לאכול? בסופו של דבר הסתדרתי ונשארתי במטבח שנים, אבל יותר מכל אהבתי לעבוד עם ילדים ולגדל אותם מגיל אפס ועד גיל הגן. אהבתי כל אחד מהם כאילו היו ילדיי הפרטיים.

ב-1961 יצאנו ליראון במסגרת עזרה לקיבוצים צעירים. עבדתי במטבח ובכתי הילדים, קטפנו תפוחים בגיוסים, וזה היה שינוי מרענן. נהניתי מהנוף הגלילי, זכיתי להערכה, ואהבתי מאוד את התקופה. שקלתי אפילו להישאר שם, אבל לא הייתה כיתה בגילו של אייל, והוא למד עם חגיגה. המחשבה על הנסיעה של הילדים יום יום לבית הספר בסאסא, כשהמצב הביטחוני מעורער, תרמה אף היא לכך שהכף נטתה לטובת חזרה לבארי.

גם כאן לא הייתה כיתה בגילו של אייל. אורי למד בכיתת "צבר" שמתחתיו, ואייל שובץ ב"שיבולים" – שוב עם חגיגה. הוא היה תלמיד טוב, אבל לא רצה להיות בכיתה עם אחותו, וביקש לעבור לבית ספר אחר. תחילה הוא למד שנתיים בכיסופים והגיע הביתה רק לשישי-שבת. אחר כך התבשרנו שיש עבורו מקום בשער הנגב, והוא למד שם בתיכון.

ב-1965 נולדה הילה, בת הזקונים, והפכנו לאחת המשפחות היחידות בבארי עם חמישה ילדים. בנוסף, היו לנו תמיד ילדים מאומצים. זה התחיל עם מנצ'ר, אותו קיבלנו כשאחיו, עמוס, עזב את הקיבוץ. הוא הפך עד מהרה לבן משפחה, ועד היום הוא ומשפחתו מהווים חלק בלתי נפרד ממשפחתנו.

כשאייל התגייס הוא שובץ בשריון ובחר לשרת כחובש, משום שרצה לעזור לאנשים. בשבוע שבין ראש השנה ליום כיפור 1973 הוא יצא למבדקי קצונה, וכשפרצה המלחמה הצטרף לכוח שחצה את התעלה.

לא קיבלנו ממנו אות חיים, ורק ביום שבו אייל נפל, 19.10.1973, הגיעה גלויה שהוא שלח כמה ימים לפני כן. הוא סיפר שהכל בסדר, והייתי מאושרת. עוד לא ירענו כלום. אחר כך התברר שאייל נסע באותו יום בנגמ"ש שספג פגיעה ישירה. שלושת החיילים שהיו

איתו חולצו. את אייל לא הספיקו לחלץ, והנגמ"ש עלה בלהבות. הוא נקבר בבית הקברות הצבאי הארעי בכאר שבע, ובמשך שנה נסעתי לשם יום יום. זה יצר בעיות, אבל עשיתי מה שהלב ביקש.

עבדתי אז עם קבוצת ילדים בגיל הרך. היה לי חשוב להיות עסוקה ולא לתת למחשבות להשתלט. השתדלתי לשמור על מראית עין של מצב רוח טוב, אבל נראה שלא ממש הצלחתי, ובאחד הימים כנרת מיזנר שאלה אותי: "שושנה, את עצובה כי את לא יודעת איפה אייל שלך?".

ביום השנה הראשון, כשנסענו לטקס הזיכרון של חללי חטיבה 7 ברמת הגולן, הייתה לנו תאונת דרכים. אושפזתי בתל השומר לארבעה חודשים, רגלי התקצרה, וכשחזרתי הביתה לא יכולתי לעבוד. ישבתי וארגתי שטיחים וסרגתי אפודות וסוודרים בכמויות.

אורי התגייס לצבא בטרם מלאה שנה לנפילתו של אייל, והאבל היה טרי. לא יכולתי לחתום על הסכמה שהוא ישרת כחייל קרבי, אבל כשמישהו סיפר לי שראה את אורי ממלא חביות

דלק בבאר שבע, נשברתי וחתמתי לו. הבנתי שעדיף שאורי יעשה שירות צבאי משמעותי. גם לאירית ולהילה חתמתי, ושתיהן שירתו בגדוד של אייל. הזמן עובר, אך הגעגועים רק מתחזקים. הילדים כבר לא גרים בבארי, רק אייל פה, והמקום שאליו אני הכי קשורה בבארי הוא בית הקברות.

ארבעת ילדינו חיים באורח חיים אנטרופוסופי. התחילו בזה אורי וחברו מוטי, אשר לימים התחתן עם אירית וסחף אחריו את חביבה. אחרון חביב הצטרף חזי, בעלה של הילה, שהתפטר ממשרה מכניסה בהייטק והפך למחנך.

חביבה היא עובדת סוציאלית ומטפלת באמנויות ב"בית אורי" בעפולה, שהוא מוסד לבעלי מוגבלויות וצרכים מיוחדים. היא לא בנתה משפחה, אבל יש לה חיים מלאים ומשמעותיים – ואם טוב לה, גם אני מאושרת. היא חיה ביחידת דיור בהרדוף, ליד אורי ומשפחתו, וציוריה מקשטים את קירות ביתנו.

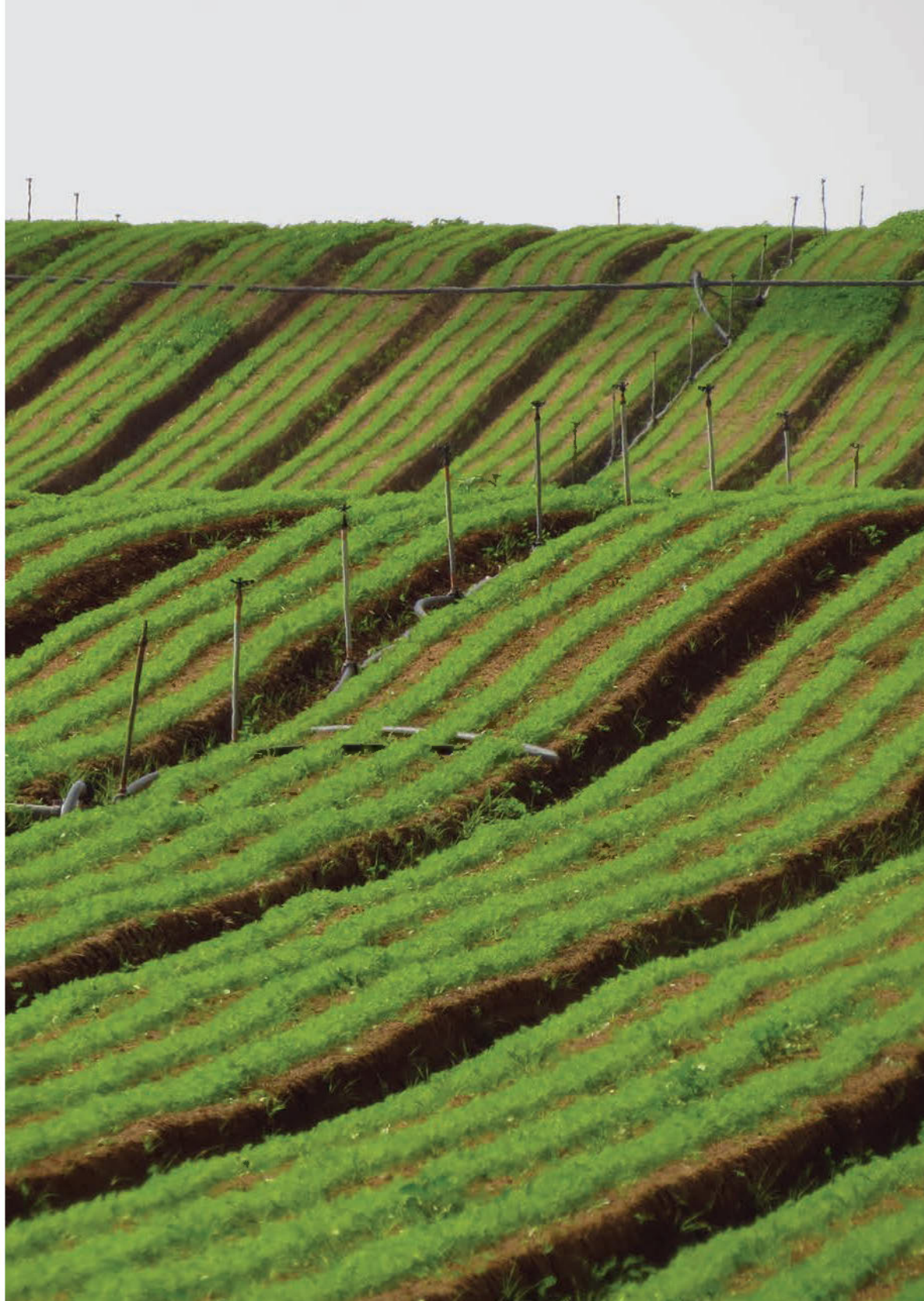
אורי ושרון חיים בהרדוף עם שחר, גאיה, נדב ואלה. אירית ומוטי חיים באנגליה, עם דורון, אלון, יפעת ותומר. הילה וחזי חיים בארצות הברית עם חגי, נעמי, תמר ויותם. אני שמחה וגאה בדרך החיים שילדינו בחרו, ומקבלת גם את זה שחלקם גרים בחו"ל. אנחנו נוסעים לבקר אותם, והם באים לבקר אותנו.

היינו בארצות הברית כשהחל מבצע "צוק איתן". ראינו משם איך גילו את המנהרות, וזה היה לא קל. בשבוע האחרון כבר היינו בבית, ומצאנו המון הודעות מקרובים מודאגים. לא פחדתי על עצמי. כאב לי לראות את המשפחות הצעירות עם הילדים הקטנים, ובכל פעם שחייל נפגע – ליבי נשבר.

■ (ראיינה: ניבה שגב ב-04.09.2014)

שושנה הלכה לעולמה ב-13.08.2016 בגיל 89.

שושנה (שושקה) שטיינהרדט

נולדה ב-09.11.1945, בתל אביב

הגיעה לבארי ב-1959

כי היה כיף אצל הדודים יצחקי

ההחלטה לבוא לבארי עיצבה את חיי

שניים מדודיי היו חברי קיבוצים – דודה שרהלה במלכיה ואהרון יצחקי בבארי – ובחופשות אהבתי לבלות אצלם. בבארי גם התחברתי עם בני גילי, ילדי כיתת "אשל". די מהר הבנתי שאני רוצה לחיות כמוהם, בקיבוץ, ונדנדתי להורי בלי סוף – עד שהם נכנעו.

בני "אשל" היו ברובם ילדי חוץ, שהגיעו לבארי בגיל צעיר מאוד, בדרך כלל מכורח נסיבות משפחתיות בעייתיות ומציאות כלכלית קשה. הם התקשו להבין שאני באתי מתוך רצון ובחירה, שלא לומר אידיאליזם, אבל זאת האמת. אני מעריכה ומוקירה את הורי עד היום על כך שהם הסירו את התנגדותם, למרות שרצו מאוד שאשאר בבית ואלמד בתיכון מכובד. הם אפשרו לי להגשים את חלומי – ואני חיה אותו עד היום.

נולדתי בבית החולים שרונה, בקריה בתל אביב. התגוררנו בתחילה ליד שוק הכרמל, ועברנו לשכונת שפירא. המטבח והשירותים היו משותפים, מקלחות עשינו בפיילה שאמא מילאה במים חמים, וגם חשמל לא היה. עששיות שימשו לתאורה ופתיליות ופרימוסים לבישול. הורי עלו ארצה מאפגניסטן. אבי, אלחנן אלנתן, עלה עם משפחתו בגיל שנתיים. אביו נפטר כאן משחפת, והוא נאלץ להפסיק את לימודיו בכיתה ו' ולסייע בפרנסת המשפחה. הוא חי מאז בתחושה של החמצה וצימאון להשכלה. אמי, רבקה, עלתה עם כל משפחת יצחקי בגיל 6. כעבור שנה אמה נפטרה, והיא יצאה כבר בגיל 8 לעבוד במשק בית וטיפלה באחיה אהרון בן השנה. מאוחר יותר אביה נישא בשנית ונולדו לו חמישה ילדים. הצעיר בהם הוא שמעון יצחקי, שהצטרף לימים עם משפחתו לבארי.

הורי נפגשו בסניף הנוער העובד בירושלים, ועברו ל"בחרות הסוציאליסטית", ארגון שהיה כעין תנועת נוער עם לימודים בערבים. הם נישאו בתל אביב, ועבדו בבית החרושת לטקסטיל "כותנה", שהפך ל"כיתן". סבתא, שגרה איתנו עזרה בטיפול בי ובאחיי, עוזי ואבי, כשהוריים היו בעבודה.

כש"כיתן" נרד לשיכון דן עברנו לרמת החייל, וזו הייתה קפיצה ברמת החיים. התרגשות

אדירה אחזה בי למראה האור שהציף את קירות הבית הלבנים כשנדלק החשמל. היו לנו עכשיו גם מקלחת ומים חמים, ומטבח רק שלנו. בכיתה ד' הצטרפתי לנוער העובד, וכשהסניף נסגר עברתי עם כל החברים למחנות העולים. הערכים והאידיאולוגיה שהטמיעו בנו בתנועה הצטרפו לחוויות מהחופשות, וחיזקו את הכמיהה שלי לחיות בקיבוץ.

למרות שמימשי את רצוני עם המעבר לקיבוץ, הניתוק מהמשפחה היה קשה. אחרי הצהריים הלכתי לחדרם של שלומית ואהרון יצחקי, שהיו מטופלים בשלושה ילדים קטנים, ולא נסענו הביתה כל שישי-שבת. למזלי, בוכסי היה המחנך שלנו. הוא היה מספיק רגיש, וכשראה שאני מתגעגעת מאוד הוא אישר לי לבקר את ההורים לעיתים קרובות יותר.

יום הלימודים התחיל בשש וחצי בבוקר והסתיים בחמש אחר הצהריים. במקביל גם עבדנו, ואותי שלחו - לצערי - לבתי הילדים ולא לענף חקלאי. רק בסוף י"ב נתנו לי לעבוד בוורדיה עם מוטקה נבו ומירל'ה חרובי, ואת עבודת הגמר הקדשתי לפיתוח זני ורדים. בחודשים האחרונים של י"ב היינו עסוקים בפסטיבל מסיבת הסיום. הוא נמשך שבוע שלם וכלל את טקס קבלתנו לחברות. העלינו הצגה, ערכנו משפט לקיבוץ, וזו הייתה התרגשות אדירה עבורנו ועבור כל בארי. היינו מחזור הבנים הראשון שסיים את בית הספר.

כשהגיע זמני להתגייס, התברר שצה"ל לא מעוניין בי. נאמר לי שהבעיה היא חוסר במשקל, אני חשבת שזה הגובה (הנמוך) שלי, ואחרי דחיות חוזרות ונשנות התייאשתי. במקום להתגייס התחתנתי עם יוחי. היינו חברים למעלה משנה, ובחרנו להינשא למרות שהוא היה עדיין בשל"ת. רציתי להמשיך לעבוד בוורדיה, אבל התבקשתי להחליף לשבועיים מטפלת בגן "שקד", והשבועיים התארכו לארבע שנים.

עברתי בגן ארבע שנים ללא שום הכשרה, בחופש הגדול הורו לי לצאת להשתלמות לגנות בבית ברל. גלית בכורתנו נולדה ב-1964 ויפעת ב-1965 היו קטנטנות, יוחי בדיוק יצא למילואים, אבל לא יכולתי לסרב. זה היה סיוט. שלומית טיפלה בכנות, אבל לא יכולתי לשאת את המחשבה שהשארתי אותן לבד. בשבוע השני נשברתי, תפסתי טרמפ לתל אביב על רספה, ומשם באוטובוס הביתה.

את הלינה המשותפת קיבלתי ללא ביקורת, מה שקשה לי לעכל היום. הבאתי את גלית וגם את יפעת מבית היולדות ישר לבית התינוקות, אבל כשהן חלו ביליתי לילות שלמים בבית הילדים. לימים, כשלירון נולדה וכבר עברתי בהוראה, הוחלט שתינוקות יישנו בחדרי ההורים בששת השבועות הראשונים. חדרי התינוקות היו מלאים, קיוויתי שאוכל ליהנות איתה עוד כמה שבועות, אבל מנוחה קלמר ניהלה את בית הספר ולא הסכימה שאחזור באיחור. היא הפעילה לחץ, ונפתח חדר תינוקות "ספיישל" עבור לירון. התייצבתי כל בוקר ב-5:30 להאכיל אותה, ובזכות זה למדתי לרכוב על אופניים, כדי להגיע בזמן לכיתה.

בתקופת ההמתנה ערב מלחמת ששת הימים יוחי גויס למילואים. עברתי ב"גן שקד", וכשפרצה המלחמה ורצנו למקלט הבנות לא היו איתי. זה היה מבהיל. בהמשך הוצאנו את

ילדי הגן להתאוורר, והחלה הפגזה. פגז אחד נפל על הגן, וציקי קריצמן צילם את התמונה המפורסמת של הבוכה על מיטה בגן, כשרסיסי זכוכית ושברי לבנים פוזרים על המזרון. יוחי היה בצנחנים ונלחם בירושלים, הוא החייל הראשון שחזר מהמלחמה. הגרוד שלו סבל אבידות קשות, וכחובש קרבי הוא טיפל בפצועים ויצא עם הלם קרב. אף אחד לא ידע מה זה ואיך מתמודדים עם זה – וגם אני לא. הוא לא סיפר מה עבר עליו, התבודד, לא נרדם בלילות, וכשהבנות רצו אליו הוא לא התייחס אליהן. כעסתי עליו, וזה כמובן החמיר את המצב. אחר כך, כשאנשים סיפרו במועדון על עלילות וגבורות המלחמה, זה הוציא אותו מהכלים.

בלילות שבהם יוחי לא נרדם הוא יצא לשרות, הלך והלך. הוא אמר שהיה חייב להרגיש את האדמה, להיפצע מהשלף ולנשום אוויר כדי להרגיש שהוא חי. אף אחד לא נתן את דעתו על מצבו הנפשי, וגם לי רגשי אשמה בעניין. לא הייתה אז מודעות לנושא של הלם קרב. מה שעזר ליוחי לצאת מהדיכאון היה הכתיבה. הוא פרסם שישה שירים בעיתון בשם "זאת הארץ", נטל חלק בהוצאת הספר "שער האריות" לזכר הנופלים מהגרוד שלו, והתחיל לדבר.

כמה חודשים אחרי המלחמה בא לבארי יהודה הראל, כדי לגייס משפחות למרום גולן. יוחי האמין אז ב"ארץ ישראל השלמה" ונדלק על הרעיון שנהיה בין החלוצים בגולן. חיינו שם שנה, והמרחק מהמשפחה הקשה עלי. ניסו לפתות אותי עם לימודים, אבל החלטנו לחזור. כשחזרנו מהגולן למדתי שלוש שנים במסלול הראשון למורים בכירים בסמינר הקיבוצים. לפני כן נדרשתי להשלים את בחינות הבגרות, שלא עשינו בזמנן בבארי מתוך עיקרון. רצייתי ילד נוסף, וב-1975 נולדה לירון. קיבלתי לחינוך את כיתת "דקל", לימים נודע לי שמנוחה ביררה בסמינר את הישגיי בלימודים והם סיפקו אותה.

■ ■ ■
יגל נולד בינואר 1981 עם גידול בעין ומום בלב, עמדת זמן קצר אחרי הלידה כשאני מחזיקה אותו על הידיים, ושאלתי רופא: מה עושים? הוא ענה בלי טיפת רגישות: "מוציאים לו את העין". הצלחתי להעביר את יגל ליוחי, והתעלפתי. עברנו מיד לתל השומר, שם גילו שהוא סובל ממום נדיר: כרומוזום 13 פגום.

שלומית טיפלה בינתיים בלירון הקטנה. גלית ויפעת היו כבר נערות. אנחנו לא עזבנו את יגל, והוא היה התינוק הראשון בארץ שעבר הקרנות בעין. אחר כך החלו הפסקות נשימה, ויוחי הנשים אותו. המצב הלך והחמיר.

בט"ו בשבט הבאנו את יגל הביתה. אנדר צירף עוד בית לשיר שכתב לטקס החג, אבל מיד באותו ערב חזרנו לבית החולים. שוב התברר שאין לרופאים מה להציע, והחלטנו לחזור הביתה. יגל שכב בחדר השינה שלנו, הוא נפטר בפסח.

לאבד ילד זה אסון שקשה לקבל. התקשיתי לחזור לעבודה, אבל בסופו של דבר מה שעזר לי להתגבר על הכאב היה דווקא העובדה שהמשכתי לעבוד. גם לבנות היה כמובן קשה. לירון הייתה בטוחה במשך שנים שיגל מת משום שהיא התפללה בליבה שימות, כדי שאבא ואמא יחזרו אליה. היא לא סיפרה לנו על כך, והשתחררה מרגשות האשמה רק אחרי שנים.

עברתי עם כיתת "דקל" כאשר קרתה ה-תאונה, ואילה נטע באה לכשר לכרמל אבנד שהוריה, עתליה ורן, נהרגו. לא ידענו להעניק לה את העזרה הנחוצה, מה עוד שזאת הייתה שנת הבר מצווה שלהם.

חינכתי שנתיים את כיתת "שיטה", לאחר מכן חמש שנים את "חרצית", ואז לימדתי גם בכיתת "רותם", הייתי רכזת חברתית וריכזתי את החטיבה. תוך כדי לימודי ה-MA בייעוץ חינוכי נבחרתי לנהל את בית הספר במקום יעקב ברקאי, שנהרג גם הוא בתאונה. הגדלנו את הכיתות עם ילדים מנתיבות ושדרות, הבאנו קבוצות של "עליית הנוער", אבל עוד ועוד מורים זלגו לדפוס. אחרי ארבע שנים התיכון נסגר. היום אני מצדיקה את המהלך, אבל אז ממש התאבלתי.

במקביל לניהול בית הספר ולמעבר ל"מעלה הבשור" טיפלתי באמי, שעברה אירוע מוחי קשה. היא נפטרה יום לאחר שבירכו אותנו ביומון על הולדת הנכד הבכור, סתיו, בנם של גלית ורועי. יוחי היה בשליחות ברוסיה, ולא הצלחנו להעביר לו את שתי הבשורות, הוא נחת לאחר השבעה, ואת הברית דחו עד שהוא הגיע. רק אז הרשיתי לעצמי להתפרק, ובכיתי ללא הפסקה. אחרי שלושה חודשים גם אבי נפטר, וזו הייתה עוד מכה.

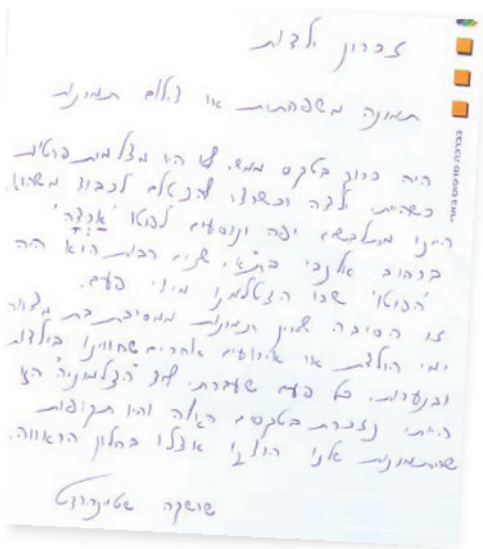

ההחלטה לבוא לבארי עיצבה את חיי, וההחלטה לעשות רישיון נהיגה אפשרה לי לפרוש כנפיים. למדתי נהיגה כשניהלתי את בית הספר, וכבר לא היה לי נעים לבקש שיסיעו אותי לפגישות, אבל חששתי. הפעם הראשונה שבה נהגתי לתל אביב הייתה כשהתחלתי לעבוד בתק"ם, כמנהלת מדור החינוך המיוחד. זו הייתה הצלה בשבילי: התפקיד פתח בפניי אופקים והעשיר את עולמי. יצאתי מהבועה המקומית, נהגתי מאות קילומטרים ופגשתי מורים ומנהלים מצפון הארץ ועד דרומה. הייתי פעילה בארגון "אהדה" (ארגון הורים לבעלי מוגבלויות בתנועה הקיבוצית), והקמתי מסגרת התנדבותית לנערים בעלי צרכים מיוחדים ב"בית ירח", ב"סולם צור" וב"אשל הנשיא".

בשלב כלשהו צמצמו תקציבים בתק"ם. למדתי ייעוץ חינוכי והדרכתי מורים במסגרת האגף לחינוך התיישבותי. ההסתובבות בדרכים אפשרה לי גם לבקר את גלית ויפעת, והצלחתי אפילו לעשות מדי פעם בייביסיטר.

יצאתי לפנסיה מוקדמת ממשרד החינוך בגיל 59, ואחרי מנוחה קצרה התלבשתי על נושא זכויות המורים בבארי, שהיה מוזנח. לאורך שנים לא התייחסנו בצורה מושכלת לנושא, ובארי הפסידה הרבה כסף שאפשר היה לקבל מהמדינה.

לא ידעתי למה אני נכנסת כשנבחרתי לריכוז בריאות ורווחה, ולא שיערתי עד כמה התפקיד תובעני ומאתגר. הצרכים השתנו עם השנים, ומספר החברים המבוגרים גדל. הרחבנו את "נאות בארי", נערכנו לטפל בחברים הזקוקים לסיעוד, והסדרנו את עבודת המטפלות הביתיות. לפנסיונרים הצעירים ארגנו סדנא לקראת היציאה לפנסיה, וגם שינינו תקנונים,

כגון חלוקת קלנועיות בגיל 65. פרשתי אחרי חמש שנים, והתנדבתי להמשיך בפרויקט "בארי בריא" וליזום את המעבר לביטוח הבריאות הפרטי. כמו כן אני מתנדבת ב"אהרה". כל זמן שאני יכולה לתרום, אני עושה זאת בשמחה. לנפש, אני מטפלת בעציצים של נאות בארי, המרפאה ומשרד הרווחה וכמובן גם בגינה האהובה שלי.

עשר שנים לא דיברתי על יגל. רק כשלמדתי ייעוץ חינוכי זה התפרץ. כשבנתיי היו בהריון ועברו בדיקות, הוקל לי ויכולתי לדבר גם איתן. איתרע הגורל, וגלית ויפעת חוו גם הן אובדן של ילד. לשמחתי, המשפחה שלנו מתרחבת, ויש לנו כבר שמונה נכדים – סתיו וגאיה, אליה ונעמה, גפן, מיקה וזואי, ומיה.

אני משערת שיחולו שינויים בקיבוץ, ואני מקווה שנדע לשמור על הסולידריות ועל היחד. הפרטת חדר האוכל אומנם תביא לחיסכון כספי, אבל חשוב לשמר את המפגש החברתי הבלתי אמצעי, ולחברים שבניהם עזבו זה קריטי. חדר האוכל הוא בית הקהילה שלנו.

צר לי שאף אחד מילדינו לא בחר לחיות איתנו בבארי, ולא זכינו לגדל את נכדינו בקרבתנו ולחוות את התפתחות ילדינו. אני מתנחמת בכך שכל אחד מהם עשה את בחירותיו וחי את דרך החיים שבחר בה. נשאר לנו להנות מהנכדים ולשמור זה על זה.

■ (ראיינה: ניבה שגב ב-02.05.2016)

שלווה חיות

נולדה ב-14.04.1936 ביוהנסבורג, דרום אפריקה

הגיעה לבארי ב-1961

כי הפוסטרים בעברית היו מסקרנים

הציור הוא המדיום שלי

אני זוכרת עד היום את המפגש הראשון שלי עם בארי: זה היה בחג סוכות, והסוכות שהוקמו ברחבי המשק הקסימו אותי. הורי לא ידעו על כך שאני עולה לישראל. חייתי לפני כן באנגליה, הם חיו בדרום אפריקה, והודעתי להם שעליתי רק כשהייתי כבר בבארי. הם בהחלט לא אהבו את הרעיון, וציפו שזה יעבור לי ואחזור לחיות לידם.

אבי, פיליפ ליפטוויץ', הגיע ליוהנסבורג עם משפחתו מאנגליה. מקור משפחתו היה בפולין. משפחתה של אמי, רגינה, הגיעה לדרום אפריקה מלטביה. גדלתי ביוהנסבורג ובקייפטאון בתקופת מלחמת העולם השנייה ועברנו מדירה לדירה. אבא היה רופא במחלקה פנימית בבית חולים, ושירת בתקופת המלחמה כרופא בצבא הבריטי בקניה.

היה לי קשה עם המעברים ועם ההכרח להתרגל שוב ושוב לסביבה חדשה ולאנשים שלא הכרתי. ליד אחד הבתים שבהם התגוררנו היה עץ גבוה שנחרת בו זכרוננו: אהבתי לטפס עליו עם אחי אדריאן, שהיה צעיר ממני בארבע שנים. בתקופה אחרת התגוררנו בפנסיון על יד הים. כלילות היינו מאפילים את החלונות בכדים שחורים, כדי שהגרמנים לא יראו אורות ולא יזהו את הבתים אם הם ינחתו מהים.

לאחר שובו של אבא מקניה עברנו לקייפטאון, הוא ניהל שם בית חולים צבאי עד סוף המלחמה. אחר כך הוא ניהל בית חולים של אפריקאים וטיפל בחולי שחפת. האפריקאים העריכו וכיבדו אותנו מאוד על המסירות שלו אליהם. זה לא היה הדבר הכי מקובל אז.

בדרום אפריקה שלט אז משטר האפרטהייד. הוריי היו חברים במפלגה הליברלית והתנגדו להפרדה הגזעית, אבל הם לא היו פעילים במאבק. בשכונות שבהן גדלתי לא התגוררו כמובן שחורים וצבעוניים, וגם בבתי הספר שבהם למדתי היו רק ילדים ומורים לבנים.

אמא הייתה עקרת בית, וניגנה בפסנתר. אהבתי מאוד לשמוע אותה מנגנת כשחזרתי מבית הספר. מאוחר יותר היא נתנה שיעורי פסנתר לילדים וגם למבוגרים, והייתה פעילה בארגון הנשים היהודיות. אחרי מלחמת העולם מצבנו הכלכלי השתפר, והייתה לנו בבית עוזרת אפריקאית. אהבתי אותה מאוד, והיא אהבה אותי. לאבא כבר היה גם רכב, ובסופי שבוע וחופשות בילינו בשפת הים ויצאנו לטיולים. ליד קייפטאון יש הר שולחן מפורסם, ואהבתי לטייל לשם, עם המשפחה ובלעדיה.

להוריי היו חברים רבים, בעיקר זוגות יהודיים. הורי היו חילונים, אבל נהגנו ללכת לבית כנסת רפורמי כחגים, ולפעמים גם בשבתות. בט"ו בשבט לימדו אותנו על ט"ו בשבט עם פירות יבשים ושקדים, למדנו על ארץ ישראל עם חוברת ציור שחילקו לילדים, אבא צם ביום כיפור, אבל החג הכי חשוב היה פסח. את ליל הסדר חגגנו תמיד עם קרובי משפחה וחברים. בבית דיברו הרבה על ישראל, אבל הורי לא היו ציונים ולא חשבו על עלייה, ואני לא הייתי חברה בתנועת נוער.

למדתי בבית ספר ציבורי לבנות ורכבתי אליו על אופניים, מרחק של כשעה. למדו בבית הספר רק ילדות יהודיות בודדות, וארבע מהן היו חברות קרובות שלי. כולנו עזבנו את דרום אפריקה מאז. אהבתי במיוחד שיעורי צרפתית והיסטוריה – וממש לא אהבתי מתמטיקה ואת שיעורי האפריקנס, השפה ששימשה את אנשי השלטון הלבנים. השתתפתי בהצגות, נהניתי לשחק הוקי וטניס, וכבר אז אהבתי במיוחד את החוג לציור בבית הספר לאמנויות. הציור הוא אחת האהבות הגדולות שלי עד היום. זה המדיום שלי.

אדריאן אחי, שכבר נפטר, היה פעיל בארגון לזכויות אדם לאפריקאים מאז שהיה סטודנט. באיזשהו שלב הוא נאסר וישב בבית כלא. הורי קיבלו את זה קשה, וכשאדריאן השתחרר הוא עזב את דרום אפריקה ועבר לאנגליה הוא הרצה באוניברסיטת יורק וכתב כמה ספרים

בנושאים פוליטיים. לצערי, הוא ואשתו לא עלו ארצה עם ילדיהם.

גם אני למדתי באוניברסיטה בדרום אפריקה והשלמתי תואר ראשון בספרות אנגלית וצרפתית. עבדתי תקופת קצרה כעיתונאית בעיתון "קייפטיימס". לאחר מכן החלטתי לנסות את מזלי באנגליה. הפלגתי באונייה במשך שבועיים, לכדי, והעצמאות הזאת הייתה משהו מיוחד ומרגש.

זו הייתה תחילתה של תקופה נפלאה. עבדתי כמורה, הלכתי בלילות שישי ל"בית הלל", שהיה מקום מפגש של צעירים יהודים - והפוסטרים והכתובות בעברית שהיו תלויים על הקירות שבו את עיניי. זה משך וסקרן אותי, רציתי ללמוד את השפה, וכך צמח הרעיון לעלות לארץ.

באחת החופשות נסעתי לטייל בספרד ובצרפת, וכשהגעתי למרסיי ניגשתי למשרדי הסוכנות ואמרתי שברצוני לעלות. הם דאגו לכל הסידורים, וב-1961 הפלגתי ממרסיי לחיפה. הבאתי איתי מעט מאוד חפצים. לא ויתרתי כמוכן על צבעים ובלוקים לציור, ומשום מה סחבתי איתי גם מכונת כתיבה.

רציתי מאוד להצטרף לקיבוץ בנגב, ונשלחתי לאולפן בבארי עם קבוצת עולים שהתארגנה באופן ספונטני, ללא שייכות לתנועה כלשהי. רבקה'לה זורע וחנן בשוראי היו מורים מעולים, אבל תנאי המחיה לא היו נוחים. התקשיתי במיוחד עם הביחד במקלחת הציבורית. לא היה לי נעים להתקלח עם בחורות נוספות. למרות זאת, אני היחידה מהקבוצה שנשארה בבארי. בגלל מוטי.

מוטי היה רווק מושבע, ובכל זאת הוא אימץ את צבי סוכמן ומרדכי נווה, שבאו לבארי כילדי חוץ. זה הרשים אותי מאוד. גם המראה שלו יוצא רכוב על סוס עם עדר הפרות למרעה היה מרשים. באחד הימים הוא הוזמן להרצות לכיתת האולפן על הקיבוץ ושם עלי עין, למרות שהוא היה בין מקימי בארי ואני סתם אולפניסטית, והפרש הגילים בינינו היה 13 שנים. כשחליתי פתאום באדמת ובאבעבועות רוח ושכבתי בחדר של מרים ובוריס בר-סיני, מוטי בא לבקר אותי. זה ריגש אותי מאוד.

אחרי שהחלמתי נפגשנו במסיק זיתים, והחל להיווצר בינינו הקשר. הוא הזמין אותי לטיול, עודד אותי להישאר בבארי ולהיות מורה לאנגלית בבית הספר המקומי - והפכנו לזוג. כעבור זמן מה הוא הציע לי נישואין, ושמחתי. רציתי להתחתן. הוא גם הציע לי להחליף את שמי מברברה לשלווה.

מוטי היה אדם בעל דעות מוצקות ולעיתים קיצוניות. הוא לא הסכים, למשל, שאעבוד טבעת. טסנו להתחתן בדרום אפריקה, בבית כנסת רפורמי ביוהנסבורג. לי תפרו שמלת כלה יפה, ומוטי לבש חליפה. לפני החתונה נסעתי בלעדיו לירושלים, וקניתי לי טבעת.

אני אוהבת מאוד את השמות שנתנו לילדינו - עידן, אשדה, תרזה וצאלה. שמות מיוחדים, שמוטי הציע. הוא היה אבא נהדר. זו הייתה תקופת הלינה המשותפת, ואני סבלתי מאוד. לא אהבתי את ההשכבות, בייחוד כשהילדים היו חולים. הילדים הם האושר שלי - וההצלחה הגדולה ביותר שלי בחיים.

I studied at the University of Cape Town.
After that I worked for a while as a Journalist
on the newspaper "Cape Times". I wrote
mostly about news from the university and
also I interviewed women. Before the Cape Times
I worked as a Fashion Writer. After wards
I decided to try my luck and work in
England. I sailed alone by sea for two
weeks from South Africa. This was special
and exciting for me, I was in England
for two years. I studied a bit and was a
Supply Teacher in London. This was a
wonderful period. I was young.....
Sometimes I went to Bet Hillel on Friday-
evenings. I remember that there were
hanging on the walls posters written in
Hebrew Letters and the Hebrew alphabet.
That attracted me and made me curious.
I wanted to learn the language. Those the idea
of immigrating to Israel started to awake.

בשלב מסוים התגרשנו, אך לא ויתרנו על הליכה משותפת עם הילדים לחדר האוכל בערבי שבת. מוטי נפטר ב-2010 ממחלה.

הורי באו לבקר אותנו מפעם לפעם, ונסענו לכמה ביקורים שם. אבי נפטר מסרטן בגיל 80. להלוויה הגיעו אפריקאים שהוקירו אותו על יחסו לשחורים בתקופת עבודתו בבתי החולים. זמן מה אחרי מותו אמא ארזה את חפציה, שלחה אותם במכולה בים, והצטרפה אלינו בבארי. גם אחי שינה את יחסו לציונות לפני מותו, והרבה לבקר אותנו.

עברתי בכמה ענפים, רוב השנים הייתי מורה לאנגלית ולציור. היום אני מציירת הרבה - בבית וב"בית איריס". לקראת החגים צאלה ארגנה את הדפסת הציורים שלי על גלויות ברכה, והן נמכרות בכלבו חברים רבים ביקשו את ציורי ותלו אותם בביתם, וזה מאוד משמח אותי. כמו כן הצגתי בתערוכות אחדות בגלריה בארי.

אני אוהבת לשבת מול המחשב, ונהנית מאוד כשהנכדים באים לבקר - גיא, זיו, דרור ויונתן, ילדיה של אשדה; גל, חן ועדי של תרזה; ומאיה, שי וטל של עידן. אשדה, תרזה ועידן בחרו לחיות במקומות אחרים. אני מתגעגעת אליהם כמובן, אבל מכבדת את החלטתם.

צאלה גרה בקיבוץ, וזה מוסיף לי המון. לכבוד יום הולדתי ה-80 היא הוציאה אלבום מודפס של ציורי, וזה ריגש אותי מאוד. הילדים והנכדים חגגו לי את יום ההולדת, וגרמו לי אושר.

■ (ראיינה: רותי פרומקין ב-10.08.2014)

שמחלה ירחי

נולדה ב-28.08.1940, בתל אביב

הגיעה לבארי ב-1955

כי "נמאס לי לטפל בשישה אחים קטנים"

בכל רע יש טוב

החבריה הבטיחו לי שהאוטובוס שאקח ברחוב לוינסקי יגיע לכיכר של בארי, והם יחכו לי שם. כשירדתי ממנו, הסתכלתי סביבי וראיתי רק חול... איזו כיכר? לא היו כבישים וגם לא מדרכות, ואני באתי בלי כלום. תמר שלוי, המטפלת, לקחה אותי לחדר, שם חיכתה לי מיטה ועליה סט של בגדי ערב, בגדי בוקר וארונית עם נעלי עבודה.

הסיכום היה שאשה כאן שבועיים. הורי אפילו ציידו אותי במכתב הסכמה. ידעתי מה זה קיבוץ, משום שהיו לי דודים במעוז חיים ואחותי שרה הייתה שם ילדת חוץ. בבית סבלתי מדלקות גרון בלתי פוסקות, כבר נקבע לי תור לניתוח, ולמרבה הפלא בבארי לא כאב לי הגרון. בתום השבועיים נשארתי עוד שבוע, וכשהגיעה שוב העת לשוב לתל אביב כתבתי להורי שאני מרגישה מצוין, אוכלת היטב... ולא רוצה לחזור.

תוך זמן קצר אמא הופיעה בבארי, ולמרות מחאותיי לקחה אותי הביתה. החזקתי מעמד שבועיים, ואז יצאתי מהבית כשרק בגדיי לגופי, הלכתי ל"משקי הנגב", ליד התחנה המרכזית, ועליתי על המשאית של בארי. הפעם היה זה אבא שהגיע, אחרי שלושה שבועות, ושוב החזיר אותי הביתה.

שוב ברחתי, וכשאמא הופיעה פעם נוספת בבארי, בשעת ערב מאוחרת, בישרתי לה שהחלטתי סופית להישאר כאן. "בשום אופן", היא השיבה. "את חוזרת איתי!". היא נשארה ללון בחדר שלי, וכשקמה בבוקר לא מצאה אותי. כשהתייאשה מהחיפושים היא עלתה על האוטובוס ונסעה בלעדי. מאז אני כאן.

אבי, משה ירחי, עלה לבדו מסוריה בגיל 17. אמי, רבקה, עלתה בגיל 12 עם משפחה ממצרים. הם נישאו כשאמי הייתה בת 18, ונולדתי כעבור שנה בביתנו בשכונת התקווה. אחריי באו עוד שלושה בנות וארבעה בנים. אבי עבד בבית דפוס ברחוב לילינבלום. הוא יצא בשבע בבוקר, רכוב על אופניו, וחזר הביתה בשבע בערב. אני הצטרפתי לאמא במטלות הבית כשסיימתי להכין שיעורים. ניקיתי איתה את הבית ובישלת ייתה את הארוחות.

הבילוי האהוב עלי היה ללכת לים, ובקיץ אמא לקחה את כולנו באוטובוס לחוף. כשקראנו לה "אמא", היא היסתה אותנו, כי היא נראתה צעירה ולא רצתה שהנוסעים יגלו שכולנו הילדים שלה. אבל המוטיב המרכזי בשנות ילדותי היה האחריות על אחיי הצעירים, והמטלות האינסופיות שהוטלו עלי. חלמתי על היום שבו יפסיקו להגיד לי מה לעשות ולא אצטרך להאכיל, לשמור ולהשגיח. הייתי בסך הכל ילדה, ונדרתי שלעולם לא אטיל על ילדיי כזו אחריות.

גרנו בקומה העליונה של בניין בן שתי קומות. בקומה התחתונה שכנה הכיתה שבה למדתי, אבל כל בוקר אמא שלחה אותי להביא חלב מהמכולת ונכנסתי תמיד אחרונה לכיתה, מבוישת, על קצות האצבעות. המורה נעצה בי יום אחרי יום את אותו מבט תמה: את גרה הכי קרוב, למה את תמיד מגיעה אחרונה? החוויה נצרבה בי, ואני מקפידה להגיע במועד לכל מקום.

כשהייתי בת 15 נערכו בחירות לכנסת השלישית. בבית הספר הוצבו קלפיות, ואנחנו קיבלנו יום חופש. הסתובבתי עם החברים בשכונה, ופגשנו חבורת נערים בני גילנו, שחילקו פתקי הצבעה של "אחדות העבודה". שניים מהם היו רחביה וג'ינג'י (דוד ריבשייד), והם סיפרו שהם נמצאים ב"חברת נוער" בבארי. עזרתי להם לחלק את הפתקים, לקחתי אותם לקיוסק השכונתי, ולפני שנפרדנו הם הזמינו אותי לבקר בקיבוץ. כעבור שבועיים נסעתי לביקור ההוא, שהתארך ונמשך עד היום.

הורי הבינו בדרך הקשה שהרצון שלי חזק ואמיתי, והשלימו עם ההחלטה שקיבלתי. הרגשתי טוב, אהבתי את ההווי וחי עברו שינוי גדול. ספגתי המון מהסביבה, וזה גרם לי להכיר תודה ויצר בי רצון עז להחזיר.

חברת "איתנים" מנתה כ-40 חברה. רובם היו בוגרים ממני בשנתיים, אבל שיבצו אותי בכיתה המתקדמת. המורה היה יואב גורל, המדריך חמילו חוטר ישי – ולמען האמת עבדנו יותר מאשר למדנו. תמיד היו גיוסים דחופים למטעים, לכותנה או לגן הירק, והם תמיד היו חשובים יותר מהלימודים. אחרי הצהריים אכלנו לחם עם ריבה ושתינו תה בחדר האוכל, ובערבים היו לנו ריקודים, פעולות, שיחות וערבי שירה.

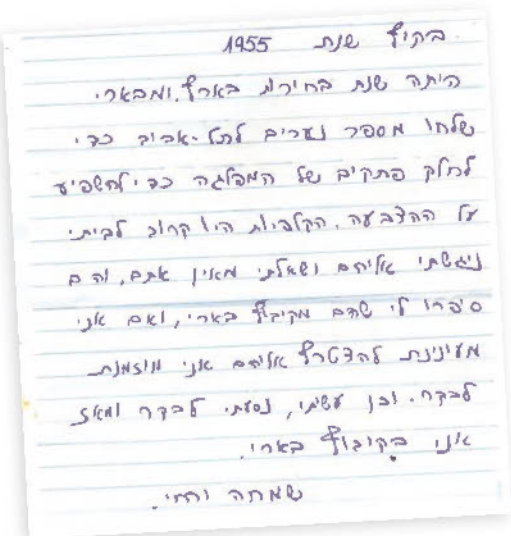
אף פעם לא נבהלתי מעבודה קשה, ועבדתי בכל מקום שסידרו אותי בלי בעיות. נהניתי לעבוד עם אנשים, במיוחד כשהרגשתי שאני משפיעה ושהרוח שלי נוכחת. אהבתי להיות פעילה, לתרום ולעזור לאחרים.

לאורך כל חיי, הכלל שמנחה אותי הוא ליצור בעצמי את התנאים שיהיו לי טובים ונעימים. כך היה כשהמבשלת חוה בן עזבה, ונבחרתי להחליף אותה. העבודה במטבח הייתה קשה, חברים לא רצו לעבוד שם, ולי דווקא לא הייתה בעיה עם זה, פרט לעבודה שלא ידעתי לבשל... הפכתי את המקום לנעים, ולפתע אנשים הסכימו לעבוד שם.

בהמשך הבאתי איתי את הרוח הזו לכל מקום שבו עבדתי. אני מאמינה שאני צריכה לעשות את הדברים הכי טוב שאני יכולה, וגם לדאוג שיהיה כיף. במקום לקטר, תמיד שאפתי לשנות – ולרוב זה עבד. אחרי הלידה היה מקובל שהילדות עושות תורנות "סניטריות", בניקוי השירותים הציבוריים. לא הייתה לי כל בעיה לעשות את התורנות הזו, שהכעיסה חברות רבות. לא הבנתי מה פסול בה.

שנים רבות עבדתי בחינוך, ולמדתי שנה בסמינר הקיבוצים. בגיל 15 עשיתי "הקמות" בגיל הרך, המשכתי עם קבוצת ילדים לגן, ועבדתי 15 שנה בגן ב', שהיה אחר כך לגן "שקר". עברתי משם לכיתת "תות", וגם שם הצלחתי עם ילדים שנחשבו בעייתיים וידעתי לשקם את הביטחון העצמי שלהם. אחרי ארבע שנים, כשנאלצתי לעזוב אותם, הרגשתי קרועה.

כשהמטבח נזקק שוב לשירותיי התקבצה קבוצת הורים שניסתה למנוע את המעבר, אבל קיבלתי

את "רוע הגזירה" ללא התנגדות, משום שבאמת היו זקוקים לי. בהמשך יצאתי לקורס בישול במלון "הילטון", ולמדתי הרבה דברים חדשים בנושאי תזונה ושיטות עבודה.

הייתי כאמור צעירה, וחבריי התגייסו לצבא בלעדי. מהר מאוד נכנסתי לחדר משפחה, וילדתי את איתן. אחריו באו נעמי, יורם, חגי ונרקיס. גידלנו אותם בלינה משותפת, והאמנו בה. לא הרגשתי שאני מעוללת להם רע, ולא הפריעו לי ההשכמות באמצע הלילה כדי להיניק את הילד בבית התינוקות. לא פקפקתי בשיטה, ולא ראיתי שמשהו רע קרה לילדים. כולנו עשינו זאת, וזה עבד. הילדים שלי הלכו לישון בלי בעיות, לא בכו בלילות וגם לא ברחו מבית הילדים.

היה לי חשוב שהילדים ייקחו חלק בכל מה שעשיתי בבית, מאפיית עוגיות ועד ניקיונות, אבל לרוב הם שיחקו. אנחנו ישבנו בינתיים על הדשא השכונתי, שתינו קפה וקשקשנו, ואם נסעתי ליום-יומיים השכנים לקחו את הילדים אליהם.

יש לי חמישה ילדים ושישה נכדים – ערן ונטלי ילדיהם של נרקיס ותום, זהר ונצר התאומים של נעמי וארז, שחיים בבארי, חגי ושירז ובנם שגיא, איתן ולוצ'יה ובתם אלה, וגם יורם שעובד בדפוס – חיים מחוץ לבארי. אני שמחה וגאה בכל אחד ואחד מהם.

את אהבתי לים לא זנחתי, וניהלתי את ההסעות הקיבוציות לחופי שקמה, זיקים או ימית. עד היום נשארנו חבורה קטנה אך מלוכדת שנוסעת להתפנן בים. בשנים האחרונות לקחתי על עצמי גם ארגון הסעות וקניית כרטיסים להצגות, וחברים רבים נרשמים ונהנים.

כאשר שושקה הייתה רכזת הבריאות היא הציעה לי להסיע חברים שזקוקים לבדיקות בבתי חולים. תחילה הסתייגתי, מפני שלא נהגתי תקופה ארוכה ואיבדתי את הביטחון, אבל נרתמתי למשימה. עברתי קורס רענון אצל שמעון יצחקי, ואז גיליתי שלא מדובר רק בהסעה. התחלתי לעזור עם הניירת ועם התרופות, נכנסתי לעיתים עם חברים לרופא, והרגשתי שהעזרה שלי מקבלת ממדים חדשים. נשאבתי למשימה.

בעבודה עם אנשים לאורך השנים הצגתי לפעמים נקודות מבט שונות, ויש מי שהבינו זאת כביקורת. הסברתי תמיד שאני מאירה ולא מעירה. כמה וכמה חברות שלימדתי לעבוד בגן סיפרו לי שהן הלכו הביתה בוכות משום שהערתי להן על עבודתן, והיום הן מבינות שצדקתי. לא פעם אני שומעת אנשים אומרים: "את זה למדתי משמחלה". זה מסב לי הרבה סיפוק, גם אם אני לא זוכרת את המקרה.

אני אוהבת לשתף, להתלהב ולהדביק אחרים בהתלהבות שלי. עברתי משברים בחיים, אך לימדתי את עצמי לא ליפול לבורות – ולא לקלקל לעצמי את הנפש בגלל שטות של אדם אחר. עברו עלי דברים קשים במשפחה, אבל החלטתי לסגור עניין וללכת לבד, בדרך שלי. גם אם קשה לי, אני מוחלת על הפגיעה וממשיכה הלאה. אימצתי את הרעיון שלא לסחוב איתי את הכעס, והבנתי שאין טעם להתרגז או להיכנס לדיכאון. אני משחררת, כמו שאומרים היום, ונשארת נאמנה לעצמי.

■ (ראיינה: חנה ברין ב-23.10.2015)

שרה פישביין

נולדה בשנת 29.05.1929, בסאו פאולו, בברזיל

הגיעה לבארי ב-1972

כי בברור חיל לא הייתה כיתה לגלדיס

עשיתי את התיקון

הזיכרון המוקדם ביותר שלי הוא הלידה של אחי הצעיר: אני זוכרת את החדר שבו הוא נולד - ואת הגיגית שאמא קילחה אותו בתוכה הבאתי איתי כשעלינו מברזיל. כשאמא הייתה כמצב טוב היא עזרה לכל אחד - ואת התכונה הזו ירשתי ממנה. היה לה משפט שהיא חזרה עליו שוב ושוב והוא חרות בזיכרוני: "קינדערלאך, תדעו שאין לי שום דבר להוריש לכם, חוץ מדבר אחד - תעזרו לזולת". עד היום, בכל פעם שאני עוזרת למישהו, אני נזכרת באמא שלי.

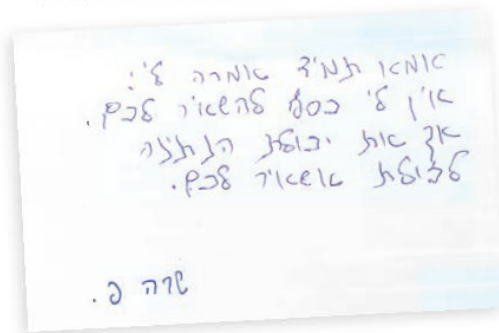

המשפחות של הורי הגיעו לברזיל ממזרח אירופה בתחילת המאה העשרים. משפחת ראובמן, משפחתה של אמי, שפרה, באה מרומניה. סבי היה רב ויש לי הגדה ישנה נושנה, אבל המסורת היחידה שאני מקיימת היא הדלקת נרות בערב שבת. משפחת נוטס, משפחתו של אבי ברוך, הגיעה ממזרח אירופה אף היא.

נולדתי ארבע שנים אחרי אחותי הגדולה עליזה ושלוש שנים לפני אחי הצעיר יעקב. בגיל 32 אמי נכנסה לדיכאון קליני בעקבות ניתוח ואושפזה כמה פעמים בסנטוריום. אבי מילא גם את תפקידיה של אמא. אחותי הגדולה עליזה טיפלה בי וביעקב, ולפעמים שמרו עלינו שכנים. לא הרגשתי שאנחנו עניים או נזקקים. אבא מכר דברי סדקית מדלת לדלת, כמו צועני נודד בדרכים, ונעדר לפעמים מהבית כמשך כל השבוע. הייתי בת 15 כשאחותי נישאה והטיפול באמא נפל עלי. לקחתי אותה לטיפולי חשמל בראש, וזה השפיע עלי קשה.

למדתי בבית ספר עממי לא יהודי, כי לא היה בית ספר יהודי בעיירה הקטנה שלנו. לפני כמה שנים נסענו עם נכדיי ליאל ויאיר למסע שורשים, וביקרנו בבית הספר. התרגשתי מאוד, אם כי חווינו כילדים אנטישמיות, וליהודים קראו "הרוסים האלה".

החלום שלי היה להיות רופאה וטרינרית, אבל אמא התנגדה ואמרה: "אישה לא צריכה ללמוד. אישה צריכה להתחתן וללדת ילדים". התחלתי ללמוד בתיכון בבית ספר למסחר ופקידות, ועזבתי אותו בגלל מורה אנטישמי, שהוריד לי בזדון נקודות כך שלא יכולתי לגשת למבחני הסיום. התלוננתי בפני מנהל בית הספר, וכשהוא סירב לעזור לי, כעסתי

ופרשתי. אמא דווקא התחננה שאבליג ואגש שוב לבחינות, אבל לא רציתי לשמוע יותר על בית הספר הזה, ואני לא סולחת לעצמי שלא סיימתי את לימודיי וגם לא הגשמת את חלומי. עבדתי בחברת תעופה ברזילאית בריו דה-ז'ניירו. אחותה של אמי חיה שם, הזמינה אותי לחתונה של אחד הבנים שלה, ופגשתי את לואיס, אחיו הצעיר. כלומר, בן דוד שלי.

נראיתי טוב באותם ימים, נחשכתי ל"חתיכה", וזאת הייתה אהבה ממבט ראשון. אני מבוגרת מלואיס בשלוש שנים, והוא שירת בצבא. כשהחלטנו להתחתן הורי באו מברזיל לארגנטינה לחגוג עם משפחתו של לואיס, אבל אמי ואחותה רבו, מסיבת האירוסין בוטלה – והתוכנית שלנו לחיות בארגנטינה השתבשה. הייתי חייבת לחזור לברזיל לעזור להורי, ולואיס באיתי. אמו קיבלה את ההחלטה קשה, אבל נאלצה להשלים עם הגזירה.

הייתי "זקנה" בת 26 כשהתחתנו. לואיס עבד עם אבי ולא אהב את העבודה. הוא בא ממשפחת נגרים של ארבעה דורות. גם אני עבדתי, והבאנו לעולם את מאיר וגלדים.

כשמצבה של אמא התדרדר היא לא יכלה לעשות הרבה: ישבה על הכורסא כל היום, לא דיברה ורק בכתה. זו הייתה תקופה קשה. אבא שלי היה איש חזק ובריא. מילדותו הוא בילה בשדות הטבק של אביו, התמכר לעישון סיגריות ועישן ללא הפסקה. בגיל 63 הוא חלה במחלת לב, וכשהרגיש שימיו ספורים ביקש להיות בקרבתנו. היה לנו בית קטן, והורי עברו להתגורר אצלנו. אחרי שבועיים אבא נפטר, ואמא חיה איתנו עוד ארבע שנים.

בכיתנו הקטן לא היה חדר עבור אמא, והיא ישנה בחדר הילדים, עם הזמן זה הפך לבלתי אפשרי, ולא הייתה לנו ברירה אלא להעבירה לבית אבות. יום יום יצאתי מהעבודה בהפסקת הצהריים, ובאתי לבקר אותה, אבל יום אחד פגשתי שם חבר של ההורים, והוא אמר לי: "איך את לא מתביישת לתת לאמא שלך למות לבד במקום הזה?". חשבתי שאני מתה. המשפט הזה לא הרפה ממני ורדף אותי במשך שנים. אולי בגלל זה עבדתי עם קשישים. השתחררתי מרגשי האשם אחרי עשרות שנים, כשהשתתפתי בסדנה למודעות והעצמה, והבנתי שלא הייתי אשמה במצבה של אמי.

אחותי עלתה ארצה במלחמת ששת הימים והצטרפה לברור חיל, וגם אצלנו ניצת הרעיון לעלות, למרות שלא היינו ציונים. מצבנו הכלכלי דרש, גרנו עדיין באותה דירה שכורה קטנה, וקרה גם שלא היה לנו איך לשלם את שכר הדירה. חודשיים לפני העלייה בעל הבית זרק אותנו מהדירה. עברנו להתגורר אצל בת דודתי, אנשי הסוכנות היהודית באו וארזו את המטלטלים שלנו – ושלחו את המטען לארץ.

אחותי הציעה לנו להצטרף אליה. הייתי בת 42, לא ממש צעירה, מאיר היה בן 15 וגלדים בת 9. ההפלגה ארכה שבועיים, ושמתי לב על סיפון האונייה לבחורה צעירה שנראתה לי בודדה. הסתבר שהיא עולה לבד, ואין לה משפחה בארץ. הודעתי לה שמהיום היא איתנו, ואימצנו אותה כבת. רוזה סידון גרה היום בקיבוץ חורשים. הבאנו אותה לחופה, ולואיס היה הסנדק של בנה.

נשלחנו לאולפן בגבעת ברנר, אבל לא הצלחתי ללמוד עברית. מרוב תסכול כבר אמרתי שאני רוצה לחזור לברזיל, אבל לימדו אותי שצריך להצטייד בהרבה סבלנות בישראל. בסיום האולפן התברר שאין כברור חיל כיתה עבור גלדים. ויקטור אלון, שהיה בוועדת הקליטה של בארי, הגיע אלינו והזמין אותנו לבקר בקיבוץ. באנו, התרשמנו והחלטנו שאנחנו רוצים להיקלט. לואיס השתלב בנגרייה, ואני זכיתי לשמוע מאביגדור את המשפט: "אני לא יודע אם תהיה לך פה עבודה". נעלבתי מאוד, ולא סלחתי לאביגדור על המשפט הזה. הייתי בריאה וחזקה, ויכולתי לעבוד בכל מקום.

מקום עבודתי הראשון היה גן "כלנית", לצד חסידה הגנת. לא ידעתי עברית, ודיברנו בינינו באידיש. מי שעזר לי לתקשר עם החברים שלו היה אשרי נווה. לאט לאט השתלטתי על העברית, ואז חסידה ביקשה שאהיה מטפלת צמודה של שני ילדים. טיפלתי וטיפחתי אותם, והבאתי אותם לכיתה א'. הייתי קשורה אליהם מאוד, וגם הייתי גאה בהם ובעצמי. בשלב הבא הציעו לי לעבוד עם הורים קשישים. יצאתי לקורס, נתנו לנו את הבניין שליד הנשקייה, והקמנו את המועדון והסדנה לקשישים. עבדתי שם עשר שנים, וחשתי שהעבודה הזאת היא מעין כפרה ומירוץ רגשות האשמה שלי, על שלא יכולתי לטפל באמי החולה בסוף ימיה. מבחינתי, זה אחד הדברים החשובים שעשיתי בחיי.

■ ■ ■
אחי יעקב עלה גם הוא ארצה, והתיישב באילת. בגיל 53 הוא חלה בסרטן, אושפז בבילינסון ולא הסכים שבני משפחתו יישבו לידו. אני לא קיבלתי את זה, ישבתי לידו וגם הצלחתי לדובב אותו בכמה שיחות גלויות ופתוחות. העליתי אותו על הכתב, ונתתי למשפחתו אחרי שנפטר.

כשישבתי במחלקה האונקולוגית ראיתי את המתנדבות הגמלאיות שעוזרות לחולים, וגמלה בי ההחלטה להתנדב גם אני. ליוויה כסלו, שעבדה במחלקה האונקולוגית ב"סורוקה", הכניסה אותי לשם לאחר שיצאתי לפנסיה, ובנובמבר האחרון, במלאת 22 שנה לעבודתי שם, ערכו לי מסיבה. זה היה מרגש.

עכשיו אני כבר עייפה פיזית ונפשית. הנסיעות מתישות, ובעיות הבריאות כבר מקשות. אני לא מרבה להתלונן, אבל כשהכאבים החמירו קיבלתי אישור להשתמש בקנביס רפואי. זה באמת מקל מאוד על הכאבים. אבל אני מרגישה ירודה והמורל שלי נמוך. קשה לי גם לראות את לואיס במחלתו.

לצד, הקיבוץ השתנה מבחינה חברתית. כשבאנו הנה היו לנו חברים, בעיקר הארגנטינאים. מאז כולם הלכו לעולמם, ונשארונו לבד, ללא חברים. רק חסידה באה אלי בנאמנות, כל שבוע, ואנחנו משוחחות. המפגש איתה חשוב לי מאוד, ואני מוקירה אותה על כך. גלדים חיה באורים ומגדלת לברדה את ליאל ותכלת. היא עובדת עם קשישים, ומתאוששת מהפציעה שלה ושל תכלת בהתפוצצות הקסאם. זו הייתה טראומה קשה. בארי בהחלט עזרה בהתחלה, אבל בהמשך הקיבוץ לא גילה מספיק התחשבות וחמלה.

■ ■ ■
לא הייתי ציונית בברזיל, והיום אני מגדירה את עצמי כציונית. זו ההרגשה שלי וזו הזהות שלי. זה המקום שלי. נסענו כמה פעמים לבקר את בני המשפחות שלנו בברזיל ובארגנטינה, ולא היה רגע שלא חשבתי על הארץ, על הבית שלי. כבר במטוס לשם התחלתי לבכות והתגעגעתי הביתה. יאיר, בנו של מאיר, נסע לטיול בדרום אמריקה, ואמרתי לו שהוא השליח שלנו שם. יש חברת ילדות אחת שאיתה אני מתכתבת, והיא היחידה שמקשרת אותי עם חיי הקודמים בברזיל.

חיי בברזיל היו קשים, אבל כשאני בוחנת את הקשיים האלה, בייחוד בילדותי, נראה לי שהפקתי מהם את הדברים שחיוזקו אותי, נגעו בליבי ועשו אותי למה שאני היום.

■ (ראיינה: אסתר בר-לב ב-24.07.2014)

שרי אלדן

נולדה: 11.01.1936

הגיעה לבארי: 1960

כי הוא קיבוץ ספר, שיש בו חברה צעירה ויוצרת

ועדיין המנגינה נמשכת

מָחַר
 כְּשֶׁתֵּאִמַּר כֵּן לַיּוֹם
 הַמִּפְנֵה אֶת גְּבוֹ
 וְתִצְנֶה תוֹקֵה לַיּוֹם
 הַמָּרִים פְּנִי
 פְּנֵה
 תִּדְע
 כִּי
 פֶּה
 וְעַ
 מִשְׁהוּ שְׁלֹא יִשְׁקַט

מתוך: "קשור בשפע שורשים" / אנדד אלדן

נולדתי להורי ציפורה לבית לסמן וצבי ספוז'ניק, שעלו לארץ מפולין בשנת 1932. אימי מורשה, אבי מפינסק. נפגשו בארץ, התאהבו, נישאו והקימו את משפחתם הקטנה: זוג הורים, בת - אני, ובן - אחי. משפחותיהם הרחבות של הורי נשארו בפולין ונספו בשואת מלחמת העולם השנייה. מעולם לא נודע היכן וכיצד הושמדו, דבר שנתן אותותיו בשתיקתם, בנטייתם לגונן עלינו מידיעת הכאב מחד, ובהרעפת אהבה מתובלת בדאגה, מאידך. מילדותי הצעירה ועד בגרותי עובר מסלול חיי כקו ישר ללא מיפנים דרמטיים. מתפתח והולך כפרטיטורה מוסיקלית בעלת מוטיב מרכזי ברור: חברה וקיבוץ, למידה ועבודה, השתלבות והעמקה עצמית. כיצירה המתפתחת ליניארית שבמהלכה מצטרפים כלים המוסיפים עומקים וגוונים. כל כלי מצטרף בתורו ומוסיף עומקו וגונו עפ"י אופיו. רובר נוסף למלאותו של השלם.

הורי היו אנשי תנועה פעילים ומעורבים (פועלי ציון שמאל, מפ"ם ומפלגת העבודה). חיינו בבית משותף במעונות פועלים ב' בגבעתיים בקהילה שחבריה חלקו תפיסת עולם משותפת. הלכתי לגן ילדים, בי"ס עממי ותיכון שהלמו את ערכיהם. למדתי בבי"ס על שם

ברל כצנלסון, ובבגרותי אני חברה בקיבוץ בארי ע"ש ברל כצנלסון. הייתי חניכה בתנועת "הנוער העובד" בסניף בורוכוב, מדריכה ולימים אף קומונרית בוגרת. בית הורי היה בית של עבודה ושל ספרים. גם אם לא היה כוח זמן להרבות בקריאתם לאחר יום עבודה ארוך ומפרך, ארון הספרים ושולחן הכתיבה שלי היו מרכז הבית. הליכת הורי לתיאטרון, לתזמורת הפילהרמונית, ללהקות בלט, כמו גם השתתפותם בהרצאות ובפעילות תנועתית, הייתה להם תוספת הכרחית בחייהם ושימשו לי ולאחי רני בסיס להתפתחותנו, תשתית לחיים.

ברל כצנלסון
 אהבתי את התיאטרון והספרים
 ואת החברות וההרצאות
 והפעילות התנועתית
 שהיו חלק מהחיים
 והתפתחותנו

בסיום הלימודים הצטרפתי עם חברי לגרעין "נתיב-שדה" ויצאנו להכשרה בקיבוץ גשר שבעמק הירדן. עבדתי במטע הבננות שנשק לירדן. העבודה הייתה קשה אך מלאת סיפוק. בתום ימי ההכשרה התגייסתי עם בני הגרעין לצבא במסגרת הנח"ל. יועדנו להשלמת קיבוץ בית גוברין, שהיה אז קיבוץ צעיר וזעיר. הנוף במקום יפהפה, אך הקיבוץ עצמו מוזנח. לא מדרכה ולא שיח נוי. לא הייתה יד מטפחת. בחרתי להיות נויניקית. רציתי ליצור במקום היפה אך פראי, בית. להוסיף לעצי הזית העתיקים אבל מוזנחים כל כך, רכות של פרח, של שביל. להוסיף תבנית של תרבות אנושית ליופי הבראשיתי של הטבע. התחלתי בעבודה. מאחר ואפילו צנרת להשקיה לא הייתה, הובלתי מים בחבית גדולה הרתומה לסוס ממשטרת בית גוברין הסמוכה. הטוריה והמכוש היו לחברי הטובים, אהבתי כל רגע וכל יבלת שהלמו לחלוטין את ההזדהות שלי עם המקום והחברה ואת להט השירה והריקודים שלנו בערבי השבת בחדר האוכל.

כשהתחילו חברי הגרעין להתחתן ולחזור העירה, מצאתי את עצמי בין אחרוני חברי לגרעין והחלטתי להרחיב את חוג מכרי ואת השכלתי. הלכתי ללמוד באוניברסיטה העברית בירושלים. לימדתי באחד מיישובי לכיש ואת משכורתי חסכתי ללימודים. בחרתי בחוגים להיסטוריה ולספרות, ושוב נהייתי מכל רגע. אוזני היו כרויות למורים הנפלאים שלי ועיני פעורות לנופי ירושלים שנפרסו מבעד לחלונות הענקיים. למחייתי עבדתי בהדרכה במועדון נוער בשכונת קטמון.

באוניברסיטה פגשתי באנדר. התיידדנו והפכנו לזוג. עם סיום הלימודים הצטרפתי אליו לקיבוץ חפציבה שבעמק יזרעאל, למרגלות הגלבוע. זה התאים לי מכל הבחינות. חוברו יחדיו קיבוץ, שאליו חונכתי מילדות ואהבת חבר לחיים, שנארגו בו כל התכונות שחיפשתי: איש תנועה, פעיל, נמרץ, מעורב, איש עבודה, אדם ונוף. איש הממזג באישיותו את המעשה והחשיבה, את האמנות ואת אהבת החיים. כל שאהבתי וחיפשתי מומש בו.

כחפציבה בחרתי שוב בעבודת החקלאות. עבדתי בגן הירק (אם כי הוצבתי מדי פעם לבית הילדים ולהוראה בביה"ס). זה נראה מושלם, אך היה חסר לי משהו מאוד בסיסי: אני, שהייתי רגילה לפעילות במשק צעיר בחברה הבונה ומעצבת את עצמה, מצאתי עצמי בחברה מבוגרת ומובנית. זה יכול היה להיות נוח. נוח מדי. אבל זה לא התאים למזגי. חסרה לי התסיסה

האופיינית למשק צעיר שעדיין נבנה. התלבטנו רבות. לאנדרד היה המעבר מחפציבה, קרע של ממש. לטענתו אם עוזבים בית אז רק לקיבוץ עני יותר וזקוק יותר. הסכמתי איתו. הפיתרון היה מעבר לקיבוץ ספר צעיר. קיבוץ בארי התאים לשנינו מאוד. הוותיקים הם בני גילו, וכן הגענו לבארי ב-1960 עם בתנו הבכורה אשכר, פעוטה בת כמה חודשים. ילדינו הנוספים לירז וגונר נולדו כבר פה.

קבלת הפנים לה זכינו בבארי הייתה חמה וחברית מאוד. שולבנו יפה. שובצנו לצוות החינוך והתחלנו שנים רבות של הוראה ופעילות תרבותית ענפה. היו אלו שנים מאלפות. מהחשובות והיפות בחיי, אם כי לא תמיד קלות. ההוראה והחינוך באותן שנים, שנות הלינה המשותפת, כללו אחריות מלאה לאורך היום כולו: שעות הוראה ארוכות, יציאה עם התלמידים לעבודה בגיזסים השונים, הכנת ארוחות הערב והשכבות, הכנת מסיבות בחגים, ארגון בר המצווה, תערוכות לימודיות, בימוי, שירה, ריקודים, קישוט ועיצוב חדר האוכל בחגים. לימדתי את כל המקצועות (להוציא התעמלות, אנגלית ומלאכה). גם מקצועות ריאליים וגם הומניים, דבר שהקשה לא רק עלי אלא אף על התלמידים, שלא היה להם מפלט ואפשרות לגוון את יחסיהם עם מורים אחרים. לשמחתי, על אף מתחים שצצו פה ושם במשך השנים, זכיתי ובבגרותם קיימים עם רבים מהם יחסים ידידותיים והערכה הדדית עד עצם היום הזה.

כשאר המורים הוותיקים יצאתי להשתלמות. במקביל המשכתי בהוראה בבית ובשדרות. הפעם למדתי באוניברסיטת ת"א. על אף הזמן המפוצל בין הלימודים באוניברסיטה לבין המשך ההוראה בכיה"ס, הצלחתי לסיים במהירות לימודי תואר ראשון, שני ודוקטורט שהייתי כבר בסיום כתיבתו. באותו זמן נפתח בסמינר הקיבוצים בת"א מסלול אקדמאי. מזכירות הקיבוץ המאוחד פנתה לבארי שתאשר את גיוסי להוראה במסלול זה. נעניתי לאתגר החדש וגם בארי נענתה בברכה. הכנתי תוכניות הוראה חדשות והשתבצתי בעבודה בסמינר.

לאחר כמה שנים הוזמנתי ללמד באקדמיה לאומנות "בצלאל" בירושלים. שוב הכנתי את עצמי לרמת הוראה חדשה ולסוג שונה של תלמידים העוסקים בחומרים שונים ליצירתם האומנותית. שוב יצרתי תוכנית הוראה חדשה ומיוחדת, שעיקרה היה להראות שגם במילים טמון פוטנציאל אמנותי, ובלשון שונה: השפה כמדיום אמנותי. בשנה הראשונה עוד הספקתי ללמד במבנה ההיסטורי של "בצלאל" במרכז ירושלים. מדי שבוע בדרך למבנה היפה עברתי את מסלול הליכותי הראשונות עם אנדרד בראשית היכרותנו.

זו הייתה חוויה מרוממת נפש לקראת המפגש עם התלמידים, האומנים הצעירים. לאחר שנה כונסו הלימודים בקמפוס החדש בהר הצופים. על אף הנסיעה המפרכת באוטובוסים, הספיקה ההליכה וספיגת כל המראות בהר הצופים ובנופי המדבר המשגעים הנצפים ממנו כדי לשובב את רוחי. הרגשתי בשיעורים כמחוללת בכרמי השירה ובהערכת התלמידים האומנים לעתיד.

כעבור מספר שנים גויסתי בשנית. הפעם ל"יד טבנקין", המוסד המחקרי של התק"מ באפעל. עסקתי במחקר תנועות הנוער ובמיוחד תנועת "הנוער העובד". שוב בחרתי בזווית הסתכלות מיוחדת: שירת הנוער שהיא, לדעתי, בו זמנית גם מעצבת תנועה וגם מבטאה אותה. הגעתי

במחקרי לכמה דברים מעניינים וראשוניים, הרצאתי עליהם וחלקם אף הודפסו וראו אור. במהלך עבודתי ב"יד טבנקין" התבקשתי ללמד בבארי שני מחזורים של ארגון "כפרה", (צעירים גרמניים שבאו לתקופת מה לארץ כדי להשתלב בעזרה במוסדות שונים). נענית, ושוב עבדתי עבודה נוספת של גם וגם. ראו כי טוב והמשכתי בהוראת עברית לחברים שזה מקרוב עלו לארץ, השתלבו אצלנו, אך היו זקוקים ללמוד את השפה העברית ואת כל הנלווה אליה. הפעם הייתה זו עבודה פרטנית: איש איש לפי צרכיו ומקום עבודתו.

בנוסף ובמקביל לעבודתי עסקתי רבות בענייני חברה ותרבות. ההזדהות עם המקום ועם החברה הביאה ליצירה פורה מאוד. חלק גדול מפעילותי היה הפקת יצירתו הענפה של אנדרד למשק וחלק ביוזמה אישית שלי: בעריכת ערבי תרבות במועדון, יומוני חג, חלונות התרבות וכיו"ב. מאחר שכתבתו של אנדרד הקיפה את כל תחומי החיים הן האישיים (מלידה = ט"ו בשבט, בני המצווה, חגי מחזור, ועד מוות ושכול) והן הציבוריים (מחזורי השנה, חגייה ועונותיה). הייתי מעורבת במרבית החגים והמועדים.

שנים רבות שימשתי כועדת אבלות. המוות הנוחת על בני המשפחה אפילו אם אינו בא בחטף, הוא אחד הדברים האינטימיים, הכמוסים והקשים ביותר לביטוי. ניסיתי למצוא את הדרך ולדובב גם את השותקים בדינמיקה המשפחתית, כדי שיהיה להם חותם בדברים הנאמרים בלוויה, בשבעה וביום ה-30. ראיתי בתפקיד שלוב של תרבות ושל חברה מלווה כשותפה ליגון. התהלוכה לבית הקברות בהלוויות כשהחברים רכוני ראש וכבדי צעד, עטויים בכגדי העבודה, היא אחת התופעות האותנטיות ביותר אצלנו. ביטוי ללכידות העדה ולהשתתפות החברה כולה בעצבונו של היחיד. צידה השני המקביל לה הוא תהלוכת החברים העולה לאחר האוכל בערב ליל הסדר, כשהחברים עדויים במיטב מחלצותיהם.

החג והחגא, השמחה והאבל משולבים בחיינו. לקחתי חלק בעיצוב שני צדדים אלו בחיינו המשותפים.

כשפגע המוות במשפחתי האישית, עם מותה של בתנו לירז, קיבלתי בימי השבעה את פני החברים, ביניהם בני המשפחות השכולות בציטוט שורות שיר שאנדרד כתב לזכר בני משפחתם, איש איש ופסקו. לא הייתי מודעת לזה עד שגונר בננו לקח אותי לפינת החדר ואמר לי שאני מביכה את המבקרים ומוטב שאפסיק. ואכן הפסקתי לומר בקול. ומאז הבהבו הקולות והצטברו בתוכי. נחסמו כפי. האם היה זה משום ששפתנו הרגילה, היומיומית דלה מלבטא את הכאב? משום שהביטויים השגורים כגון "שלא תדעו עוד צער", מפספסים את האמת הקיומית. להרגשתי הברכה הנכונה היא: שנמצא בתוכנו את כוחות הנפש כדי שנוכל לעמוד בצער. הרי כל אחד מאיתנו חי את מנת הכאב והצער שלו. דרך החתחתים של החיים מזמנת לנו גם מפגשים ומצבים מצערים ואין להימנע מכך. אכן, "יש שעות רוחשות חושך, אך יש שחר והילה", כפי שכתב אנדרד בספרו האחרון המוקדש ללירז.

בנוסף למעגל העבודה השוטפת נשזרו בחיי מעגלים משמעותיים נוספים. במשך שנים הוזמנתי להרצות בנושאי ספרות באוניברסיטאות ובכנסים ברחבי הארץ. נענית ברצון ובהתנדבות. הייתה זו התנסות חדשה ומאתגרת. הגעתי בהתרגשות. לפני אוסף אנשים זרים

ומבטים בוחנים. ואני מולם מתרשמת באופן ראשוני מאופי הקהל ומתחילה בדברי. הרגשתי כמרחת עם המילים, בין ועם האנשים. היה בזה מימד נוסף להיכרותי עם עצמי. סוג מסוים של פרישת כנפיים שאינן חסומות בקירות הבית הקיבוצי. חווית ההרצאה והשיחה שהתפתחה בעקבותיה הפכה מהופעת מרצה יחיד למעגל רבים המתלכד ומחולל כבהורה משותפת.

■ ■ ■
מעגל משמעוטי נוסף שהעשיר את חיי היה מפגשים עם אמנים, בעיקר משוררים, סופרים וציירים. כבת זוגו של אנדרד זכיתי להכרות אישית קרובה עם מיטב הסופרים והמשוררים בארץ משלונסקי ולאה גולדברג ועד הדורות שבאו אחריהם. מתוך עשרות ערבים מיוחדים אזכיר רק את הערב שנערך במועדון "המדורה" בת"א בשנת 1959 לרגל צאת ספרו הראשון של אנדרד (וספריהם הראשונים של דליה רביקוביץ' ודן פגיס). הייתי חודשים אחדים לאחר לידת אשכר בתנו הבכורה. כדי שאוכל להשתתף בערב, אבי, שהגיע אלינו במיוחד, חיכה שאסיים את ההנקה ודהרנו על האופנוע שלו מחפציבה לת"א. השורה המסיימת את הספר: "החושך ברחמך זורם להיות פרי", הוא פניית איש לרעייתו אם בתו המספר על חווית לידת פרי האהבה הגח לחיים מחשכת הרחם, המתלכד עם חווית יצירת ספר הנולד מחשכת הלב. ומאז "החיים" שלי הם החיים והיצירה מהם ועליהם. חוויה מעצבת המכילה אותם.

■ ■ ■
ראוי לציין אירוע נוסף: בסוכות תשס"ה - 2004 הוקדש אחד המפגשים בפסטיבל המוסיקה באבו-גוש לטקס חג האסיף של אנדרד שהולחן ע"י דוד זהבי ואברהם דאוס. הטקס בוצע כקונצרט בכנסייה המרהיבה במקום, ע"י תזמורת הסמפונית של רעננה והמקהלה הקאמרית של ת"א בניצוחו של מיכאל שני. זו הייתה חוויה מוסיקלית מלווה בקריאת שירי הטקס. חוויה מפעימה ומרוממת. בתום הקונצרט הקהל נעמד על רגליו ודרש הדרן, בעודו מצטרף תוך מחיאות כפיים סוערות לשיר הסיום: "לחיים, שיראו שלום: לחיים! לשנה הבאה יכולים כפליים". חוויה אמנותית נטו, שהוקלטה והונצחה על גבי דיסקים. לעומתה, ובשונה ממנה, הייתה החוויה של חגיגת טקס האסיף, הזכור לטוב, בחג העשרים לכארי בכצוע מרשים של ילדי וחברי המשק. נותרו ממנו רק חוברת הטקס שהודפסה יפה וצבעונית וקסטה שהקליטה את החג הקיבוצי באמצעים הדלים של אז וטמונה בארון הארכיון הפרטי שלי.

החוויה הקיבוצית של אותו טקס הולכת ומתמוססת ונתרה רק כזיכרון בקרב החברים הוותיקים והבנים שהיו הילדים נושאי הפרי של אותם ימים. שנים אני תוהה על ההבדל שבין היצירה והמפגש האישי איתה, לבין הצרוף המלכד אותה עם המקום ועם האנשים שבתוכם ולמענם היא נוצרה. אני מודעת להשתנות הזמנים ואיתם גם השתנות אופי הביטוי לחג. כדבר שירו של אנדרד:

"פַּעַם שָׁרְנוּ -

יָם הִדְגָן מִתְנוּעֵעַ

לִי נִדְמָה הַיּוֹם

כִּלְ גִּבְעוֹל כּוֹפֵף רֵאשׁוֹ אֶחָת"

ועדיין נותרה בי התהייה – מה בין היוצר והיצירה, בין היצירה ומקורותיה, בין היצירה וחוות קריאתה וביצועה. אני תמיד חוזרת לצורך באותה שלמות של חיים: חברה, מקום ויצירה. אני יודעת שהיצירה, אם היא טובה, לעולם עומדת. וכל זאת בסוג של תמימות לא מתבגרת, אולי מטופשת, ואולי שארית של הד רחוק אך עדיין קיים מהתלהבות הנעורים מכל סיסמא מופנמת באמונת תום.

באחד מחגי העומר, שנכתב ע"י אנדרד, ביקשתי מבורא דגן איש השדה שלנו, שישתתף בטקס ויקרא את פסוקי השיר, הוא נעתר. בעת הטקס קם בודא בתורו, ניגש למיקרופון ובמלוא קומתו הכריז בקול: "באהבה דגן גידלה ידנו" ... איני יודעת אם קישר בין שמו לבין פסוקו, אך אני ביושבי בין קהל החוגגים, דמעה בצבצה וזלגה מקצה עיני כמבטאה אהבה שלמה לאיש, למה שהוא מסמל, לחברה העובדת ויוצרת ולשירה המבטאת אותה. היה זה מפגש חי ואמיתי המלכד את החיים ואת האמונת. כאן אצלנו בבית.

עכשיו, כשתקופת העשייה החיצונית רגעה, ניתן להתפנות, להתבונן פנימה ולומר: אכן מסלול חיי הוא קו ליניארי ישר שעם הזמן התגווון והתעמק. אל היבלות שעל כפות ידי, תוצאה של עבודת הטורייה בבית גוברין במאמץ לשוות בית לטבע הראשוני החיצון, נוספו כעין יבלות פנימיות מהתרחשויות האופייניות לטבע האנושי, הנראות כאדרות על זרימת הימים.

אך כמו בימי צעירותי, היובש לא ריפה את ידי. מי החבית שהבאתי ממשטרת בית גוברין להשקיית עצי הזית וצמחי הנוי ששתלתי בקיבוץ הוחלפו באנרגיה פנימית, שזרמה בי ונתנה כוחות נפש להמשיך לעבוד וליצור באהבה רבה למקום ולאנשים שבו. לפרטיטורה נוספו אמנם צלילי עצב של קלרינט, (בעיקר עם מחלתה ומותה של בתנו לירז), אך גם הר צלילי נבל המקשר בין רובדי השמחה והקושי. אותו קישור המאפשר את המשך החיים והעשייה: קו ישר שבנה את השלם על אף שנחרצו בו חריצי העיתים.

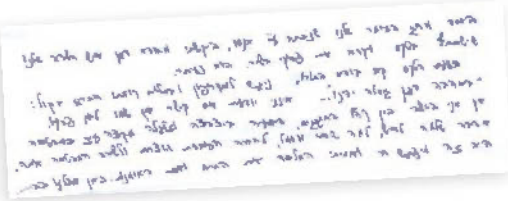

עדיין לא הגיעה עת סיכום. אולי סיכום חלקי: זכיתי לממש את שהאמנתי בו ולחיות בקיבוץ. זכיתי, ועדיין זוכה, באהבה גדולה ובחברות מיוחדת במינה עם אישי שעד עכשיו אני מרגישה שלא מיציתי אותה תוך בניית משפחה, ברכת ילדים ונכדים. יש לנו חמישה נכדים – קסם, ירין, שיר, יובל ואנדרד-ניקולאס. משפחה שאינה חסרה כאב ובכל זאת יש בה, חיוניות רבה על כל שלוחותיה. זכיתי לימי שיר השירים ולתבונת משלי.

זכיתי בהבנת קוהלת, אם כי לא בכל דברי תוגתו. לדרגת אמירתו "הבל הבלים הכול הבל", לא הגעתי. אמנם כבר איננו מדלגים על הגבעות, לא דודי-אישי ולא אני, אך עדיין אני לדודי ודודי לי, ובאהבה והערכה גדולים. ועם כל קשיי הגיל והשכול היצירה, התבונה, ההומור והשיתוף משמשים אצלנו במשולב גם בתוגת הימים.

מידי יום, לאחר הורדת הכלים בחדר האוכל, ניבטת-נשקפת אלי מהמראה הגדולה שמעל כיור נטילת הידיים דמות גדולה, רחבה. פניה חרוצות קמטים ושזורות כתמים. אני סוקרת

אותה בעניין, מחייכת ואף צוחקת אליה. ותוך שאני מתבוננת לתוך עיניה, שהירקות מבצבצת מהן, אני עונה לעיניים השואלות: "הזאת נעמי?". ואני יודעת שכן. "כן", אני עונה להן, "זאת היא, כלומר, אני". כך אני נראית היום. אך גם אם הגב כופף עצמו לכאביו, עמוד השדרה הפנימי שלי עדיין זקוף. וכשאני חוזרת לחדרי, שדבר אינו חוסם בינו לבין הנוף שבחוץ, מבעד לדלת הזכוכית הגדולה והשקופה אני רואה את עץ הזית הזקן שמעבר לדשא. העץ השורד את ימי השרב והקור, את סופות החול והאבק. גזעו קמוט ומחורץ מגיל ומפגעי הזמן. אך הוא פה בחלוני. יש ועליו אפרוריים מאבק הסביבה, אך עם גשם ראשון הוא תמיד חוזר לירקותו שלו. והוא פה. ויש בו יופי. ועדיין פורח ומניב פרי. כל עוד הוא מחובר לשורשיו, והוא אכן מחובר אליהם, עדיין עוצמתו וייחודו עימו.

■ כתבה שרי אלדן בעידודה של חנה ברין

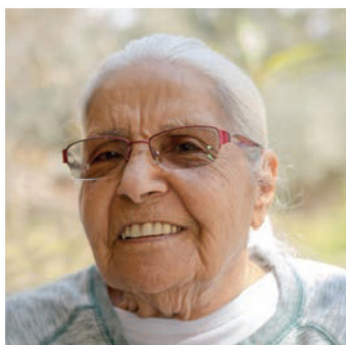

שרקה כהן

נולדה בנר ראשון של חנוכה תרצ"ד,
24.12.1934, בצנעא, תימן

הגיעה לבארי ב-1950

כי הייתי מרדנית וסקרנית, וברחתי מהבית

התחלתי חיים חדשים

העירו אותנו באישון לילה ואמרנו לנו לא לקחת כלום, כמו ביציאת מצרים. השנה הייתה 1945 ואני הייתי בת 10. השארנו את הבית כמו שהוא, עם התנור דולק, כדי שלא יבחינו שברחנו, ויצאנו למסע אל ארץ ישראל. אחי הבכור שלום נעלם מהבית כמה חודשים קודם לכן, בלי להשאיר הודעה. כשהתברר שהוא עלה לארץ, הורי החליטו ללכת בעקבותיו. אבי היה בטוח שצפוי לו ככהן עתיד מזהיר בארץ הקודש, והוא ייקרא לשמש ככהן בבית המקדש בירושלים.

יצאנו מצנעא הגבוהה במסע תלאות אל ערן שעל שפת הים. היינו חלק מקבוצה של משפחות, ומורי הדרך הערבים התעמרו בנו. פחדנו לישון בלילה כי הם גנבו כל מה שמצאו. אמא חבשה על ראשי ביציאה מהבית את הגרגוש - כיסוי ראש שנרקם בחוטי זהב וכסף - אבל נפילתי מהאוכף בדרך, הגרגוש כמעט חנק אותי, וזרקתי אותו עם כל הכסף והזהב שעליו. מאז אני לא אוהבת תכשיטים תימניים.

כשהגענו לפאתי ערן הופיעו מולנו שוטרים עם כלבים. הם הקיפו אותנו, העלו אותנו על משאיות והפרידו את הנשים מהגברים. אחרי כמה שעות מצאנו את עצמנו בלב המדבר, במחנה בשם מצעפין, עם המון יהודים. זו הייתה ממש עלייה המונית.

חום אימים שרר במחנה, ורבים לא החזיקו מעמד. גרנו באוהלים וחושות, בלי מים, חיינו על שמן וקמח ששליחי הסוכנות והג'וינט חילקו. בהמשך הגיעו מהארץ מורים, שלימדו אותנו עברית, ואחיות, שגילחו לכולם את הראשים. זה היה מחזה מזוויע: אלפי גברים ונשים קירחים. אני הגעתי למחנה עם צמה עד הישבן. קברתי אותה בחול, ומדי פעם הוצאתי אותה ובכיתי.

■ ■ ■
אמי, מזל, נולדה בכפר סאדה, מרחק שישה ימי הליכה מצנעא. אבי, חיים, נולד בצנעא והתייתם בילדותו. בגיל צעיר מאוד השיאו אותו בנישואים פיקטיביים, כדי שהשלטונות לא יאסלמו אותו. אחרי כמה שנים הוא התגרש מ"אשתו" והתחתן עם אמי, ונולדו להם שבעה בנים ובנות. אני הייתי השלישית ברשימה.

אבא היה גבר מרשים וגבוה, שאהב להתגנדר והיה מודע להופעתו. הוא נהג להושיב אותי

על ברכיו כשהגברים למדו משניות, וכך למדתי לקרוא. חיינו בבית בן שתי קומות, עם חצר גדולה שהיו בה מטבח ומחסן חיטה. שיטת החינוך בבית הייתה עונשים ומכות, וכשהייתי בת שנתיים כבר סגרו אותי במחסן כעונש על זה שעשיתי במכנסיים.

הורי עבדו יחד באריגה. אמא סובבה את הנול בעזרת הדוושה, ואבא זרק את סלילי החוטים מצד לצד ושר. לא תמיד הפרנסה הייתה מצויה, והיו גם תקופות רעב. גם בזמנים הקשים הורי נהגו לומר: "רק תבקשי, אלוהים ייתן לך", אבל לי הוא לא נתן מה שאני רוצה. אני זוכרת את עצמי לוחשת: "אלוהים, איפה אתה? למה אתה לא נותן לנו לאכול?", וכשאמא שמעה אותי היא "שרפה" לי את הפה עם פלפל.

אצל סבתי בכפר הייתי חופשייה. תרנגולות הסתובבו בחצר, התרוצצתי לאסוף את הביצים, וכשסבתא חלבה את הפרות חבצתי את הסמנה (שמנת). באחת הפעמים שביליתי שם נחת על הכפר ענן ארבה. זה היה מחזה מרהיב, ולא הבנתי שהוא נורא: שדות הדורה והדוחן כוסו במעטה שחור, ותוך זמן קצר לא נשאר מהם כלום. אנשים מילאו שקים בארבה וצלו אותו בטאבון. זה היה טעים כמו בשר משומר, במיוחד כשרעבים.

חיינו היו גדושים באמונות תפלות. לאמא שלי, למשל, היה מנהג: כל לילה, לפני שהלכה לישון, היא נגעה בקמח, ברבש ובסמנה. "השדים הם מלכי הבית", היא אמרה לי. "אם לא נרשה להם לאכול, הם עלולים לעשות לנו דברים רעים. ככה נותנים לשדים רשות, והם שומרים על הבית בלילה". אני הייתי מרדנית וסקרנית, וזה הביא עלי לא פעם צרות ומכות. בתימן וגם כשעלינו לארץ.

בתום שנה במחנה מצעבין העלו אותנו על אונייה קטנה, בצפיפות נוראה, אחד על השני. אחרי כמה ימים הגענו בחשכת הלילה לעתלית, ואנשים לא מוכרים סחבו אותנו על הגב אל החוף. הם ריכזו אותנו באולם ענקי מואר, עם שולחנות ערוכים, ואז לקחו את הבגדים שלנו, שרפו אותם, והלבישו אותנו בבגדים שנאספו בארץ. אני קיבלתי חולצה של חייל בגודל שמלה. אחר כך עלינו על אוטובוסים, וזו הייתה הפעם הראשונה שראיתי חלונות ראווה.

השנה הייתה 1946. שיכנו אותנו בבית עולים ברחוב העלייה בתל אביב, עם ניצולי שואה. לא היה לנו מושג שזה עתה הסתיימה מלחמה נוראה ולא ידענו כלום על הזוועה שהתרחשה באירופה. והיה גם עניין הצבע: הייתי בטוחה שכל האנשים הם כהי עור, ולפתע מקיפים אותנו אנשים בהירים, שמדברים לגמרי אחרת והאוכל שלהם מוזר. הכל היה חדש ושונה. כמה חודשים לאחר עלייתנו חליתי קשה ואושפזתי בבית חולים. בני משפחתי לא באו לבקר אותי, ורק אחרי שבועות אחדים החלה דודתי לחפש בכתי החולים, הצליחה למצוא אותי והחזירה אותי הביתה.

הורי סירבו לשלוח אותי לבית ספר, כי בנות לא אמורות ללמוד. למזלי, איימו עליהם במניעת קצבאות והם נכנעו. את אחותי הקטנה אסתר הם שלחו לגן, ובאחד הימים דרסה אותה בדרך משאית של הצבא הבריטי. כהנים לא עולים לבתי קברות, ואני לא יודעת איפה אחותי קבורה. הייתה ילדה, ואיננה.

עשיתי באותה תקופה מבחנים כדי לבדוק אם יש אלוהים. ביום הכיפורים הראשון בארץ התארגנה חבורת ילדים ללכת לים, וכשהגענו ליפו ראינו שהחנויות פתוחות ובמאפיות אופים פיתות. אכלתי עם כולם ואמרתי: אם יקרה לי משהו, סימן שיש אלוהים. בתוך תוכי שקשקתי. הייתי משוכנעת שאלוהים יעניש אותי. חלף יום ולא קרה דבר, והכרזתי באוזני עצמי: זהו, אין אלוהים.

מיד בתום מלחמת השחרור התחלתי לעבוד במשק בית, 11-12 שעות ביום. הייתי ילדה בת 14, רציתי ללמוד, אבל הוריי העדיפו שאעבוד וגם אישן בכיתה של הגברת הורוביץ העשירה, כדי שלא אצא לתרבות רעה. משפחת הורוביץ גרה בפינת רחוב שינקין ושדרות רוטשילד. מרחתי להם שומן חזיר על הלחם וקראתי לבעלת הבית "הגברת". הם צחקו על המבטא שלי ועל כך שאני קוראת ספרים בכל רגע פנוי – ואהבו אותי. הייתי עדיין ילדה, ובאמצע הכביסה שיחקתי עם עצמי לפעמים "קלאס". הדבר היחיד שהרגיז אותי היה לכבס את הלבנים שלהם. זה פגע בכבודי, אבל כש"הגברת" שאלה למה אני בוכה – לא דיברתי.

ממשפחת הורוביץ עברתי למשפחת מטלון, שנהגה לשכור בקיץ בית נופש בזכרון יעקב ולקחת איתם גם את העוזרת – אני – ואת האומנת. הלכתי באחד הימים לקרוא ספר בגינה ציבורית, כשלתע ניגשה אלי בחורה תימנייה והתחילה לדבר איתי. היא הזמינה אותי לשכונה שלה, והכרתי חברה שמתווכחים על משהו שנקרא קיבוץ. לא הבנתי על מה הם מדברים. הם שאלו אם אני רוצה לבוא איתם ולגור לבד, בלי ההורים, ופשוט אמרתי: "בסדר".

ביום ראשון בבוקר, בלי להגיד כלום, קמתי בשקט, יצאתי מהבית, ונסעתי עם החברים החדשים שלי לנקודה שהם הקימו ליד גבעת עדה. הם היו בני 20 פלוס, ואמרתי שאני בת 18. עדרנו ביום עם טוריות, ובערב ישבנו ושרנו בבוסתן תאנים ורימונים. הרגשתי שאני חופשייה וזה היה משכר ומשגע, עד שהתגלה להם איכשהו שאני עוד לא בת 16. הם אמרו לי "את קטינה", ומישהו הסיע אותי לתל אביב.

הורי לא ידעו לאן נעלמתי. שוב חטפתי מכות, גזזו לי את השערות וקשרו אותי שלא אוכל לברוח. אחר כך שחררו אותי ל"מעצר בית", ובכל הזדמנות ברחתי. זה היה הדו-שיח ביני לבין הורי, והחלטתי ביני לביני שאמא שלי היא לא אמא שלי, ואמי האמיתית מתה. ידעתי שאבי התחתן פעמיים, ואמרתי לעצמי: לא יכול להיות שאמא אמיתית מעוללת דברים כל כך איומים לבתה. יום אחד הלכתי ל"בית האדום", בית הנוער העובד, ברחוב הירקון. אמרתי שאמי מתה, אמי החורגת מציקה לי. הציעו לי לגור אצל משפחה אומנת בתל עדשים, אבל התעקשתי על קיבוץ, אז סיפרו לי שמתארגנת הכשרה בחוקוק, והסבירו מתי ולאן עלי לבוא.

מצאתי את עצמי בתוך קבוצה של חברה כמוני – תימנים, פליטים, לא מבסוטים, לא מבינים את האוכל ולא את השפה, וכך התחלתי את חיי הקיבוציים. שתלנו את הכרם של הקיבוץ, שעלה על הקרקע פחות משנה קודם לכן, אבל קשה היה להכניס את החברה האלה למסגרת ותוך כמה חודשים הקבוצה התפרקה. נשארנו שבעה, והחלט לצרף אותנו להכשרה בבארי. ב-06.06.1950 הגעתי הנה, ומאז אני פה. התחלתי חיים חדשים, באושר עילאי, וכולם קראו לי "כושית".

הייתי ג'דע, והחברים הבוגרים נראו לי זקנים. הם היו בני 24-25 ולא עניינו אותי. היו לנו פעולות עם מדריך יוצא מן הכלל, זאב וקסלר, והיה לנו הווי משלנו. למדנו ממנו על מוזיקה קלאסית, שמענו קונצרטים על הפטיפון של המועדון, ונחשפתי לעוד עולם קסום. זאת הייתה התקופה היפה בחיי.

גם את העבודה אהבתי, ונהניתי מעצם הרעיון שכולם שווים. סיפרתי שאמא שלי מתה ויש לי אמא חורגת, הייתי כל כך משוכנעת בכך שלא היו לי נקיפות מצפון. זכיתי באמפתיה, וזה מצא חן בעיניי. לא נסעתי הביתה שבע שנים, גם כשקיבלנו חופש, פעם בחצי שנה, כל פעם מישהו אימץ אותי.

נאלצתי לברוא את המשפחה שלי מחדש ב-1957, כשספי ואני החלטנו להתחתן וצריך היה להכיר בין המשפחות. ביקשתי מהורי שליחה, והם לא התרצו כל כך מהר. אם את רוצה שנקבל אותך בחזרה, הם אמרו, החתונה תהיה כמו שאנחנו רוצים, כולל חינה. נאלצתי להסכים, רק בלי חינה על הידדים. התביישתי בתימניות שלי. לא הזמנתי לטקס אף אחד, כולל משפחתו של ספי, כי האחים שלו לא שמרו שבת והוריו היו ליברלים. הם לא עשו עניין גם מזה שכלתם המיועדת כבר בחודש החמישי.

התחתנו ברבנות בתל אביב, ובבארי נערכה מסיבה. הורי לא הגיעו, ובאו רק בני משפחה ספורים מהצד שלי. זו הייתה חתונה יפהפייה, של חמישה זוגות. נכנסנו מיד לעול גידול המשפחה, ונולדו לנו ארבעה ילדים: נטע הבכורה, אחריה ניב, גל ואדווה בת הזקונים.

החינוך המשותף היה בעיני דבר נפלא, שחוסך קונפליקטים בין ילדים להורים. עברתי טראומות עם הורי, והנה הילדים שלי אינם צמודים אלי, חופשיים. לא הרגשתי שאני חסרה, ולא הייתה לי טראומה מכך שהילד שלי ישן בבית ילדים. להיפך, הייתי מבסוטה והערבים שלי היו מלאים בפעילות חברתית. לא הפסקנו להיות ילדים, שיחקנו ושרנו. כמה שרנו. למרות זאת, כשהרגשתי שהילדים שלי סובלים מפחדים, יזמתי את לינת ההורים בגן. היה לי חשוב שהילדים לא יפחדו. נטע פחדה מאוד כלילות, וכשישנתי לצידה זה לא היה מקובל. אחרי זמן קצר היא ביקשה ממני להפסיק לישון לידה, כי הילדים בגן צחקו עליה - והיא הפסיקה לפחד. גם אדווה סיפרה לי שהיא סבלה מפחדים נוראיים, אבל לא ידעתי. חשבתי שהיא מאושרת בלינה המשותפת.

יש לי ארבעה נכדים מקסימים: זיו, מיה ונבו של נטשה וגל שחיים איתי בבארי, ובבית אורן מתגוררים נכדי איוי ונטע בתי. ההחמצה הכי גדולה שלי היא שלא למדתי. מכל שאר הבחינות אין לי רגשי נחיתות - לא כתימנייה ולא כאישה ולא כקיבוצניקית. מעולם לא חשתי מקופחת, לא חסרת ערך ולא שווה פחות. כל מה שרציתי לעשות - עשיתי בהצלחה, לא פחות טוב מאנשים שרכשו השכלה.

■ (ראיינה: נעמה חדר במהלך 1998. הוסיפו פרטים: נטע ואדווה כהן)

אחרית

הבתים היו כאן קודם,
פגשנום ערומים,
הרמנו עליהם פיגום,
ומטפלת הרימה קולה על זאטוט שסרח.

הם הפכו לחלק מנוף חיינו,
ולאט לאט דהו,
אל מול בארי הצומחת,
מגדליה וצמרותיה המצלים.

הם כאן והם לא,
נוכחים נפקדים.
כמו הזיכרון הזה הדוהה גם הוא,
בו לפעמים אנחנו
אף מעט מערימים על עצמנו,
מה והאם באמת היה כאן קודם.

מה שבטוח הוא,
שבחלומות הכי וורודים
של שייח הווחידאת,
הוא לא היה יכול לצייר תמונת עתיד שכזו,
לארבעת הבתים שהותיר.
תמונה שבה,
באלה הבתים ממש ייזרעו
זרעי תורה יוקדת של סוציאליזם ואחוות עמים
בדרקדקי החלוצים.
שבין קירות בתיו ינבט מפעל חיים
ותאסף לכאן כל התורה
של החלוץ, של מארכס, של הקיבוץ
ושל ערכי תנועת העבודה.

הם באמת היו כאן קודם
והסיפור הוא סך הזיכרונות
של המקום, של הזמן,
ושל כל הפיגומים הרבים
שנדע להציב ולקשור.

רמי חרובי נפרד מהבית הערבי
שבוע "קיבוץ לומד", 3 נובמבר 2005

פרט מתוך ציור של יוחנן דרוקר

תודות לסיום

יצאנו לדרך לפני כמעט ארבע שנים, המטרה הייתה להעניק מתנה לחג ה-70 של בארי. זה הפך להיות פרויקט חברתי שנטלו בו חלק רבים וטובים. חברים שהתנדבו לראיין, לצלם, לארגן, לתמלל, לתמוך בעבודת המחשב ולהעלות את הטקסטים לענן, לעבור על הראיונות ולעשות הגהות, גם קבוצת מיקוד שקראה והגיבה. לכולם אנו מודים מקרב הלב. כמובן פנינו לחברים המעוניינים להתראיין ולספר את סיפורם, גם להם הרבה תודה על הנכונות והפתיחות. לבני המשפחות שסייעו בליקוט חומרים ובשיתוף פעולה מחמם לב.

נוכחנו עד כמה אנשים צמאים לספר את סיפורם ואיך זה זוקף אותם - הנה מישהו מקשיב לי ונותן תוקף ומשמעות לפועלי בחיים. שמענו מהמראיינים איך התרשמו מקורות החיים של אנשים שחיים לצידם כך וכך שנים, ולא ידעו מי הם ומה הם, ועכשיו למדו להעריך אותם אחרת. נוצרו יחסי קירבה, קשר ומבט חדש על האחר. מעין שבירת סטיגמות. לעיתים הקשר הצמיח תוצר נלווה שהעצים אנשים. לדוגמא, תערוכתה של אתי מ. בגלריה פרי יוזמתה של נעמה חדד ז"ל. קרו גם דברים הסמויים מן העין, אבל מאד חשובים ומשמעותיים לאדם. ראינו וליוונו את החברים בתהליך המפגש שלהם עם חומרי חייהם הכתובים. לפעמים שאלנו את עצמנו האם אנחנו סתם מציצנים? האם פתחנו תיבת פנדורה? אבל קיבלנו הרבה משובים מהמראיינים והכרת תודה על ה"מתנה" שהענקנו להם בקיום הראיון.

עבדנו כצוות ארבע שנים למדנו להכיר ולהוקיר זו את זו, היו גם קשיים בדרך וחילוקי דעות שעליהם הצלחנו להתגבר ולפתור אותם בדרך חברית. מותה של נעמה בתאונה המחרידה, הכה בנו כבמכת ברק. נעמה הייתה חשובה לנו ותרמה תרומה גדולה לפרויקט עם ניסיונה והידע המקצועי שלה. והיא חסרה לנו מאד. אנו מצטערים צער רב על החברים שראיינו והלכו לעולמם ולא זכו לראות את הספר.

אי אפשר מבלי להתייחס לעבודת העריכה של יהודה יערי, העורך שקיבל דפים רבים של חומרי גלם וידע לברור את העיקר, חיבר סיפור לסיפור, נתן אופי קליל וקצבי לסיפורים ברוח הזמן, כדי שהדברים יהיו נגישים לציבור הקוראים. נציין שכל המראיינים המופיעים בספר היו שותפים לתהליך העריכה ונתנו את הסכמתם ואישורם לתוצאה הסופית.

הרבה תודות לצמד יגאל זורע ואורית כהן שעשו עבודה מקצועית והשקיעו ממרצם וכישרונם לעיצוב הספר ואיתם צחי דבורי והילל יצחקי במקצה התמונות והברקודים.

תודה לצלמים: מור סימונס, בן קינג, עופר גתי, עודד הרגיל, סמדר ברמק-זורע, עומר רפופורט, ניבה שגב וצלמי אלבומי המשפחות, הסרטונים והצילומים ממאגר ארכיון בארי. נציין את תרומתו של ערן אבני איש הוידאו של בארי וכן את בני בארי: אודי ב"ס שהעלה את הרעיון להשתמש בסרטוני היוטיוב, דודו הברון ש"תרם" לנו סרטון בחפץ לב. לרמי הרובי על הטקסט הפואטי שכתב, ליוחנן דרוקר על הציור ועל העלאת הטקסטים לענן ולאודי פלד הצייר של עטיפת הספר. תודה מיוחדת לאיש היקר, מוקי צור, שהקדיש מזמנו, קרא את הראיונות וכתב לנו הקדמה לספר. אנחנו מוקירים ומעריכים את דבריו שנבעו מליבו החם והאוהד. תודה גם לפרופ' עמיה ליבליך ולעלי אלון על הנכונות לתרום מניסיונם וכישוריהם, על התמיכה והעידוד ששאבנו משניהם. לנו התבהרו דברים, עלו תובנות ואנו מאמינות שהפרויקט הזה חשוב מאין כמוהו לאנשים שהתראיינו, לבארי כקיבוץ שמתעד ונוצר את קורותיו. מתוך הסיפורים האישיים עולה תמונת הפסיפס האנושי של המקום הזה.

עכשיו נברך על מוגמר. בחיל ורעדה נחכה לראות ולשמוע הכיצד המארג של סיפורי החיים יתקבל על ידכם, הקוראים.

בתודה ובברכה: חנה רענן, חנה ברין, מעינה הרשקוביץ, ניבה שגב.